

IPS İletişim Vakfı Yayınları: 15

GÜLSÜM DEPELİ ve EMEK ÇAYLI

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ON YILI

FİKRET İLKİZ
EROL ÖNDEROĞLU
katkılarıyla

IPS İletişim Vakfı Yayınları: 15
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN ON YILI

© IPS İletişim Vakfı

İlk Basım: Aralık 2012

IPS İletişim Vakfı

Faik Paşa Yokuşu No: 37/7-8 Kat: 3

34430, Beyoğlu, İstanbul

Tel: +90 212 2511503, Faks: +90 212 2511609

e-posta: bia@bianet.org

web sitesi: www.bianet.org

Yayınevi Sertifika No: 26549

•

Bu kitap Hollanda Büyükelçiliği Matra Kap Programı'nın
mali desteğiyle yayımlanmıştır.
Burada dile getirilen görüşler IPS İletişim Vakfı'na aittir.
Dolayısıyla hiçbir biçimde Hollanda Büyükelçiliği'nin
resmi görüşleri olarak değerlendirilemez.

•

Kapak Tasarımı: Emine Bora

Ofset Hazırlık: Metis Yayıncılık Ltd.

Baskı ve Cilt:

Yaylacık Matbaacılık Ltd. Topkapı, İstanbul

Tel: 0212 567 8003

Matbaa Sertifika No: 11931

ISBN-13: 978-975-01484-6-0

GÜLSÜM DEPELİ ve EMEK ÇAYLI

**İFADE
ÖZGÜRLÜĞÜNÜN
ON YILI
2001-2011**

FİKRET İLKİZ
EROL ÖNDEROĞLU
katkılarıyla

İÇİNDEKİLER

Vakıf'tan:

"Hakikat"ın Peşinde On Yıl

Nadire Mater 9

Önsöz:

İhlal ve Mücadelenin Resmi 15

Giriş:

İfade ve Medya: Özgürlük ve Yoksunluk 25

Geçmişten Günümüze İfade Özgürlüğü ve Basın

Fikret İlkiz 53

I. FİİLİ VE SÖZLÜ SALDIRILAR 103

Gazetecilere Yönelik Saldırılar 109

İlyas Aktaş Cinayeti 109

Hrant Dink Cinayeti, Çiğdem Mater 110

Cihan Hayırsevener Cinayeti 120

Medya Kuruluşlarına Saldırılar 136

Sanata ve Sanatçılara Yönelen Saldırılar 139

II. YAYIN DURDURMALAR, YASAKLAR, ENGELLEMELER 143

Radyo Televizyon Üst Kurulu 145

Muhafazakârlık: Devlet ve RTÜK "Edep" Peşinde!

Erol Önderoğlu 168

İnternet Yasakları 173

Yayın Toplatmalar, Yayın Durdurmalar, İhlaller 185

Özgür Gündem Serüveni 188

Azadiya Welat Serüveni 194

Yayın Yasağı ve Akreditasyon 195

III. GÖZALTI VE TUTUKLAMALAR 203

Gözaltına Alınan Gazeteciler 206

Tutuklanan Medya Çalışanları 211

IV. DAVALAR 223

2001-2005 Yerel Medya 233

***Datça Haber* ve Sinan Kara** 238

Başbakan Medyaya Karşı 240

***Agos* Gazetesi ve Yazarlarının Davaları** 246

Hasan Cemal'den... 248

Konu Kürt Meselesiye TMK Yetmez:

Daha Fazlası İçin Bkz. TCK! 256

"Pinokyo" Türkiye'de Mutsuz ! Erol Önderoğlu 264

***Ekşi Sözlük* Davaları** 275

V. HAK ARAMALAR 289

Çabalar, Eylemler, Talepler 291

Hak Arama Davaları 307

Cezasızlık: Devlet İradesiz, Suçla Mücadelesi Zayıf,
Erol Önderoğlu 308

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 314

AİHM'de Ara Durak, Erol Önderoğlu 318

Başbakanı Eleştiri Hakkı, Fikret İlkiz 322

Sonsöz:

Hâlâ Umudumuz Var 327

Ekler

Ek 1: Öne Çıkan Kanunlar ve Maddeleri 349

Ek 2: BİA Medya Gözlem Raporlarına Göre
Yargılanan Medya 355

Ek 3: Ekim 2012'ye Hapiste Giren Gazeteciler 360

Yazarlar 365

Kaynakça 367

Kısaltmalar 372

Dizin 377

Vakıf'tan:

"Hakikat"ın Peşinde On Yıl

İfade Özgürlüğü'nün On Yılı IPS İletişim Vakfı Yayınları'nın da on beşinci kitabı. Bu kitap farklı. BİA kitapları eğitim programlarımızdan süzülüp gelen, nasıl habercilik yapılması/yapılmaması gerektiğini tartışan çalışmalardı. Oysa bu kitap haberciliğe, konuşmaya, yazmaya, özetle ifadenin her biçimine ket vurma üzerinden oluşturulan, oluşturulmaya çalışılan ortamı ve bu ortama itiraz edenlerin mücadelesini, yaşadıklarını anlatıyor. *İfade Özgürlüğü'nün On Yılı*, IPS İletişim Vakfı çatısı altında Bağımsız İletişim Ağı (BİA) adıyla 2000'den bu yana yürüttüğümüz faaliyetin en önemli ayaklarından olan Medya Gözlem ve İfade Özgürlüğü raporlarının 2001-2011 aralığındaki külliyatıyla bu kez karşımızda.

3-4 Mayıs 1997'de Ankara'da Bağımsız İletişim Ağı Ulusal Konferansı'nda 36 yerel radyo, altı yerel gazete ve beş yerel televizyonla gazeteciler, iletişim eğitimcileri ve Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği'nin imzaladığı Sonuç Bildirgesi'nde, konferansta seçilen Geçici Kolaylaştırıcı Kurul, "haber havuzu", "eğitim", "program üretimi" ve "hukuksal destek birimi" modellerini geliştirmekle görevlendirilmişti.

BİA/*bianet* 12 yıldır sürdürdüğümüz bu görevlendirmeyi zenginleştirerek yürütmeye çalışıyor. "Hukuksal Destek Birimi" 1997'deki bir sorun alanına, baş edilmekte zorlanılan bir sorun alanına işaret ediyor. Öyle ki, o sıra yerelde sadece medya değil, avukatlar bile iletişim alanında hukuksal bir dayanışmaya ihtiyaç duyar

haldeydiler. Mayıs 2000'de BİA'ya başlarken Erol Önderoğlu, iletişim hukukçusu Fikret İlkiz danışmanlığında Hukuksal Destek Birimi'ni çalıştırmaya başladı. Bu, hem BİA'dan ve ücretsiz hukuk danışmanlığından haberdar etmek hem de yargıyla başlarının dertte olup olmadığını öğrenmek için haberi dert eden yerel gazete, radyo istasyonları ve televizyon kanallarıyla ilişkiye geçmek anlamına geliyordu. En az bir yıl her ay yerel medyayı sistematik olarak aradık. İkinci yıl artık yerel medya daha çok, BİA daha az arar oldu. Çünkü hem yaşadıkları sorunların haber olmasının önemini hem de yargıyla ilgili sorunları için bir adresin varlığını hızla bilir hale geldiler. İlk altı aylık medya gözlem raporunu da 2001'de yayımlamaya başladık. Medya gözlem raporları üçüncü yılda üç aylık raporlar halini aldı.

Bu raporları nasıl hazırlıyoruz? *bianet* haberciliğinde "İfade özgürlüğü" ve "gazetecilik" en önemli başlıklardan. Raporlarda yer alan bilgileri ya kaynağın kendisi, yakınları ve avukatlarından ya da medyadan elde ediyoruz. *bianet*'e gelen "bilgi" mutlaka belgelere ulaştıktan sonra haberleştiriliyor, sonra da raporda yerini alıyor. Yanı sıra, yargılamaları izlemeye çalışıyoruz. İzleyemediğimiz durumlarda *bianet* dostu gazeteciler ve dava avukatlarından destek alıyoruz. Hak örgütlerinin genel insan hakları ihlal raporları da hazırlık sürecinde kaynaklarımız arasında.

Raporlar, cinayetler, saldırılar, tehditler, engellemeler, gözaltılar, tutuklamalar, yargılamalar, RTÜK cezaları, AİHM başvuruları ve kararlarıyla içte ve dışta gazetecilik ve hak örgütlerinin, habercilerin tepkilerini de kapsıyor. Gazetecilerle birlikte, ifade özgürlüğü engellenmiş, konuşmaktan, yazmaktan, şarkı söylemekten, karikatür çizmekten, kitaptan, slogan atmaktan, pankart açmaktan başı derde girenler medya gözlem raporlarının konusu oluyorlar. Bunları ayırt etmek o kadar kolay olamayabiliyor. İfade özgürlüğü ile örgütlenme özgürlüğünün birlikte düşünülmesi gerekliliğinden ve her ikisi de Türkiye'de sorunlu olduğu içindir ki; kimi zaman raporun sınırlarını zorlayan, bizi genel bir hak ihlalleri alanına doğru çeken durumlar yaşıyoruz.

Raporları 2011'in Ocak-Şubat-Mart dönemine kadar Erol Önderoğlu, sonrasında Emel Gülcan hazırladı. Raporlarda *bianet*'te 2000'den bu yana çalışan tüm arkadaşlarımızın emekleri var. Yerel medya ve Kürt Medyasındaki arkadaşlarımızı, avukatları çok yorduk, yoruyoruz.

İfade Özgürlüğü'nün On Yılı tam da Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleri dönemine ve dünyada da 11 Eylül 2001 saldırıları etesi özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'da ağırlık kazanan güvenlik merkezli, genelde özgürlüklerin ve özelde ifade özgürlüğünün sınırlandığı bir siyasi iklime denk düşüyor. Dolayısıyla bu kolektif çalışma Türkiye'nin Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetleriyle yaşadığı temel "sorun" alanlarını esas olarak habercilik üzerinden ortaya koyuyor ve sorunlu "özgürlük" ortamının bir "fotoğrafı"nı sunuyor. Hep dendiği üzere temel hak ve özgürlükler arasında hiyerarşi kurulamasa da ifade özgürlüğünün yokluğu özel bir önem taşıyor. Bu yüzden Amerika Birleşik Devletleri'nin Birinci Dünya Savaşı'na girmesiyle ilgili olarak Senatör Hiram Johnson'a mal edilen "Savaşta ilk kayıp hakikattir" deyişi, ki burada "savaş"ı "çatışma", "kriz" diye de okuyabiliriz, bugünün dünyasında da geçerliliğini koruyor.

Burada, İngiltere Başbakanı David Lloyd George'un da Manchester Guardian gazetesi editörü C. P. Scott'a yine Birinci Dünya Savaşı'yla ilgili söylediği "Eğer halk gerçekten [hakikati] bilseydi savaş yarın durdurulabilirdi. Ama tabii ki bilmiyorlar ve bilemezler," sözleri de kayda değer.

Halk "hakikat"ı neden bilemiyor? 1952'de Kore Savaşı'nı izleyen United Press muhabiri Robert C. Miller de tamamen uydurulmuş olaylar ve vakaların gazetelerde yayımlandığını anlatıyor: "Pek çoğumuz gönderdiğimiz haberlerin yalan olduğunu biliyorduk ama sorumlu askeri karargâhların yaptıkları bu resmi açıklamaları yazmak zorundaydık."

Politika ve habercilerin 100 yıl öncesi dünyasının savaşları üzerine söyledikleri ne yazık ki bugün için de geçerli. Bu örnekleri pe-

kala Türkiye'den de verebiliriz. "Hakikat," önemli. Kaç gazeteci hapiste? Hükümetler, başbakanlar, muktedirler ve ilgili çevreler 20 yıldır hapis gazeteciler için "onlar gazeteci değil" dedikleri içindir ki politikacıların 100 yıl öncesi dünyada savaşlar üzerine söylediklerine dönmek durumunda kalıyoruz. Çünkü hapisteki gazeteci memleketteki özgürlüklerin barometresi.

Dünyanın ilk savaş muhabirlerinden kabul edilen İrlandalı gazeteci William Howard Russell'a "merhaba" diyelim burada. Russell, Kırım Savaşı'nda gördüklerini haberleştiriyordu. Gördükleri o kadar korkunçtu ki editörüne "bunları yazmalı mıyım, yoksa dilimi mi tutmalıyım" diye sorduğunda, "devam, elinden geldiğince gerçekleri yaz" yanıtını aldı. Russell'ın binlerce askerin sıtma ve koleraya yakalandığını yazması hükümeti zora düşürdü. Russell ve editör "hain" ilan edildi. Başbakan George Hamilton Gordon 1855'te istifa etmek zorunda kaldı.

Russell olmak ne Türkiye'de ne de benzeri ortamların yaşandığı başka bir yerde kolay değil; öldürülebilirsiniz, hapsedilebilirsiniz, işsiz kalabilirsiniz. Aslında, söz gelimi "Kürdistan Topluluklar Birliği (KCK) Türkiye Meclisi" adıyla yapılan operasyon ve açılan davalarda habercilere yönelik "medya ortamı oluşturmak" niteliğindeki maksadı açıklıyor; haber verme ve haber alma hak ve özgürlüğünün önünü kesmek.

Aradan altı yıl geçse de, talepler halen geçerliliğini koruduğu için IPS İletişim Vakfı'nın 3-5 Kasım 2006'da düzenlediği İstanbul Uluslararası Bağımsız Medya Forumu'nun Sonuç Bildirgesi'nin "Hükümetlere" başlıklı bölümünü burada tekrarlamak istiyorum.

- Mesleklerini gerçekleştirirken haber verme özgürlüğünü kullanan gazetecilere azami koruma sağlayın.
- Medya özgürlüğünü kısıtlayan politikalara son verin, medya özgürlüğünü geliştirin.
- Ulusal güvenlik kaygılarını, haber verme özgürlüğünü kısıtlamanın gerekçesi haline getirmeye son verin.

- Mesleklerini gerçekleştirdikleri için hapsedilmiş gazetecileri derhal serbest bırakın.
- Gazetecilere karşı işlenmiş suçları kovuşturun ve faillerini adalet önüne çıkarın.
- Gazetecilik ve iletişim eğitimi veren kamu üniversitelerine daha etkin eğitim ve öğretim gerçekleştirebilmeleri için yeni kaynaklar yaratın.
- Taban hareketlerinin bağımsız medya inisiyatifleri ve projeleri geliştirebilmesi için kaynak sağlayın.
- Yurttaşlarca denetlenen bir kamu yayıncılığı sektörünün geliştirilmesi için gerekli düzenleme ve kaynakları sağlayın.
- Kadınlar, çocuklar ve diğer ihmal edilen toplumsal grupların medyaya erişimlerini güçlendirecek yasa ve yönetmelikleri çıkartın, bu yönde varılmış uluslararası antlaşmalara uyun, koyduğunuz çekinceleri kaldırın.

İfade Özgürlüğünün On Yılı çalışmasının gerekliliğine Ertuğrul Kürkçü ile birlikte karar vermiştik; tıpkı *BiA/bianet*'i birlikte hayal ettiğimiz, gerçekleştirdiğimiz ve yürüttüğümüz gibi. Ertuğrul "hak haberciliği"ni mecliste yapıyor şimdi.

İfade özgürlüğü ihlalleri üzerine rapor yayımlamak yerine asıl işimize dönmek, önceki kitaplarımızda olduğu gibi "habercilik" tartışmak, başka bir iletişimin ve medyanın mümkünatını yaşamak umuduyla.

Nadire Mater
Kasım 2012, İstanbul

Önsöz:

İhlal ve Mücadelenin Resmi

Demokratik bir siyasal rejimin ve istikrarlı bir demokrasinin en önemli teminatı, ifade özgürlüğünün korunması ve sahiplenilmesidir. Birleşmiş Milletler Örgütü'nün 1948'de kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde akıl ve vicdan sahibi bir varlık olarak insanın kendini özgürce gerçekleştirmesine yapılan vurguda düşünce ve ifade özgürlüğü de içerilir. Nihayetinde "insan, haklarıyla insandır". Tüm hak ve özgürlükler birbiri ile bağlantılıdır ve hiçbiri diğerinin yerine tercih edilemez ve devredilemez. Marx'tan yola çıkarak söylersek;¹ özgürlüğün bir biçimi reddedilirse, genel anlamda özgürlük de reddedilir ve özgürlük bir istisnaya dönüşür.

İfade özgürlüğü hakkı, yaşam hakkı, adil yargılanma hakkı, yasa önünde eşitlik vb. temel hak ve özgürlükler gibi insan hakları kavramlarının kapsamı içerisinde değerlendirilir.² İnsan haklarından kökten yoksun edilmiş olmak, der Hannah Arendt,³ görüşleri anlamlı, eylemleri etkin kılan dünya üzerinde bir yerden mahrum kalmak anlamına gelir. İnsanlar esasen eşit doğmazlar; karşılıklı

¹ Marx, Karl (2012), *Basın Özgürlüğü Üzerine*, Ankara: Dipnot Yayınları.

² İnsan hakları ve ifade özgürlüğü ilişkisine dair bkz. Şahin, Kemal (2009), *İnsan Hakları ve Özgürlük Boyutuyla İfade Özgürlüğü*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

³ Arendt, Hannah (2011), *Totalitarizmin Kaynakları / Emperyalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 304-314

olarak eşit haklara sahip olduklarını birbirine garanti eden bir grubun üyeleri olarak eşit hale gelirler. İnsan haklarının yitirilmesi halinde ifade de bütün önemini yitirir.

İfade özgürlüğünün teminatı için düşüncelerin özgürce açıklanmasının ve söz konusu düşüncelerin oluşumu bakımından zorunlu olan bilgilendirme ve kanaat geliştirme süreçlerinin güvence altına alınması gerekir.⁴ En geniş anlamıyla ifade özgürlüğü sözlü ve yazılı anlatım, sanatsal gösterim, kişisel görünüm tercihi, yürüyüş, toplantı yapma ve örgütlenme gibi özgürlüklerin tümünü içine alır. İfade özgürlüğü hakkı, bir düşünce veya kanaatin sahibi olan kişiyi –özneyi– koruyan bir haktır. Bu bağlamda da bireyin kendisini serbestçe ifade etmesini ve bu ifade edişin farklı tarzlarını korur.⁵ Diğer özgürlükler gibi ifade özgürlüğünün kendisi bir amaçtır. Liberal kuramda bu amaç çok daha geniş bir amaç olan kişisel özerkliğin gerçekleştirilmesinin de bir aracıdır. İletişim bu amaca ulaşmanın merkezi unsurudur.

İfade özgürlüğüne dair klasik haklar söyleminde kişinin devlete karşı korunması esastır. Bu, devletin, kişilerin özel alanına girmeme, karışmama yönündeki "negatif" yükümlülüğüdür. İfade özgürlüğü, devlete düşüncelerin açıklanmasına engel olmama borcunu yükler. Ancak devlete yüklenen "karışmama" ve "engel olmama" görevi, bu hakların kullanılabilirliğini sağlamak açısından yetersiz bulunduğundan, devletin görevinin, hakları "pozitif haklar" biçiminde düzenlemek olduğu görüşü zamanla önem kazanmaya başladı. Yani ifade özgürlüğünün dahil olduğu temel haklar devletin karışmamasıyla değil devletin bu hakkı kullanılabilir kılmak üzere kamu hizmeti tesis etmesi ile güvence altına alınır. Bugün ifade özgürlüğüne dair pek çok mahkeme kararında devletin görevinin negatif ve pozitif boyutları önemle vurgulanır.⁶

⁴ Uygun, Oktay (2009), "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda İfade Özgürlüğünün Sınırlanması", *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*, T. Koçak v. (ed.), İstanbul: BGST Yayınları, s. 17.

⁵ Erdoğan, Mustafa (2007), "İfade Özgürlüğü ve Sınırları", *İfade özgürlüğü: İlkeler ve Türkiye*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 19-39.

Kapsamı ve sınırları büyük ya da küçük nüanslarla ülkelere göre farklılık gösterse de uluslararası insan hakları hukuku ve sözleşmeler bu özgürlüğün hangi koşullarda sınırlandırılacağına ilişkin standartlar belirlemiştir. İfade özgürlüğünün nesnel sınırı ana hatlarıyla iletişimin müzakere değerine zarar veren, toplumun bir kesimini baskı altına alarak onların görüşlerini açıklamasını imkânsız hale getiren ırkçı, ayrımcı, nefret içeren söylemler olarak yorumlanır.⁷ Öte yandan kamu düzeninin korunması için meşru bir zemine dayandırılarak yapılan sınırlamalar farklı ölçülerde ve dozlarda ülkelerin hukuk metnindeki yerini alır. Tartışma da burada başlar. Sınırların olmadığı bir dünya hayali ile her şeyin bir sınırı, ölçüsü olduğuna işaret eden rasyonalite arasındaki çatışması ve müzakeresi bol gerilim hali ifade özgürlüğünün felsefi, hukuki ve siyasal kapsamının sürekliliğine ve değişkenliğine işaret eder. Gelişkin demokratik sistemlerin hukuk metnlerinde ifade özgürlüğünü kısıtlamayı gerektiren durumlar birer istisna olarak ifade edilirken, çok sayıda "kutsal"ın olduğu hukuk sistemlerinde ise ifade özgürlüğü, sınırlamalar ön planda tutularak teminat altına alınan bir idealden öteye gitmemektedir. John Stuart Mill *Özgürlük Üzerine*'de⁸ (*On Liberty*) insanlığın gelişiminin şartı olan ifade özgürlüğünün ancak başkasına zarar verdiği ve başkasının özgürlüğünü tehdit ettiği sürece kısıtlanabileceğini söyler. Devletler varoluşlarını tehdit ettiğini düşündükleri fikirleri engellemek ve cezalandırmak yoluna giderken bu zarar prensibine sarılır, güvenliğe vurgu yaparlar.

Demokrasi, makul bir yönetim biçimi olarak yaygın kabul gördüğünden beridir "düşünce" hep ve ancak bir "tehdit" algısı etrafında suç ilan edilme meşruiyetine sahip oldu. Dolayısıyla modern demokrasilerde hiç kimse savunduğu ve paylaştığı fikirlerden ötürü cezalandırılmaz; bu fikirler güvenliği, daha kapsayıcı bir deyişle "bütünlüklü bir yapı"yı (bu bir ülke, bir devlet, ya da hükü-

⁶ Bkz. Uygun, 2009: 18.

⁷ Bkz. Erdoğan, 2007: 19-39.

⁸ Mill, J. Stuart (2008), *Özgürlük Üzerine*, İstanbul: Oda Yayınları.

met olabilir, ordu ya da din ve değerler sistemi olabilir) "tehdit" etmediği, başkasını hor görmediği, nefret söylemi ya da şiddet talebi içermediği sürece. Nefret söylemi ya da şiddet savunusu gibi sınırları daha net çizilebilen ve tanımı daha kesin biçimde yapılabilen bir özgürlük ihlaline kıyasla, bütünlüklü yapıya yönelen "tehdit" algısının muğlaklığı ve yorumlamaya açık oluşu fikirlerin kimi zaman "bombadan bile tehlikeli" olduğunu varsayan kırmızı bir çizgi çizer; fikir ve ifade özgürlüğüne "dur" der. Sınır çizenler ve bedel ödeyenler arasında bitmeyen bir gerilim ve mücadele zeminidir fikir üretiminin alanı.

Demokratik toplum yaşamının vazgeçilmezi olan ifade özgürlüğü "iyi hayat"a dair özcü betimlemelerde bireysellik ve özerklikle birlikte anılır. Aleyhine konuşulamayan konularda gerçekliğe ulaşılamaz. İnsanların tercihleri sınırlandırılacağı için demokrasinin gereği olan kendi kendini yönetmeden de bahsedilemez. Benzer biçimde müzakereci olmayan bir ortamda kişinin kendini geliştirme ve ifade etme imkânı da olmayacaktır.⁹ Karşı görüş belirtilemeyen ve konuşulamayan konularda, söyleyecek sözü olanların ödediği bedel nedeniyle, ifade özgürlüğü, tamamlanmamış bir mücadele alanı olarak zuhur eder. Bu kitap da süreklilik arz eden bir mücadeleler ve ihlaller alanının 2001-2011 yılları arasındaki son 10 yıllık kesitini Türkiye özelinde sunmayı amaçlıyor. Bu amaçla, Türkiye'de düşünce, ifade ve medya özgürlüğünü Bağımsız İletişim Ağı'nın (BİA) medya gözlem raporlarına dayanarak inceledik. Bununla birlikte, kitabın yazımı 2012 yılı boyunca devam ettiği için, kimi önemli konularda 2012'de yaşanan gelişmeleri de ele aldık.

BİA 2001 yılından beri, ifade özgürlüğü ihlallerini raporlaştırıyor. İlk yıllarda yerel medyaya yönelik uygulamaların yer bulduğu bu raporlar 2004'ten itibaren ulusal medyayı da kapsayacak şekilde, daha sistematik biçimde hazırlanarak üç aylık ve yıllık raporlar

⁹ Altıparmak, Kerem (2007), "Kutsal Değerler Üzerine Tezler v. İfade Özgürlüğü: Toplu Bir Cevap, *İfade Özgürlüğü: İlkeler ve Türkiye*, İstanbul: İletişim Yayınları, s. 73-115.

halinde *bianet* web sitesinde yayınlanıyor; *Medya Gözlem Raporu* adı ile yayınlanan raporlarda fiili ve sözlü saldırılar, davalar, gözaltı ve tutuklamalar, hak arama mücadeleleri, yayın engellemeler gibi farklı kategorilerle yerel ve ulusal medya çalışanlarının yanı sıra sanatçılar, yazarlar, siyasetçiler, yayınevleri vb. ifade özgürlüğü ihlali yaşayan kişiler ve yayın kuruluşlarının durumları hakkında bilgiler yer alıyor. Raporlarda öne çıkan tartışmalı konular *bianet*'te çeşitli yazarlardan yazılarla değerlendiriliyor. Yıl içinde yaşanan ihlallerin yoğunluğu nedeniyle *bianet*'te ifade özgürlüğü ihlalleri ile ilgili çok sayıda haber yapıyor.

Raporlara büyük ölçüde bu haberler kaynaklık ediyor. Bu kitap çalışmasının amacı, çok sayıda örnek olay, isim ve rakamsal veri içeren bu raporları tasnif ederek 2001'den 2011'e kadar geçen 10 yıllık sürede, Türkiye'de medya ve ifade özgürlüğü açısından ne gibi hak ihlallerinden, mücadele ve kazanımlardan söz edilebileceği sorusunu yanıtlamak, 2012 itibarıyla Türkiye'nin ifade özgürlüğü atmosferine dair son 10 yıla ait bütünlüklü bir fotoğraf elde etmek. Türk Ceza Kanunu (TCK), Terörle Mücadele Kanunu (TMK), Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun (RTÜK Kanunu)¹⁰ ve Basın Kanunu'nda yapılan değişiklikler, AB uyum yasaları, yeni anayasa çalışmaları, basın özgürlüğüne yönelik olumlu ya da olumsuz müdahaleler, açılımlar ve operasyonlar (KCK, Ergenekon, Balyoz vb.) sürecin belirleyeni olarak, bu on yılın fotoğrafı içinde yerini alıyor.

Genel bir insan hakları ihlalleri bilançosundan ziyade ifade özgürlüğü ihlallerinin kendini en çok gösterdiği alan olarak medya, BİA raporlarının ana eksenini oluşturuyor. Medya özgürlüğü konusunda yaşanan sorunlar Türkiye'nin düşünce ve ifade özgürlüğü karnesinden önemli bir kesit sunuyor.

Bu noktada, BİA raporlarında özellikle "hak aramalar" kategorisinde sıkça karşılaştığımız ve kitapta da yer verdiğimiz ulusal ve

¹⁰ Kanunun kısaltması bu olmamakla birlikte kamuoyunda yaygın bir biçimde böyle anıldığından kitapta da RTÜK Kanunu demeyi tercih ettik.

uluslararası örgütlerden ve hazırladıkları raporlardan kısaca söz etmek gerekir. İnsan hakları ihlallerine dair Türkiye'de geniş kapsamlı raporlar İHD'nin *İnsan Hakları İhlalleri Raporları* ya da *Mazlum Der'in Düşünce Özgürlüğü Raporları* adı ile aylık ve yıllık olarak yayınlanıyor. Bu raporlarda gazetecilerin veya yayın kuruluşlarının yanı sıra fikirleri ya da faaliyetleri nedeniyle baskı ile karşılaşan, davalık olan, şiddete maruz kalan, tutuklanan politikacı, sanatçı, sendikacı ve öğrenciler, kitle örgütleri, siyasi kuruluşlar ve insan hakları savunucularıyla ilgili kapsamlı bilgiler yer alıyor. Kimi kuruluşlar da spesifik alanlarda yaşanan sorunları raporlaştırıyor. Örneğin Türkiye Yayıncılar Birliği'nin *Yayınlama Özgürlüğü* raporlarında kitap toplatmalar, kitaplara açılan soruşturmalar, yayıncılara, çevirmenlere, yazarlara açılan davalar hakkında detaylı bilgilere ulaşılabilir. *Türkiye İnsan Hakları Vakfı* (TİHV) gözaltında işkence ve kötü muameleleri, cezaevlerinde yaşanan olumsuzlukları günlük ve aylık raporlar halinde yayınlıyor. Bunların yanında bir de, *Düşünce Suçu(!?)na Karşı Girişim*'in yayımladığı, *Haftalık Düşünce Özgürlüğü Bülteni* var.

Uluslararası kuruluşların raporları da içeride ve dışarıda özgürlüklerin durumunu ortaya koyuyor. *Avrupa Komisyonu İlerleme Raporları* Türkiye'de yargının ve temel hakların durumuna ilişkin genel bir manzara sunuyor, sorunlu görülen noktaları vurguluyor, atılan olumlu adımları da dile getiriyor. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü (*Reporters Without Borders - RSF*) Afrika, Amerika, Asya, Avrupa, Orta Doğu kategorilerinde gazetecilerin yaşadıkları sorunlara ülkeler bazında yer veriyor. İnternet yayıncılığı alanında yaşanan baskılara dair ülkelere göre değişen analizlerde ve basın özgürlüğü endeksinde Türkiye'nin özgül durumu da raporlara yansıyor. Gazetecileri Koruma Komitesi (*Committee to Protect Journalists - CPJ*) tüm dünyada sürgün edilen, saldırıya uğrayan, öldürülen ve tutuklanan gazetecileri ve medyaya uygulanan sansürü belgeliyor. Uluslararası Af Örgütü (*Amnesty International*) yıllık raporlarında ifade özgürlüğü ihlalleri, işkence ve kötü muameleler, adli olmayan yargılamalar, çocuk hakları, düşünce mah-

kûmları ve vicdani retçiler, mülteciler ve sığınmacılar, barınma hakkı, LGBT bireylerin hakları gibi kategorilere yer veriyor. İnsan Hakları İzleme Örgütü (*Human Rights Watch - HRW*) kadınların, çocukların, LGBT'lerin çalışanların, engellilerin, göçmenlerin ve mültecilerin haklarının yanı sıra ifade özgürlüğü, ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, sağlık, uluslararası adalet ve terör konularında kapsamlı raporlar yayınlıyor.

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT - *Organization for Security and Cooperation in Europe - OSCE*) 56 katılımcı ülkede insan haklarının durumunu, medya özgürlüğü konusundaki gelişmeleri ve ifade özgürlüğü ihlallerini izliyor, deklarasyonlar ve raporlar yayınlıyor. Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (*International Federation of Journalists-IFJ*) öldürülen gazetecilerin çetelesini tutuyor ve riskli bölgelerde görev yapan gazetecilerin güvenliği için rehberler yayınlıyor. IFJ'nin bölgesel örgütü olarak faaliyet gösteren *EFJ (European Federation of Journalists)* son olarak "Türkiye'deki Tutuklu Gazetecilere Özgürlük" kampanyasını organize etti. Uluslararası Basın Enstitüsü (*International Press Institute-IPI*) 1950 yılından beri her yıl gazetecilik pratiklerini etkileyen tarihsel dönemeçleri listeliyor. Haber medyası ve gazeteciliğin geleceği, medyanın mülkiyet yapısı ve 60 yılda gazetecilik mesleğinin 60 kahramanı¹¹ üzerine yayınladıkları kitapların yanı sıra her yıl "Dünya Basın Özgürlüğü Gözlemi" raporları yayınlıyor. *Freedom House* basın özgürlüğü, internet özgürlüğü, kadın hakları, genel özgürlükler gibi kategorilerle kıtalara ve ülkelere göre raporlar yayınlıyor, ülkelere puanlar veriyor.

Dünya Basın Konseyleri Birliği (*World Association of Press Councils - WAPC*) her ülkenin basın konseylerinin faaliyetlerini, yıllık raporlarını bir araya getiriyor. Dünya Gazeteciler ve Haber Yayıncıları Birliği (*The World Association of Newspapers and News Publishers - WAN*) yayıncılıkla ilgili araştırma raporları yayımlı-

¹¹ IPI dünya basın kahramanları listesinde Türkiye'den Abdi İpekçi, Hrant Dink ve Nedim Şener yer alıyor.

yor, dünya mediasındaki eğilimleri raporlaştırıyor. Dünyanın çeşitli ülkelerinde ifade özgürlüğü alanında çalışan 90 örgütün bir araya geldiği Uluslararası İfade Özgürlüğü Değişim Ağı (*International Freedom of Expression Exchange Network - IFEX*) küresel bir ağ. Türkiye'den IPS İletişim Vakfı/*bianet* ile *Düşünce Suçu(!?) na Karşı Girişim*'in üye olduğu IFEX bir çatı örgütü ve koordinasyon mekanizması olarak üyelerinin gönderdiği rapor, bülten ve haberleri tüm üyelerine yayıyor, bu bir araya gelişle ifade özgürlüğü mücadelesine küresel çapta bir güç ve dayanışma sağlıyor.

Böylece BİA raporları ve ifade özgürlüğüyle ilgili *bianet* haberleri küresel ölçekte izleniyor. Yayın kuruluşlarına ve medya çalışanlarına yönelik hak ihlallerine yoğunlaşması, rakamlar ve bilançoların yanı sıra detaylı anlatımlara ve örnek olaylara yer vermesi, yerel ve bölgesel medyayı da kapsaması ve 10 yılı aşkın süredir düzenli olarak hazırlanması, *BİA Medya Gözlem Raporları*'nın ifade özgürlüğü ihlallerine dair önemli bir kaynak teşkil etmesini sağlıyor. Bu raporların bir kitap çalışması ile değerlendirilmesi, raporların içinde yer alan verilerin yeniden tasnif edilmesine, bütünlüklü ve kapsamlı bir bilgiye dönüştürülmesine olanak tanımış oldu.

Kitapta Türkiye'de düşünce ve ifade özgürlüğünü medya özgürlüğü merkezli bir tartışma zemininde sorunsallaştırdık. Görsel ve yazılı medyayı, gazeteciler, yazarlar, karikatüristler, gazeteler, dergiler, televizyon ve radyo kuruluşları, yayınevleri ve de internet mecrasını kapsayan bir ihlaller alanına odaklandık. Medya özgürlüğünün serüvenini anlatırken veri kaynağı olarak BİA raporlarını esas almakla birlikte, kimi zaman raporlarda yer almayan ya da detaylı ele alınmayan örnek olayları gazeteler, haber portalları gibi farklı kaynaklardan derledik. Raporlarda kısaca değinilen kimi vakaları yakın plana aldık, metinlerin içine yerleştirdiğimiz kutularda vurguladık. Doğrudan kaynağa ulaşmamızı gerektirecek bilgi eksiklikleri ile karşılaştığımızda, örneğin açılan davalara, dava gerekçeleri ve sonuçlarına dair güncellemeler veya yıllık raporlar için kimi zaman yayın kuruluşları ve de hak ör-

gütleriyle doğrudan bağlantı kurduk. Gazeteciler, yazarlar ve yayın kuruluşlarına yönelik davalar, tutuklanan ve gözaltına alınan medya çalışanları, basın mensuplarının yanı sıra sanata ve sanatçılara yönelik saldırılar, hak ihlalleri ile mücadele eden siyasetçi ve aktivistler, RTÜK'ün yayın kuruluşlarına verdiği cezalar, hak örgütlerinin ve basın meslek örgütlerinin çabaları ve eylemleri, AİHM'ye yapılan hak arama başvuruları ve Türkiye aleyhine açılan/sonuçlanan davalar çalışmanın konularını oluşturdu.

Özetleyecek olursak çalışmamızda TCK, TMK, Basın Kanunu ve RTÜK yasasındaki değişikliklerin ne olduğu, yeni yasa maddelerinin uygulamada neler getirdiği, yayınlara, yayın kuruluşlarına ve gazetecilere yönelik davalarda ve cezalarda hangi yasa maddelerinin ve hangi gerekçelerle öne çıktığı, gazetecilere yönelik fiili ve sözlü saldırıların kimlerden geldiği, hangi yayınların toplatıldığı, radyoların neden sustuğu, program durdurma cezalarının en çok hangi yayın ilkelerine dayandırıldığı gibi birçok önemli soruya yanıt aradık. Bu soruları, Fikret İlkiz ve Erol Önderoğlu ve Çiğdem Mater'den gelen katkılarla da birlikte mümkün olduğunca geniş bir tartışma zemininde yanıtlamaya çalıştık. Kitabın bölümlerini BİA raporlarındaki kategorilere sadık kalarak sırasıyla; medya çalışanlarına ve yayın kuruluşlarına yönelik fiili ve sözlü saldırılar, yayın engellemeler, tutuklama ve gözaltılar, davalar ve hak ara-malar şeklinde düzenledik.

Şüphesiz düşünce ve ifade özgürlüğü önündeki pürüzler giderilmeden özgür bir medyadan söz edilmesi güç. İfade özgürlüğünün olmadığı yerde medya özgürlüğü, özgür medyanın olmadığı yerde ise ifade özgürlüğü olanaksız. Ekonomik ve siyasal baskılar, yargı bağımsızlığının tartışmalı halde olduğu koşullar ve otosansüre uzanan dilsizleştirme, suskunlaştırma politikaları var olduğu sürece ifade özgürlüğünün daima engellere çarpacağı ve tehdit altında olacağı açık. Türkiye geçmişte olduğu gibi günümüzde de ifade özgürlüğünü güvence altına alma konusunda başarılı bir sınav veremiyor. Ancak yine de, medyanın özgür bir ifade alanı sunduğu, fikirlerin suç sayılmadığı yeni bir dünya ve yeni bir med-

ya arayışının kesintisiz süreceğinin teminatı, haklar ve özgürlükler mücadelesinin bizatihi kendi tarihidir.

Bu çalışma, büyük özveriyle medya ve ifade özgürlüğü gözlem raporlarını hazırlayan BİA çalışanlarının emeğine bir katkı olarak düşünülebilir. Bizi bu raporlarla haşır neşir olacağımız bir kitap çalışmasını üstlenmemiz konusunda cesaretlendiren, kitabın yazım sürecinde her daim desteğini esirgemeyen Hocamız Sevilay Çelenk'e; kitaba yazılarıyla katkıda bulunan Fikret İlkiz, Erol Önderoğlu ve Çiğdem Mater'e teşekkür ederiz. Çalışmayı özenle okuyup önerilerde bulunan ve yazım sürecinin her aşamasında katkısını ve yol göstericiliğini esirgemeyen Nadire Mater'e ne kadar teşekkür etsek azdır. Ve tabii bir de, ana gündemimiz olan kitap çalışmamızdan arta kalan zamanlarda –ki bunlar oldukça sayılı zamanlardı– görüştüğümüz arkadaşlarımıza ve ailelerimize anlayışları için teşekkür borçluyuz.

Giriş:

İfade ve Medya: Özgürlük ve Yoksunluk

Yayınlama özgürlüğüne vurgu yapan klasik liberal görüşe göre medya, bireyi devletin istismarından korumaya hizmet etmelidir. Radikal demokrasi perspektifine göre ise medya toplumdaki eşitsizlikleri, dengesizlikleri iyileştirmenin yollarını aramalıdır. Özgür medya hem medyanın kendisinin özgür olması hem de yurttaşların ona özgürce erişebilmesi demektir. Özgür bir medyanın olmazsa olmaz bir diğer yönü fikirlerin, inançların, farklı bakış açılarının ifade edilebilmesi için bir kamusal müzakere olanağı sunmasıdır.¹ Medya özgürlüğünün zarar gördüğü koşullarda medya çalışanlarına müdahale ve saldırılar artar, sansür ve otosansür öne çıkar.

Marx'a göre² basın özgürlüğünü görünüşte savunan ve dilinden düşürmeyen özgür basın düşmanları için düşünce ve ifade özgürlüğü egzotik bir bitki gibidir. O derece uzak ve yabancıdır onlara. Basın özgürlüğü birinin onu savunabilmesi için onu çok sevmesi gereken bir güzelliğe sahiptir. Bir şeyi gerçekten seversem, diyor Marx, o olmadan doğamın eksiksiz, memnun ve tam bir varoluşa

¹ Curran, McQuail ve diğer kuramcıların yaklaşımları için bkz. Becker, Lee; Vlad, Tudor (2011), "The Conceptualisation of Country-Level Measures of Media Freedom", *Measures of Press Freedom and Media Contributions to Development*, M.E. Price vd. (ed.), New York: Peter Lang Publishing. s. 23-47

² Marx, Karl (2012), *Basın Özgürlüğü Üzerine*, Ankara: Dipnot Yayınları.

sahip olamayacağını bilirim. Oysa basın özgürlüğünü egzotik bitki gibi görenler, basın özgürlüğünün yokluğunda dahi tam bir varoluşa sahip gibi görünürler. Basın özgürlüğüne karşı savaşanlar "iyi basın" ve "kötü basın" ayırtırması yaparlar. "Kötü basın" insanların tutkularını harekete geçiricidir onlara göre, kötü ilkelerin yayılımı ve zihnin kötü yapısının ilerlemesidir. "İyi basın" ise insanlar üzerinde etkisizdir. Tam da bu noktada insanın doğası gereği kusurlu, olgunlaşmamış olduğu tezini savunarak özgürlüğü insan özünün karşıtı olarak görürler. Bu durumda sansür kusurlu insan için makul bir araçtır onların nezdinde. Özgürlük yoksunluğunun kural, özgürlüğün istisna olduğu yerde, özgürlük düşmanları esasen kendi özlerini mahkûm ederler, çünkü onlar köle olmanın ne anlama geldiğini bilirler ancak hiçbir zaman özgür olmanın iyi olup olmadığını bilmeyi denememişlerdir.

İyi ve kötü ikilemine yaslanan ve kendine teolojik bir kaynak bulan, insanın başta kendi içindeki olmak üzere kötücül olana karşı dizginlenmesini, onu kötü olandan koruyana kendisini teslim etmesini talep eden sansür yanlısı zihniyete yanıt yine *teolojik* yaklaşımdan gelir. *Areopagitica*'da (1644) John Milton, sansürcülerin hiç de "yanılmazlık ve dürüstlük" timsali olmadıklarını, insanların nasıl yaşayacakları konusunda kimsenin adına karar veremeyeceklerini hiddetle savunurken, kaynağı Tanrı'nın insanlara ödünç verdiği akıldır.

Milton'a göre Tanrı bize olan güvenini, istediğimiz kitapları okuyup kendi adımıza değerlendirmeye yönelerek gösterir. Bireylerin erdemi, sürekli olarak karşı görüş ve deneyimlerle sınanarak geliştirilmelidir. İyiyi bilmenin tek yolu kötüyü tanımaktır. Milton, sınırsız bir basın özgürlüğünden yana olmasa da fikirlerin yasaklanmasının savunulamaz olduğu kanaatindedir. Dolayısıyla sınırsız bir basın özgürlüğü değil sınırsız yayımlama özgürlüğünden yanadır. Milton'un teolojik zeminde devlet sansürüne karşı çıkışını en iyi şu sözleri özetler: "Bir insanı öldüren, Tanrı'nın imgesinde yaratılmış akıllı bir yaratığı öldürür; öte yandan iyi bir kitabı yok eden, aklın kendisini ve insan aklına yansıdığı biçimiyle Tan-

rının imgesini öldürür."³ Basın özgürlüğünü *doğal haklara* dayandıran Matthew Tindal, *Reasons Against Restraining the Press* (1704) adlı eserinde Milton'u anımsatan bir dille insanların fikirlerin hakikatini keşfetmesine yarayan Tanrı vergisi yeteneklere sahip, akıllı yaratıklar olduğunu belirtir. Ancak bunun da ötesine giderek "herkesin dinsel konularda kendi adına karar vermekteki doğal hakkı"na vurgu yapar.

Basın özgürlüğüne ilişkin anlatılarda, *Rights of Man (İnsan Hakları)* adlı eserin tanınmış yazarı Thomas Paine vakası sıklıkla anılır. "Londralı Tom Paine", krala ve onun parlamentosuna inat "fitneçi iftiralar" içeren *İnsan Hakları, İkinci Bölüm* adlı metne imza attı. Bu nedenle ülkesine ihanetle yargılandı. Paine'in savunmasını yapan Thomas Erskine, 1792 tarihli dört saat süren konuşmasında, ifade özgürlüğü açısından tarihe geçecek ve o dönem için oldukça cesur bulunan şeyler söyledi. Erskine savunmasında, "parlamentonun sahip olduğu erk bireylerin özgürce konuşma ve fikirlerini yayımlama hakkıyla sınırlıdır," der.

Milton'un teolojik olarak temellendirdiği fikir özgürlüğü savunusuna benzer biçimde, basın özgürlüğünün Tanrı tarafından ihsan edilmiş, değiştirilemez bir doğal hak olduğuna inanır.⁴ Yönetilenlerin mutluluğunun en üst düzeye çıkarılması (faydacılık-*utilitarianism*) ilkesinin izinde Jeremy Bentham, *On Liberty of The Press and Public Discussion (Basın ve Tartışma Özgürlüğü Üzerine)* adlı yapıtında (1820) en önemli siyasal sorunun, "despotik olmayan" hükümetlerin seçme ve göreve getirme sistemini geliştirmesi olduğunu söyler. Basın özgürlüğü, faydacılık kuramına göre en fazla sayıda insanın en fazla mutluluğunu temin etmede önemli bir

³ Keane, John (1999), *Medya ve Demokrasi*, İstanbul: Ayrıntı.

⁴ Avrupa'da 18. yüzyılda basın özgürlüğü için verilen mücadelede, Türkiye açısından en önemli ayırt edici nokta, onların geniş halk katmanlarını arkalarına almış olmalarıdır. Bu da 19. yüzyıldaki dev reformları beraberinde getirmiştir. Türkiye'de hak örgütlerinin, ulusal ve uluslararası kuruluşların, akademisyenlerin, aydın-entelektüel kesimin, medya çalışanlarının ve siyasal partilerin çabalarıyla ortaya konan eylemlilik büyük önem taşısa da, ifade özgürlüğü ihlallerinde ortaya konan tepkinin daha kitlesel bir boyuta ulaşmasına gereksinim olduğu da ortadadır.

müttefikdir. Bentham'a göre basın özgürlüğünden asla mutsuzluk doğmaz. Şöyle der Bentham: "Özgürlükte daima biraz tehlike bulunur, tıpkı her çeşit erkte olduğu gibi. Yönetimin iyi olabilmesi için mevcut hükümeti açıkça eleştirebilme, ona karşı çıkabilme ve onu görevden alabilme gücünün kamunun elinde bulunması gerekir."⁵

Basın özgürlüğü savunularında *hakikat*'e ulaşma hakkı ve olanağı bir diğer vurgudur. John Stuart Mill *On Liberty (Özgürlük Üzerine)* çalışmasında (1859), "bir görüş, hakikatin ta kendisi bile olsa eğer karşı fikirlerle zorlanmazsa bozularak önyargıya, yaşayan hakikat yerine ölü dogmaya dönüşür" der.⁶ Tarih bastırılmış hakikatlerle doludur ve küstah sansürcüyü yenilgiye uğratmada hakikatin bir müttefik olarak basın özgürlüğüne ihtiyacı vardır.

Uluslararası Raporlar ve Yasalar

Temel hak ve özgürlükler açısından Türkiye, *Freedom House*'un raporlarında⁷ "kısmen özgür" ülkeler arasında yer alıyor. Basın özgürlüğü kategorisinde ise aldığı 100 üzerinden 55 puanla⁸ 2011'de Türkiye, basının yine "kısmen özgür" olduğu bir ülke. *Freedom House*'un 1980 yılında yayınladığı, 12 Eylül darbesinden önceki bir yıllık süreci değerlendiren raporunda Türkiye basın özgürlüğü açısından "özgür" ülkeler kategorisindeydi. Gazeteci cinayetlerinin sık görüldüğü 90'lar Türkiye'nin puanının en düşük seyrettiği yıllar oldu. 1995-2000 yılları arasında Türkiye "özgür olamayan" ülkeler arasına girdi. 2000'den itibaren ise yer aldığı "kısmen özgür" kategorisi ile 90'lara göre daha iyi ancak 80 öncesine göre daha kötü bir tablo sergiledi. 2012'de de Türkiye'nin "kısmen özgür" olma hali devam ediyor. Türkiye son 10 yıllık süreçte Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) Basın Özgürlüğü Endeksi'nde⁹ par-

⁵ Keane, 1999: 39.

⁶ Keane, 1999: 41, 42.

⁷ <http://www.freedomhouse.org>

⁸ Derecelendirme en iyi puan olarak 1'den 100'e doğru gidiyor.

⁹ Endeks 2002 yılından beri düzenli olarak yayınlanıyor. Bkz. <http://en.rsf.org/>

lak olmayan bir performans sergiliyor. 2011 yılında Türkiye 179 ülke içinde 148. sırada.

RSF Sıralamasında Türkiye'nin son on yılı

Yıl	Ülke Sayısı	Sıralama
2002	139	99
2003	166	115
2004	167	113
2005	167	98
2006	168	98
2007	169	101
2008	173	102
2009	175	122
2010	179	138
2011	179	148

Dünya genelinde de manzara çok iç açıcı değil. 2011'deki 11 Eylül saldırıları sonrası başta Amerika ve Avrupa'da ağırlık kazanan güvenlik merkezli politikalar, potansiyel terörist algısını genişleterek terörün kapsamının muğlaklaştığı bir siyasal atmosferi yaygınlaştırdı. Toplumlar nezdinde yayılan "terör korkusu", devletlerin baskı mekanizmalarını düşünce özgürlüğünü sınırlama yönünde kullanmalarına dayanak oluşturdu.¹⁰ Dünya Basın Özgürlüğü Günü vesilesiyle 2 Mayıs 2011 tarihinde IFJ'nin yaptığı açıklamada, 11 Eylül saldırılarını izleyen 10 yıllık süreçte haklar ve özgürlükler alanında yoğun saldırılar yaşandığı ve gazetecilerin bu saldırıların öne çıkan kurbanları olduğu ifadelerine yer verildi.¹¹ IFJ'ye göre, *Wikileaks* örneğinde görüldüğü gibi, gizli devlet belgelerinin yayınlanması karşısında alınacak önlemler ve bunun gazetecilik üzerindeki etkisi yeni bir tartışmayı gerekli kılıyor. Güvenlik eksenli politikalara ve onların bir uzantısı olan anti-terör yasalarına ek olarak Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa'yı büyük oran-

¹⁰ 11 Eylül saldırıları sonrası basın özgürlüğünün Amerika'daki durumu ile ilgili bkz. Verhan, Keith (2008), "Rethinking Freedom Of The Press After 9/11", *Tulane Law Review*, Vol. 82.

¹¹ <http://www.ifj.org/en/articles/shadow-of-9-11-attacks-hangs-over-journalism-says-ifj-on-world-press-freedom-day/> erişim: 24.10.2012.

da etkileyen ekonomik kriz, gazetecileri işsizlik ve güvencesizlik tehlikesiyle karşı karşıya bırakıyor. Savaş ortamları özgürlükleri olumsuz etkiliyor. İç savaş/çatışma yaşanan bölgelerde gazeteciler hayatlarını tehlikeye atarak çalışıyorlar, ölüyorlar. Ayrıca savaş ve çatışma ortamları habercilik açısından yayın yasakları, yanlış haber ve dezenformasyon anlamına da geliyor.

Freedom House'un araştırmasına göre dünyada altı kişiden sadece biri basın özgür olduğuna inanıyor. 197 ülkenin yüzde 33,5'i "özgür", yüzde 36,5'i "kısmen özgür", yüzde 30'u ise "özgür değil". Basın özgürlüğü yüzdesi açısından Türkiye'nin dahil olduğu Batı Avrupa, basının yüzde 72 özgür olduğu bir bölge. Türkiye bu kategoride 26 ülke içinde puanı en düşük olan ülke. Bu oran Avrasya bölgesinde yüzde 15, Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da yüzde 2; Güney Afrika'da yüzde 5, Amerika'da yüzde 39; Asya-Pasifik'te yüzde 44. Asya-Pasifik'in notunu yükselten ülkeler Avusturalya ve Hindistan. *Freedom House*'un 2012 "Küresel Basın Özgürlüğü Oranları" listesinde basın özgürlüğü alanında en özgür ülkeler Kuzey Avrupa'da yer alıyor. 197 ülkeden oluşan listede ilk sıraları Finlandiya, Norveç ve İsveç alıyor. Türkiye, listede 121. sırada. Türkiye'den daha alt sıralarda Mısır, Kuveyt, Liberya, Birleşik Arap Emirlikleri, Suriye gibi ülkeler bulunuyor. Son sırada ise Kuzey Kore var. IPI, Kasım ayı itibarıyla 110 gazetecinin öldürüldüğü 2012'de dünya nüfusunun sadece yüzde 15'inin basının "özgür" olduğu ülkelerde yaşadığını belirtiyor. IPI'nın "Ölüm Gözlemi" raporuna göre 2012, gazeteciler açısından yakın tarihin en karanlık yıllarından biri oldu. RSF'nin verileri, 2011'de 1044 gazetecinin tutuklandığını, 1959 gazetecinin saldırıya uğradığını, 499 basın kurumunun sansüre maruz kaldığını, 71 gazetecinin ise rehin alındığını ortaya koyuyor. CPJ ise 2011 raporunda dünyada en fazla sansür uygulayan ülkeleri Eritre, Kuzey Kore, Suriye, İran, Ekvador Ginesi, Özbekistan, Birmanya, Suudi Arabistan, Küba ve Belarus olarak belirledi.

İnternet yayıncılığı uluslararası raporlarda ayrıca değerlendiriliyor. Bu alanda Türkiye'nin durumu temel hak ve özgürlükler ve

basın özgürlüğü alanındaki puanları ile uyumluluk arz ediyor. Nitekim Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün (RSF) 2012 raporunda Türkiye "internet düşmanları" kategorisinde internet sansürü, erişime engellenen siteler ve filtreleme konusundaki girişimleri nedeniyle "gözetim altındaki ülkeler" arasında gösteriliyor. Raporla göre aynı kategoride, anti demokratik uygulamalardan ötürü internete "düşman" ülkeler ise Beyaz Rusya, Bahreyn, Burma, Çin, Küba, İran, Kuzey Kore, Suudi Arabistan, Türkmenistan, Özbekistan ve Vietnam.

Avrupa Birliği ülkeleri içinde gazetecilerin durumu açısından son sırada yer almasının yanı sıra Türkiye, tutuklu ve hükümlü gazeteciler bakımından İran ve Rusya'yı geride bırakarak dünya birincisi oldu. Ulusal ve uluslararası basın meslek örgütleri Türkiye'de özgürlüklerin tehdit altında olduğuna dikkat çekiyor. EFJ'nin RSF, IPI, AEJ (*Association of European Journalists*) ve Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS) ile birlikte hazırladığı "Uluslararası Basın Özgürlüğü Misyonu'nun Türkiye Raporu - 2011" adlı raporunda Türkiye'de basın özgürlüğünün daha önce olmadığı kadar tehlikede olduğu ifade ediliyor. Tüm Avrupa'da tutuklu gazeteci sayısının en yüksek olduğu ülkenin Türkiye olduğunu ve bu konuda endişe duyulduğunu belirten Rapor'un sonuç bölümünde, Terörle Mücadele Kanunu ve Türk Ceza Kanunu'nda ifade özgürlüğüne engel olan maddelerin değişmesi gerektiğine işaret ediliyor.

Avrupa Komisyonu 2012 yılı İlerleme Raporu'nda ifade özgürlüğü ihlallerinin artmasının ciddi şekilde endişe verici olduğu, gazeteciler, basın çalışanları ve dağıtımçıların hapsedildiği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) bu konuda çok sayıda başvuru geldiği belirtilerek, bu durumun otosansür eğilimini güçlendirdiği ifade ediliyor. Raporda Terörle Mücadele Kanunu'nun 6 ve 7. maddeleri ve Türk Ceza Kanunu'nun 220 ve 314. maddeleriyle birlikte hükümet üyelerinin ve askeri yetkililerin açıkça medyaya karşı konum aldığına değiniliyor. Medyadaki holdingleşmenin de bilginin ve düşüncelerin özgür dolaşımı önünde engel

oluşturduğunu belirten rapora göre, Türkiye medyasında sansür yaygın bir fenomen.¹²

Türkiye'de yasal düzenlemelerde uluslararası hukuk gözetilirken içtihat, uygulamalar ve zihniyet oldukça yerel, başka bir deyişle "milli". Örneğin RTÜK yasasında yayın ilkelerinde geçen "genel ahlak, milli ve manevi değerler, müstehcenlik" gibi ifadeler bir taraftan muğlak olmakla eleştirilirken diğer taraftan yasayı savunanlar RTÜK yasasının Avrupa Sınır Ötesi Televizyon Sözleşmesi'ne, dolayısıyla Avrupa ve Dünya normlarına uygun olduğunu öne sürüyor. Bir başka örnek yeni anayasa taslağı üzerine tartışmalarda karşımıza çıkıyor. Yeni anayasa taslağında basın özgürlüğünün hangi durumlarda sınırlandırılabilirliğine ilişkin basın özgürlüğünü tehdit ettiği yönünde eleştiriler alan düzenlemeler de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne dayandırılıyor. Yasaların işleyişte neden olduğu sorunlar da, bir yandan anayasa ile güvence altına alınan hakların kanunlarla, kanunlarla olmazsa da yasaları uygulayan zihniyet eliyle etkisizleştiği fikrini güçlendiriyor.

Düşünce ve ifade özgürlüğüne temel oluşturan ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası nitelikte iki normdan söz edebiliriz. Bunlardan biri, 1948'de Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilip yayınlanan, "İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi".¹³ Bildirge'nin 19. maddesi şöyle diyor: "Herkesin düşünce ve anlatım özgürlüğüne hakkı vardır. Bu hak düşüncelerinden dolayı rahatsız edilmemek, ülke sınırları söz konusu olmaksızın, bilgi ve düşünceleri her yoldan araştırmak, elde etmek ve yaymak hakkını gerekli kılar". İkinci uluslararası belge Kasım 1950 tarihli AİHS.¹⁴ Türkiye'nin taraf olduğu AİHS'nin 10. maddesi ifade özgürlüğünü düzenliyor:

¹² Bkz. "Hapis gazeteci arttıkça, otosansür de arttı", *bianet*, 11 Ekim 2012. <http://www.bianet.org/bianet/hukuk/141396-hapis-gazeteci-arttikca-otosansur-de-artti> / erişim: 24.10.2012.

¹³ 6 Nisan 1949 tarih ve 9119 sayılı Bakanlar Kurulu ile "İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Resmî Gazete ile yayımlanması, yayımdan sonra okullarda ve diğer eğitim müesseselerinde okutulması ve yorumlanması ve bu Beyanname hakkında radyo ve gazetelerde münasip neşriyatta bulunulması" kararlaştırılmıştır. Bildirgenin tamamı için bkz. <http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/iheb.html>

"Herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak kamu makamlarının müdahalesi olmaksızın ve ulusal sınırlara bakılmaksızın, bir görüşe sahip olma, haber ve düşünceleri elde etme ve bunları ulaştırma özgürlüğünü de içerir. Bu madde devletin radyo yayıncılığını, televizyon ve sinema işletmeciliğini izne bağlamasına engel değildir."

Her iki uluslararası norm da özgürlüklerin hangi istisna durumlarında sınırlandırılabileceğine ilişkin düzenlemeler içeriyor. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 29 ve 30. maddelerine göre:

"Herkes haklarını kullanırken ve özgürlüklerinden yararlanırken, başkalarının hak ve özgürlüklerinin tanınması ve bunlara saygı gösterilmesinin sağlanması ve demokratik bir toplumda genel ahlak ve kamu düzeniyle genel refahın gereklerinin karşılanması amacıyla yalnız yasayla belirlenmiş sınırlamalara bağlı olur" (Madde 29).

"Bu bildirgenin hiçbir kuralı, herhangi bir devlet, topluluk veya kişiye, burada açıklanan hak ve özgürlüklerden herhangi birinin yok edilmesini amaçlayan bir girişimde veya eylemde bulunma hakkını verir biçimde yorumlanamaz" (Madde 30).

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesinin 2. fıkrasında ifade özgürlüğünün hangi durumlarda sınırlandırılabileceği şöyle belirleniyor:

"Bu özgürlükler ödev ve sorumlulukla birlikte kullanılabilir. Ulusal güvenlik, ülke bütünlüğü ve kamu güvenliği, suçun ya da düzensizliğin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması, gizli bilgilerin açığa vurulmasının önlenmesi, yargılama organının otorite ve tarafsızlığının korunması amacıyla, demokratik bir toplumda gerekli bulunan ve hukukun öngördüğü formalitelelere, şartlara, yasalara ve yaptırımlara tabi tutulabilir."

¹⁴ 20 Mart 1950'de Roma'da imzalanan Sözleşme, 3 Eylül 1952'de yürürlüğe girdi. Türkiye, Sözleşmeyi 18 Mayıs 1954'te onayladı. Sözleşmeyle çok sayıda değişiklik yapıldı. Son değişikliklerle 1998 tarihli 11 no'lu protokol yürürlüğe girdi. Ayrıntılar için bkz. http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/aihs_01.html

Uluslararası sözleşmeler ifade özgürlüğünün esas, sınırlamanın istisna olduğu görüşü üzerinden şekilleniyor. Ancak Türkiye'de pratikte ifade özgürlüğünün değil sınırlamaların esas haline geldiği görülüyor.¹⁵ Yeni anayasa hazırlık sürecinde, AKP'li milletvekillerinin Temmuz 2012'de Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na sunduğu, "basına sansür" olarak yorumlanan öneride, "Basın ve Yayın Hürriyeti" başlıklı maddede, basın özgürlüğüne yönelik tam da AİHS'nin 10/2. maddesine paralel sınırlamalar var.¹⁶ Milliyet muhabiri Önder Yılmaz'ın haberine göre, AKP, "Basın ve Yayın Hürriyeti" başlıklı maddesinin basının sınırlanması gerektiği hal-ler bölümü için, "basın hürriyeti milli güvenliğin, kamu düzeninin, genel ahlakın, başkalarının haklarının, özel veya aile hayatının korunması, suçların önlenmesi, yargının bağımsızlık ve tarafsızlığının sağlanması, savaş kışkırtıcılığının, her türlü ayrımcılık, düşmanlık veya kin ve nefret savunuculuğunun engellenmesi amaçlarıyla sınırlanabilir" önerisinde bulundu.

¹⁵ Türkiye'de ifade özgürlüğü açısından sorunlu olan ve sıklıkla uygulanan yasalar konusunda bkz. Öndül, Hüsnü (2012), *Türkiye'de İfade Özgürlüğü: Mevzuat ve Yargı Gözlem Raporu*, İHOP Yayınları. http://www.ihop.org.tr/dosya/yayin/20120515_IHOP_IfadeOzgurluguYargiGozlemRaporu.pdf. / erişim: 24.10.2012.

¹⁶ AKP önerisinde "Her türlü ayrımcılık, düşmanlık veya kin veya nefret savunuculuğunun engellenmesi" kavramını basının sınırlanmasında ilk kez anayasa hükmü olarak sıralıyor. Öte yandan mevcut anayasada olmayan, "Masumiyet karanesinin ihlali-ne yönelik yayın yapılamaz" ile "devlet, çocuk istismarı, cinsellik ve şiddet içeren yayınlara karşı çocukları koruyucu tedbirleri alır" hükmünün eklenmesini öneriyor. Konu ile ilgili Radikal'in 13 Temmuz 2012 tarihli haberinde bu düzenleme ile masumiyet karanesi ilk kez anayasada telaffuz edilirken, "cinsellik" gibi geniş bir kavram da kullanılarak, devlete, basın faaliyetlerine her an müdahale etmenin yolunun açıldığı yorumu yapıyor.

Anayasanın şu anki düzenlemeleri şöyle: Anayasa Madde 26

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet, resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar. Bu fıkra hükmü radyo, televizyon, sinema veya benzeri yollarla yapılan yayımların izin sistemine bağlanmasına engel değildir.

(Değişik: 03.10.2001 – 4709/9md.) Bu hürriyetlerin kullanılması, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, cumhuriyetin temel nitelikleri ve devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlanabilir."

Prof. Dr. Ergun Özbudun, basına sansür getireceği eleştirilerine yol açan öneride gariptenecek bir durum olmadığını söylerken taslak maddenin AİHS'ye uygunluğuna gönderme yapıyor. Ancak söz konusu sınırlamaların dayandığı AİHS 10/2. maddesi yerine daha güncel ve basın özgürlüğü davaları açısından emsal teşkil eden AİHM kararlarının dikkate alınması, Türkiye'nin AİHM'de kaybettiği çok sayıda basın ve ifade özgürlüğü temelli dava göz önünde bulundurulduğunda, önemle üzerinde durulması gereken bir nokta. AİHM eski yargıcı ve CHP milletvekili Rıza Türmen Anayasa çalışmalarında 1976 tarihli *Handyside* kararının dikkate alınmasını öneriyor.¹⁷ Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin *Handyside/İngiltere* davasında (7.12.1976) ve bunu izleyen pek çok kararında altı çizilen unsurlar şöyle:

"İfade özgürlüğü, toplumun ilerlemesi ve her insanın gelişmesi için esaslı koşullardan biri olan demokratik toplumun ana temellerinden birini oluşturur. İfade özgürlüğü, 10. maddenin sınırları içinde, sadece lehte olduğu kabul edilen, zararsız veya ilgilenmeye değmez görülen 'haber' ve 'düşünceler' için değil, ama ayrıca devletin veya nüfusun bir bölümünün aleyhinde olan, onlara çarpıcı gelen, onları rahatsız eden haber ve düşünceler için de uygulanır. Bunlar, çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin gerekleridir; bunlar olmaksızın demokratik toplum olmaz."¹⁸

Yeni anayasa görüşmeleri çerçevesinde AKP'nin sunduğu bu tepki çeken öneriyi 15 Temmuz 2012 tarihli *Taraf* gazetesinde değerlendiren Fikret İlkiz'e göre, AKP Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Türkiye hakkında verdiği mahkûmiyet kararlarına bakmalı. Özellikle, ifade özgürlüğünü ihlalden dolayı "Erbil Tuşalp", "Hrant Dink" ve "Taner Akçam"¹⁹ davalarından çıkan kararlar göz

¹⁷ Türmen'in konu hakkındaki görüşleri 14. 07. 2012 *Taraf* gazetesinde "Sansürcülere Takdimimizdir" başlığı ile yayınlanmıştır.

¹⁸ Konu hakkında Rıza Türmen'in 2005'te *Radikal*'de yayınlanan "Demokrasinin bekçisi: Basın" adlı yazısı için bkz. <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=743717> erişim: 24.10.2012.

¹⁹ Kitabın ilerleyen bölümlerinde ("Davalar" ve "Hak Aramalar" bölümleri) daha detaylı yer verdiğimiz bu davalardan burada kısaca söz edecek olursak; Tuşalp başba-

önünde bulundurulmalı. İlkiz 1950'lerin koşullarında hazırlanan AİHS'nin bugüne kadar çok sayıda protokolle güncellendiğine ve ayrıca AİHS'yi yorumlayanın AİHM olduğuna dikkat çekerek, bugün Avrupa kıtasında hakaretin suç olmaktan çıkarıldığını, nefret suçları ve ayrımcılıkların, bugünün koşullarında basın özgürlüğüne minimum düzeyde sınırlama ilkesinin gözettiği esas konular olduğunu muhakkak dikkate almak gerektiğini söylüyor. Ayrıca İlkiz, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin (MSHS)²⁰ İfade özgürlüğü (19. madde) ve Savaş Propagandası ve Düşmanlığı Savunma Yasağı (20. madde) başlıkları altındaki maddelerinin basına sınırlama gerekçelerini en azda tuttuğuna işaret ederek, AİHS'den daha özgürlükçü olduğunun da altını çiziyor.

Her ne kadar AİHS 10/2. madde basın özgürlüğünü sınırlamak için kullanılsa da Türkiye'nin gazetecilere verilen mahkûmiyet kararlarında en çok AİHS 10. maddesini ihlalden ceza aldığı unutulmamalı. AİHS'nin 10. maddesinin ihlal edildiği yönünde Türkiye aleyhine yapılan başvuruların büyük bir çoğunluğunun, 3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 6 veya 8. maddeleri ile TCK'nin 312. maddesinin ve de değişiklikler sonrası yeni TMK'nin 7/2, 6/son ve yeni TCK'nin 301. maddesinin uygulanması sonucu verilen mahkûmiyet kararlarına dayandığı göz önünde bulundurulduğunda, kitapta detaylı olarak yer verdiğimiz TCK ve TMK'deki basın özgürlüğü aleyhine düzenlemeleri bu bağlamda yine anma gereği duyuyoruz. AİHM, insan haklarının sınırlandırılması durumunda, bu müdahalenin yasal dayanağına, müdahalenin amacının meşruiyetine (meşru amaç), demokratik bir toplumda gerekli/zorunlu olup olmadığına, hukukun üstünlüğü ilkesiyle uyumlu olup olmadığına bakıyor.²¹

kanın kişilik haklarına saldırıdan; Akçam ve Dink ise "Türklüğü aşığılamak"tan mahkûm edilmişler, mahkûmiyet kararlarının AİHM'ye taşınması neticesinde yazarların açtıkları davalar Türkiye aleyhinde sonuçlanmıştır.

²⁰ Sözleşmenin yürürlük tarihi 1976. Türkiye, insan hakları ve demokratikleşme konusunda evrensel normları belirleyen en önemli uluslararası belgelerden biri olarak kabul edilen "Birleşmiş Milletler Siyasi ve Medeni Haklar Sözleşmesi"ni 15 Ağustos 2000 tarihinde imzaladı.

Bkz. <http://www.belgenet.com/arsiv/bm/bmsiyasihak.html> / erişim: 23.10.2012.

Mahkemeye göre: "Tartışmalı düşünce açıklamalarının bir kişi, devlet temsilcisi veya halkın bir kısmına karşı şiddete teşvik etmesi durumunda milli makamlar düşünceyi yayma özgürlüğüne müdahale konusunda daha geniş bir değerlendirme serbestisine sahiptir". AİHM içtihatlarında kabul edilebilir eleştirinin sınırlarının en geniş tutulduğu alan devlete, hükümete, kamusal organlara ve politikacılara yönelik eleştirilerdir. AİHM siyasal eleştirinin sınırlarının neden geniş tutulması gerektiğini özetle şöyle ifade eder:

"Hükümet bakımından kabul edilebilir eleştirinin sınırları, sıradan bir kişiye hatta politikacıya oranla daha geniştir. Demokratik bir sistemde hükümetin eylem ya da ihmalleri [...] Özellikle muhaliflerinin eleştiri ve saldırılarına karşı başka türlü cevap verme yolları mevcutsa [...] hükümet, cezai yaptırım yolunu kullanırken ölçülü hareket etmek durumundadır."²²

Anayasada basın özgürlüğünü kısıtlamaya yönelik girişimler, Türkiye'de halihazırda başta TCK ve TMK'deki düzenlemeler nedeniyle sıkıntılar yaşanan ifade özgürlüğünün, en temel hakların düzenlendiği bir yasal zeminde dahi engellemelere maruz kalacağıının göstergesi.²³

Kuşkusuz düşünce ve ifade özgürlüğü, dolayısıyla da basın özgürlüğü adına en azından ilk izlenim olarak olumlu olduğu kanaati uyandıran gelişmeler yaşandı. Aralık 2010'da kabul edilen Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Kanunu, ilk bakışta daha çoğulcu ve yargı organlarının temsil oranı daha yüksek bir Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) oluşturulmasını sağlama iddiası taşıdı.²⁴ Söz konusu Kanun ile Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

²¹ Bkz. Öndül, Hüsnü (2012), *Türkiye'de İfade Özgürlüğü: Mevzuat ve Yargı Gözlem Raporu*, İHOP.

²² Uygun, Oktay (2009), "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda İfade Özgürlüğünün Sınırlanması", *Türkiye'de Basın Özgürlüğü*. T. Koçak v. (ed.), İstanbul: BGSY Yayınları, s. 45.

²³ Ekşi, Oktay (2003), "Basın Bağlamında İfade Özgürlüğü", <http://www.tchd.org.tr/MenuContent.aspx?id=128>

²⁴ Bkz. *Avrupa Komisyonu Türkiye 2011 yılı İlerleme Raporu*.

lu'nun daimi üye sayısı yediden yirmi ikiye çıkartıldı. Yargıtay ve Danıştay temsilcilerinin yanı sıra, yeni üyelikler, ilk derece mahkemelerinden, Adalet Akademisi'nden, hukuk fakültelerinden ve avukatlardan temsilcileri içerir hale geldi. Bakanlığın etkisi azaltıldı. Daha önce Adalet Bakanlığı bünyesinde yer alan Teftiş Kurulu, HSYK'ye devredildi. Etkili yasal yollara başvurulmasına ilişkin olarak, meslekten ihraç edilme kararları için yargı yoluna gidilmesine izin verildi. Ancak *Avrupa Komisyonu 2011 İlerleme Raporu* kanunda sorunlu noktalar olduğunun da altını çiziyor. Raporu göre, HSYK üyelerinin seçiminde her hâkim ve savcı, seçilecek asil ve yedek üyelerin sayısı kadar oy kullanma hakkına sahip. Anayasa Mahkemesi kararı doğrultusunda uygulanan bu sistem çerçevesinde, çoğunluğun oylarını alan adaylar HSYK üyeliklerinin hepsini alabiliyor; böylece azınlıktaki oyları almış adaylara seçilme şansı kalmıyor. Yargı mensubu olmayan dört üyenin HSYK'ye aday olarak gösterilmesi cumhurbaşkanının takdirine bırakılırken, TBMM bu sürece dahil olamıyor. Mevcut hükümler, baro üyelerinin HSYK'de daimi olarak temsil edilmesini güvence altına almıyor. Bakan, HSYK tarafından hâkim ve savcılara yönelik disiplin soruşturması başlatılmasını veto edebiliyor.

Diğer bir gelişme de RTÜK yasasında, "Yayın Durdurmalar" bölümünde detaylarıyla yer verdiğimiz değişikliklere bağlı olarak, Türkçe dışındaki dillerde yayın yapılmasının önünün açılmasıdır. Bu yönde ilk önemli adım AB'ye uyum çerçevesinde TBMM'de kabul edilen ve 19 Temmuz 2003'te yürürlüğe giren 4928 Sayılı Yasa Paketi içinde yer alan "kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir" hükmü ve bu çerçevede Radyo ve Televizyon Üst Kurulunca hazırlanan yönetmeliktir. Takip eden süreçte, farklı dillerde yayınlarla ilgili pratikte yaşanan sorunların giderilmesine yönelik yönetmelik değişiklikleri devam etti. Haziran 2008'de kabul edilen 5767 sayılı Kanun'la TRT de farklı dillerde yayına başladı.

Anayasada yapılan kimi değişiklikler de, düşünce ve ifade özgürlüğü açısından olumlu bir adım olarak yorumlandı. Örneğin Anayasanın "temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" başlığını taşıyan 13. maddesi ile "temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmaması" başlığını taşıyan 14. maddesi "özgürlükleri genişletme amacı" doğrultusunda 2001'de değiştirildi.²⁵ Bu maddelerdeki hükümlere göre "tüm özgürlükleri kısıtlama"yı mümkün kılan ibare lağve dildi, her özgürlük kendisiyle ilgili maddede ve o özgürlüğün niteliğine göre sınırlamaya tabi tutuldu.²⁶ Ancak 2012'ye geldiğimizde "cunta anayasası"ndan kurtulma yolunda önemli bir olanak olarak görülen ve 12 Eylül 2010'da yapılan Anayasa değişikliği referandumu ile yüzde 57'lik bir desteği arkasına alan AKP'nin "sivil anayasa" girişimi, başta basın özgürlüğünün hangi durumlarda sınırlandırılabilirliği ile ilgili taslak metinler olmak üzere, beklentilere yanıt vermeyen önerilerle gündeme geldi.

RTÜK yasasında "genel ahlak", "müstehcenlik" gibi tanımı net yapılmayan kavramların yol açtığı korumacı, paternalist, muhafaza-

²⁵ 13. maddenin eski hali şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlakın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir."

2001'de yapılan değişiklik sonrasında ise madde şöyle oldu:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

Temel hak ve hürriyetlerin hangi koşullarda sınırlandırılabilirliğini söyleyen 14. maddeye göre: "Anayasada yer alan hak ve hürriyetlerden hiçbiri, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmayı ve insan haklarına dayanan demokratik ve laik Cumhuriyeti ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetler biçiminde kullanılamaz."

²⁶ Ekşi, Oktay (2003), "Basın Bağlamında İfade Özgürlüğü", <http://www.tchd.org.tr/MenuContent.aspx?id=128> / erişim: 24.10.2012.

kâr müdahalelerin neden olduğu krizler ortadayken Anayasada "basın hürriyetinin" sınırlanabilirliğini vurgulamak, üstelik de bunu, pratikte karmaşalara yola açan "genel ahlak, kamu düzeni" gibi soyut kavramları da kapsayacak şekilde yapılandırmak, Türkiye'deki haklar ve özgürlükler mücadelesinin zorlu tarihi düşünüldüğünde, sadece hayal kırıklığı yaratmakla kalmıyor, bu mücadeleler içinden geliştirilen gelecek tahayyülüyle de hiçbir paralellik taşıyor. Aslında "kamu düzenini ve ahlakı korumak", gerek AİHS'de gerekse MSHS'de de ifade özgürlüğünün sınırlamalara tabi tutulabileceği sebeplerden biri. Ancak bu noktada, yasal düzenlemeler kadar yasaları uygulayanların düşünce ve ifade özgürlüğüne dair algıları ve zihniyet yapıları da önemli. Nitekim kendi içinde yeterince göreceli olan "genel ahlak kriteri" Türkiye'de Avrupa'dakinden çok daha muhafazakâr bir yorumla uygulama konusu oluyor.

Yaklaşımlar ve Genel Manzara

İfade özgürlüğü, dolayısıyla basın özgürlüğü söz konusu olduğunda, Türkiye'de devlet yetkilileri –komünizm, anarşi, irtica, terör gibi– tehditleri öne sürerek, meseleye özgürlükler açısından değil denetleyici-korumacı paternalist bir yerden bakmayı çoğu kez tercih etmiştir. Devleti kişi hak ve özgürlüklerinin üzerinde görerek kutsallaştıran ve muğlak ölçütlerle özgürlükleri sınırlandıran bu anlayışın, 1982 Darbe Anayasası sayesinde, kendine geniş bir hareket alanı sağladığını biliyoruz. Bugün, demokratik bir sivil toplum anayasasına ihtiyaç olduğu konusunda iktidar partisinden muhalefete herkes hemfikir görünüyor olsa da, iktidar partisince yürütülen yeni anayasa hazırlık sürecinde, basın özgürlüğünün hangi durumlarda sınırlanabileceğine yönelik taslak metinler, bu bağlamda, eskisini aratacak türden bir anayasa ile karşı karşıya kalınacağı endişesi uyandırıyor.

Kitapta ağırlıklı olarak medya özgürlüğünün Türkiye'deki genel resmine dikkat yönelttiğimiz 2001-2011 arası bir yıl eksiğiyle AKP

hükümetleri dönemine denk düşüyor. İslami-liberal bir söylemle iktidara gelen AKP ile resmi devlet ideolojisi arasında ortaya çıkan gerilimler ve çekişme beraberinde önemli siyasi dönemeçlerle karakterize olan bir on yıl getirdi. Devlet ile yeni iktidar arasındaki uyuşmazlıktan iktidarın yerleşikleşmesine ve devletin ve organlarının yeniden düzenlenmesine doğru ilerleyen süreç tüm Türkiye'nin düşünce dünyasında özellikle de medya üzerinde etkili oldu. Avrupa Birliği ve üye ülkeler üyelik koşulları/kriterleri bağlamında Türkiye gündemini yakından izledi.

Türkiye özgüllüğünde ortaya çıkan bu on yıl aynı zamanda küresel siyasetin zamanlaması açısından 11 Eylül 2001'in sonrasına denk geldi. Küresel siyaseti güvenlik, terör, risk ve istisna çerçevesi içine sıkıştıran 11 Eylül saldırısı, Türkiye'deki yeni dönem siyaseti de doğrudan belirledi. Bunun düşünce ve ifade özgürlüğü üzerindeki etkisi Türkiye'de kendini PKK'nin ateşkesi durdurma kararı aldığı 2006'dan sonra tüm ağırlığıyla gösterdi.

Aslında küçük bir zaman dilimi gibi görülebilecek bu on yılın büyük sonuçları oldu; Türkiye'de düşünce ve medya özgürlüğü ağır saldırılar ve ihlallerle karşı karşıya kaldı. Yaşanan gelişmeler –ki kitabın takip eden bölümlerinde detaylı olarak yer alıyor– kısaca şöyle özetlenebilir:

Medya baskı altına alındı ve itibarsızlaştırıldı. Egemen siyasi söylem gerek Avrupa Birliği uyum programları çerçevesinde yaptığı 5237 sayılı TCK düzenlemeleri²⁷ ve yasa uygulamaları yoluyla, gerekse 5187 sayılı Basın Yasası'nda devletin güvenliği adına devreye soktuğu 19 ve 25. maddeler yoluyla iktidarının ilk yıllar-

²⁷ Kitapta ayrıntılarıyla işlediğimiz, medya çalışanlarına yönelik tutuklama ve davalarda öne çıkan yasa maddelerine burada kısaca değinelim. Eski TCK'ye göre 159. yeni TCK'ye göre 301. madde ile düzenlenen "Türk Milletini, Türkiye Cumhuriyeti Devletini, Devletin kurum ve organlarını aşağılama (tahkir ve tezyif)" suçları; "suça kapalı tahrik" başlıklı eski TCK'nin 312. veya yeni Kanun'un "halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama" başlıklı 216. maddesi; terör suçlarını düzenleyen 314. (eski TCK'de 168, 169 ve 170. maddeler), hakaret suçlarını düzenleyen 125. maddeler (eski TCK'de 480 ve 482. maddeler) ve TMK'nin 5, 6 ve 7. maddeleri gazetecilere yönelik davalarda öne çıkan yasa maddeleridir.

rında Türkiye'ye ve Avrupa Birliği'ne vaat ettiği demokrasinin alanını gittikçe daralttı. Yetmedi, düşünceyi ve haberciliği cezalandırmada 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun, 298 sayılı Seçim Kanunu, internet yayıncılığının yasak ve sınırlarını belirleyen 5651 sayılı Kanun, 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun gibi pek çok mevcut ve güncellenmiş yasayı da harekete geçirdi.

Kürt meselesi bağlamında yasalaştığı 1991'den itibaren sürekli "siyaset ve düşünce suçlusu" üretmiş olan 3713 sayılı Terörle Mücadele Yasası ise 29 Haziran 2006'dan itibaren her sene karşımıza çok sayıda tutuklamanın, yayın yasağının ve davanın dayanağı olarak çıktı. Nitekim 2012 yılına 104 gazeteci ve 30 dağıtımçı hapiste girdi; gazetecilerin 64'ü, dağıtımçıların tamamı Kürt medyasındandı. BİA Medya Gözlem 2012 Temmuz-Ağustos-Eylül raporuna göre de Ekim ayına 72 gazeteci 35 dağıtımçı hapiste girdi. Yine gazetecilerin 35'i, dağıtımçıların tamamı Kürt medyasındandı.

Özellikle TMK 6 ve 7 ile TCK'nin örgüt üyeliğini düzenleyen TCK 314 ve 220. maddelerinden açılan davalarda uzun süren tutukluluk halleri olağanlaştı. Kürt medyasını da hedef alan TCK 314 ve 220'nin hedefi biraz daha genişti. Bu davalar özellikle 2007'den sonra Türkiye siyasi hayatına yeni bir rota veren Ergenekon operasyonları sonrasında arttı. Pek çok olaya ve konuya özel yayın yasaklarının devreye girdiği bu süreçte, habercilik ayrıca TCK 285 ve 288'den açılan davalarla karşı karşıya kaldı. İfade ve medya özgürlüğü ne yazık ki ve elbette sadece bu maddelerden davalık olmadı. Aşağıda detaylarını vereceğimiz üzere TCK'deki ifade özgürlüğünü kısıtlayan diğer 29 maddenin²⁸ tamamı devredeydi.

On yıllık sürecin tamamına yayılan davalar ve saldırılar özellikle son yıllarda ivme kazandı. Baskılar sadece dava açmakla sınırlı kalmadı. On yıllık süreçte TMK 6/son ve 7/2'ye dayanarak Kürt

²⁸ Öndül, Hüsnü (2012), *Türkiye'de İfade Özgürlüğü, Mevzuat ve Yargı Gözlem Raporu*, İHOP, s. 10-11.

medyasından dergi ve gazeteler en az bir defa olmak üzere kapatıldı. Yeni medya bileşenleri dahil medya kuruluşlarına ve çalışanlarına yönelik yüzlerce tehdit ve fiziki saldırı vakası yaşandı. Ekranlar karartıldı, gazeteler basıldı ve toplatıldı. Medya kuruluşları ekonomik engeller ve borçlandırmalar yanında taşlı sopalı, bombalı Molotofkokteylli saldırılara uğradı. Yerel ve ulusal medya özellikle devlet yetkililerinin saldırılarından, hakaret ve iftira davalarından nefes alamaz hale geldi.

On binlerce internet sitesi, tamamen kapatmadan, içeriğe müdahale ve sansüre kadar çeşitli saldırılarla karşı karşıya kaldı. İnternet yasaklarında çoğu zaman gerekçe açıklamaya bile zahmet edilmedi. Devletin müdahalesine uğrayan internet sitesi sayısı 2011 sonu itibarıyla 110 bini buldu.²⁹

Mülkiyet yapılarında ve medyadaki sermaye paylarında özellikle 2007'den itibaren önemli değişiklikler yapıldı. Medya sahiplikleri yeniden düzenlendi, merkez medya iktidarın söyleminin dışına çıkmayan siyasi bir araç olarak kurgulandı. Büyük medya grupları, Doğan Medya'ya verilen vergi cezasında olduğu gibi, ekonomik açıdan güçsüzleştirme, itibarsızlaştırma tehdidine karşı iktidarla uyum sağlamaya yönlendirildi. Çünkü dev sermayeler üzerine kurulu medya kuruluşlarının kaybedeceği çok şey vardı.³⁰

Holdingleer biçiminde örgütlenen medya grupları yayıncılığın çeşitli alanlarında faaliyet göstermelerinin yanı sıra (çoklu gazete, dergi, televizyon, radyo sahipliği, kitap ve internet yayıncılığı vb. ile yatay yoğunlaşma), kendi ham madde, üretim, yapım ve dağıtım ağlarını kurarak (dikey yoğunlaşma) ve otomotiv, gayrimenkul, enerji, gıda, finans, yayıncılık gibi farklı alanlarda yatırımları

²⁹ <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1083118&CategoryID=77> / erişim: 31.08.2012.

³⁰ Yıllarca medyada tekelleşmenin en vahim örneği olarak gösterilen Doğan grubunun hükümetin dev vergi cezaları karşısında küçülmeye gitmesi, pazarlık sonucu elde edilen ceza indirimine karşılık hükümete karşı daha yumuşak bir muhalefet tonuna geçmesi ve "şahin" yazarlarını tasfiye etmesi, merkez medyada editöryal bağımsızlığın çoğulculuğun, basın özgürlüğünün koşullarını oluşturanın neden zor olduğunu ve ideolojik yanlılığın neden kaçınılmaz olduğunu gösteriyor.

olan şirketler biçiminde örgütlenerek (çapraz mülkiyet) medya özgürlüğünün koşullarını bu dev yatırımların sunduğu hareket alanları ile sınırlı tutuyor.³¹ Tekelleşmenin medya alanındaki bu örnekleri, iktisadi çıkar ilişkileri nedeniyle, medya özgürlüğünün önünde güçlü bir duvar örüyor. Doğan, Doğuş, Çalık, Ciner ve Çukurova Grubu bünyesindeki yayın kuruluşları holdingleşme ve yoğunlaşmanın medya içeriklerindeki tezahürlerinin somut örneklerini sunuyor. Bu listeye, Feza Gazetecilik, Albayrak Grubu, Koza İpek ve Fox Grubu gibi sektörün büyümekte olan oyuncularını da dahil edilebilir.³²

Tekelleşmiş bir medya ortamı, hâkim siyasal konjonktüre ters düşen gazetecilerin işten çıkarılmalarını da kolaylaştırdı. İşten çıkarılmalarda özellikle 2011'den itibaren artış görüldü. Nuray Mert (*Milliyet*), Ece Temelkuran (*Habertürk*), Banu Güven (NTV), Mehmet Altan (*Star*), Ali Akel (*Yeni Şafak*) gibi gazeteciler hükümeti eleştiren yazı, yorum ve yaklaşımları nedeniyle merkez medyanın dışına, *periferi'*ye itildi. Mirgün Cabas, Ruşen Çakır ve Can Dündar'ın da NTV'deki programları yayından kaldırıldı.³³ Üstelik bu isimler kamuoyunda geniş ölçüde tanınan ve periferide de olsa gazetecilik, habercilik pratiklerini sürdürme şansına sahip bir kesimi oluşturuyordu. İşten uzaklaştırılan, çalışmalarına son verilen çok sayıda "isimsiz" basın ve medya çalışanının bu şansa sahip olmadığı da açık. Bu tablo karşısında, siyasi ve ekonomik bağımsızlığa sahip yayın kuruluşlarının varlığının ve güçlenmesinin medya özgürlüğü ve iş güvencesi açısından hayati önemi var.

³¹ Medyanın ekonomi politik analizine dair temel kaynaklardan biri için bkz. Edward S. Herman ve Noam Chomsky (2006), *Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politigi*, İstanbul: Aram Yayıncılık.

Ayrıca Türkiye'den bir çalışma için bkz. Gülseren Adaklı (2006), *Türkiye'de Medya Endüstrisi Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

³² Medya mülkiyet yapıları ile ilgili güncel bilgiler için bkz. Kurban, Dilek; Sözeri, Ceren (2012), *İktidarın Çarkında Medya: Türkiye'de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller*, İstanbul: Tesev Yayınları.

³³ Mavioğlu, Ertuğrul (2012), *Cenderedeki Medya Tenceredeki Gazeteci*, İstanbul: İthaki.

Gazetecilere ve medya çalışanlarına yönelik saldırı dili çoğu kez, siyasetin örtük ve diplomatik tarzından uzaklaşarak öfkeli ve hırçın bir karaktere büründü. 2011 sonrası süreçte Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın gazetecilerle çatışma halinde olan üslubu da saldırgan bir karakter kazandı: Başbakan; "akbabalar", "tasmalılar", "satılmışlar", "dalkavuklar" gibi ifadeleri gazeteciler, özellikle köşe yazarları için kullanmakta hiçbir beis görmedi. Medya doğrudan ultimatolarla, Başbakan'ın çağrıcı olduğu toplantılarla, tehditlerle, milliyetçi ve muhafazakâr vurgularla biçimlenen öğütlerle ve direktiflerle karşı karşıya kaldı; özellikle terör hassasiyeti dikte edildi. Medyaya yönelik doğrudan engelleme, manipülasyon ve sansür, "sorumlu haberciliğin gereği" olarak dikte edildi; "terör ve güvenlik" konsepti haberciliğe müdahalenin "olağan" dayanağı oldu.

Sonuçta sansürün yanı sıra otosansür artarak devreye girdi. Bazı toplumsal olaylarda, özellikle de Kürt meselesi konusunda kimi merkez medya bileşenleri iktidarın olağan tepkisini öngörerek hareket eder, iktidarın talebiyle biçimlenen dezenformasyona kapı aralar, taraf olur hale geldi. Merkez medya bileşenlerinin Uludere katliamını 12 saate varan gecikmelerle görmesi konunun en açık örneği oldu. En temel referans noktalarından habercilik mesleği etiği ve kamunun haber alma hakkı büyük yara aldı. Gazetecilerin habere erişim hakkı ise yayın yasakları gazeteciye yönelik tehditler, haber mahallinde darp ve saldırılar yoluyla gasp edildi. Medya özgürlüğünü yitirmek yanında kamu nezdinde itibarsızlaşmaya başladı.

Bu itibarsızlaşmayı da açıklayan önemli bir örnek olarak, Esra Arsan'ın 2011 tarihli *Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Gözüyle Sansür ve Otosansür*³⁴ çalışmasına değinmek gerekir. Arsan 67 gazeteci ile yaptığı anket çalışması üzerinden medyada sansür ve otosansürün ülkemizde son dönemde nasıl bir hal aldığını analiz etti. Araştırma sonucunda yapılan önemli tespitlerden biri, haber içeriklerine etki ettiği varsayılan sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel aktörler nelerdir sorusuna gazetecilerin

verdiği yanıtla ilgili: Gazetecilerin yüzde 81'i hükümetin haber içeriklerine etki eden çok önemli bir oyuncu olduğunu söylüyor. Diğer etkili oyuncular olarak medya patronlarını takiben dini cemaatler ve polis telaffuz edilirken, yüzde 57 oranla ordunun etkili olduğu yanıtı veriliyor. Bir diğer çarpıcı bulgu ise, onlarca gazetecinin cezaevinde olması, yüzlercesi hakkında dava açılmasının diğer gazeteciler üzerinde bir baskı ve korku oluşturduğu görüşüne gazetecilerin yüzde 90'ının katılması. Arsan araştırma bulgularından yola çıkarak 2011 Türkiye'sinde orduyu, hakkında az çok eleştirel haber yapılması kolaylaşan kurumlar arasında gösteriyor. Buna karşılık, hakkında eleştirel haberler yapılması güçleşen bazı başka kurumlar bu boşluğu dolduruyor. Mesela polis teşkilatı ve dini cemaatler gibi. Arsan ankete katılan gazetecilerin bunu doğrudan ifade ettiklerini söylüyor. En nihayetinde gazetecilerin yüzde 100'ü Türkiye basınında sansür ve otosansür olduğu konusunda hemfikir.

İfade özgürlüğü ağır saldırıya uğradı, toplumsal hassasiyetler kısıp kısıldı. Siyasi hedefler yolunda demokrasi kolayca vazgeçilebilir bir teferruat, devlet ve terör ise esas hale geldi. Devletin esas olması Türkiye'nin siyasi tarihi ve siyasi kültürü açısından yeni değildi ama gündelik etkinlikleri dahi suça dönüştürecek ölçüde genişleyen terör kavrayışı yeni ve ürkütücüydü.

Toplumun eleştiri ve eleştirelilik kapasitelerini ifade ve medya özgürlüğüne yönelik siyasi saldırılarla zayıflatmaya yönelik iktidar bununla yetinmedi. Sosyal hayatın muhafazakâr kültürel bir alt yapı ile biçimlenmesi yönünde adımlar attı. Din kardeşliği vurgusuna yoğunlaşan politikalar ve muhafazakâr hassasiyetlerin hâkim olduğu bir siyasal gündem, siyasetle farklı aidiyetler ve tercihler üzerinden ilişki kuran grupların ihtiyaçlarını karşılamaktan giderek daha fazla uzaklaştı.³⁵

³⁴ Arsan, Esra, *Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Gözüyle Sansür ve Otosansür*, 2011, http://www.academia.edu/943533/Sivil_Itaatsizlik_Baglaminda_Gazeteci_Gozuyle_Sansur_ve_Otosansur_2011_, Erişim: 13.11.2012.

Aile, ekonomik ve sınıfsal eşitsizliklerin üzerini örten, toplumsal ve politik denetimin mikro ölçüklere kadar sızmasına olanak sağlayan muhafazakâr bir siyasi birim olarak merkezi önem kazandı, toplumun siyasi bir birim olarak yeniden kurgulanması hedeflendi. Bunun örneklerini medyada da izledik. Ayrımcı söylemler pek çok televizyon dizisini kuşattı; ırkçı, milliyetçi, cinsiyetçi, mezhepçi, ahlakçı ve homofobik söylemlerle örülü aile dizileri eleştirel yaklaşımların ve farklı yaşam formlarının tamamına kulağını tıkadı. Televizyon kanalları RTÜK'ün yayın hizmetleri ilkelerini düzenleyen 8. maddesinin pençesindeydi. RTÜK sadece üç aylık Ocak-Mart 2012 aralığında TV kuruluşlarına toplam 327 uyarı, 94 para cezası ve iki program durdurma cezası verdi. TRT'nin yayıncılık alanında tekel konumunu sürdürdüğü dönemden hatırladığımız ve kurumun kendine atfettiği halkı eğitme misyonunun ifade si olan "kamu spotları" yeniden canlandı. İktidarın mikro alanlara kadar nüfuz etme arzusunun göstergesi olarak da değerlendirebileceğimiz bu spotlar, TRT dışındaki kuruluşların yayın akışında da sık sık karşımıza çıkar oldu.

Sinema, tiyatro, resim, müzik ve heykel alanından eserler, ne olduğu tanımlanamayan bir halk estetiği, halk beğenisi, genel ahlak kriteri çerçevesinde mahkûm edildi. İktidar kendini eleştiren medyayı cezalandırdığı gibi sanatın ekonomik olarak desteklenmesi ve kurumsallaşması yönünde öne sürdüğü koşullar ve gözdağı ile kaygı uyandırdı. Muhalif medya, sanatçılar, siyasetçiler, öğrenciler iktidarın sözlü saldırıları ve tehditleri yoluyla muhafazakâr ve milliyetçi toplumsal "hassasiyetlere" hedef gösterildi.

Kuşkusuz özgürlükler alanını daraltan girişimler, dikkate değer bir karşı koyuş da yarattı. Bu karşı duruşun önemli bir örneği, bedenlerinin devlet tarafından denetim altına alınması anlamına gelecek kürtaj yasa tasarısına karşı kadınların örgütlediği tepki ile verildi. Yasa tasarısına karşı *bianet* çalışanlarının başlattığı "benim

³⁵ AKP'nin 10 yıllık siyaset pratiğinin güncel bir eleştirisi için bkz. Çınar, Menderes (2012), "AKP'nin Ustalık Döneminde Siyaset", *Birikim Dergisi*, No: 276. s. 21-29.

bedenim, benim kararım" kampanyası gibi, yurttaş katılımını teşvik eden yaratıcı kampanyalar³⁶ sayesinde tasarı geri çekildi. Bu geri adım, mücadelenin ne denli önemli olduğunu da gösterdi. Ancak yol uzun ve kat edilen mesafe görece kısa kalıyor; trans bireylere yönelik nefret söylemleri ve şiddet vakaları önlenemiyor. Kadın katli hız kesmeden sürüyor. Erkekler Ekim 2012'de 10 kadın ve bir bebeği öldürdü; 16 kadına ve kız çocuğuna tecavüz etti; sekiz kadını yaraladı. 2012'nin ilk 10 ayında toplam 137 kadın öldürüldü, 106 kadın tecavüze, 195 kadın şiddete, 117 kadın tacize maruz kaldı.³⁷

Yeni güvenlik konsepti ile terörün tanımı genişletildi. Güvenlik eksenli iktidar pratikleri özgürlükler alanını hükümet-yargı-polis üçgeni arasında sıkıştırmaya başladı.³⁸ İktidar "güvenlikçi" yaklaşımı saldırı hedefini ve kapasitesini daha da genişletmek doğrultusunda arkasına aldı. Buna dayanarak, "terör" tanımını bütün muhalif grup, kişi ve görüşleri potansiyel suçlu ve terörist olarak kodlayacak ölçüde genişletti. Kendince öngördüğü muhtemel suçları engellemek doğrultusunda bir defada onlarca insanı gözaltına aldığı, tutukladığı operasyonlar yaşandı; gerekçeler ve iddianameler sonradan geldi.

"Terör" tanımının genişlemesi ve muhalefetin baskılanmasının en ağır sonuçlarını Kürt medyası yaşadı. Yukarıda sözü edilen TMK'den ve TCK'nin örgüt bağlantılı ceza maddelerinden tutuklu Kürt gazetecilerin bir kısmı kendilerine ne tür suçların isnat edildiğini bilmeksizin iddianamelerin açıklanmasını ve ilk duruşma günlerini bekliyor. Diğer yandan Başbakan Mart 2012'deki bir açıklamasında cezaevindeki gazetecilerin sadece altısının sarı basın kartı olduğuna dikkat çekip tutuklu 70 kişinin tamamının "terör

³⁶ Kampanyada kürtaj yasasına karşı çıkan tüm yurttaşlar, tepkilerini açıkça dile getirmeye, fotoğraflarıyla "Benim Bedenim, Benim Kararım" demeye davet edildi.

³⁷ Bkz. "Erkek Şiddeti Ekim 2012", <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/141892-erkekler-ekimde-10-kadin-oldurdu-16-kadina-tecavuz-etti> / erişim 08.11.2012.

³⁸ Güvenlik devleti çizgisindeki AKP siyaseti ile ilgili bir değerlendirme için bkz. Berksoy, Biriz (2012), "AKP'nin Polis Politikaları", *Birikim Dergisi*, No: 276. s. 75-88.

örgütü" ile ilişkilendirildiklerini, cezaevindekilerin gazeteci olmalarını ilan etti.³⁹ Ekim 2011'de basın yayın kuruluşlarının sahipleri ve genel yayın yönetmenleri ile bir araya gelen Başbakan'ın "...Elbette bir müdahale anlayışında değiliz. Bunu anti demokratik buluruz. Medyanın, halkın haber alma özgürlüğü ile terörün propagandasını yapmak arasında çizgiyi görmesi gerek. Şehit annelerinin gözyaşlarını sürekli yayınlamak terör örgütüne yarar..." sözleri, güvenlik eksenli bakış açısından bakıldığında basın özgürlüğüne dair tek sorunun "terör sorunu" olduğu gibi bir yaklaşımın ve yurttaş, gazeteci ve "terörist"i ayınlıştıran algının nasıl bir retorikle meşruiyet kazandığını örnekliyor.⁴⁰

On yıllık dönemin medyaya, özellikle de Kürt medyasına düşman tutumuna koşut olarak, TMK'deki 2006 güncellemesinde yasaya eklenen 6/son ve 7/2 maddeleri doğrultusunda, Kürt medyasının yerel ve ulusal ölçekte dağıtılan bütün yayın organları en az bir defa yayın durdurma, engelleme ve toplatma yasağına uğradı. Konu Kürt medyası olunca gazetecilere dönük davalar, saldırılar ve tutuklamalar yetmedi; deyim yerindeyse, gazeteler, dergiler, televizyonlar, radyolar da gözaltına alındı, tutuklandı.

Diğer muhalif medya unsurlarının, sol ve sosyalist medyanın da güçsüzleşmesi doğrultusunda Kürt medyasının muhaliflik sorumluluğu, buna bağlı olarak konu ve haber yelpazesi genişledi; tüm muhalif taleplerin ve kimliklerin medyası olmaya çalıştı. Bu süreçte Kürt Medyası sol ve sosyalist yayın kuruluşları ile birlikte Kürt siyasal hareketi, savaş/çatışma ve barışçıl çözüm taleplerini haberleştirmenin yanında anti-militarist mücadeleyi, LGBT kimliklerin cinsel yönelime ilişkin anayasal eşitlik taleplerini, farklı etnik, dinsel ve cinsel kimliklere yönelik nefret suçlarını, kadın mücadelesini, ekolojistlerin mücadelelerini vs. takip etti ve kamuya

³⁹ <http://siyaset.milliyet.com.tr/basbakan-i-kim-yaniltiyor/siyaset/siyasyazarde-tay/08.03.2012/1512519/default.htm>

Ayrıca konu ile ilgili değerlendirmeler için bkz. Mavioğlu, 2012: 95-105.

⁴⁰ <http://www.haberturk.com/medya/haber/680967-erdogan-medya-yoneticileri-ile-gorustu/> erişim: 12.10.2012.

haber olarak ulaştırdı. Dolayısıyla iktidar, medya saldırısını ağırlıkla Kürt medyası üzerinden sürdürürken aslında aynı zamanda pek çok muhalefet formuna, toplumsal kimliğe ve görüşe birden saldırıyordu. Geldiğimiz noktada şu ironik meraka kapılmaktan kurtulamıyoruz: Bu ülkenin Kürt sorunu ve Kürt medyası olmasaydı biz bu on yıl neler konuşuyor olurduk acaba?

Başka bir on yılın içeriğini kestirmemiz zor ve elbette medya özgürlüğü bağlamında Türkiye'nin konuşacak daha başka pek çok konusu bugün de yerli yerinde aciliyetini koruyor. Ancak, ne yazık ki bu konuları enine boyuna tartışmaya bir türlü sıra gelmedi. İktidarın saldırıları, davaları, engellemeleri ve yasakları medyayı demokrasi, temsil, özgürlük ve etik bağlamlarında kendi soru ve sorunlarını tartışmaktan alıyordu. Medya sürekli kendini savunma, ifade verme, haklılığını ispat çabaları içinde nefessiz kaldı. Medya çalışanlarının özgür medya ile özgür toplum bağlantısı adına çalışmalar ve tartışmalar yapmaları bir yana, mesleklerini icra etmeleri dahi çok zor hale geldi, hapisteki gazeteciler için imkânsızlaştı. Bu şu demekti: On yıllık dönemecin dayattığı savunmacı ve köşeye sıkıştırılmış konumun Türkiye medyasına öngörülenden daha büyük zararları oldu. Eleştirelilik ufkunun, emeğin ve enerjinin varoluş mücadelesine vakfedilmesi sonunda medya soluksuz, yoksul ve yoksun kalma riski ile karşı karşıya kaldı. Medyanın susturulması toplumun susturulması demekti.

Bütün bu olumsuzluklarla birlikte özgürlük ile medya arasında devlet ve sermaye kısıkaçta içinde yanlış bağlantı kuruldu. Özgürlük yasakların düzenlenmesi ile ilgili değildir, farkın ve çoğulluğun barışın dili etrafında örgütlenmesi, demokrasinin işletilmesi ile ilgilidir. Özgürlük her tür hak ve özgürlük çerçevesini "ama" gibi istisnalarla sürekli kıran yasaların işi değildir. Toplumsal olarak herkesin kimlik, hak ve eşitlik hakkını güvenceye almakla bağlantılıdır. O yüzden bugün Türkiye'de medya ve özgürlük bağlamını doğru kurabilmenin ilk ve en temel koşulu medyanın süreklileşmiş bir tehdit ve saldırı duygusu altında olmaktan kurtulmasıdır. Zira sürekli öz savunma aciliyeti ve tehdit duygusu ile yaşayan bir

medya ne kendi mesleki ve etik kapasitesini ne de özgürlüğün manasını sorgulayabilir.

Bu nedenle, biz bugün medyanın üzerindeki iktidar, yargı ve sermaye baskısını, Kürt sorununu ve Kürt medyasının gördüğü saldırıları konuşmak noktasında sıkışmış olmasaydık, işte ancak o zaman özgür bir medyanın olanaklarını sorgulayabilir bir noktaya ulaşacaktık. Örneğin, temsil farkı ve demokrasi, haber etiği, halkın haber hakkı, gazetecinin haber kaynağına erişim hakkı, hak haberciliği gibi konuları konuşabilecektik. Özgür bir medyanın eleştirelilik ve barışın dili olma sorumluluğu üzerine cesaretle düşünüyor olacaktık. Eleştirel bir özgürlük nosyonundan hareketle Türkiye medyasının ayrımcı, cinsiyetçi, homofobik dilini karşımıza çıktığı her durumda ifşa etmeyi ve dönüştürmeyi sorumluluk merkezi haline getirecek, kendimizi korumaktansa çuvaldızla sırayacaktık.

Bu tartışmalar medyanın dün de bugün de asıl meselesi olmayı sürdürüyor, zira Türkiye'de medya mecrası ayrımcı anlatılar, vakalar ve siyasetlerin her birini tartışmaya açacak somut vakalarla dolu. Bu tür örnekler bugün nadiren medyanın doğrudan meselesi haline gelebiliyor. Fakat bu, konunun tamamen toplumun görüş alanı dışında olduğunu söylemek anlamına gelmemeli. Bugün birçok hak örgütü ve hak savunucusu ayrımcılık ve nefret söyleminin karşısında mücadele ediyor.⁴¹ Ne yazık ki medya adına geldiğimiz noktada şu sonucu yinelemeliyiz. On yılın olumsuz resmi bize şunu gösterdi: Medya devletin ve devlet yetkililerinin saldırılarına karşı varoluş sınırında bir hak mücadelesi vermeye kadar getirildi. Yine de bu asla muhalif ve eleştirel medya çalışanlarının mücadelelerinde geri kaldıkları anlamına gelmedi; az kaldılar, çok yoruldu ama özgürlük mücadelesi hep sürdü. Yeni medyanın sunduğu olanaklar bu mücadeleye farklı ve güçlü yol-

⁴¹ *Kaos GL, bianet*, kadınların medya izleme grubu MEDİZ, nefret söylemine karşı Uluslararası Hrant Dink Vakfı ve daha birçok kuruluş medyadaki ayrımcı her tür düzenleme, dil ve siyaset formlarına karşı birlikte mücadele ediyor.

larla eklendi. Dijital yayıncılık ve sosyal medya gazetecilik pratiklerinde önemli değişikliklere yol açtığı gibi, haklar ve özgürlükler mücadelesine yeni mecralar sundu. Ancak şüphesiz denetleme mekanizmaları ve sermaye yapılarının da "yeni" olan her tür dönüşüme kolaylıkla adapte olma esnekliği gösterdiğini hatırdak tutmak gerekiyor.⁴²

⁴² Ekonomik değişimlerle bağlantılı olarak medyanın geleceğine dair IPI'nin kapsamlı bir raporu bulunuyor. Bkz. *2011 IPI Report/Media and Money: Worldwide Economic Upheaval Changes The Shape of News*, 2011. <http://www.freemedia.at>

Ayrıca bkz. Keane, John (2011) *Democracy in the Age of Google, Facebook and WikiLeaks*, <http://johnkeane.net/55/news/democracy-in-the-age-of-google-facebook-and-wikileaks>

Geçmişten Günümüze İfade Özgürlüğü ve Basın

Fikret İlkiz

12 Eylül ve Devamı

12 Eylül 1980'de "Türkiye Cumhuriyetinin varlığına, bağımsızlığına ve rejimine yönelik fikri ve fiziki hain saldırıların olanca genişliği ve şiddetiyle süre geldiği bir ortamda milletimiz için başka bir çıkış yolu kalmadığı" gerekçesiyle Türk Silahlı Kuvvetleri emir ve komuta zinciri içinde yönetime el koymuştur.¹ 12 Eylül hareketini zorunlu kılan nedenler ve amaçları Milli Güvenlik Konseyi'nin (MGK) 1 Numaralı bildirisini ve Konsey Başkanı'nın aynı gün radyo ve televizyonda yayınlanan konuşması ile açıklanmıştır.

Sonra ne oldu?

650 bin kişi gözaltına alındı. 210 bin davada 230 bin kişi yargılandı. 98 binden fazla insan "örgüt üyesi" olmaktan suçlandı. 171 kişinin işkenceden öldüğü belgelere geçti, idam cezası verilen 50 kişi asıldı. 18 sol ve 8 sağ görüşlü, 23 adli suçlu, birisi Asala militanı hakkındaki ölüm cezaları bu dönemde uygulandı. Gazetecilere 3 bin 315 yıl 6 ay hapis cezası verildi. 937 film sakıncalı bu-

¹ 12 Eylül 1980 tarihli 17103 sayılı Resmi Gazete.

lunduğu için yasaklandı. Gazeteler 300 gün süreyle yayın yapamadı, yayınlar yasaklandı. 30 ton gazete ve dergi imha edildi. 14 kişi açlık grevinde öldü. 3 bin 854 öğretmen, 120 üniversite öğretmeni görevlisi ve 47 yargıcının işine son verildi.

Ünlü "52 Numaralı" MGK Bildirisi geçmişten günümüze damgasını vurdu.

Milli Güvenlik Konseyi, 2 Haziran 1981'de, 52 numaralı "ünlü" kararı ile "11 Eylül 1980 tarihinde, parlamento üyesi bulunan siyasi parti mensupları ile her kademede siyasi parti yöneticisi ve mensuplarının Türkiye'nin geçmiş veya gelecek siyasi veya hukuki yapısıyla ilgili olarak kendi anlayışları doğrultusunda sözlü veya yazılı beyanda bulunmaları veya makale yazmaları ve bu amaçlarla toplantı yapmalarını" yasakladı.²

Bu karara uygun olarak ayrıca herkes için geçerli olacak şekilde kanun çıkarmayı da ihmal etmeyen MGK, 6 Aralık 1983 tarihli ve 2969 sayılı "12 Eylül 1980 Öncesi Siyasi Çekişme ve Çatışma Ortamına Benzer Bir Durumun Önlenmesi Hakkında Kanun"u çıkardı. Bu kanuna göre, söz, yazı, demeç ve görüş açıklamak suretiyle ve her ne şekilde olursa olsun 12 Eylül hakkında görüş ifade etmek yasaklandı. Bu Kanuna göre, seçimlerden sonra ilk TBMM Başkanlık Divanı oluşuncaya kadar 2969 sayılı Kanun yürürlükte kalacaktır.

12 Eylül 1980'de "devlet yönetimine el koyan" Devlet Başkanı, Genelkurmay ve Milli Güvenlik Konseyi Başkanı Orgeneral Kenan Evren bir yıl sonra 23 Ekim 1981 günü "yasal düzenlemeleri" yapmak üzere kurulan Danışma Meclisi açış konuşmasında Türk toplumuna yarışır bir Anayasa yapılmasını önerdi.

7 Kasım 1982 kabul tarihli 2709 sayılı Anayasa, halk oylaması ile kabul edilerek yürürlüğe girdi. Anayasanın kabulü ile de Kenan Evren cumhurbaşkanı oldu ve 1989 yılına kadar görev yaptı.

² MGK Karar No ve Tarihi: 52 - 2.6.1981, Resmi Gazete: 5.6.1981 - 17361

1982 Anayasası'nda ilk değişiklik ancak 1995'te yapılabildi. En köklü değişiklik ise 21 yıl sonra 2001'de 4709 sayılı yasa ile gerçekleştirildi, temel hak ve özgürlükler yeniden düzenlenebildi.

Anayasanın geçici 15. maddesinin birinci fıkrasına göre 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak TBMM Başkanlık Divanı oluşturuluncaya kadar geçen süre içinde yasama ve yürütme yetkisini kullanarak yasa yapan MGK ve Danışma Meclisi'nin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali ve hukuki sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve yargı mercilerine başvurulamayacaktır.³

Anayasanın geçici 15. maddesinde yer alan "*Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez*" şeklindeki maddenin son fıkrasındaki düzenleme ise yirmi bir yıl sonra 3 Ekim 2001 tarihli 4709 sayılı Kanunla geçici 15. maddenin Anayasada yapılan değişiklikle kaldırılabilir.

Nihayet 12 Eylül 2010'da Türkiye Cumhuriyeti 1982 Anayasası'nın geçici 15. maddesinin 5982 sayılı Kanunla 2010'da yapılan Anayasa değişikliği ile Anayasanın geçici 15. maddesinin tamamen yürürlükten kaldırılması⁴ mümkün oldu.

³ "Geçici Madde 15- 12 Eylül 1980 tarihinden, ilk genel seçimler sonucu toplanacak Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Başkanlık Divanı'nı oluşturuncaya kadar geçecek süre içinde, yasama ve yürütme yetkilerini Türk Milleti adına kullanan, 2356 sayılı Kanunla kurulu Millî Güvenlik Konseyi'nin, bu Konseyin yönetimi döneminde kurulmuş hükümetlerin, 2485 sayılı Kurucu Meclis Hakkında Kanunla görev ifa eden Danışma Meclisinin her türlü karar ve tasarruflarından dolayı haklarında cezai, mali veya hukukî sorumluluk iddiası ileri sürülemez ve bu maksatla herhangi bir yargı merciine başvurulamaz. Bu karar ve tasarrufların idarece veya yetkili kılınmış organ, merci ve görevlilerce uygulanmasından dolayı, karar alanlar, tasarruflarda bulunanlar ve uygulayanlar hakkında da yukarıdaki fıkra hükümleri uygulanır. Bu dönem içinde çıkarılan kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ile 2324 sayılı Anayasa Düzeni Hakkında Kanun uyarınca alınan karar ve tasarrufların Anayasaya aykırılığı iddia edilemez."

⁴ 5982 sayılı 7 Mayıs 2010 kabul tarihli "Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun" Madde 24. (R.G. 13.05.2010. 27580) Halk oylaması 12 Eylül 2010 (R.G. 23.09.2010. 27708).

Uyum Yasalarında Basın ve İfade Özgürlüğü

Ulusal Program

4 Aralık 2000 tarihli Katılım Ortaklığı Belgesi'nde (KOB) Türkiye'nin kısa vadede on ayrı alanda yasal düzenlemelerini gözden geçirmesinin gereğine değinilmişti. Bunların başında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi doğrultusunda ifade özgürlüğünün kullanılması için yasal ve anayasal güvencelerin güçlendirmesi geliyordu.

Katılım Ortaklığı Belgesi'nde, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının kendi anadillerinde televizyon ve radyo yayını yapmalarını yasaklayan her türlü yasal hükmü kaldırması ve hiçbir ayrıma tabi tutulmaksızın ve dil, ırk, renk, cinsiyet, politik düşünce, felsefi inanç veya dinlerine bakılmaksızın tüm bireylerin bütün insan hakları ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanmalarının güvence altına alınmasının; düşünce, vicdan ve din özgürlüklerinden yararlanma koşullarının daha da geliştirilmesinin önemi belirtilmişti.

Katılım Ortaklığı Belgesi'ne göre Anayasa ve diğer ilgili mevzuatın, bütün vatandaşların hak ve özgürlüklerini İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi'nde belirtildiği gibi güvence altına alan bir bakış açısıyla, tekrar gözden geçirilerek bu tür yasal reformların uygulanmasının önemi vurgulanıyor ve Avrupa Birliği üye devletlerinin uygulamalarıyla uyumun sağlanmasına dikkat çekiliyordu. Ayrıca Uluslararası Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi'nin, Tercihli Protokolü'nün ve Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi'nin onaylanması; kültürel çeşitliliğin sağlanması ve kökenlerine bakılmaksızın tüm vatandaşların kültürel haklarının güvence altına alınması için bu hakların kullanılmasını engelleyen her türlü yasal hükmün kaldırılması istenmekteydi.

Türkiye 19 Mart 2001 tarihli Ulusal Program'ında (UP)⁵, siyasi, idari ve yargı reformlarına ilişkin çalışmalarını 2001'de hızlandıracaklarını taahhüt etti.

Ulusal Program'a göre, Türkiye'nin AB müktesebatını özümsemeye iradesi tamdır. Türkiye başta insan hakları ve demokrasi olmak üzere, gerekli tüm uluslararası sözleşmelere taraf olacak ve bunların etkin şekilde uygulanmasını sağlayacaktır.

Hükümet siyasi kriterleri nasıl saptadı? Öncelikle siyasi, idari ve yargı reformlarına ilişkin çalışmalar 2001'de hızlandırılacaktır. Amaç, özgürlükçü, katılımcı, güvenceli, devlet organları arasında görev ve yetkileri dengeleyen, hukuk devleti ilkesini üstün kılan Anayasa ve yasa hükümlerinin uluslararası taahhütler ve AB standartları çerçevesinde geliştirilmesidir. Demokrasi ve insan hakları için Anayasa gözden geçirilecektir. Anayasa ve diğer yasalarda AİHS'nin 10. maddesi çerçevesinde düzenlemeler yapılması hedeftir.

Bu gereklilik "kısa vadede" çalışma yapmayı zorunlu kılmaktadır. Kısa vade hedefleri ise aynen şöyle belirlenmiştir:

"Anayasanın temel hak ve hürriyetlerle ilgili bölümlerinin, başta düşünceyi açıklama ve yayma, bilim ve sanat ile basın özgürlükleriyle ilgili hükümler olmak üzere gözden geçirilmesi, Türk Ceza Kanunu'nun 312. maddesinin, koruduğu değerler zedelenmeden gözden geçirilmesi, aynı anlayışla Terörle Mücadele Kanunu'nun 7 ve 8. maddelerinin gözden geçirilmesi, RTÜK Kanunu'nun gözden geçirilmesi, basın suçları kapsamının ve öngörülen cezalarla ilgili olarak Basın Kanunu'nun gözden geçirilmesi planlanmıştır."

Sonuç olarak Ulusal Program'da saptanan siyasi kriterlere göre, demokrasi ve insan hakları için kısa sürede Anayasa gözden geçirilecektir. Anayasanın temel hak ve özgürlükler, düşünce ve ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü hakkındaki maddeleri yeniden düzenlenecektir. Anayasa ve diğer yasalarda AİHS'nin 10. maddesi

⁵ T.C Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği Türkiye Ulusal Programı, Ankara 2001, Ankara Üniversitesi Basımevi (Ulusal Program'daki düzeltmeler ise 6 Nisan 2001 gün ve 24365 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandı).

çerçevesinde düzenlemeler yapılması hedeflendi. Ayrıca kısa dönemde Türk Ceza Kanunu'nun 312, Terörle Mücadele Kanunu'nun 7 ve 8. maddeleri, RTÜK Kanunu ve Basın Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi kararlaştırıldı.

2001 İlerleme Raporu'ndaki durum

2002 yılı Ocak ayı bakımından AİHM önünde Türkiye aleyhine yapılan şikâyet sayısı 3142 olarak açıklandı. Böylece de İtalya'dan sonra en çok şikâyet edilen ikinci ülke olduğumuz 2001 yılında 171 dosya hakkında Türkiye aleyhine karar verilirken 57 dosya uzlaşma ile sonuçlandı.

2001'de Rusya'ya karşı 2 bin 108, Polonya'ya karşı bin 763, Fransa'ya karşı bin 117, Ukrayna'ya karşı bin 62, Türkiye'ye karşı bin 59, İspanya'ya karşı 806, Almanya'ya karşı 714, İtalya'ya karşı 590 başvuru vardır.

1995-2003 yılı Haziran ayı dahil olmak üzere AİHM'nin Türkiye hakkında ihlal tespit ettiği karar sayısı ise 308'dir. İhlal bulunmayan karar sayısı 10, reddedilen başvuru sayısı iki, dostane çözümlenilen dava sayısı 132, kayıttan silinen başvuru sayısı ise yedidir.

Avrupa Toplulukları Komisyonu 2000 İlerleme Raporu'nu esas alarak 30 Eylül 2001 tarihine kadar değerlendirme yapılan "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne Katılım Sürecine ilişkin 2001 yılı İlerleme Raporu"nda⁶ Türkiye'nin yol haritasındaki yeri gösteriliyor.

Ulusal Program'a değinilen 2001 yılı İlerleme Raporu'nda, Anayasa ve yargı alanındaki değişikliklere işaret edilmiş ve şöyle bir tespit yapılmıştır:

"Özellikle düşünce ve ifade özgürlüğüne saygı başta olmak üzere, bir dizi Anayasa değişikliğini uygulamayı hedefleyen yasal değişiklik önerileri, hükümet tarafından sonuçlandırılmıştır. Ceza

⁶ Brüksel, 13.11.2001 SEC(2001) 1756.

Kanunu'nun 159 ve 312. maddeleri ile Terörle Mücadele Kanunu'nun 7 ve 8. maddelerinin değiştirilmesi önerileri bunlara dahildir. (...)

Rapor dönemi süresince, ifade özgürlüğünün uygulanması konusunda birtakım ciddi sorunlar ortaya çıktı. Gerek Ceza Kanunu (özellikle Meclis, ordu, Cumhuriyet ve yargıya tahkir ve tezyifi düzenleyen 159. maddesi ile toplumu ırk, etnik ve din temelinde bölmeyi öngören 312. maddesi), gerek Terörle Mücadele Kanunu'nun 7 ve 8. maddeleri (ayrılıkçı propaganda yayını) ifade özgürlüğünün kısıtlanması doğrultusunda, savcı ve yargıçlar tarafından yaygın olarak kullanılmaya devam edildi. *Radikal* gazetesi köşe yazarı Neşe Düzel ve *Turkish Daily News* gazetesi köşe yazarı Burak Bekdil hakkında açılan davalar, bu konudaki en güncel örneklerdir. *Düşünce Özgürlüğü 2000* adlı bir kitapta yer alan makaleleri tekrar yayımladıkları için haklarında dava açılan 16 aydın, Ankara Askeri Ceza Mahkemesi tarafından aklanmakla birlikte, başka mahkemelerde benzer suçlardan yargılanmaktadır.

1 Ocak 2001 tarihinden bu yana, 80 civarında gazeteci, siyasi etkinlikler nedeniyle veya çeşitli yasaları ihlal ettikleri gerekçesiyle cezaevinde bulunuyor. Bunların bir kısmı beraat etti. Örneğin, yargıyı tahkir ve Cumhuriyeti tahkir suçlarından gözaltına alınan Mehmed Uzun, daha sonra uluslararası baskılar sonucunda aklandı. Bununla birlikte, ayrılıkçı yayın yapmakla suçlanan Dr. Fikret Başkaya benzer bir baskıya rağmen mahkûm edildi. Mehmed Uzun'un kitabına 3 Ekim 2001'de el konulması ve hakkında yeniden dava açılması ihtimali bulunması, bu konudaki en son gelişmelerden biridir. (...)

2000 yılına ait resmi veriler, 261 kişinin Türk Ceza Kanunu'nun 159 ve 312. maddeleri ve 324 kişinin de Terörle Mücadele Kanunu gereğince mahkûm edildiğini gösteriyor. Bu veriler 1999'da sırasıyla 347 ve 1375'ti.

Basın özgürlüğü alanında yeni bir değişiklik getirildi ve "Kanunla yasaklanan dillerde yayın yapılamaz" hükmü kaldırıldı (madde

28). Bu değişiklik cesaret verici olmakla birlikte, değişikliğin tam ve etkili hale gelebilmesi için mevzuatta değişiklikler yapılması gerekmektedir. Bu değişikliklerin içeriği, bu hakkın kullanımı için hayati öneme sahiptir. 26. maddenin getirdiği genel kısıtlamalar, düşünce ve görüşlerin yazılı ve diğer kitle iletişim araçlarıyla ifade edilmesi ve yayılmasını da kapsadığı için, uygulama mevzuatının ve uygulamanın basın özgürlüğüne korunmasını etkili bir şekilde sağlaması önemlidir."

Sonuç olarak Ulusal Rapor'un kabul edilmesinden sonra yayınlanan İlerleme Raporu'nda yapılan eleştiriler genellikle Türk Ceza Kanunu'nun 159 ve 312. ve Terörle Mücadele Kanunu'nun 7 ve 8. maddelerinde odaklanıyor.

Anayasa Değişikliği

Türkiye, Avrupa birliği müktesebatına uyum konusunda çizdiği yol haritasında kabul ettiği Ulusal Program'a uydu. Hükümetler ve Türkiye Büyük Millet Meclisi yasa değişikliklerinde "Ulusal Programı" ve temel insan hak ve özgürlüklerini esas aldı.

3 Ekim 2001'de kabul edilen yasa ile 1982 Anayasası'nın 34. maddesi değiştirildi. 4709 sayılı Yasa ile yapılan Anayasa değişiklikleri temel hak ve özgürlüklerin korunması ve güvence altına alınması yolunda önemli bir adımdır. Anayasanın hak ve özgürlükler üzerindeki "genel olarak sınırlama" düzenlemesi kaldırıldı. 13. maddede bütün temel hak ve özgürlüklerle ilgili sınırlama sebepleri olarak gösterilen "Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, milli egemenlik, cumhuriyet, milli güvenlik, kamu düzeni, genel asayiş, kamu yararı, genel ahlak ve genel sağlık" gerekçeleri çıkarıldı, her temel hak ve özgürlüğün, kendi özel maddesinde gösterilecek sınırlama sebeplerine dayalı olarak kısıtlanabileceği ilkesi getirildi. Artık temel hakların özüne dokunulmamacaktır. Temel hak ve özgürlükler sadece Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen nedenlere bağlı olarak sınırlandırılabilir. Bu sınırlandırma için mutlaka yasa olacaktır.

Anayasanın "özel yaşamın gizliliğine", "konut dokunulmazlığına" ve "haberleşme özgürlüğüne" ilişkin maddeleri değiştirildi. Hakların sınırlandırılması halinde "mutlaka hâkim kararı" isteneceği kabul edildi. Sadece gecikmesinde sakınca bulunan istisnai hallerde yetkili mercinin yazılı emri aranacağı düzenlemesi getirildi. Haklarla ilgili güvenceler artırıldı. Düşünce ve ifade özgürlüğünün sağlanabilmesi için Anayasanın 26 ve 28. maddeleri değiştirildi. Anayasanın 28. maddesindeki "Kanunla yasaklanmış olan herhangi bir dilde yayım yapılamaz" şeklindeki dil yasağı kaldırıldı.

2002 yılı İlerleme Raporu ve İfade Özgürlüğüne Etkisi

2002 İlerleme Raporu'nda ilk yasal değişikliklerin yürürlüğe girmesinden itibaren birçok dava açılmış olduğu ve kanunların uygulanmasında farklılıklar olduğunun altı çizilmektedir. Bu yoruma göre yasalar açıklık, şeffaflık ve hukuki kesinlikten yoksundurlar.

Raporda söz konusu durum şu örneklerle açıklanmaktadır: TCK 312 ve 159. maddeleri çerçevesinde bazı davalar beraat ile sonuçlanırken, bazıları da mahkûmiyet ve tecil ile sonuçlanmıştır. Rapordaki bir başka tespit ise, 159 ve 312. maddeden açılan davalarda azalma görülmesi, fakat davaların başka temellerle açılmasıdır.

Rapora göre, yasadışı örgüte yardım ve yataklığa ilişkin 169. maddede yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. İfade özgürlüğü ile ilgili hükümlerdeki değişikliklere rağmen TCK'nin uyum paketi ile değiştirilmemiş diğer hükümlerinin savcılar tarafından ifade özgürlüğünü sınırlandıracak şekilde kullanılması yönünde belli bir eğilim olduğu vurgulanmaktadır.

Örneğin, üniversitede seçmeli dil dersi için dilekçe veren bazı öğrencilerin yasadışı silahlı bir örgüte yardım ve yataklık suçunu düzenleyen 169. maddeye göre yargılandıkları hatırlatılmaktadır. Bu noktada vurgulanması gereken şey savcılar tarafından dava açılmasının rahatsız eden bir durum olmasına rağmen asıl önem-

li olanın davanın sonucu olduğudur. Ayrıca anadilde yayın ve eğitim alanındaki son gelişmeler bu hususun aşıldığını göstermektedir.

Raporda TCK değişikliği sonrasında 159. maddeden 50, 312. maddeden 24 hükmün Yargıtay'ca bozulduğu, ancak ifade özgürlüğüne ilişkin olarak yazarlar ve yayıncılar aleyhine açılmış 100 kadar dava olduğu belirtilmektedir. Raporda Sinema, Video ve Müzik Eserleri Denetleme Kurulu tarafından *Büyük Adam, Küçük Aşk* filminin yasaklandığı ifade edilmektedir. Ancak söz konusu film halen Danıştay kararı ile gösterimdedir.⁷

Uyum Yasaları ve Değişiklikler

Anayasa değişikliğinden sonra Türkiye'de uyum yasaları olarak bilinen ve birçok yasayı değiştiren 7 ayrı yasanın adı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"dur. Konumuzu ilgilendiren "İfade özgürlüğü" yönünden yasaları değiştiren uyum yasalarının değişiklikleri aşağıda gösterilmiştir.

4744 Sayılı Birinci Uyum Yasası

6 Şubat 2002 kabul tarihli 4744 sayılı Yasa ile bazı yasalardaki cezaların indirilerek hafifletilmesi tercih edildi. Türk Ceza Kanunu'nun 159 ve 312., Terörle Mücadele Kanunu'nun 7 ve 8. maddeleri değiştirildi.

TCK'nin 159. maddesinde Türklüğü, Cumhuriyeti, Büyük Millet Meclisi'ni, Hükümetin manevi şahsiyetini, Bakanlıkları, Devletin askeri veya emniyet muhafaza kuvvetlerini veya adliyenin manevi şahsiyetini tahkir ve tezyif edenler için öngörülen (bir yıldan altı yıla kadar) ağır hapis cezası, bir yıldan üç yıla kadar hapis olarak değiştirildi. Hapis cezası korunurken ağır para cezası kaldırıldı.

⁷ *Radikal*, 29 Kasım 2002.

Türkiye Cumhuriyeti Kanunlarına ve Türkiye Büyük Millet Meclisi kararlarına alenen sövenler için öngörülen ağır para cezası kaldırıldı. 15 günden altı aya kadar hapis cezası korundu.

TCK'nin 312. maddesi yeniden düzenlendi; ağır para cezaları kaldırıldı. Sosyal sınıf, ırk, din, mezhep ve bölge farklılığına dayanarak halkı birbirine karşı düşmanlığa, kin beslemeye alenen tahrik suçunun oluşması için, suçun "kamu düzeni için tehlike yaratabilecek şekilde" işlenmesi koşulu getirildi.

Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinde değişiklik yapıldı. Terör örgütü ile ilgili propaganda yapanların cezalandırılması için "terör yöntemlerine başvurmayı özendirme şartı" getirildi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası korundu. 50 milyon liradan 100 milyon liraya kadar olan ağır para cezası, on kat artırılarak 500 milyon liradan 1 milyar liraya kadar ağır para cezasına yükseltildi.

Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesinde değişiklik yapıldı. Bölücülük propagandası suçunun işlenmesi halinde, suçun işlendiği radyo ve televizyon kuruluşunun yayından men edilebileceği süre 1-15 gün aralığından 1-7 gün aralığına indirildi. Ancak daha sonra TMK'nin 8. maddesi, altıncı uyum yasasının 19. maddesi ile tamamen yürürlükten kaldırıldı.

4748 Sayılı İkinci Uyum Yasası

9 Nisan 2004 günlü Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4748 sayılı Yasa, Basın Kanunu'nda (Ek Madde 1) değişiklik yaptı. Ek Madde 1'de bazı suçlar sayılmıştı. Sayılan bu suçlarla ilgili basılmış eserlerin dağıtımının önlenmesi ve toplatılması mümkündür. Ancak yapılan yasa değişikliğiyle bazı suçlar madde metninden çıkarıldı. Bunlardan Türk Ceza Kanunu'nda yer alan devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlar, 311 ve 312. maddelerinde yazılı suçlar 426. madde ile gösterilen müstehcenlik suçları, müstehcen eserlerin satışı ile ilgili 428. maddedeki suçlar ve 6187 sayılı Vicdan ve Toplanma Hürriyetinin Korunması Hakkın-

da Kanunda yer alan suçlar madde metninden çıkarıldı. Ayrıca yine devlete ait gizli bilgileri ihtiva eden basılmış eserler hakkındaki düzenleme de fıkradan çıkarıldı.

Eskiden Ek Madde 1'de yer alan Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun (5816 sayılı Yasa) yeni düzenlemede korundu. Anayasanın 174. maddesi kapsamında yer alan inkılap kanunları aleyhine işlenen suçlar birinci fıkraya dahil edildi. Çıkarılan ibareler yerine dağıtımın önlenmesi ve toplatılması ile ilgili olarak "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, milli güvenliğin, kamu düzeninin ve genel ahlakın korunması, suç işleminin önlenmesi..." kriterleri getirildi.

Ek Madde 1'in yeni düzenlemesine göre yukarıda sayılan kriterler ile 5816 sayılı Yasa veya Anayasanın 174. maddesindeki inkılap kanunları aleyhine işlenen suçlar için "tedbir yoluyla soruşturma safhasında" Cumhuriyet Savcılığı'nın talebi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma safhasında ise görevli mahkemece her türlü basılmış eserin dağıtımının önlenmesine ve toplatılmasına karar verilebilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Savcılığınca yazılı olarak karar verilebilecektir. Bu halde Cumhuriyet savcısı kararını en geç 24 saat içinde Sulh Ceza Yargıcı'nın onayına sunacaktır. Sulh Ceza Yargıcı 48 saat içinde kararını açıklar, aksi halde Cumhuriyet Savcılığı'nın kararının kendiliğinden hükümsüz kalacağı kabul edilir.

Ek Madde 1'de yapılan yeni düzenlemeye göre; "devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, Cumhuriyetin temel ilkeleri ve milli güvenlik aleyhinde işlenmiş bir suçtan" mahkûmiyet kararı verilmesi halinde eserlerin basımında kullanılan makineler ile diğer basım aletlerinin müsaderesine de karar verilebilir.

Basın Kanunu Ek Madde 2'de yapılan değişiklikle basın yoluyla işlenen, Ek Madde 1'de yazılı suçlardan mahkûmiyet hallerinde suç teşkil eden gazete, dergi gibi süreli yayınlanan yayının mahkeme tarafından üç günden bir aya kadar kapatılma cezası bir günden 15 güne kadar olmak üzere indirildi.

Kapatılmasına karar verilen süreli yayının, kapatılma süresinde yayına devam edenler veya o süreli yayının açıkça devamı niteliğini taşıyan yeni yayın çıkarana hakkında uygulanacak olan bir aydan altı aya kadar hapis cezası, bir aydan üç aya kadar hapis olarak indirildi. Ayrıca 100 bin liradan 300 bin liraya kadar ağır para cezası kaldırıldı.

Anayasada yapılan değişikliğe uygun olarak, Basın Kanunu'na göre, kanunla yasaklanmış herhangi bir dilde yayın yapılması halinde sorumlu müdürlerle yayınlananlar hakkında verilecek ceza ya dair hüküm kaldırıldı.

4771 Sayılı Üçüncü Uyum Yasası

3 Ağustos 2002 kabul tarihli 4771 sayılı Kanun, Türk Ceza Kanunu, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun, Basın Kanunu ve Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi Kanunu'nda değişiklik yapıldı.

Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde çeşitli kanunlarda değişiklik yapılması amacıyla hazırlanan uyum yasaları arasında en köklü değişiklikler bu kanunla gerçekleştirildi. 4771 sayılı yasa Koppenhag Siyasi Kriterleri açısından çok önemlidir.

Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesi yeniden değiştirildi. Maddeye eklenen son fıkraya göre "Birinci fıkrada sayılan organları veya kurumları tahkir ve tezyif kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamaları cezayı gerektirmez." Böylece ifade özgürlüğünün korunması hakkındaki yasal düzenleme güçlendirildi.

Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları ile ilgili 3984 sayılı (RTÜK) Kanun'un 4. maddesi değiştirildi. Böylece radyo ve televizyon yayınlarının Türkçe yapılması esas olmakla birlikte, Türk vatandaşlarına günlük yaşamda kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması imkânı getirildi. Ayrıca bu yayınların, Cumhuriyet'in Anayasada belirtilen temel niteliklerine, devletin ülke-

si ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamayacağı vurgulandı.

RTÜK Yasasının 4. maddesinde sayılan ve yoruma açık olan yayın ilkelerinden "yayınların karamsarlık, umutsuzluk, kargaşa ve şiddet eğilimlerini körükleyici" ibaresi madde metninden çıkarıldı. Bir diğer değişiklikle yayınlarda "yeniden iletim" konusu açıklığa kavuşturuldu. Yeniden iletimin usul ve esaslarının Üst Kurul'ca çıkarılacak yönetmelikle düzenleneceği belirtildi.

Ayrıca, Basın Kanunu'nun çeşitli maddelerinde yer alan para cezaları en azı 10 milyar liradan başlayarak artırıldı. Para cezaları ödenemez boyutlarda yükseltildi. Basın Kanunu'nda yer alan hapis cezaları kaldırıldı.

4778 Sayılı Dördüncü Uyum Yasası

2 Ocak 2003 kabul tarihli 4778 sayılı Kanunla, Basın Kanunu'nun 15. maddesine eklenen bir fıkrayla süreli yayın organının sahibinin, sorumlu müdürün ve yazı sahibinin haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamayacağı düzenlemesi getirildi.

Bu değişikliğin gerekçesi AİHM kararlarına uyum sağlamaktır. Basının haber kaynaklarını açıklamaya zorlanmaması, basının demokratik toplumlardaki fonksiyonunu yerine getirmesi ve kamunun bilgilendirme hakkının zedelenmemesi için böyle bir değişiklik gerekli görüldü.

4793 Sayılı Beşinci Uyum Yasası

4 Şubat 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4793 sayılı Kanun'la Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Dernekler Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirildi. Basın yayın yasalarını ve ifade özgürlüğünü ilgilendiren bir değişiklik yapılmadı.

4928 Sayılı Altıncı Uyum Yasası

15 Temmuz 2003 kabul tarihli 4928 sayılı Yasa ile Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında Kanun, Radyo ve

Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve Terörle Mücadele Kanunu'nda değişiklikler yapıldı.

298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında Kanun'da değişiklik yapıldı. Buna göre; seçim dönemlerinde özel radyo ve televizyon yayınlarında uygulanacak düzenlemelere yer verildi.

3984 sayılı RTÜK Kanunu'nda yapılan değişikliklere göre de; Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın hakkı, hem kamu hem de özel radyo ve televizyon kuruluşlarına verildi.

Ayrıca Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun gerekli görülen yerlerde mahalli yayınları izlemek için bölge teşkilatı kurabileceği hükme bağlandı. Seçim dönemlerindeki yayın yasağı da, seçim gününden önceki yedinci gün yerine seçim gününden önceki 24 saat olarak yeniden düzenlendi.

3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesi yürürlükten kaldırıldı. Kanuna eklenen bir geçici maddeyle bu kapsamda kalan suçlar hakkında yürütülen soruşturmalar, tutukluluk hali ve mahkûmiyet hükümlerinde dosyaların acele işlerden sayılarak derhal ele alınarak sonuçlandırılması için düzenleme yapıldı.

"Devletin bölünmezliği aleyhine propaganda" suçunu cezalandıran TMK'nin 8. maddesindeki en önemli ilk değişiklik 27 Ekim 1995'te 4126 sayılı Yasa'yla yapıldı. Bu değişiklikte hapis cezasının paraya çevrilmesine olanak sağlandı. İkinci değişiklik birinci Uyum Yasası olarak adlandırılan 4744 sayılı Yasa ile yapıldı. Para cezalarının oranları değiştirildi. Her iki değişiklikte madde nin asıl içeriğinde değişiklik yapılmadı.

3713 sayılı TMK maddesinin başlığı "Terör ve Örgüt Tanımı" olarak değiştirildi. Maddede yapılan değişikliklerle de terör ve örgüt tanımı değiştirildi. Baskı, korkutma, sindirme veya tehdidin ancak cebir ve şiddet kullanılması halinde terör suçunun mümkün olabileceği; terör suçunu işlemek amacıyla iki veya daha fazla kimse-

nin birleşmesi halinde terör örgütünün kurulmuş sayılacağı hükme bağlandı.

4963 Sayılı Yedinci Uyum Yasası

7 Ağustos 2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4963 sayılı Kanun'la TCK, 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun ve Terörle Mücadele Kanunu değiştirildi.

TCK 159. maddede öngörülen cezanın (bir yıldan üç yıla kadar hapis) alt sınırı altı ay olarak değiştirildi. Bundan önce bir yıldan altı yıla kadar ağır hapis olan ceza, birinci uyum yasası ile bir yıldan üç yıla kadar hapis cezasına indirilmişti. Bu defa yapılan değişiklikle cezanın alt sınırı bir yıldan altı aya indirildi. Aynı maddenin son fıkrası da değiştirildi. Önceden sadece yazılı, sözlü ve görüntülü olarak yayın yoluyla yapılan eleştiri cezası gerektirmiyordu. Yeni düzenlemeye göre eleştiri maksadıyla yapılan her türlü düşünce açıklamasının cezası gerektirmeyeceği kabul edildi.

Müstehcenlik suçunu düzenleyen Türk Ceza Kanunu'nun 426. maddesine, "Bilim ve sanat eserleri ile edebi değere sahip olan eserler bu madde kapsamı dışındadır" şeklinde bir fıkra eklendi. Bilim ve edebiyat eserleri müstehcen sayılmayacaktır. Müstehcen neşriyat suçunu düzenleyen TCK 427. maddesinde de değişiklik yapıldı. Müstehcen sayılan neşriyatın "imha" edilmesi madde metninden çıkarıldı. Böylece, suça konu eşyanın "imhası" yerine sadece müsaderesine (zor alımına) karar verilebilecektir.

2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun'da değişiklik yapıldı. Üçüncü Uyum Yasası ile farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesi hususundaki yasal engeller kaldırılmıştı. Bu değişiklik ile de eğitim ve öğretimi yapılacak yabancı dillerin Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmesine ilişkin düzenlemeden "Milli Güvenlik Kurulu'nun görüşünün alınması" ibaresi de madde metninden çıkarıldı.

Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinde yapılan değişikliklerle "örgütle ilgili propaganda yapma" suçuna yeni bir unsur eklendi. "Şiddet ve diğer terör yöntemlerine başvurmayı teşvik edecek şekilde propaganda yapmak" suç sayıldı. Maddeye şiddet ve terör yöntemlerine başvurmak eklendi.

Uyum Yasaları ve İfade Özgürlüğüne Etkisi

Anayasa değişikliğinden sonra değişiklik yapılan yasalarla Anayasada yapılan değişikliklere uyum sağlandı. Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı çerçevesinde çeşitli yasalarda değişiklik yapılması amacı da gerçekleştirildi.

Türkiye'de uyum yasaları olarak bilinen ve yukarıda ayrıntısı verilen yedi ayrı yasa ile, yani "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"larla⁸ ifade özgürlüğü yönünden bazı yasalarda değişiklikler yapıldı.

Ana hatları ile değinmekte yarar gördüğümüz bu değişikliklerin başında TCK geliyor. Türk Ceza Kanunu'nun 159. maddesinde üç kez değişiklik yapılarak cezası indirildi, maddeye son bir fıkra eklendi. Anayasal organları veya kurumları tahkir ve tezyif kastı bulunmaksızın, sadece eleştirmek maksadıyla yapılan yazılı, sözlü veya görüntülü düşünce açıklamalarının ceza gerektirmeyeceği kabul edildi.

TCK'nin 312. maddesinde yapılan değişiklikle sosyal sınıf, ırk, din, mezhep ve bölge farklılığına dayanarak halkı birbirine karşı düşmanlığa, kin beslemeye alenen tahrik suçunun oluşması için, suçun "kamu düzeni için tehlike yaratabilecek şekilde" işlenmesi

⁸ Uyum yasaları olarak adlandırılan bu yasalar; 6.2.2002 kabul tarihli 4744 sayılı Yasa, 9.4.2004 günlü Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4748 sayılı Yasa, 03.08.2002 kabul tarihli 4771 sayılı Yasa, 02.01.2003 kabul tarihli 4778 sayılı Yasa, 4.2.2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4793 sayılı Yasa, 15.07.2003 kabul tarihli 4928 sayılı Yasa, 7.8.2003 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe giren 4963 sayılı Yasa'dır.

koşulu getirildi. Terörle Mücadele Kanunu'nun 7 ve 8. maddeleri değiştirildi. TCK'de müstehcenliği düzenleyen madde değiştirildi, bilim ve sanat eserleri ile edebi değere sahip olan eserlerin "müstehcen" olarak değerlendirilemeyeceği hakkında yeni düzenleme kabul edildi.

Basın Kanunu Ek Madde 1'de değişiklik yapıldı. Anayasada yapılan değişikliğe uygun olarak, Basın Kanunu'na göre, kanunla yasaklanmış herhangi bir dilde yayın yapılması halinde sorumlu müdürlerle yayınlatanlar hakkında verilecek cezaya dair hüküm kaldırıldı. Basın Kanunu'ndaki para cezaları artırıldı, hapis cezaları kaldırıldı. Süreli yayın organının sahibinin, sorumlu müdürün ve yazı sahibinin haber kaynaklarını açıklamaya zorlanamayacağı kabul edildi.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da yapılan değişikliklerle vatandaşlara günlük yaşamda kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması imkânı getirildi. 2923 sayılı Yabancı Dil Eğitimi ve Öğretimi ile Türk Vatandaşlarının Farklı Dil ve Lehçelerinin Öğrenilmesi Hakkında Kanun'da değişiklik yapıldı.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ve Dernekler Kanunu'nun bazı maddeleri değiştirildi.

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun, Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun ve Terörle Mücadele Kanunu'nda değişiklikler yapıldı ve 8. Madde yürürlükten kaldırıldı.

5187 Sayılı Yeni Basın Kanunu

5187 sayılı Basın Kanunu 9 Haziran 2004'te kabul edildi, 26 Haziran 2004 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girdi. Yeni kanunla 15 Temmuz 1950'den beri yürürlükte bulunan 5680 sayılı Basın Kanunu tümüyle yürürlükten kaldırıldı.

Yeni Basın Kanunu Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde medya alanında yapılan ilk düzenlemelerdendir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda ve uluslararası sözleşmelerde yer alan "ifade özgürlüğü" hakkına uyumlu olacak biçimde "basın özgürlüğü" kavramına ilk defa yeni Basın Kanunu'nda yer verildi.

Yeni kanunun ilk maddesi: "Bu kanunun amacı, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenlemektir." 5187 sayılı yeni kanunun "Basın özgürlüğü" başlıklı 3. maddesinde basın özgürlüğü şöyle açıklanıyor.

"Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir. Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, milli güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir."

Maddede Anayasada güvence altına alınmış olan basın özgürlüğü kavramı tekrarlanıyor, kanunun amacı vurgulanıyor. Basın özgürlüğü kavramı ve bu özgürlüğün sınırlarının ne olduğu Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi ile Anayasanın 26 ve 27. maddeleri dikkate alınarak belirlenmiştir.

Yeni Basın Yasası'ndaki bir başka olumlu değişiklik ise haber kaynaklarının gizliliği konusudur. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları dikkate alınarak yeni bir düzenleme yapıldı. Gazeteciler haber kaynakları, bilgi veya belgeleri açıklamayacaklardır, bu konuda tanıklığa zorlanmayacaklardır. Bu düzenleme hem gazetecileri hem de haber kaynaklarını korumaya yöneliktir. Yasanın 12. maddesinin başlığı "Haber kaynağı"dır. Maddeye göre: "Sürelî yayın sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi, bilgi ve belge dahil her türlü haber kaynaklarını açıklamaya ve bu konuda tanıklık yapmaya zorlanamaz."

2000'li Yılların Başında

Türkiye'de ifade özgürlüğü dikkate alınarak uyum yasaları çerçevesinde düzenlemelere geçildi.

3 Ekim 2001 tarihli 4709 sayılı yasa ile Anayasada değişiklik yapıldı. "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" (Madde 26), "Bilim ve sanat hürriyeti" (Madde 27) ile "Basın hürriyeti" (Madde 28) başlıklı maddeler ifade özgürlüğü dikkate alınarak yeniden düzenlendi. 26. maddede yer alan "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" AİHS'nin 10. maddesindeki "İfade Özgürlüğü"ne paralel düzenlemedir.

Kabul edilen 5187 sayılı yeni Basın Kanunu'nun 1. maddesi yasanın amacını, basın özgürlüğünü ve bu özgürlüğün kullanımını düzenliyor. "Basın özgürlüğü" başlıklı 3. madde AİHS 10. maddesinden alındı. Hatta basın özgürlüğünün bilgi edinme, yayma, eleştirme ve eser yaratma haklarını da içerdiği maddede kabul edildi. Basın özgürlüğünün sınırlandırılması ile ilgili sayılan ölçütler 10. maddenin ikinci paragrafından alınan sınırlandırmaların aynısıdır.

Yeni Basın Yasası AİHS 10. maddesini kanun maddesi haline getirdi. Dolayısıyla basın özgürlüğü iç hukuk mevzuatında herkesin ifade özgürlüğü anlamında korunan temel bir insan hakkı olarak tanındı.

Temel hak ve özgürlüklerle ilgili olarak Anayasada yapılan değişiklikler ifade özgürlüğünü olumlu yönde etkiledi. Anayasanın 28. maddesinde düzenlenen "Basın Özgürlüğü" hakkının AİHS'nin 10. maddesinden yararlanılarak yeniden düzenlenmesine çabalar gösterildi.

Ama 2003'ün ilk altı ay sonrası yeniden ifade özgürlüğü konusunda dikkat çekici bir Bakanlar Kurulu kararı daha vardır.

Bakanlar Kurulu "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ını 23 Haziran 2003'te kabul etti.

Buna göre hükümetin tarih vererek Haziran 2004'e kadar gerçekleştirmeyi açıkladığı siyasi kriterlerin başında yine "Düşünce ve İfade Özgürlüğü" yer aldı. 2. Ulusal Program diyebileceğimiz bu karara göre hükümet ifade özgürlüğüne verdiği önemi şöyle ifade ediyor:

"İfade özgürlüğünün evrensel değerlere dayalı olduğunu ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 10. maddesi çerçevesindeki toprak bütünlüğü ve ulusal güvenliğin korunmasını da öngören ölçütler ile laik ve demokratik Cumhuriyeti, üniter devlet yapısını ve milli birliği koruma kriterleri temelinde bir yandan genişletilmesine, diğer yandan da sürdürülmesine öncelik ve önem vermektedir."

İfade özgürlüğü konusunda çizilen yol haritasına göre:

- İfade özgürlüğünün sınırlarını belirleyen mevzuat Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne ve özellikle Sözleşme'nin 10, 17 ve 18. maddelerinin lafzına ve ruhuna uygunluğu bakımından gözden geçirilecek,
- İfade özgürlüğü alanını genişleten yasal ve idari değişikliklerin etkin uygulaması sağlanacak,
- Basın özgürlüğünün evrensel standartlarda uygulanması için gerekli tedbirler alınacak,
- Türk vatandaşlarının günlük yaşamda geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması veya farklı dil ve lehçelerin öğrenilmesine ilişkin hükümler hayata geçirilecek,
- Uygulamada yeknesaklığın sağlanması amacıyla, yargı mensuplarının insan hakları, AİHS ve AİHM içtihadı konusunda yürütülen eğitim programları yaygınlaştırılarak sürdürülecek.

Bir bakıma Bakanlar Kurulu kararında da vurgulandığı gibi, demokratik ve laik, bilgi çağını yakalamış, güçlü ve refah içinde yaşayan çağdaş bir hukuk devleti olmak için açıklanan yol haritasındaki görevlerin yerine getirilmesi gerektiği "gelecek kuşaklara karşı tarihi bir sorumluluk" olarak görülmüştür.

2004 ve 2005: İfade Özgürlüğü Kriz Zamanları

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 2000 yılında Krakov'da gerçekleştirdiği 12 Şubat 2004 tarihli 872. Bakan Vekilleri toplantısında kabul edilen "Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Medyadaki Politik Tartışma Özgürlüğü Üzerine Deklarasyon"una göre; İnsan Hak ve Temel Özgürlüklerinin Korunmasına İlişkin Sözleşme (AİHS) "özgürlüklerin ve hakların korunmasına en temel enstrüman"dır.

Tüm üye ülkelerin çoğulcu demokrasilerin temel prensibi olan, insan haklarına saygı ve hukukun üstünlüğü konusunda yükümlülükleri vardır. 11 Ekim 1997'de hükümet başkanlarının katıldığı Strasbourg'daki 2. Zirve'de bu ilkeler tekrarlandı.

Bu arada 2005 yılı için en önemli olaylardan birisi de "kriz zamanlarında" ifade özgürlüğü konusuydu.

Kitle İletişim Politikası 7. Avrupa Bakanlar Konferansı 10-11 Mart 2005 tarihlerinde Kiev'de yapıldı. Bakanların onayına sunulan belgeler, Avrupa Konseyi'ne üye olan 46 devletin uzmanlarınca hazırlandı.

"Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğü" hakkında Avrupa Konseyi Kitle İletişim Yürütme Komitesi'nce Türkiye'nin rapor hazırlaması kararı alınmıştı. Bu karara göre istenilen rapor Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uluslararası İlişkiler Dairesi'nce hazırlandı.

Konferansın asıl teması ise "Bütünleşme ve Çeşitlilik" idi. Avrupa medya ve iletişim politikaları üzerine "siyasal bildiri"nin birinci alt başlığı "Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğü", ikinci alt başlık ise "Küreselleşme Sürecinde Kültürel Çeşitlilik ve Medya Çoğulculuğu", üçüncü alt başlık ise "Bilgi Toplumunda İnsan Hakları ile Medya ve Yeni İletişim Hizmetlerinin Düzenlenmesi" idi.

Ukrayna'nın başkentinde yapılan bu toplantıda Siyasal Bildiri'ye katılan üye devletlerin bakanları, "Avrupa'nın yapı taşlarından en

önemlisi olan insan haklarını, demokrasiyi ve hukuk devletini koruma ve geliştirmede, bilgi toplumunda çoğulcu bir ortamın geliştirilmesi, toplumları etkileyen değişikliklerde farklı kültürel ve dini unsurlar arasında anlayışın geliştirilmesi, insan haklarının korunmasının yanı sıra ifade özgürlüğünün, çoğulculuğun ve iletişim hizmetlerinin çeşitliliğinin teşvik edilmesi, bu amaçları geliştirirken Avrupa Konseyi'nin Avrupa çapında tek organizasyon olarak ortak standartların oluşmasındaki önemini" vurguladılar.

Konferansa damgasını vuran temel hak, düşünce ve ifade özgürlüğüdür. Kitle İletişim Politikası 7. Avrupa Bakanlar Konferansı'nda kabul edilen Siyasal Bildiri'de insan hakları, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve özellikle ifade ve haber alma özgürlüğü gibi Avrupa yapısının temelini oluşturan ana değerlerinin korunmasında ve teşvik edilmesinde kararlı olunacağı kabul ediliyor. Toplum içinde etkin iletişimi içeren çoğulcu bir kamu ortamının oluşturulmasında medyanın ve Avrupa ile diğer bölgeler arasında farklı kültürel ve dini özelliklere sahip insanlar arasında ortak bir anlayışın geliştirilmesinde Avrupa Konseyi'nin oynadıkları temel role vurgu yapılıyor.

Medyanın bağımsızlığının korunması ve siyasal makamlarca müdahale edilmemesinin güvence altına alınmasının ihtiyaç olduğu hatırlatılıyor.

Toplumları etkileyen derin değişiklikler dikkate alınarak; kültürler arası ve dinler arası diyalogla geliştirilebilecek karşılıklı anlayışın yanı sıra, özellikle insan haklarının korunması ve desteklenmesi, bilgi, fikir ve düşüncenin serbest dolaşımı, çoğulculuk ve bilginin çeşitliliği, bilgi ve kültürlerle erişim gibi unsurlara ilişkin olarak değişikliklerin olumlu etkilerini iletişim araçları sayesinde geliştirmek amacıyla, Siyasal Bildiri'ye ek üç karar ve Eylem Planı benimsendi.

"Kriz Zamanlarında İfade ve Haber Alma Özgürlüğü" 1 Numaralı Karar olarak kabul edilip, konuyla ilgili ilkeler sıralandı: Kriz zamanlarında özellikle ifade özgürlüğü korunacak, kamu otoritele-

ri kamuoyuna bilgi aktaracak, gazetecilerin çalışmalarına yapılan her türlü müdahale istisna olarak kalacaktır. Asıl olan uluslararası belgelerde kabul edilen koşullara sıkı sıkıya uyularak gazetecilerin rahat çalışması sağlanacaktır. İfade özgürlüğüne ve gazetecilerin serbest ve engellenmemiş bir şekilde mesleklerini yapmalarına karşı kriz zamanlarında daha fazla ve yaygın olarak gerçekleştirilen saldırılar kınanmaktadır.

Kriz zamanlarında ifade özgürlüğünün teminat altına alınmasında tüm devletler kararlı olmalıdır. Bakanlar Konferansı'nda kabul edilen ilkeye göre; gazetecilerin güvenliklerine karşı bir engel ve tehdit olmaksızın, kriz durumlarına ilişkin özgür ve bağımsız bir şekilde haber aktarabilmelerine ve bu hakkın ilgili uluslararası belgelerde düzenlenen kısıtlamaların ötesinde herhangi bir kısıtlamaya gidilmesi olasılığı dahi olmaksızın kullanılması üzerinde mutabıktırlar. Devletlerin bakanları bu mutabakatı imzalarıyla teyit etmişlerdir.

Gazetecilere karşı tüm şiddet olayları araştırılacaktır. Tüm risklerin en uygun şekilde azaltılması için tüm önlemler alınacaktır. Bir üye devletin medya çalışanlarının diğer bir üye devletin topraklarındaki kriz durumlarını haber yaparken, kendi güvenlik veya özgürlüklerine karşı bir tehditle karşılaştıkları durumlara çözüm bulmak için Avrupa düzeyinde işbirliği yapılmasında herkes mutabıktır. Hatta yasalar veya çıkarılması düşünülen yasalar bu mutabakata göre düzenlenecektir.

Özellikle kriz zamanlarında ortaya çıkan ve gazetecilerin çalışma koşullarını ortadan kaldıran kamu otoritelerinin sınırlandırmaları, ancak halkın haber alma hakkı ve ifade özgürlüğü korunarak aşılabilir.

Mutabık kaldıklarına göre; hedefleri güçlü ve bağımsız bir kamu hizmeti yayıncılığının tesis edilmesidir. Özgür haber akışı, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde medya çoğulculuğu için harcanan çabalarla birlikte yürütülmelidir.

AİHS'de belirlenen temel hak ve özgürlüklerin gerçekleşmesi için kültürel çeşitliliğin önemi kabul edildi. Devlet Bakanları kültürel çoğulculuğu sağlamak amacıyla; ulusal azınlıklara mensup kişilerin medyaya erişimlerini teşvik etmek amacıyla anlaştılar. Bunun için Avrupa Konseyi'nin koyduğu standartlara saygı göstermek ve uygulamak amacıyla ülkeler kendi uygulamalarını yeniden gözden geçireceklerdir.

Ekonominin küreselleşmesiyle; medyada artan "yoğunlaşma" ulusal düzeyde ve Avrupa'da dikkatle izlenmelidir. Artan bu yoğunlaşmaya karşılık; devlet bakanları ifade ve haber alma özgürlüğünün demokratik bir toplumda tam olarak uygulanması için, medya çoğulculuğunun önemini özellikle vurgulamaktadırlar. Medya yoğunlaşmalarının çoğulculuk üzerindeki potansiyel zararlı etkilerini engellemek gereklidir.

Medyada ve özellikle azınlık statüsünde bulunan topluluklara hitap eden medyada, azınlık gruplarına ait kişilerin çıkarlarına ve kültürler arası diyalogun yararına özel önem göstererek kültürel ve dilsel çeşitliliğin sağlanması ve geliştirilmesi konusunda herkesin kararlı davranması kararlaştırıldı.

Sadece ulusal düzeyde değil, Avrupa Konseyi'nde dikkate değer kararlar alınmasında katkı sağlayan belgeler üreten Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uluslararası İlişkiler Dairesi'nin çalışmaları önümüzdeki yıllarda çok daha fazla önem kazanacak.

Yayınlanan Kiev kararları içinde "yoğunlaşma" ve "sayısal ortamda" yayıncılık konusundaki kararlar ise şöyle:

- İfade özgürlüğü ve haberin özgürce akmasını korumakla kendini sorumlu sayan bir Pan-Avrupa Örgütü olarak Avrupa Konseyi'nin, Avrupa'daki medya yoğunlaşmalarının ulus ötesi yönlerini ifade etmekte olduğu kadar medya yoğunlaşmaları, düzenlemeler ve bunlarla ilgili diğer yönlerin ele alındığı, karşılıklı bilgi ve deneyim değişimi konularında uygun bir zemin oluşturduğunu not ederek;

- Kültürel çeşitlilik ve medya çoğulculuğu gibi temel kamu çıkarı amaçlarının sayısal ortamda korunmasının gerektiğine inanarak;
- Bir sosyal tutarlılık unsuru, kültürel çeşitliliğin bir yansıması ve herkesin erişebildiği çoğulcu iletişimin temel bir faktörü olarak kamu hizmeti yayıncılığının sayısal ortamda özellikle önemli bir role haiz olduğuna da inanarak;
- Medya çoğulculuğunun garanti altına alınması ve geliştirilmesinin önümüzdeki yıllarda medya alanındaki ulusal politikaların merkezi amaçlardan birini teşkil etmesini sağlama sorumluluğunu üstlenir.

Kamu hizmeti yayıncılarının özellikle kültürel çeşitlilik ve medya çoğulculuğuna katkıda bulunmalarını sağlamak amacıyla etkin bir biçimde görevlerini başarabilmeleri için "hukuki, mali ve teknik şartların sağlanması sorumluluğunu" devlet bakanları üstlenmiştir.

Kamu yararı için kamu hizmeti veren yayıncıların artması isteniyorsa; hukuk bu amaçlar için kullanılacak, yasalar da bu amaca hizmet edecektir.

Alınan bu kararlar çerçevesinde yazılı basında olsun, radyo ve televizyonlarda olsun veya yeni iletişim hizmetlerinde olsun; kültürel değişimlerin ve özgür haber akışının kolaylaştırılması amacıyla devletler "çeşitlendirilmiş içeriğin üretim ve dağıtımının, arşivlerinin de dahil edilmesi yoluyla teşvik edilmesi üzerinde" anlaşmışlardır.

2008 Yılı İlerleme Raporu ve Başa Dönüş

Avrupa Komisyonu'nun 1997'den beri Avrupa Parlamentosu için düzenli olarak hazırladığı ve 1 Ekim 2007 ile 2008 yılının Ekim ayını kapsayan 5 Kasım 2008 tarihli "Türkiye 2008 İlerleme Raporu (com(2008) 674)" açıklandı.

İfade özgürlüğü açısından içinde bulunduğumuz durum, tam anlamıyla başa dönüşün raporu oldu.

Aralık 1999 Helsinki'de Avrupa Konseyi tarafından Türkiye'ye aday ülke statüsü verilmiş ve bu karara göre 2005 yılı Ekim ayından itibaren Türkiye ile katılım müzakerelerine Ekim 2005'te başlanmıştı.

Aslında en önemli hatalardan birisi uyum yasalarıyla yasal düzenlemelerin bittiğinin düşünülmesidir. Türkiye hakkındaki 2003 Yılı İlerleme Raporu'nun önemi şuydu: "2003 Yılı İlerleme Raporu Türkiye'nin yol haritasında bulunduğu noktayı göstermektedir. Belki de Türkiye'yi 'tam üyelik müzakerelerinin' başlangıç noktasına ulaştıran son kilometre taşıdır. Önemi budur." İlerleme Raporunun açıklanmasından⁹ itibaren yani 2003'ten 2008'e kadar geçen sürede olup bitenler, hiç de demokrasi, insan hakları ve ifade özgürlüğü bakımından övünülecek bir tablo ortaya çıkarmadı.

Türkiye hakkındaki İlerleme Raporlarının tümünde yer alan "Siyasi Kriterler" 2008 raporunda da en çok tartışılan bölüm oldu. Türkiye'nin demokrasiyi güvence altına alan kurumlarının istikrarı, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıkların korunması konularını içeren Kopenhag Siyasi Kriterleri'ni karşılamaya yönelik "durumunun" değerlendirmesidir aslında. Bir başka deyişle başa dönüşün serüvenidir.

2008 Yılı İlerleme Raporu'nda şöyle yazılı:

"Türkiye, davaların çoğunluğunda AİHM'nin son kararlarına uyumuştur. Bununla beraber, önemli miktarda AİHM kararı Türkiye tarafından yerine getirilmeyi beklemektedir. Bu durum bazen, genel yasama önlemleri gerekmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, AİHM kararının ardından ulusal sürecin yeniden başlatılmasını bazı durumlarda önleyen yasal hüküm halen yürürlüktedir. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi bu durumun devam etmesinin Türkiye'nin AİHS'den kaynaklanan yükümlülüklerinin açıkça ihlali olduğunu kaydetmiştir. Ayrıca, Türkiye vicdani nedenlerle as-

⁹ İlkiz, Fikret, "Türkiye İçin İlerleme Raporu 2003 – Notlar", *Güncel Hukuk Dergisi*, Sayı 1, Ocak 2004, s. 20-23.

İfadenin hizmetini yerine getirmeyi reddeden kişilerin adli kovuştur-
maya tabi tutulması ve tekrar cezalandırılmasını önleyen yasal
tedbirleri almamıştır. Bakanlar Komitesi'nde gerekli yürütme ön-
lemlerinin alınmasını bekleyen diğer davalar, güvenlik kuvvetle-
rinin faaliyetlerinin kontrolü, ihlallere karşı etkin tazminatlar ve
ifade özgürlüğünün kısıtlanmasıyla ilgilidir."

İfade özgürlüğü konusunda ise 2003 İlerleme Raporu'ndan günü-
müze değişmeyen hem eski TCK'nin 159. maddesinin başımıza
açtığı sorunlar hem de yeni Türk Ceza Kanunu'nun 301. madde-
si ile ilgili sorunlar sürdü. Raporla, 301. madde hakkında dava
açılmasını Adalet Bakanı'nın ön iznine bağlayan yasal değişikliğe
değiniliyor.

İfade özgürlüğünde de başa döndüğümüzü kanıtlayan sorun ola-
rak "ifade özgürlüğü", 301. madde ve Türk Ceza Kanunu'nun so-
runlu maddeleri hakkındaki 2008 İlerleme Raporu'ndaki tespitler
şöyledir:

"Eylül ayı itibariyle 257 dosyayı ön izin için Adalet Bakanı'na ha-
vale etmişlerdir. Ön izin alma koşulu, soruşturma aşamasında ya
da adli işlemleri başlayan davalar için uygulanmaktadır. Adalet
Bakanı, Eylül ayı itibariyle 163 dosyayı incelemiş ve 126 dosya ile
ilgili işlemlerinin başlatılmasına izin vermemiştir.

Ancak 301. maddenin içeriği büyük oranda aynı kalmış ve izin al-
ma koşulu, maddenin siyasi amaçlarla kullanılabilmesi ihtimali-
ni ortaya çıkarmıştır. Adalet Bakanı bugüne kadar 37 dosya ile il-
gili soruşturma işlemlerine devam edilmesi iznini verdi. Bu dosya-
lardan biri, Ermeni kökenli Türk gazeteci Hrant Dink'in öldürül-
mesinden kısa süre sonra Ermeni meselesi hakkında açıklamalar
yapan bir Türk gazeteci hakkında açılan davaya aittir. Ayrıca, Türk
Ceza Kanunu'nun daha önceki 159. maddesi kapsamında Adalet
Bakanı'nın verdiği izinlere ilişkin yasal belirsizlik mevcuttur.

İfade özgürlüğünü kısıtlayan diğer hükümler, endişe kaynağı ol-
maya devam etmektedir. Örneğin, kamu düzenine karşı işlenen

suçları cezalandıran Türk Ceza Kanunu'nun 215, 216 ve 217. maddeleri ve Terörle Mücadele Kanunu, Kürt meseleleri hakkında şiddet içermeyen görüşlerini ifade edenlere karşı uygulanarak dava açılmasına ve bu kişilerin hüküm giymesine yol açmıştır. Türk hâkim ve savcılar, özellikle Kürt bağlantılı meselelerde "şiddete teşvik" ve "kamu menfaati"ne ilişkin hükümleri geniş bir şekilde yorumlamaktadırlar. Bu durum, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin ifade özgürlüğü ile ilgili içtihat hukukuna aykırıdır ve özellikle şiddet içeren ve içermeyen görüşler arasında ayırım yapılmasında eksikliklerin bulunduğuna işaret etmektedir.

Ayrıca, yargılaması devam eden davalarla ilgili basında çıkan haberler, Türk Ceza Kanunu'nun 288. maddesi (adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs) ya da Türk Basın Kanunu kapsamında soruşturma başlatılmasına ve mahkemede hüküm giyilmesine yol açmışlardır. Benzer şekilde, vicdani ret hakkına ilişkin kamuya yönelik yapılan açıklamalar, Türk Ceza Kanunu'nun 318. maddesi (halkı askerlikten soğutmak) uyarınca yargı sürecine tabi tutulmaktadır. Öte yandan, özellikle yolsuzluk iddiaları ve terörle mücadeleye ilişkin basın haberlerinin sonrasında üst düzey makamlar medyayı güçlü bir şekilde eleştiren beyanlarda bulunmuşlardır."

İfade özgürlüğü alanındaki gelişmeler ya da başa dönülmesi ile ilgili İlerleme Raporu'ndaki şu tespite katılmamak mümkün müdür?

"Genel olarak, 301. maddede yapılan değişiklik ile Katılım Ortaklığı'nın bir önceliği olan ifade özgürlüğünü güçlendirecek tedbirler alınması çalışmalarında belirli bir ilerleme kaydedilmiştir. Öte yandan, maddede yapılan değişikliğin yeterli olup olmadığı, ancak uygulamanın tutarlı bir şekilde izlenmesiyle ortaya çıkacaktır. Buna ek olarak, ifade özgürlüğünün yasalarda ve uygulamada tam olarak sağlanması için Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihat hukukuyla uyumlu daha fazla yasal reform yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Basına ve elektronik medyaya yönelik baskıların karşısında, basın özgürlü-

ğüne tam saygı sağlanacak bir ortamın temin edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır."

İlerleme Raporu'nda yer alan bir diğer sorununuz ise Hrant Dink Cinayeti davası etrafındaki diğer soruşturmalardan sonuç alınmaması gerçeğidir. Rapordaki tespit şudur: "Parlamento düzeyinde, İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu, cezaevleri ve gözaltı merkezlerinde işkence ve kötü muamele ile gazeteci Hrant Dink cinayetini soruşturma amacıyla iki Alt Komisyon kurulmuştur. Hrant Dink cinayetinin soruşturulmasına ilişkin olarak kurulan Komisyon, raporunu Temmuz 2008'de tamamlamıştır. Söz konusu raporda, emniyet güçleri ve jandarmanın cinayeti önlemede ihmali, hatası ve eşgüdüm eksikliği bulunduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgular uygun bir şekilde takip edilmelidir."

Yayın Yasaklamak Sorunu

Çağımızda kişilerin bilgi edinmeleri, elde ettikleri bilgiyi yorumlamaları ve bir başkasına ulaştırma hakkı ifade ve özgürlüğünün sonucudur. Ayrıca "özgür ve doğru haber dolaşımı" insanlar için haktır ve herkesin haber alma hakkı vardır. İfade özgürlüğü tüm hak ve özgürlüklerin "omurgası"dır.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesine göre herkes ifade özgürlüğü hakkına sahiptir. Bu hak bilgi sahibi olmayı ve hiçbir sınırlama olmaksızın bilgi ve fikirlerin alınması ve paylaşılması haklarını da içerir. İfade özgürlüğü hakkının sınırları maddenin ikinci paragrafında gösterilmiştir. İfade özgürlüğü; demokratik toplumlarda zorunlu önlemler olarak ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin, kamu düzenini korumanın, suçun önlenmesinin, sağlığın ve ahlakın, başkalarının şöhret veya haklarının korunması, gizli bilgilerin açıklanmasına engel olunması veya adalet gücünün üstünlüğünün ve tarafsızlığının korunması için kanunla ve belirli koşullarla sınırlandırılabilir.

O halde basın yayın fiilleri için de Sözleşmenin 10. maddesinin ikinci paragrafında yer alan sınırlandırmaları kabul etmek uygun

ve yeterlidir. Bu sınırlandırmalar genişletilemez ve çoğaltılamaz. Sınırlandırmalar kanunla öngörülmelidir. Demokratik bir toplumda zorunlu olmalıdır.

1982 Anayasası'nın 25. maddesindeki düzenleme şöyledir: "Herkes, düşünce ve kanaat özgürlüğüne sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz."

Anayasanın 26. maddesi "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti"ni düzenliyor. Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir.

Basın hürriyetinin hangi hallerde sınırlandırılacağı Anayasanın 26 ve 27. madde hükümlerinde gösteriliyor.

26. maddenin ikinci fıkrasında, bu hürriyetin "sınırlandırma" halleri tek tek sayılıyor. Maddenin son fıkrasında bu hürriyetin kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usullerin "kanunla" düzenleneceği yazılıdır. Anayasanın 27. maddesi ise bilim ve sanat hürriyetidir.

Anayasanın "Basın hürriyeti" başlıklı 28. maddesi "sansür"ü yasaklıyor: "Basın hürdür, sansür edilemez." Basın hürriyetinin sınırlandırılmasında 26 ve 27. madde hükümleri uygulanır.

28. maddenin 5. fıkrasına göre ise devletin iç ve dış güvenliği, ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü tehdit eden veya suç işlemeye ya da ayaklanmaya veya isyana teşvik eder nitelikte bulunan haber veya yazıyı yazanlar veya bastıranlar veya aynı amaçla basanlar, başkasına verenler, bu suçlara ait yasa hükümleri uyarınca sorumlu olurlar. Yargıç kararıyla, yayınların dağıtımı önlenabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de yasanın açıkça yetkili kıldığı mercii emriyle dağıtım önlenabilir. Sınırlandırmalar bunlardır.

Anayasanın 28. maddesinin 6. fıkrası ise şöyle: "Yargılama görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi için, kanunla belirlenecek sınırlar içinde, hâkim tarafından verilen kararlar saklı kalmak üzere, olaylar hakkında yayım yasağı konamaz."

İşte "yayın yasakları" Türkiye'de 2008 ve 2009 yıllarından itibaren son yıllarda en sık başvuru yöntemlerinden biri haline geldi.

Anayasaya göre olaylar hakkında "yayım yasağı konamaz". Asıl olan ilke budur. Olaylar hakkında yayım yasağı koymak yasaktır. Sadece 28. maddenin 6. fıkrası bu ilkeye tek bir istisna getirmiştir. Bu istisna ise "yargılama görevinin etkiden uzak tutulması" amacına yöneliktir.

Eğer yazılı, görsel ve işitsel yayınlara "yayım yasağı" konursa basın yayım özgürlüğü sınırlandırılmış, ifade özgürlüğü ve halkın haber alma hakkı kısıtlanmış olur. Bunun anlamı tıpkı "sansür" gibi ağır şekilde haber alma hakkının önlenmesidir.

Bu nedenle "yayım yasağı" açıklanan yargılama görevinin etkiden uzak tutulması için Anayasanın gösterdiği sınırlar içinde mahkeme kararına dayalı olarak verilebilir. Bu amaçla, sınırlı olarak çok dar biçimde uygulanabilir.

Dağlıca olaylarından sonra; 23 Ekim 2007'de Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı imzalı yazıda şöyle denilmişti:

"21.10.2007 tarihinde Hakkari'nin Dağlıca bölgesinde meydana gelen terörist saldırılarla ilgili olarak; kamu düzeni ve halkın moral değerlerini olumsuz etkileyen, güvenlik güçlerine dönük zaaf imajı yayan, toplumsal psikolojiyi olumsuz etkileyen radyo ve televizyon yayınlarının, toplumsal sorumluluğa ve duyarlılığa uygun yayım anlayışı temelinde, güvenlik güçlerinin moral değerlerinin yüksek tutulması, toplumsal psikolojinin olumsuz etkilenmemesi ve çocukların ruh sağlığının korunması amacıyla 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluşu ve Yayınları Hakkında Kanun'un 25. maddesi gereğince" durdurulmasına karar verilmiştir."

Böylece hükümet; 2007 yılında radyo ve televizyon yayınları için bu haberlerle ilgili olarak "yayın durdurma" kararı verdi.

"Yayınlara men edilmesi" başlığı altında 3984 sayılı Yasanın 25. maddesinde yayınların nasıl durdurulacağı yazılıdır. Maddeye göre; yargı kararları saklı kalmak kaydıyla yayınlar önceden denetlenemez ve durdurulamaz.

Yani, önceden denetim ve durdurma hali sansürdür. Sansür yasaktır. Yasağın istisnası nedir? Maddeye göre; "ancak, milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması kuvvetle ihtimal dahilinde ise" Başbakan veya görevlendireceği bakan yayını durdurabilir.

3984 sayılı RTÜK olarak bilinen kanun, radyo ve televizyon kuruluşlarına Başbakan ve onun görevlendireceği bakanın yayın durdurma kararına karşı itiraz hakkı tanımıştır. Kanuna göre hükümet kararının iptali için dava açma "hakkı" vardır. Kanuna göre, alınacak bu tür bütün icrai, idari kararlar aleyhine Danıştay'da iptal davası açılabilir. Danıştay bu davalara öncelikle bakar ve öncelikle karara bağlar. Yürütmeyi durdurma talepleri hakkında da 48 saat içinde karar verir.

Hükümetin bu kararına bir televizyon kanalı itiraz etmiştir. Danıştay 13. Dairesi 24 Ekim 2007'de bakanın verdiği kararın "*yayının önceden durdurulması*" niteliğinde olduğuna karar verdi. Danıştay bu yayın durdurma kararını "yasaklama" niteliğinde gördü. Hükümet kararının kapsam ve sınırları açık, somut bir biçimde belirlenmediğinden kararını durdurdu (2007/13688 sayılı karar). Böylece; Hakkari'nin Dağlıca bölgesinde meydana gelen "terörist saldırılarla" ilgili olarak Devlet Bakanı tarafından televizyon ve radyo yayınlarının durdurulmasına dair kararı yargıdan geri döndü. Bu karara hükümet itiraz etti.

İtirazı inceleyen Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu'na göre; "yayın yasağı öngören idari işlemlerin de yasaya dayalı olması, yasada öngörülen amacı taşıması, amaç ile bu amaca varmak için

öngörülen araç arasında makul bir dengenin bulunması zorunludur. Bu bağlamda 21.10.2007 tarihinde Hakkari'nin Dağlıca Bölgesi'nde meydana gelen terörist saldırısının kamu düzenini ciddi şekilde bozulmasına neden olacak nitelikte bir olay olduğu hususunda duraksama bulunmamaktadır. Ancak, yukarıda da değinildiği üzere yayın yasağına ilişkin işlemin hukuka uygun olduğunun kabul edilebilmesi için yürütme organının bu konuda yasayla yetkilendirilmesi ve olayda yasada öngörülen nedenlerin gerçekleşmiş olması yeterli olmamakta, getirilen yasağın aynı zamanda demokratik toplumun gereklerine ve ölçülülük ilkelerine de uygun kullanılması gerekmektedir".

Bu nedenle Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu; Anayasa ve yasaya göre yürütme organına tanınan "yayınlara yasaklanması" konusundaki yetkinin sınırlarının aşıldığı, böylece halkın bir olay hakkında bilgi edinme hakkının tüm yollarının kapatıldığı ve "ölçülülük" ilkesinin ihlal edildiği sonucuna vardı.

Asıl olan halkın gerçekleri öğrenme hakkıdır.

Prof. Dr. Çetin Özek'e göre halkın gerçekleri öğrenme hakkı vardır. Gerçekten özgür haber dolaşımının varlığı demokratik siyasal düzenin temel ölçütüdür ve özgür haber dolaşımını engelleyen, sınırlayan yasal düzenleme yapılamaz, uygulama gerçekleştirilemez. Eğer, özgür haber dolaşımının sınırlandırıldığı, engellendiği bir yasal düzenleme varsa "demokratik siyasal yapı" yok demektir.¹⁰

En son Genelkurmay Başkanlığı Askeri Mahkemesi 15 Ekim 2008 tarihli kararı ile günlük yayımlanan *Taraf* gazetesinin 14 Ekim 2008 tarihli haberleri nedeniyle tüm yayın organları için "yayın yapma yasağı" kararı verdi.

"*Taraf* gazetesinde 14 Ekim 2008 tarihinde yayınlanan ve bilahare diğer basın yayın organları tarafından da kaynak gösterilerek

¹⁰ Özek, Çetin (1994), "İfade Özgürlüğü Hapiste", *Demokratikleşme Sancısı* içinde, Ankara: Çağdaş Gazeteciler Derneği Yayını, s. 8-34.

kamuoyuna aktarılan ve esasen çarpıtılmış ve doğrulatılmamış bilgilerle habere esas yapılan askeri sır niteliğindeki gizli bilgi ve belgelerin asker şahıslarca temin edilip basın yayın organlarına sızdırılması olayı hakkında soruşturma açılmıştır."

Mahkeme soruşturmayı devletin güvenliğine ait belgelere ilişkin olduğu gerekçesiyle yakalanan kişilerin ifade tutanaklarının ve bu konudaki bilirkişi raporlarının da incelenmesi veya müdafiler/ avukatlar tarafından örnek alınması soruşturmanın amacına tehlikeye düşüreceğinden müdafilerin de dosyayı inceleme ve örnek alma hak ve yetkisinin kısıtlanmasına karar verdi.

Askeri Mahkeme aldığı "yayın yapma yasağı" kararı ile "Genelkurmay Başkanlığı'nca basın ve yayın organlarına verilenler hariç olmak üzere" soruşturma kapsamında PKK'ye karşı icra edilen harekate ait gizli nitelikteki bilgileri içiren her türlü belge ve dijital kayıtların yayımlanmasını "yayın yapma yasağı" ile yasakladı. Yasak, bu soruşturma bitene kadar sürecektir. Mahkeme Türk Ceza Kanunu'nun 329. maddesinde belirtilen devletin güvenliğine ait bilgileri açıklamak suçunun doğabileceği ihtimaline ve soruşturmanın gizliliğinin ihlalini de mümkün gördüğünden; söz konusu soruşturma ile ilgili olarak tüm yazılı ve görsel basın ve medya kuruluşlarının bu konuda bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama faaliyetinin kısıtlanmasına karar verdi. Dayandığı Anayasal kurallar ise Anayasanın 13 ve 28. maddesi ile 5187 sayılı Basın Kanunu Madde 3'ün 2. fıkrasındaki sınırlandırma ölçütleridir.

Yayın yasakları, Anayasaya ve ifade özgürlüğüne aykırıdır. Gazeteciler "olaylar" hakkında kendi görev ve sorumlulukları çerçevesinde halkın bilgi ve haber alma hakkı için "haber" yapmaktadır. Meydana gelen toplumsal olaylardan onları "sorumlu" saymak, yapılan haberleri "terör"le ilintilendirmek ve yasaklama ya da "soruşturmanın gizliliğini ihlal edecek nitelikte" değerlendirmeye tabi tutmak ve yayınlanmadan "yayın yasaklamak" Anayasaya, yasalara ve ifade özgürlüğü hakkına aykırıdır. Çünkü, yayınları yasaklamak yasaktır.

Neden Başa Döndük?

Bakanlar Kurulu'nun 2003'te aldığı karara geri dönmekte yarar vardır¹¹ (2003/5930 sayılı karar R.G. 25178 sayı Mükerrer). Yukarıda değinilen bu karar Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecine ait Ulusal Program'ın hedefleri ve izlenmesi ile ilgilidir.

Bu "izleme" kararının "II- Siyasi Kriterler" bölümünde yer alan tespitlere veya Bakanlar Kurulu'nun önüne görev olarak koyduğu "kriterlere" göre; "Türkiye'nin, 24 Mart 2001 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı'nda öngörüldüğü şekilde temel hak ve özgürlükleri, demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıkların korunması ve saygı görmesi hususlarındaki düzenlemeleri güçlendiren ve güvence altına alan kapsamlı anayasal ve yasal reformları gerçekleştirmiştir".

Öncelikle Bakanlar Kurulu 2003-2008 arasında bu anlamda demokrasiyi, hukuk devleti ilkelerini, azınlıkların korunmasını güçlendiren ve güvence altına alan kapsamlı anayasal ve yasal reformları gerçekleştiremedi. Tam aksine; demokrasiye ve hukuk devleti ilkelerine aykırı olarak kabul edilen "yasal" düzenlemelerin çoğunluğu Anayasa Mahkemesi'nden geri döndü.

2003-2008 döneminde açılan ve tartışmalar yaratan ceza davaları çoğunluktadır. Daha sonra AİHM tarafından hakkımızda verilecek kararın ön habercisi niteliğindeki iki örnek yeterli olacaktır. Hrant Dink'in alçakça öldürülmesi, devam eden davasının seyri ve etrafında olup bitenler demokrasi adına kaygı vericidir. Örneklerden bir ikincisi ise Başbakanlığa bağlı İnsan Hakları Kurulu tarafından hazırlanan "Azınlık Raporu" bilim özgürlüğü hiçe sayılarak basın toplantısı sırasında yırtıldı ve bu rapordan dolayı iki profesör hakkında ceza davası açıldı. Türkiye'nin gündemi TCK Mad-

¹¹ "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı" ile "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar" 2003/5930 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı R.G. 24.07.2003 tarih 25178 sayı Mükerrer.

de 301'den dolayı açılan davalarla meşguldür. Kısaca; demokrasi ve insan hakları adına yapılanların hiçbirisi temel hakları güçlendirmedir. Hiçbir hakkı hukuki güvence altına alamadı.

2010 Yılı Basın Özgürlüğü¹²

Basın özgürlüğünün ne durumda olduğunu 2010 yılı Türkiye İlerleme Raporu'ndaki tespitle ifade etmek mümkündür: "Basın özgürlüğü ve basında çoğulculuk da dahil olmak üzere ifade özgürlüğü konusunda, açık ve serbest tartışma sürmüş ve genişlemiş olmakla birlikte sınırlı ilerleme kaydedilmiştir. Bununla birlikte, Türk hukuku, AİHS'ye ve AİHM içtihadına uygun şekilde ifade özgürlüğünü yeterli ölçüde güvence altına almamaktadır. Gazetecilere karşı açılan dava sayısının fazlalığı ve internet sitelerine sık sık getirilen yasaklar endişe konusudur. Basın üzerindeki gereksiz siyasi baskılar ve yasal belirsizlikler uygulamada basın özgürlüğünü etkilemektedir."

Avrupa Parlamentosu'na ve Avrupa Konseyi'ne sunulan (*Brüksel, 9 Kasım 2010*) Türkiye 2010 İlerleme Raporu, 2009 yılının Ekim ayının başından 2010 yılının Ekim ayına kadar olan dönemi kapsıyor.

Raporun "Yargı Alanı" bölümünde Hrant Dink cinayeti ve davası hakkındaki tespitte özellikle değinmek gerekiyor: "Kamuoyu tarafından bilinen bazı davalardaki soruşturmalar endişe yaratmaya devam etmektedir. Bu durum, polis ve jandarmanın çalışmalarının geliştirmesi ihtiyacının yanı sıra, polis ve jandarma ile yargı arasındaki çalışma ilişkilerinin geliştirilmesi ihtiyacına da işaret etmektedir. AİHM'nin Dink davasına ilişkin 14 Eylül 2010 tarihli Daire kararı, Türk makamlarının Sayın Dink'in suikastını önlemede makul ölçüler çerçevesinde kendilerinden beklenebilecek her şeyi yerine getirmemiş olduklarını ve Dink'in hayatının korunma-

¹² İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İnsan Hakları Hukuku Araştırma ve Uygulama Merkezi, Basın ve İfade Özgürlüğü Sempozyumu, 10 Aralık 2010, İ.Ü. Merkez Bina Doktora Salonu (Bu sempozyumda sunulan bildirinin özetidir).

sı konusundaki başarısızlığa ilişkin etkin bir soruşturma sürdürülmediğini değerlendirmiştir. Dolayısıyla, 2. maddenin (yaşama hakkı) ihlali söz konusudur. Buna ilaveten, Mahkeme 10. madde (ifade özgürlüğü) ve 2. maddeyle bağlantılı olarak 13. maddenin (etkili başvuru hakkı) ihlal edildiğini tespit etmiştir. Türkiye, Daire kararını temyiz etmeyeceğini bildirmiştir."

İlerleme Raporu'nun "ifade özgürlüğü" konusundaki bazı satır başları içinde bulunduğumuz durumu özetliyor. Raporu göre; Kürt meselesi, azınlık hakları, Ermeni meselesi ve ordunun rolü gibi hassas addedilen konularda giderek daha açık ve serbest hale gelen tartışmalar medya ve toplumda geniş ölçekte sürdü. Yine rapora göre; "2008 yılının Mayıs ayında değiştirilmesinin ardından, Türk Ceza Kanunu'nun (TCK) 301. maddesine dayanılarak açılan birkaç dava bulunmaktadır". Bu cümleden sonra gelen tam tersi bir saptama ise raporda şöyle yazılı: "Öte yandan, halen AIHM'ye Türkiye tarafından ifade özgürlüğünün ihlaline ilişkin olarak çok sayıda başvuru yapılmaktadır."

İlerleme Raporu'na göre, TCK'nin 125. maddesinde düzenlenen hakaret suçu nedeniyle gazeteciler hakkında çok sayıda ceza davası açılıyor ve mahkûmiyet kararları veriliyor. TCK'nin 301. maddesinde yer alan "Türklüğe hakaret" düzenlemesi hâlâ suç sayılıyor. İfade özgürlüğünün kısıtlanmasında, Türk Ceza Kanunu ile özellikle Terörle Mücadele Kanunu ve Basın Kanunu sık başvuru alan kanunların başında geliyor.

Özellikle, Ergenekon davası hakkında yayın yapan gazetecilere karşı açılan çok sayıda ceza davaları endişe nedenidir. İlerleme Raporuna göre; TCK'de yer alan "soruşturmanın gizliliğini ihlal" (Madde 285) ile "adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs" (Madde 288) suçlarından dolayı gazeteciler hakkında 4.091 soruşturma açılmış olması nedeniyle, bu durumun haberlerde "otosansür"e yol açabileceği şeklinde bir tespit yapılmış. Aslında uzun süreden beri medyada, birçok nedenle "otosansür" uygulandığı bir gerçektir.

Açılan ceza davalarının endişe yarattığı konusundaki tespit doğrudur. Çünkü Ekim 2010 tarihi itibarıyla *Milliyet* gazetesi muhabirleri hakkında 213 ceza davası açıldı. 160 ceza davasıyla *Radikal* ikinci, 124 ceza davası ile *Hürriyet* gazetesi ise üçüncü sıradadır.¹³ *Radikal* gazetesi muhabirleri hakkındaki açılmış 10 ayrı ceza davasında 83 yıla kadar hapis cezası isteniyor. *Star* gazetesi muhabirleri hakkındaki 1500 savcılık soruşturmasından 407'si ceza davasına dönüştü. *Taraf* gazetesi muhabirlerine soruşturmanın gizliliğini ihlalden açılan dava sayısı 310'dur ve ayrıca 285 dava da sürüyor. *Zaman* gazetesi muhabirleri hakkındaki bine yakın savcılık soruşturmasından 553'ü ceza davasına dönüştü. *Yeni Şafak* gazetesinin muhabirleri hakkında 350 savcılık soruşturması ve 95 ceza davası vardır. *Vakit* gazetesi muhabirlerine açılan 350 soruşturmadan ise 200'ü ceza davasına dönüştü.

İlerleme Raporu'na göre; "Buna karşılık kamu düzenine (TCK'nin 214, 216, 217, 218 ve 220. maddeleri), devletin güvenliğine (305. Madde) veya anayasal düzene (312 ve 314. maddeler) karşı suçları ve müstehcenliği (226. madde) içeren ve ayrıca TCK'nin 318. maddesi (halkı askerlik hizmetinden soğutmaya ilişkin) açılan soruşturma ve davalar" ise sürmektedir.

Adalet Bakanlığı'nın ifade özgürlüğünün hukuki çerçevesine ilişkin olarak sürdürdüğü "gözden geçirme" çalışmasının henüz tamamlanmadığı ve eğer yasalarda değişiklik yapılmazsa veya istenildiği gibi bir değişiklik gerçekleşmezse 2011 yılında basın özgürlüğünün sınırlandırılmasındaki sorunların çığ gibi büyüyeceği hakkındaki İlerleme Raporu'nun tespiti de doğrudur.

Rapora göre, Kürt meselesini tartışan veya Kürtçe yayın yapan gazeteler üzerindeki baskı artmıştır. 2010 yılı içinde Diyarbakır'daki *Azadiya Welat* gazetesinin yayımı birkaç kez yasaklanmış ve bu gazetede çalışan gazeteciler terörizm propagandası yapmak suçlamasıyla hapis cezasına çarptırılmıştır. AİHM, Ürper ve diğer

¹³ Ergin, Sedat, "Türk Basını Üzerine Çöken Büyük Kâbus", *Hürriyet*, 14 Ekim 2010.

leri/Türkiye davasında, Türkiye'nin Terörle Mücadele Kanunu'nun 6. maddesini revize etmesi gerektiğine karar verildi.

İlerleme Raporu'ndaki en önemli tespit: "Terörizmin, Terörle Mücadele Kanunu'nda geniş tanımlanması nedeniyle ifade özgürlüğü başta olmak üzere temel özgürlüklerin kullanımındaki kısıtlamalar endişe kaynağı olmayı sürdürmektedir."

Rapor; "Nefret söylemleri ile ilgili olarak, Avrupa Konseyi Türkiye'ye, medyayı dini azınlıklara saygı konusunda bir etik davranış kodu geliştirmeye teşvik etmesini ve medya aracılığıyla nefretin kışkırtılmasının kovuşturulmasını tavsiye etmiştir."

Raporda yer alan cümlelerle; "Basın özgürlüğü ile ilgili olarak, basına yönelik siyasi saldırılarla ilgili endişeler devam etmektedir. Hükümeti eleştiren Doğan Medya Grubu'na 2009 yılında verilen vergi cezasıyla ilgili dava sürmektedir. Basın, bu davanın başlamasının ardından haber yaparken kendi kendini sınırlamaktadır. Askeri yetkililer de dahil, üst düzey yetkililer ve siyasetçiler tarafından gazeteciler hakkında çalışmalarına ilgili davalar açılmıştır."

Önemli bir sınırlandırma nedeni olarak ortaya çıkan bu durum, "haber yapılırken" gazetecilerin kendi kendilerini sansürlemelerine neden olmakta ve giderek siyasi eleştiri yapılması veya siyasi konular hakkındaki görüşlerin serbestçe tartışıldığı bir ortam yaratılması yerine, basına otosansür egemen olmaktadır. Bu tespitin yanında, 2010 yılında medya alanında yaşanan tekelleşmenin yarattığı ortamda medya çalışanlarının iş ve çalışma koşullarında herhangi bir iyileşme söz konusu olmadığı gibi, aksine, gazeteciler her an işsiz kalma tehdidi altında ve iş güvencesinden yoksun olarak çalışmaktadırlar.

3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un bazı maddelerinin yorumlanış tarzı ve yayıncılara uygulanan yaptırımların endişe uyandırdığı raporda yazılıdır. RTÜK, Haziran ayında, Ermeni meselesi hakkında konuşan bir yazarın sözleri için ilgili kanala yayın yasağı getirdi.

Aynı şekilde internet sitelerinin ve özellikle Mayıs 2008 - Kasım 2010 arasında Türkiye'den Youtube'a resmi erişim sağlanamadığı, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un, ifade özgürlüğünü sınırladığı ve vatandaşların bilgiye erişim hakkını kısıtladığı belirtilmektedir.

Sonuç olarak; basın özgürlüğü ve gazeteciler üzerindeki çok yönlü baskılar fevkalade düşündürücüdür. Özellikle son dönemde "gazeteciler hakkında açılan çok sayıda davanın mevcut olması" endişe vericidir. Çünkü gazeteciler hakkında açılan soruşturmanın sayısı artık binlerle ifade edilmektedir.

Türkiye'de terörün neden olarak gösterildiği ve bu nedenle gereksiz çıkarılan yeni yasalarla yaratılan sınırlandırmaların artırılması yeni sorunlar üretecektir. Güvenlik nedeniyle özgürlüklerinden vazgeçen bir ülkede, yakında tüm özgürlükler yitilecektir. Sorunların çözümü için getirilen çareler, çok kısa sürede bambaşka sorunlar yaratmaktadır.

Türkiye'de gazeteciler ifade özgürlüğünü sınırlandırıcı birçok yasa nedeniyle cezalandırma tehdidi ve ceza davası riski ile görevlerini sürdürmeye çalışıyorlar. Hassas siyasi konular hakkında veya toplumda ilgi çeken politik meseleler üzerinde yazı yazmak, yorum yapmak haber yapmak daha başından "risk" taşıyor. Daha yayınlanmadan riskli bir iş olup olmadığı tartışılıyor ve belki de bu tür haberlerin yayınlanmasından vazgeçiliyor. Otosansürün egemen olduğu bir ortamda, editöryal bağımsızlığın bulunmadığı çalışma koşulları potansiyel olarak gazeteciler için işsiz kalma tehdidini yaratıyor.

Bir diğer deyişle medya artık olup bitenleri görmüyor ve gördüğünü de görmemezliğe geliyor. Çünkü en yakın tehdit, açılacak ceza davasında yargılanmak... Ya da işsiz kalmak...

Özellikle 2010 yılı ve 2011 yılının başlarında yaşanan olaylar Türkiye'de basın özgürlüğünün içinde bulunduğu durum açısın-

dan endişe vericidir. 2010 yılında gazeteciler hakkındaki ceza davaları ve hapisteki gazeteciler basın özgürlüğünün yeniden tartışılmasına neden olmuştur.

Gazeteci Ahmet Şık ve Nedim Şener hakkında verilmiş olan tutuklama kararları, Türkiye'de ifade özgürlüğünün bulunmadığı ve basın özgürlüğünün ihlal edildiği hakkında kamuoyunda yaygın bir düşünce vardır. Gazeteciler, Ahmet Şık ve Nedim Şener hakkındaki tutuklama kararlarını protesto etmek için yürüyüşler düzenlemişlerdir.

Avrupa Parlamentosu'na ve Avrupa Konseyi'ne sunulan (Brüksel, 09 Kasım 2010) Türkiye 2010 İlerleme Raporu'ndaki satır başları Türkiye'nin basın özgürlüğü bakımından içinde bulunduğu durumu göstermektedir.

AİHM, Ermeni kökenli Türk gazeteci Fırat (Hrant) Dink aleyhine, Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesindeki "Türklüğü aşağılamak" suçundan dolayı verilen mahkûmiyet kararı ile ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar vermiştir. Ayrıca Fırat Dink'in yaşamını korumakta başarısız olduğu için Türkiye'nin Sözleşme'nin 2. maddesini de ihlal ettiğine karar vermiştir. AİHM'nin Türkiye hakkındaki Dink kararı¹⁴ çok dikkat çekicidir. Özellikle ifade özgürlüğü açısından çok önemlidir. Çünkü Türkiye için devletin pozitif yükümlülüğü konusunda yol gösterici bir karardır.

AİHM'nin Türkiye hakkındaki Dink kararı, ifade özgürlüğü konusunda "devletin pozitif yükümlülüğünün ne olduğu" sorusuna yanıt veriyor. Ermeni kökenli Türk gazeteci Fırat [Hrant] Dink aleyhine, Türk Ceza Kanunu'nun 301. maddesinde öngörülen "Türklüğü aşağılamak" suçundan dolayı verilen mahkûmiyet kararının Sözleşme'nin 10. maddesini ihlal ettiğine karar veren AİHM, Yargıtay'ın mahkûmiyet kararını onamasından kısa bir süre sonra Dink'in üçüncü bir kişi tarafından öldürülmüş olması karşısında,

¹⁴ AİHM 2. Daire, Türkiye - DİNK kararı, No: 2668/07, Karar Sıra no: 13160, Tarih 14.09.2010.

ulusal makamların Fırat Dink'in yaşamını korumakta başarısız olmaları nedeniyle, Sözleşme'nin 2. maddesinin de ihlal edildiğine karar vermiştir.

Mahkeme, Dink davasında, somut olayın özel koşullarının Sözleşme'nin 10. maddesi çerçevesinde devletin pozitif yükümlülüğü bakımından irdelenmesinin gerekli olduğu görüşündedir.

AİHM kararında, Fırat Dink'i öldürmekle suçlanan kişilerin konu hakkında çok hassas olan aşırı milliyetçi gruplara mensup olduğunu ve bu suçun hazırlığından açık biçimde haberdar olan güvenlik güçlerinin, bunu önlemeye dönük hiçbir önlem almadıklarını hatırlatmıştır.

Sonuç olarak AİHM'ye göre; "Bu açıklamalar ışığında, mahkemeye göre, Fırat Dink'in mahkûmiyet kararının Yargıtay tarafından onanması tek başına ya da ilgiliyi aşırı milliyetçi militanlara karşı koruma önlemlerinin yokluğu olgusuyla birlikte dikkate alındığında, Sözleşme'nin 10/1. maddesinde korunan ifade özgürlüğüne müdahale niteliği taşımaktadır."

2011 Yılı ve İnsan Hakları Komisyonu Raporu

Avrupa Konseyi İnsan Hakları komiseri Thomas Hammarberg, 27-29 Nisan 2011 tarihleri arasında Türkiye'yi ziyaretinin ardından, 12 Temmuz 2011'de kamuoyuna açıklanan "Türkiye'de İfade Özgürlüğü ve Medya Özgürlüğü" Raporu'nu hazırladı.

Raporda komiser; "savcı ve mahkemelerin, ifade özgürlüğü üzerinde önemli bir caydırıcı etki oluşturan, henüz basılmamış bir kataba el koyma kararından derin kaygı" duyduğunu ifade etmektedir. Bu kaygının haksız olmadığı çok açıktır. Ahmet Şık olayında da görüldüğü gibi basılmamış kitapların bile teslim edilmesi istendiği için Avrupa İnsan Hakları Komisyonu Raporunda bu konuya da değinilmiş. Komiserin bir diğer endişesi ise; "polislin ve yetkili savcının yaptığı soruşturmanın, münhasıran Nedim Şener ve Ahmet Şık'ın gazetecilik faaliyetleri ve haber kaynaklarıyla ilgili ol-

ması"dır. Çünkü Türkiye'nin iç hukuk mevzuatına göre; süreli yayın sahibinin, sorumlu müdür ve haberi yazan eser sahibi gazeteciler bilgi ve belge dahil her türlü haber kaynağını açıklamaya ve bu konuda tanıklık yapmaya zorlanamaz (Basın Kanunu, Madde 12). Bu yasakla, gazetecileri koruyan bu madde ihlal edilmiştir.

Gazeteciler hakkında açılan soruşturma ve ceza davalarının çokluğu "*ana akım Türk medyasında büyük ölçüde otosansüre*" neden olmaktadır. Haberlere göre; gazeteciler ve insan hakları savunucuları, gazetecilik faaliyetleri veya görüşleri nedeniyle; üçüncü şahıslarca saldırıya uğramakta veya tehdit edilmektedirler.

19 Ocak 2007'de, *Agos* gazetesi genel yayın yönetmeni Hrant Dink'in öldürülmesinden sonra bu cinayetle ilgili olarak, Türk makamlarının Hrant Dink'in ifade özgürlüğünü, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi uyarınca saldırılara karşı koruma konusundaki *pozitif yükümlüklerini yerine getirmediğine* ilişkin AİHM kararına Rapor'da önemle dikkat çekilmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin on yılı aşkın bir süredir, Türkiye'nin ifade özgürlüğü ihlallerinde bulunduğuna ilişkin çok sayıda kararı göz önüne alındığında, Türkiye'nin benzer ihlalleri etkin bir biçimde önleme konusunda gerekli "tüm tedbirleri almadığına ilişkin kaygılar" devam etmektedir. Komiser, raporunda; "ifade özgürlüğünün ve medya özgürlüğünün Avrupa demokratik toplumlarının gelişme ve ilerlemesinde hayati bir role sahip olduğunu vurgular. İfade ve medya özgürlüğü çoğulculuğun ve diyaloga açık olmanın, yani demokrasinin başlıca özelliklerinin üzerine inşa edildiği sütunlardır".

Gazeteciler kamuoyunun gözü kulağıdır, kamu bekçisidir. Bu yüzden gazetecilere özel önem verilmelidir. Çünkü "Halkı, iktidar ve nüfuz sahiplerini zor duruma düşürecek gelişmeler de dahil olmak üzere, toplumdaki gelişmelerden haberdar eden bir 'kamu bekçisi' olan medyaya özel bir önem verilmelidir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (...) içtihatlarına göre, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10. maddesi bağlamında ifade özgürlüğünün,

sadece olumlu karşılanan veya zararsız görülen fikirleri değil, aynı zamanda devleti veya toplumun herhangi bir bölümünü kırııcı, şok edici veya rahatsız edici fikirleri de kapsar".

Siyasetçilerin istemediklerini, gücü elinde bulunduranların yaptıkları yasadışı işleri, yolsuzluğu, ahlaksızlığı, hırsızlığı, uğursuzluğu, güç sahiplerini kamuoyu önünde zor duruma düşürecek tüm haberleri araştırıp kamuoyunu bilgilendiren gazetecilerdir. O yüzden gücü elinde bulunduranların hoşlanmadığı, şoke eden haberler de olsa birilerini rahatsız edici olayları yazan gazeteciler korunmalıdır. Bizim ülkemizde ise genellikle hapishaneye atılırlar veya ceza davası tehdidi altında gazetecilik yapmaları istenir. Herhalde "yasal tehdit altında" gazetecilerin çalıştığı sayılı ülkelerden birisiyiz.

Raporda bu gerçeğe değiniliyor. Türkiye'de ifade özgürlüğüne karşı sürekli ve ciddi bir tehdit oluşturma gayreti vardır. Öyle ki, "son zamanlarda gazetecilerin dalgalar halinde tutuklanması da, bu riskin ne kadar gerçek bir risk olduğunu özellikle vurgular niteliktedir".

Komisyon 2009 yılı Raporu'nda, Türk makamlarına, Türk Ceza Kanunu'nun ve Terörle Mücadele Kanunu'nun ilgili maddelerinin değiştirilmesi çağrısında bulunduğunu hatırlatarak; günümüzde Ceza Kanunu'nun ve Terörle Mücadele Kanunu'nun pek çok maddesinin lafzı ve ruhu, Türkiye'de ifade özgürlüğünün önünde ciddi bir engel oluşturmaya devam etmektedir.

Raporda "hakaretin suç olmaktan çıkarılması" çalışmalarına Türkiye örneklerinden hareketle değinilmiş. Türk Ceza Kanunu'nda "hakaret" ile ilgili olarak hapis cezasının varlığı bile gazetecilerin (çekinmesine) korkmasına ve otosansüre yol açtığı yazılı...

Komiser, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi'nin 1577 (2007) sayılı "Hakaretin Suç Olmaktan Çıkarılmasına Doğru" başlıklı kararını hatırlatarak, Türk makamlarına Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinde değişiklik yapılmasını öneriyor ve hakaretin hapisle

cezalandırılması uygulamasına son vermeye acilen davet ediyor.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatlarına göre, siyasiler söz ve eylemlerinin hem gazeteciler hem de kamuoyu tarafından daha ayrıntılı bir şekilde araştırılarak irdelenmesi ve eleştirilmesine tahammüllü olmalıdır. Komiser, bu nedenle, kamuya mal olmuş insanları, söz konusu ceza davalarını açmaya neden olan şikâyetleri yüzünden ifade özgürlüğü ve medya üzerinde yarattığı caydırıcı etkinin önlenmesini istemektedir. Eleştiri ve karşıt görüşlere karşı bir hoşgörü ortamının ve çoğulculuğun teşvik edilmesi amacıyla, bu tür ceza davaları açılırken son derece dikkatli olmaya davet eden komiser, Türk makamlarını, kamuya mal olmuş kişilere ilave bir koruma sağlayan Türk Ceza Kanunu'nun 125. maddesinin 3. fıkrasını (kamu görevlilerine karşı hakaret suçu) yürürlükten kaldırmaya davet etmektedir.

Kuşkusuz böyle bir tavsiyenin "olumlu" karşılanması gerekir. Çünkü ceza davaları son çare olarak değerlendirilmelidir. Ancak "hakaretin suç olmaktan çıkarılması" talebi, Türkiye'deki siyasiler, politikacılar tarafından olumlu karşılanmayacaktır. Tepki gösterilerek, böyle bir tavsiye; "*ne yani, hakaret serbest mi bırakılmalı?*" denilecektir.

Yine Rapor'a göre; internet ile radyo televizyon yayınları hakkındaki mevzuatın gözden geçirilmesi "çok önemli ve acil bir ihtiyaç" olarak görülmektedir. Özellikle de internetin sansür edilmesinin ve internet sitelerine erişimin engellenmesinin, demokratik bir toplumda gerekli olan sınırları aştığı görüşü belirtilmiştir. Komiser, bu yasaları yorumlayan ve uygulayan ilgili Türk makamların takdir yetkilerini sınırlamaya ve söz konusu uygulamaların mahkemelerce sıkı bir şekilde denetlenmesini sağlamaya davet etmektedir.

Raporda yazılı görüşüne göre; Türkiye'de ifade özgürlüğü sorunları AİHM standartlarının tümüyle göz önüne alınarak ve mahkemelerin bütün kararlarına bu standartları dahil etmeleri halinde çözüme kavuşturulabilir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) Altuğ Taner, Akçam v. Türkiye (*Başvuru no 27520/07*) Davasında verilen 25 Ekim 2011 tarihli kararıyla; eğer yasalar, ifade özgürlüğü hakkını kullanan herkesin "sürekli soruşturma veya ceza davası tehdidi" altında kalmalarına neden oluyorsa, böyle bir "tehdidin" oluşmasına neden olan yasaların düşünce ve ifade özgürlüğünün ihlali anlamına geleceği kabul edilmiştir.

AİHM'ye göre, yasa koyucunun belirli değerleri ve devlet kurumlarını aşağılanmadan koruma ve bunların sürekliliğini sağlama amacı bir yere kadar kabul edilebilse bile, yargı tarafından yorumlandığı şekliyle Ceza Kanunu'nun 301. maddesindeki hükümler çok geniş kapsamlı ve muğlaktır ve bu niteliğiyle ifade özgürlüğü hakkında yararlanılması karşısında sürekli bir tehdit oluşturmaktadır.

O halde sürekli açılan soruşturmalar, sürekli açılan ceza davaları, sürekli cezalandırma tehdidi yaratan yasaların kendisi ve ceza yasalarının bir maddesi daha başlı başına "hak ihlali" oluşturabilir. Bu "tehdit" varsa eğer, mutlaka bir ceza davasına ve mutlaka bir mahkûmiyete gerek yoktur.

2012'de Durum

Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi'ne sunulan "Genişleme Stratejisi ve Başlıca Zorluklar 2012-2013" başlıklı Bildirim'de (10.10.2012/COM (2012) 600), Türkiye hakkındaki tespitler ifade özgürlüğünün içinde bulunduğu durumu göstermektedir.

Birliğin genişleme politikası en son 2012 yılı raporunda da yazılı olduğu üzere kırk yıldan fazla bir süredir devam eden bir politika. Bu politikanın özü, Avrupa kıtasındaki "insanların birleşik bir Avrupa oluşturma çabasına katılma yönünde meşru isteklerine yanıtıdır". Ulusları ve kültürleri bir araya getirerek, Avrupa Birliği'ni (AB) farklılık ve dinamizm katarak zenginleştirmektedir. Başlangıç-

ta altı ülkeyle başlamıştır. Üye sayısı en son 27'ye ulaşmış ve 1 Ekim 2013 tarihinde Hırvatistan'ın katılımı ile bu sayı 28 olacaktır. AB üye devletlerinin dörtte üçünden fazlası eski "genişleme" ülkeleridir.

AB, 2012-2013 yılı aralığında Türkiye'nin durumunu "pozitif gündem" olarak belirlemiştir. Yani; "Türkiye 2011 Genişleme Stratejisi Belgesi ve Aralık 2011 tarihli Konsey Sonuçları esas alınarak, Müzakere Çerçeve Belgesi ve ilgili Konsey sonuçları doğrultusunda, katılım müzakerelerinin desteklenmesi amacıyla Mayıs 2012'de Türkiye-AB ilişkilerine yönelik pozitif gündem başlatılmıştır. Pozitif gündem, siyasi reformlar, dış politika alanında diyalog, AB müktesebatına uyum, vizeler, hareketlilik ve göç, ticaret, enerji, terörizmle mücadele ve Türkiye'nin AB programlarına katılımını da içeren geniş bir yelpazedeki ortak ilgi alanlarını kapsamaktadır".

Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen, AB'ye katılım sürecinin merkezine yerleştirilen ve gelecekteki müzakerelerin zeminini oluşturacak olan "hukukun üstünlüğü" ilkesidir. O halde pozitif gündem uygulanacak olan Türkiye'yi önümüzdeki müzakere sürecinde bekleyen tek yol haritası, hukukun üstünlüğüdür.

Ama Türkiye, AB ile ilişkilerinde başlangıç noktasından da geriye düştü.

Daha raporun başındaki tespitlere göre, "hukukun üstünlüğü" ilkesi nedeniyle karşımıza çıkacak sorunları günlük politikalara ve söylemlere terk etmeden serinkanlılıkla değerlendirip Türkiye için ve kendimiz için çözümler üretmeliyiz.

Çünkü rapora göre; yeni anayasa çalışmaları, oldukça demokratik ve katılımcı bir süreçle başlatılmıştır.

Başlangıçta Türkiye'nin ulusal raporlarına yansıyan siyasi kriterlerin "*tam olarak karşılanması*" konusunda önemli ilerlemeler sağlanmış olmasına rağmen, *duyulan endişelerin* arttığına dikkat çekilmektedir.

Raporun altını çizerek yaptığı tespite göre; "Bu durum, özellikle özgürlük ve güvenlik hakkı, adil yargılanma hakkı, ifade özgürlüğü, toplanma ve örgütlenme özgürlüğünün sıklıkla ihlal edilmesine neden olan terörizm ve örgütlü suçlara ilişkin hukuki çerçevenin geniş çaplı bir biçimde uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Ermeni meselesi veya ordunun rolü gibi hassas addedilen birçok konuda tartışmalar sürerken, uygulamada basın özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar ve yazarlara ve gazetecilere karşı açılan birçok dava, önem arz etmeye devam etmektedir. Sonuç olarak, otosansür yaygın hale gelmiştir."

Aynı tespit "ifade özgürlüğü" başlığı altında şöyle ifade ediliyor: "İfade özgürlüğüne ilişkin olarak, 3. Yargı Reformu Paketi'nin kabul edilmesini takiben bazı gazeteciler uzun süren tutuklu yargılanmanın ardından serbest bırakılmıştır, cezai soruşturmalar konusunda basına yönelik kısıtlamalar azaltılmıştır ve yazılı eserlere yayımlanmadan önce el konulması yasaklanmıştır. Ancak, ifade özgürlüğü ihlallerindeki artış ciddi endişe kaynağı olmuş ve basın özgürlüğü uygulamada daha fazla kısıtlanmaya devam etmiştir. Özellikle örgütlü suçlar ve terörizme yönelik hukuki çerçeve ve mahkemeler tarafından yorumu istismar edilmeye açıktır. Bütün bunlar, çıkarları düşünce ve bilginin serbestçe yayılmasının ötesine geçen işlerle uğraşan sanayi gruplarının medyada yoğunlaşmasıyla bir araya geldiğinde, otosansür yaygın bir olgu haline gelmektedir. İnternet sitelerinin sıklıkla yasaklanması ciddi bir endişe kaynağı olmaktadır ve internet kanununun revize edilmesi gerekmektedir."

2010, 2011 ve 2012 yılı hakkında yapılan değerlendirmelere göre basın özgürlüğü ve basında çoğulculuk da dahil olmak üzere ifade özgürlüğü konusunda açık ve serbest tartışma sürmüş ve genişlemiş olmakla birlikte çok sınırlı ilerleme kaydedilmiştir.

Türk hukuku AİHS'ye ve AİHM içtihatlarıyla uyumlu olan yasal düzenlemelere sahip değildir. Bu nedenle basın özgürlüğü güvence altında değildir. Gazetecilere karşı açılan ceza davası sayı-

sının fazlalığı ve internet sitelerine sık sık getirilen yasaklar endişe konusudur. Otosansür, yaşadığımız bir gerçek haline gelmiştir. Otosansürün egemen olduğu böyle bir ortamda basın üzerindeki gereksiz siyasi baskılar ve yasal belirsizlikler uygulamada basın özgürlüğünü etkilemektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'de basın özgürlüğü güvence altında değildir, aksine ağır baskı altındadır.

I

FİİLİ VE SÖZLÜ SALDIRILAR

2001-2011 arasındaki 10 yılda en az 489 medya çalışanı ve en az 64 medya kuruluşu saldırıya uğradı. Saldırıların tamamına yakını fizikseldi. Medya çalışanları ve kuruluşlarına yönelik kayda geçen en az 553 saldırı yapıldı. Yanı sıra çoğu muhalif haber sitesi, hak savunuculuğu yapan web siteleri bir ya da birden çok siber saldırılarla devre dışı bırakıldı.

Gazeteciler darp edildi, kasetleri veya fotoğraf makineleri kırıldı, haber materyallerine el konuldu. Medya çalışanları ve kuruluşları çok sayıda sözlü ve e-posta yoluyla tehditlere maruz kaldı, gazeteci Adem Yavuz Arslan'a mektupla mermi ve beyaz bere gönderildi.¹ Medya çalışanları, eylemlerde, olay mahallerinde, haber takibinde, sosyal medyada, hatta mecliste, özetle mesleklerini icra ettikleri pek çok durumda saldırıya uğradılar. Saldırıların nicel ve nitel artışı doğrultusunda Türkiye'nin son on yılı üç gazetecinin katledilmesine tanıklık etti. 14 Nisan 2006'da *Devrimci Demokrasi* gazetesi muhabiri İlyas Aktaş, 19 Ocak 2007'de *Agos* gazetesi genel yayın yönetmeni Hrant Dink ve 18 Aralık 2009'da *Güney Marmara'da Yaşam* gazetesi yayın yönetmeni ve Marmara TV yetkilisi Cihan Hayırsévener öldürüldü. Medya kuruluşları-

¹ Hrant Dink'i katleden Ogün Samast isimli kişinin başındaki beyaz bere bazı siyasi çevreler için simgeye dönüştü. *Bir Ermeni Var: Hrant Dink Operasyonu'nun Şifreleri* kitabının yazarı ve *Bugün* gazetesi Ankara temsilcisi Adem Yavuz Arslan, Ocak ayı sonunda bürosunda içinde dört kalaşnikof mermisi, beyaz bere ve mektup bulunan paketle tehdit edildi.

nın binalarına veya gazete matbaalarına silahlı taşlı saldırılar yapıldı, gazete büroları basıldı. Bilgisayarların parçalandığı, çalındığı, haber dosyalarına ve kayıtlarına el koyulduğu vakalar yaşandı.

Saldırıya Uğrayan Gazeteci ve Medya Kuruluşları²

Saldırıları	2001	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	TOPLAM
Saldırıya uğrayan gazeteci	20	12	20	33	26	65	60	125	95	33	> 489
Medya kuruluşuna saldırı	2	-	2	16	2	17	13	3	3	6	> 64
Dikey toplamlar	22	12	22	49	28	82	73	128	98	39	>553

BİA'nın 2001'deki ilk raporunda medyaya yönelik toplam 22 saldırı yer alıyor. Dört sözlü tehdit dışındaki saldırıların tamamı fiziksel oldu. Aynı yıl iki yerel medya binası da saldırıya uğradı. 2002'deki toplam 15 saldırının biri hariç tümü yerel medya çalışanlarını hedef aldı. Saldırıların 12'si doğrudan gazetecilere yönelik darp ve tartaklama şeklinde yaşandı. 2004'te 22 gazeteci ve iki medya kuruluşu saldırıya uğrarken 2005'te saldırıya uğrayan gazeteci sayısı 33 oldu. 2005'te 16 medya kuruluşu saldırıya uğradı, oysa ki önceki yıl sayı ikiye. Böylece senenin bilançosu 49 olarak karşımıza çıktı. 2006'daki saldırılar neredeyse yarı yarıya azaldı; 26 gazeteci ve iki medya kuruluşuna saldırı kaydedildi.

Adalet ve Kalkınma Partisi'nin iktidarını pekiştirdiği 22 Temmuz seçimlerinin de yapıldığı 2007'de, medyaya yönelik saldırılar ibresi artık 81'i işaret ediyordu. Yıl içinde saldırıya uğrayan toplam 65 gazeteciden yaklaşık 40'ı fiziksel saldırı ile karşı karşıya kaldı.

² Buradaki rakamlar en düşük, taban rakamlar olarak düşünülmelidir. Ayrıca tabloya 2003 yılı verilerinin dahil olmadığı özellikle akılda tutulmalıdır.

Aynı yıl medya kuruluşlarına yönelik saldırılar da artarak 17'ye ulaştı.

2007-2011 arasında saldırıya uğrayan medya çalışanı sayısı, 2011 hariç, hiç 70'in altına düşmedi. 2007, "Ergenekon Terör Örgütü" adıyla "2003-2004 yıllarında mevcut hükümeti silah zoru ile devirip yönetimi ele geçirmeyi" planladıkları iddiasıyla emekli ve muvazzaf generaller dahil subaylar, gazeteciler, politikacılar ve akademisyenlere yönelik operasyonların başladığı yıldır. 14 Nisan 2009'da Kürdistan Topluluklar Birliği (Koma Civakên Kurdistan) Türkiye Meclisi adıyla yapılan operasyonlarda, Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) yöneticileri, belediye başkanları, avukatlar, gazeteciler ve insan hakları savunucularına karşı operasyonlar başladı.

Yine aynı günlerde "Devrimci Karargâh" adı altındaki operasyonlarda da gazeteciler vardı. Bu operasyonların yaşandığı ortamda 2009, 128 vakayla gazetecilerin en çok saldırıya maruz kaldığı yıl oldu. Adalet ve Kalkınma Partisi hükümetinin güvenoyuna dönüşen 12 Eylül 2010 Anayasa Değişikliği Referandumu sonrasında 98'e gerileyen saldırılar toplamı 2011'de 39'a kadar düştü. Ne var ki bu düşüş on yılın verileriyle birlikte değerlendirildiğinde yanıltıcıdır ve en başta şu bilgiyle çatışıyor: 2010 ve 2011 ortamında hem gazetecilere yönelik tutuklamalar, hem de hükümetin medya üzerindeki kontrolü arttı.

Buna koşut olarak hedefteki medya kuruluşları azaldı. Nitekim son iki yılda saldırı hedeflerinin daraldığını ve netleştiğini, hızla yasaklar ve davalara tevیل olunduklarını söyleyebiliyoruz. Ağırlıkla hedefte artık Kürt medyası vardır.

Saldırılar hem merkez hem de yerel medyayı hedef alsada da ağırlık özellikle de ilk beş yılda yerele yönelik oldu. *Gerger Fırat*, *Muş Haber 49*, *Tunceli Emek*, *Yüksekova Haber* gibi yayın kuruluşları hemen her yıl saldırıya uğrayanlar listesinde yerini aldı. 2006'dan itibaren ulusal ve merkez medya da kara listeye eklenmeye başladı. *Agos*, kapatıldıkça ya da kapatılmak zorunda kaldıkça yeni bir

adla yayını sürdüren "Özgür Gündem" geleneği gazeteler (*Yeni Gündem, Yeniden Özgür Gündem, Ülkede Özgür Gündem, Günlük Toplumsal Demokrasi, Gündem, Güncel, Yaşamda Gündem, Günlük Alternatif, Özgür Ülke, Gerçek Günlük, Özgür Gündem*) , DiHA, *Taraf, Hürriyet* ve Doğan Haber Ajansı (DHA) da bu kara listede kendine yer buldu. Özellikle DHA ile *Hürriyet*'in ve hatta kimi zaman *Sabah*'ın burada anılmasının nedeni ayrıca açıklanmalı. *Hürriyet* gazetesi, DHA veya *Sabah* merkezdeki haberlerinden değil, yereldeki haber takiplerinden dolayı bu listede süreklileşti. Cumhurbaşkanı, Başbakan, Başbakan Yardımcısı, Genelkurmay Başkanı gibi devletin üst kademe görevlileri medyaya yönelik kimi zaman tehdit kimi zaman uyarı niteliğinde sözlü saldırılarla gündeme geldiler.

Bu 10 yıllık süreçte saldırıların neredeyse tamamının merkezi devlet ve merkezi devletin yerel temsilcileriyle, yerel yönetim görevlilerinden geldiği görülüyor. On yıl polis, belediye başkanı, asker, milletvekili, milli eğitim müdürü, vali ve hatta devlet görevlilerinin korumalarının habercilere ve gazetecilere saldırı örnekleriyle dolu. Haklarında yapılan haberlerden hoşnut kalmayan şirketler, yakınları ölenler, alanlarda medyayı protesto eden eylemciler habercilere saldırabiliyor. Medya çalışanları, kuruluşları ve medya ile bağlantılı bir kategori olarak sanat ve sanatçılara yönelik bu saldırıların hangi nedenlerle ve hangi koşullarda yaşandığına yıllık dökümler ve öne çıkan örnekler üzerinden bakalım şimdi.

Gazetecilere Yönelik Saldırılar

Öldürülen Gazeteciler

İLYAS AKTAŞ CİNAYETİ³

Devrimci Demokrasi gazetesi çalışanı İlyas Aktaş, Diyarbakır'daki 14 PKK militanından dördünün öldürülmesinin protesto edilmesi ve devamında gelişen olayları izlerken, başına isabet eden kurşun sonucunda ağır yaralandı, yaklaşık iki hafta sonra 14 Nisan 2012'de hayatını kaybetti. Gazeteci, 28 Mart'taki çatışmalar da üç kişinin öldürülmesinin protesto edildiği eylemleri izlerken, 30 Mart 2006'da bir kurşuna hedef olmuştu. Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi 2. sınıf öğrencisi olan Aktaş, gazetede gönüllü muhabirlik yapıyor, basın açıklamaları, eylem ve diğer etkinlikleri haberleştiriyordu.

Gazete sahibi Erdal Güler, Aktaş'ın ölümüne yol açan saldırının, Diyarbakır'daki olaylar sırasında Emniyet'in silaha başvurmasının bir sonucu olduğunu söyledi. Tanık ifadeleri de gazeteciyi öldüren kurşunun, eylemi silahla bastırmaya çalışan Emniyet güçlerinin yönünden geldiği şeklindeydi. Aktaş'ın akrabası Mehmet Çağlar, İlyas Aktaş'a ateş açanlar aleyhinde gelecek günlerde suç dururusunda bulunulacağını ifade etti.

Gazeteden yapılan açıklamada, Aktaş'ın hedef alınmadan bir gün önce, vurulan bir çocuğa müdahale ettiği için tehdit edildiği ileri sürüldü. Açıklamaya göre polis Aktaş'a, "Biz seni tanıyoruz, ayağını denk al. Sen görürsün," dedi.

Gazetecinin cenaze töreninde de olaylar yaşandı. Cenazeye katılmak isteyen Demokratik Haklar Derneği, Dicle Gençlik Derneği ve Diyarbakır doğumlu olmayanlar İlçe Jandarma Komutanlığı'nın emriyle ilçeye alınmadı. Bu sırada basın açıklaması yapmak isteyen gruba müdahale edilerek iki kişi gözaltına alındı.

³ <http://bianet.org/bianet/bianet/77579-ilyas-aktasa-polis-yonunden-ates-edilmis;>
<http://bianet.org/bianet/medya/77811-silahla-vurulan-ilyas-aktas-topraga-verildi/>
 3 Eylül 2012.

İnsan Hakları Derneği (İHD), İnsan Hakları Vakfı (TİHV) ve İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (MAZLUM-DER) temsilcilerinden oluşan bir heyet Diyarbakır'a gitti. Gazete temsilcileri ise Beyoğlu'ndaki Galatasaray Postanesi önünde basın açıklaması yaparak olayı protesto ettiler.

HRANT DİNK CİNAYETİ

Çiğdem Mater

19 Ocak 2007, Cuma günü, genel yayın yönetmeni olduğu Agos gazetesi önünde uğradığı silahlı saldırı sonucunda hayatını kaybeden Hrant Dink'i katledenlerle ilgili cinayet davasının iddianamesi Mayıs 2007'de yazıldı ve dava açıldı.

Davanın soruşturma evresi, üç ayı aşkın bir sürede tamamlandı, şüpheliler aleyhine "terör örgütü yöneticiliğini yapmak, terör örgütü üyesi olmak, terör örgütüne yardım etmek, tasarlayarak öldürmek, patlayıcı madde imal etmek, patlayıcı madde atmak, kasten yaralamak, mala zarar vermek, tehdit, suçluyu gizlemek, ruhsatsız silah bulundurmak" iddiası ile dava açıldı.

Dink ailesi ve Agos gazetesi avukatlarına göre soruşturma evresinin gizli yürütülmesi dosyanın tümüne etkili oldu. Bu durum, maddi gerçekliğe ulaşmada soruşturmayı Dink ailesi ve gazete avukatları katkısından mahrum bıraktı, bu nedenle, soruşturmada pek çok yön eksik kaldı.

Örneğin, cinayet mahalline yakın Akbank şubesinin ATM kamera görüntülerinin cinayet günü saat:12.48'e kadar olan kısmı ortada yoktu ve avukatların tüm çaba ve ısrarlarına rağmen görüntüler beş buçuk yıldır halen bulunamadı.

Cinayet davasının ilk duruşması 2 Temmuz 2007 Pazartesi günü, İstanbul Beşiktaş'ta İstanbul Adliyesinde kurulu Özel Görevli Ağır Ceza Mahkemesi'nde görüldü.

Duruşma öncesi Beşiktaş Meydanı'nda toplanan kalabalık, daha ilk duruşmadan itibaren beş yıl sürecek bir nöbetin habercisiydi. Hrant'ın Arkadaşları beş yıl boyunca Beşiktaş'taki adliyede görülen Hrant Dink cinayeti davasında Dink ailesini ve dava avukatlarını hiç yalnız bırakmadı. Bu açıdan, dava, Türkiye'de bu denli takip edilen az sayıdaki davadan biri olarak tarihe geçti.

Davanın asıl sanıklarından Ogün Samast'ın suç işlendiği sırada 18 yaşından küçük olduğu gerekçesiyle duruşmalar ilk bir yıl (Samast'ın 18 yaşına bastığı Haziran 2008'e kadar) kapalı oturumlarla gerçekleşti. Haklarında dava açılan ve Dink cinayetinden sorumlu tutulan 11'i tutuklu, 8'i tutuksuz olmak üzere, toplam 19 kişi yargılanıyordu.

Hrant Dink Cinayeti ana davası olarak bilinen bu davanın yanı sıra, güvenlik güçlerinin Hrant Dink cinayetinde kasta varan ihmalileri ile delil gizleme, delilleri yok etme, suçluyu kayırma gibi iddialarla açılan soruşturmalar ve bunlarla ilgili açılmış davalar da sürüyordu. Hatta Başbakanlık Teftiş Kurulu ile TBMM İnsan Hakları Komisyonu'nun Dink Cinayeti Soruşturma sürecine dahil olmasına rağmen, cinayetin üzerinden geçen beş yıl içinde ileriye doğru adımlar atıldığını ve Dink cinayetinin aydınlandığını söylemek oldukça zor.

İstanbul Valiliği, İstanbul Emniyeti, Emniyet İstihbarat Şube Müdürlüğü, Trabzon İl Jandarma Komutanlığı gibi kamu kurumlarındaki hemen hemen her kademenin cinayet planından haberdar olduğu ancak engellemek için herhangi bir adım atmadığı bütün bu soruşturmalar sürecinde ortaya çıktı.

Dink cinayeti davasının beş yıllık sürecinin en çarpıcı taraflarından biri, İstanbul ve Trabzon'daki kamu görevlileri hakkında görevi ihmal, görevi suiistimal, suç delillerini yok etmek, gizlemek ve değiştirmek, suçluyu kayırmak gibi eylemleri nedeniyle soruşturma açılması, açılmış soruşturmaların derinleştirilmesi veya açılmış davalardaki soruşturmanın genişletilmesi yönündeki taleplerin çoğunun reddedilmiş olması, kabul edilenlerden de beş

buçuk yıllık süreçte bir sonuç alınamamış olması...

Dink cinayetinden önce bazı kurumlar ve kişilerin tutumlarındaki paralellik cinayet sonrasında da devam etti. Cinayetin hemen ardından, İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah, "Cinayetin herhangi bir siyasi boyutu ve örgüt bağlantısı yok. Zanlı, milliyetçi duygularla cinayeti işlemiş. Arkadaşı Yasin Hayal'le de bu konuda görüşmelerde bulunmuş," diyerek hem devam eden soruşturmanın "örgütsel bağlantıları" konusunda soru işaretleri yarattı hem de cinayetin örgütsel bağlantılarını gözlerden kaçırmaya çalıştı.

İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen soruşturma sırasında, savcılar Trabzon Emniyet Müdürlüğü ve Trabzon Jandarma görevlilerinin delilleri gizlediğini ve cinayetten sonra delil karartıklarına dair 11 maddelik tespitlerde bulundu. Bu tespitler doğrultusunda soruşturma açılması için hazırlanan dosyayı Trabzon Cumhuriyet Savcılığı'na gönderdi, ancak Trabzon Savcılığı her nasılsa iddianame düzenleyerek dava açılmasına yeterli ve kuvvetli suç şüphesine rastlamadı.

İstanbul Emniyet Müdürlüğü görevlileri hakkında soruşturma açılmamasına dair Valilik kararına yapılan itirazın reddi ile aslında yargı yolunu kapatan İstanbul Bölge İdare Mahkemesi hâkimlerinin "bağımsız ve tarafsız davranmadıkları, anayasal ve yasal yükümlülüklerini yerine getirmedikleri" görüşüyle yapılan şikâyet, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından gerekçesiz olarak reddedildi.

İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davada, tüm soruşturmaların ve yargılamaların tek elden yürütülmesi gerektiği, bu nedenle Hrant Dink Cinayeti ile ilgili tüm diğer davaların ana dava ile birleştirilmesi yönündeki talepler sürekli ve sistematik olarak reddedildi. Kabul edilen bir kısım talepler ise devlet kurumlarının direnciyle karşı karşıya.

Trabzon Jandarma görevlileri hakkında yürüyen davada, cinayetten sonra "sahte belge düzenlendiği, bazı belgelerin yok edildiği"

tespit edilmesine rağmen görevliler hakkında bu suçlardan hiçbir işlem yapılmadı.

İstanbul'dan Trabzon'a gitmekte olan Ogün Samast emniyet ve jandarmanın ortak operasyonu ile Samsun'da yakalandı. Jandarma karakolundan Samsun Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Kendisine kahraman muamelesi yapıldı. Emniyet ve jandarma görevlileri üzerlerinde resmi kıyafetleri olduğu halde Ogün Samast'la sayısız kez üzerinde "vatan toprağı kutsaldır, kaderine terk edilemez" yazılı Türk bayrağı motifi içeren takvim önünde fotoğraf çektiler. Aynı zamanda olayın delillerinden biri olan ve Ogün Samast'ın üzerinden çıkan bayrağı da kullanarak pozlar verdiler.

Bu görüntülerin basında yer almasının ardından, 2 Şubat 2007'de açıklama yapan Emniyet Genel Müdürlüğü Sözcüsü İsmail Çalışkan kendisine yöneltilen "Bu tür çekimlerin yapılmasını doğru buluyor musunuz?" sorusuna verdiği yanıtta "Emniyet teşkilatı kurumsal bir yapıya sahiptir. Polisin profesyonel olması lazım. Duygu ve düşüncesini yaptığı işe yansıtması gerekir," dedi. Burada, anlaşılan o ki, emniyet sözcüsünü rahatsız eden durum, polisin cinayet zanlısı ile fotoğraf çekmesi, ona kahraman muamelesi yapması, onunla aynı duygu ve düşüncüyü paylaşması değil, bunu profesyonelliğı zedeleyecek şekilde alenen yapıyor olmasıydı.

Trabzon Pelitli'de cinayet hazırlıklarının sürdüğü dönemde, Trabzon Jandarma Komutanlığı'nın hiyerarşik olarak bağlı olduğu Giresun Jandarma Bölge Komutanı General Dursun Ali Karaduman, cinayetin işlendiğı gün Trabzon Jandarma Komutanı Ali Öz ile birlikteydi. Hiyerarşik olarak cinayeti önlemek konusunda sorumluluğı olan Dursun Ali Karaduman, bu sorumluluğı yerine getirmediğı gibi, cinayetten yaklaşık altı ay sonra Giresun'da gerçekleşen şehit cenazesinde, ırkçı görüşler içeren ve Hrant Dink'in cenaze töreninden ve anılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getiren bir "şiir" okudu. Amasya'daki bir başka cenazede Hrant Dink'e yönelik "hain" suçlaması ve aşağılama içeren, onun ve ailesinin etrafında düşmanlık yaratacak nitelikte bir konuşma yaptı.

General rütbesindeki bir resmi görevlinin, hiç tanımadığı bir kişiyi böylesi hassas bir ortamda ölümlerde sorumluluğu varmış gibi göstermeye çalışması ve hedef göstermesi, Hrant Dink cinayetinde durduğu yeri göstermesi bakımından dikkat çekiciydi. Bu General, yürüttüğü görev bakımından Veli Küçük'ün ardılıydı.

Dink ailesi Karaduman aleyhine hakaret davası açtı. Mahkeme Dursun Ali Karaduman'ın Hrant Dink'in manevi şahsiyetine saldırdığına karar verdi ve Karaduman'ı 2 bin lira tazminat ödemeye mahkûm etti. 2008'in Aralık ayında, devlet televizyonu TRT'de, "Şahların Labirenti" isimli bir belgesel yayınlandı. Bu belgeselde, pek çok ismin yanında, Maraş Katliamı sanıklarından Ökkeş Şendiller de görüş beyan etmişti. Şendiller, kendisinin sanık olarak yargılandığı Maraş Katliamı'nın Ermeniler ve Hrant Dink tarafından organize edildiği ve işlendiği izlenimi uyandıran, bu katliamın yükünü Hrant Dink'e ve Ermenilere yıkmaya çalışan sözler sarf etmişti. Hrant Dink'e yönelik ağır ithamlar ve ırkçı yaklaşımlar içeren, toplumu düşmanlaştırmayı hedefleyen ifadeler barındıran bu belgeselin devletin resmi televizyonu TRT'de yayınlaması infial yarattı. Hrant Dink'in öldürülmesi olayından kısa bir süre sonra "Ergenekon" soruşturmasında gelinen aşamada, Hrant Dink'in neden ve nasıl öldürüldüğünü ve bir süredir ülkede yaşayan gayrimüslim vatandaşlara yönelik saldırıların neden arttığını anlamlandırabilmek açısından önemli bilgiler açığa çıktı.

2001 yılının Aralık ayında yapılan Milli Güvenlik Kurulu toplantısında, "iç tehdit" başlığı altında "azınlık faaliyetleri"nin de sayılması, "misyonerliğin" tehdit ilan edilmesi ve Sevgi Erenerol tarafından verilen seminerlerde misyonerliğin ülkedeki azınlıklar tarafından yürütüldüğüne dair imalarda bulunulması, ülkeye yönelik tehditlerin bir piramit arz ettiği ve bunun tepesinde de azınlıkların olduğu görüşünün propaganda edilmesi ile bu seminerlerin ardından gayrimüslim din görevlilerine karşı saldırıların artması, Rahip Santoro'nun öldürülmesi, Hrant Dink'in öldürülmesi, 18 Nisan 2007'de Malatya'da Tilman Geske, Necati Aydın ve Uğur Yüksel'in misyoner oldukları gerekçesiyle dört kişi tarafından

vahşice öldürülmesi, 1 Aralık 2007'de Mor Yakup Süryani Kilisesi rahibi Edip Daniel Savcı'nın, kimliği belirsiz üç kişi tarafından kaçırılıp üç gün sonra serbest bırakılması, 16 Aralık 2007'de İzmir'de Aziz Antuan Kilisesi Rahibi Adriano Franchini'nin bıçakla yaralanması olayları birlikte değerlendirilmesi gereken olaylar olarak karşımıza çıkıyor. 2010'da ortaya çıkan "Kafes Eylem Planı" ise yukarıdaki olgu ve olaylarla ilişkisi bakımından önemli ipuçları sunuyor.

MİT, Jandarma ve Emniyet'in Hrant Dink'in öldürülmesi olayındaki sorumlulukları ve işbirliği ve koordinasyon sağlama konusundaki kusurları, birbirlerinden bilgi ve belge sakladıkları ve kendilerini kurtarmak için birbirlerini suçladıkları bütün çıplaklığıyla ortaya çıktı. Bu üç kurumun aralarındaki çatışmaya rağmen iki konuda uyum içinde olmaları ve birlikte hareket etmeleri dikkat çekiciydi: Hrant Dink'in öldürüleceğini bilmelerine rağmen onu korumak için hiçbir önlem almama konusundaki kararlılıkları ve Hrant Dink'in katil zanlısına/zanlılarına kahraman muamelesi yapmaları.

Hrant Dink'in eşi Rakel Dink, 17 Nisan 2007'de Başbakan Recep Tayip Erdoğan'a bir mektup yazarak, cinayet soruşturmasının mevcut durumundaki eksiklere ve hatalara değindi, soruşturmanın sadece emniyet ve jandarma teşkilatının bir bölümüyle sınırlı olmadığını, başka birimler ile kurumları da kapsamaması ve soruşturmaların bu yönde derinleştirilmesi gerektiğini dile getirdi.

Cinayet öncesi süreçte yaşanan bütün gelişmelere ve yasal düzenlemelere ve TBMM İnsan Hakları Komisyonu, Başbakanlık Teftiş Kurulu ve Devlet Denetleme Kurulu raporlarında, "Hrant Dink'in yaşamının yakın ve ciddi tehdit altında olduğunun emniyet birimleri tarafından değerlendirilmiş olması gerektiği ve kendisine koruma sağlanması gerektiği" yönündeki somut tespitlere rağmen Hrant Dink'e neden koruma sağlanmadığı ve koruma sağlamayanların neden yargılanmadığı soruları hep cevapsız kaldı. Bütün bu nedenlerle, Dink Ailesi ve Agos gazetesi avukatları soruşturma safhasından başlayarak yargılamanın bütün aşamala-

rında bu cinayete ilişkin tüm dava ve soruşturmaların tek elden yürütülmesi gerektiğini, parçalara ayrılarak bütünlüğünden koparılan dava ve soruşturmalarla maddi gerçeğe ulaşmanın imkânsızlığını defalarca dile getirdiler, ancak mahkemeler nezdinde yapılan birleştirme talepleri her seferinde reddedildi.

Yargılama sürecinde yargılanan 11 tutuklu sanıktan sekizi tahliye edildi. Sadece Yasin Hayal, Erhan Tuncel ve Ogün Samast'ın davada tutuklu olarak yargılanmalarına devam edildi. Suçun işlendiği tarihte 18 yaşından küçük olduğu için Ogün Samast'ın dosyası 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nden ayrıldı ve İstanbul 2. Çocuk Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderildi. Ogün Samast, 25 Temmuz 2011'deki duruşmada 5237 sayılı TCK'nın "tasarlayarak insan öldürmek" suçunu düzenleyen 82/1-a maddesinden 21 yıl altı ay, 6136 sayılı Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da düzenlenen "ruhsatsız silah bulundurmak" suçundan da bir yıl dört ay hapis cezasına ve 600 TL adli para cezasına çarptırıldı. Ceza Mart 2012'de Yargıtay tarafından onanarak kesinleşti, beş yıldır cezaevinde tutulan Samast, cezasının üçte ikisini yatacak; yani toplam 14 yıl cezaevinde kalacak.

Temmuz 2007'de başlayan Hrant Dink Cinayeti davasının başından itibaren dava avukatları tarafından Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'ndan talep edilen cinayet mahallindeki cep telefonu kayıtları kamuoyunun ve medyada yer alan haberlerin yarattığı etki sonucunda 5 Aralık 2011'de mahkemeye ulaştı. Mahkeme savcısı Hikmet Usta, gelen TİB kayıtlarının kendisi ve terörle mücadele şube ekipleri tarafından incelendiğini, 19 sanık hakkında herhangi bir kayda rastlanmadığını duruşmada söyledi.

Dink cinayeti davası, cinayetin beşinci yıldönümünden iki gün önce, İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın 25. duruşmasında, 17 Ocak 2012 günü karara bağlandı.

Örgüt suçundan tüm sanıklar için beraat kararı verildi. Yasin Hayal "tasarlayarak insan öldürmeye azmettirmek"ten (TCK 37, 38, 82/1) ağırlaştırılmış müebbet hapse mahkûm oldu. Hayal ayrıca,

Orhan Pamuk'u tehdit etmekten üç ay, ruhsatsız silah bulundurmaktan bir yıl hapis cezası aldı. Erhan Tuncel ise, silahlı terör örgütü üyeliği ve insan öldürmeye azmettirme suçundan beraat etti. Mahkeme Tuncel'i Mc Donald's bombalamasından 10 yıl 6 ay hapse mahkûm etti. Ancak hakkındaki tutuklama kararını kaldırarak tahliye edildi. Osman Hayal her iki suçtan beraat etti.

Salih Hacisalihoğlu'nun ruhsatsız mermi bulundurmaktan iki ay 15 gün hapsine, Ersin Yolcu ve Ahmet İskender'in tasarlayarak insan öldürmeye yardım etmekten dolayı 12 yıl altışar ay hapsine, İskender'in ruhsatsız silahtan bir yıl hapsine karar verildi. Hacisalihoğlu, Yolcu ve İskender'le ilgili hüküm Yargıtay incelemesinden geçecek. Yasin Hayal'in eniştesi Coşkun İğci'yle ilgili olarak Mahkeme tarafından hiçbir hüküm verilmedi.

Kararın açıklanmasından sonra sosyal medya üzerinden yürütülen örgütlenme ile yaklaşık dört bin kişi Beşiktaş'taki Ağır Ceza Mahkemesi'nden Osmanbey'deki Agos gazetesine yürüdü. İki gün sonra, cinayetın beşinci yılında, Taksim Meydanı'ndan Agos gazetesine yürüyenler bu kez 50 bin kişiye yaklaşacaktı.

Dink ailesinin avukatları, 14 Şubat 2012'de İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na dilekçe sundu. Hrant Dink'in eşi Rakel Dink, kardeşi Hosrof Dink ve çocukları Delal, Arat ile Sera Dink imzalı bu dilekçede, Muammer Güler, Celalettin Cerrah, Ramazan Akyürek, Engin Dinç, Muhittin Zenit, Ali Öz, Ergun Güngör, Ahmet İlhan Güler, Bülent Köksal, İbrahim Pala, İbrahim Şevki Eldivan, Volkan Altunbulak, Bahadır Özkan, Özcan Özkan, Reşat Altay, Faruk Sarı, Ercan Demir, Özkan Mumcu, Mehmet Ayhan, Metin Yıldız, Hüseyin Yılmaz, Gazi Günay, Hacı Ömer Ünalır ve Önder Araz'ın yargılanması talep ediliyor. Dilekçede ayrıca, "Dink cinayetinden haberdar olan, görevi ve konumu gereği cinayeti önleme yükümlülüğü bulunan Trabzon İl Jandarma Komutanlığı, Trabzon ve İstanbul emniyet müdürlüklerinin diğer görevlileri ile Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı görevlilerinin de isim olmaksızın şüpheli oldukları" yer alıyor. Kamu görev-

lilerinin, "kasten öldürmenin ihmali davranışla işlenmesi" (TCK 83) suçunu işlediklerini bildirerek, haklarında soruşturmanın tamamlanarak iddianame düzenlenmesini ve kamu davası açılmasına karar verilmesi talep edildi.

İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 23 Şubat 2012'de açıkladığı 216 sayfalık gerekçeli kararında, "Delil olmadan sadece bir kısım mantıksal yorumla terör örgütü suçundan mahkûmiyet kurulması ceza hukukunda mümkün değildir. Örgüt var ise nerede, ne zaman, hangi amaç ile kurulduğu tespit edilememiştir. Örgütü kuranların karşılıklı iradelerinin hangi prensip ve suçlar etrafında oluştuğu tespit edilememiştir. Devamlılık gösteren bir yapı var ise 19 Ocak 2007 tarihinden sonra ne tür eylemler içerisinde olduğu bilgisi elde edilememiştir" ifadeleri yer aldı.

Hrant Dink ailesinin avukatları, 22 Mart 2012'de İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na verdikleri dilekçede yeni açıklanan Devlet Denetleme Kurulu (DDK) raporunun yeni tespit ve delillere ulaştığını ifade ettiler ve 18 maddelik taleplerini savcılığa iletiler. Avukatlar, Dink cinayetinde şüpheli hususların aydınlatılmasını, bu inceleme ve araştırma neticesinde ortaya çıkacak failer hakkında gerekli soruşturmanın yapılarak ve sanıklarla irtibatları kurularak, haklarında kamu davası açılmasına karar verilmesini talep etti.

Dink ailesinin, Hrant Dink'i İstanbul Valiliği'nde "uyarıdıkları" ile ri sürülen iki MİT görevlisi hakkındaki takipsizlik kararına itirazları, Sincan 1. Ağır Ceza Mahkemesi'nce 10 Mart 2012'de reddedildi.

İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki Dink davasında gerekçeli kararın taraflara ulaşmasının ardından, Hrant Dink'in cinayeti ile ilgili dava dosyası 6 Haziran 2012'de Yargıtay'a gönderildi

Dink'in ailesinin avukatı Fethiye Çetin, 14 Haziran'da Avrupa Konseyi Bakanlar Kurulu'na mektup yazdı. Mektupta, Türkiye'yi suçlu bulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) kararının infazı yönünde hükümetin ciddi ve somut bir girişimde bulunma-

dığını, sorumluları yargı önüne çıkarmayıp aksine terfi yoluyla ödüllendirdiğini bildirdi.

Hrant Dink cinayeti ile ilgili Yargıtay'ın kararı Kasım 2012'ye gelindiğinde henüz verilmedi. Cinayet davası kararından sonra sokaklara dökülen insan kalabalıklarına bakıldığında 17 Ocak 2012'de sonuçlanan cinayet davası kararlarının kamuoyu vicdanını tatmin etmediği görülüyor. Hrant Dink'in öldürüleceğinin devletin ilgili kurumlarınca önceden bilindiği yönünde kuvvetli şüphelerin varlığına rağmen cinayetin önlenmediği ve kamu görevlilerinin ihmali sonucu ölümüne sebep olduğu AİHM kararı ile belirlendi. Dink cinayetinin asıl failleri, belki de hâlâ aramızdalar ve serbestçe dolaşıyor olabilirler...

Hrant Dink öldürülmeden bir hafta önce bütün bunları görüyordu ve hissiyatını şu cümlelerle ifade etmişti:

"...Ama ayrımcılığa uğramanın tecrübeleriyle pişmiş biri olarak ussal refleksimin şu soruyu sormaktan da hiç geri durmadığını itiraf etmeliyim: 'Benim Ermeni olmamın bu sonuçta bir rolü oldu mu?'

"Bu soruya karşılık, bildiklerimi ve sezdiklerimi yan yana getirdiğimde verebileceğim bir cevap var elbet. Özeti de şu: Birileri karar verdi ve 'Bu Hrant Dink artık çok olmaya başladı... Ona had-dini bildirmek gerek' diyerek harekete geçti. Kabul ediyorum, kendimi ve Ermeni kimliğimi çok merkeze alan bir iddia bu. Abarttığım öne sürülebilir. Ne var ki benim ruhsal algılamam bu... Elimdeki veriler ve yaşadıklarım bana bu iddiam dışında bir seçenek bırakmıyor. İyisi mi şimdi bana düşen tüm yaşadıklarımı ve sezgilerimi sizlere aktarmak. Sonrası sizin bileceğiniz" (Hrant Dink, "Niçin Hedef Seçildim?", *Agos*, 12 Ocak 2007).

* * *

* Kitap yayıma hazırlandığı sırada Hrant Dink'in 301. madde dolayısıyla aldığı ceza-yı onaylamış 18 Yargıtay hakiminden biri olan Mehmet Nihat Ömeroğlu, ilk Kamu Başdenetçisi (Ombudsman) olarak seçilirken üye hakimlerden Muhittin Mıhçak ise denetçi seçildi.

CİHAN HAYIRSEVENER CİNAYETİ⁴

18 Aralık 2009'da *Güney Marmara'da Yaşam* gazetesi yayın yönetmeni ve Marmara TV yetkilisi Cihan Hayırsevener, Atatürk Bulvarı üzerinde bir kişinin silahlı saldırısına uğrayarak kan kaybeden yaşamını yitirdi. Öldürülmeden önce önemli bir dosya hazırladığını söyleyen gazeteci Ekim 2009'da yapılan bir yolsuzluk operasyonunu gündeme getirmiş, belediye ihalelerinde yolsuzluk iddialarını "Keser Döner, Sap Döner" başlıklı yazısında sıralamıştı. Yazılarını yayımladıktan kısa bir süre sonra tehditler almaya başlamıştı. Akşamları polis önlemleri ile evine giden Hayırsevener, polis korumasının olmadığı gündüz saatlerinde öldürüldü.

Bandırma Ağır Ceza Mahkemesi cinayetle ilgili olarak 25 Aralık'ta Serkan Erakkuş'u (29) tutukladı; diğer iki şüpheli Tolga Ö. ve Ali T.'yi de tutuksuz yargılamak üzere serbest bıraktı. Erakkuş Bandırma M Tipi Kapalı Cezaevi'ne gönderilirken Marmara TV, "Hain ve kallesiz saldırının sonuna kadar takipçisi olacağımızı, şüphelilerle arkalarındaki güç odaklarının gereken cezaya çarptırılacaklarını inanıyor ve yargıya güveniyoruz" açıklamasını yaptı. Balıkesir Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Ramazan Demir ile gazete sahibi Ümit Babacan, Hayırsevener'in "organize bir suç örgütünün kurbanı" olduğunu ifade ettiler.

Hayırsevener'in öldürülmesi olayı ile ilgili yargılananların sayısı 15 Ekim 2010'da 12'ye çıktı; bunların içinde adı yolsuzluk iddialarına karışan *İlk Haber* gazetesi yayın koordinatörü Engin Arıcan, gazete sahibi ailenin üyeleri İhsan Kuruoğlu (tutuklu), İlbey Kuruoğlu, Osman Kuruoğlu, Bandırma Belediyesi başkan yardımcısı Talip Yıldız gibi isimler de yer aldı.

Yargılama sırasında dosya "çıkar amaçlı örgüt kurma", "örgüt üyeliği", "kamu ihalelerine fesat karıştırma" suçlarından açılan davanın gazetecinin öldürülmesi dosyasıyla birleştirmesi nedeniyle,

⁴ Bkz. BİA 2009 ve 2010 Medya Gözlem Raporları ve <http://www.bianet.org/bianet/ ifade-ozgurlugu/119394-hayirsevener-cinayeti-sahsi-bir-mesele-olarak-gorulemez> / 3 Ağustos 2012.

Bandırma Ağır Ceza Mahkemesi ile oluşan görev uyuşmazlığı sorununun çözülmesi için Yargıtay'a yollandı. 2012 itibariyle süren davada üçü tutuklu olmak üzere 18 kişi yargılanıyor.

* * *

*Yerelde Belediye Başkanı, Kaymakam, Vali,
Emniyet Müdürü...*

Gazetecilerin özellikle yerelde saldırıya açık hale gelmeleri çok kolay; yaptıkları her haber bir yetkilinin "hassasiyet"ine dokunabiliyor. Yereldeki medya saldırıları ağırlıkla milletvekili, belediye başkanı, kaymakam, milli eğitim müdürü, emniyet müdürü, vali gibi yöneticilerden geliyor. Merkezi iktidarın yereldeki temsilcileriyle yerel yönetimler ihale yolsuzlukları, imar konuları, eğitim ve sağlık hizmetlerindeki yetersizlikler ve usulsüzlükler, çevre sorunlarına duyarsızlık gibi konuların haberleştirilmesini engellemek ya da haberleştirilmesi durumunda habercileri ve medya kuruluşlarını yıldırım için her türlü yolu deniyor.

2001'de dönemin Anavatan Partisi (ANAP) Genel Başkan Vekili ve Gaziantep Milletvekili Mustafa Taşar, *Gaziantep Kanal 27* muhabiri ve kameramanı için "atın şunu dışarı" dedi, iki medya çalışanı dışarı çıkarılıp dövüldü, kameraları hasar gördü. Adıyaman Vali yardımcısı, *Gerger Fırat* gazetesi yazarı Hacı Boğatekin'i "kaymakamlar hakkında yaptığın haber ve yazıları, eleştirileri bana yönelik olarak yapsaydın seni iki günde kaybedip temizlerdim" sözleriyle tehdit etti (2001). Ardahan'da yayımlanan *Yeşil Göle* gazetesi yazarları müdürü Ulviye Kılıç, Göle Kaymakamı Alper Faruk Güngör'ün saldırısına ve hakaretine uğradı (Ağustos 2002). Van'da yayınlanan *Prestij* gazetesi muhabiri, akaryakıt ihalesini izlemek üzere gittiği Devlet Su İşleri 17. Bölge Müdürlüğü'nde, ihaleye katılmak için bekleyen firma temsilcileri tarafından dövüldü, hastaneye kaldırılan gazetecinin başına sekiz dikiş atıldı (Şubat 2001). "İrticai faaliyetlerde" bulunduğu şüphesiyle bir yaban-

cı örgütle ilgili araştırma yapan *Yüksekova Haber* gazetesi imtiyaz sahibi Necip Çapraz, yüzleri maskeli on kişinin saldırısına uğradı. Gazetecinin burnu kırıldı ve başına dikiş atıldı (22 Eylül 2005).

Devlet Bakanı Kürşat Tüzmen Gaziantep *Söz Halkın* gazetesini kürsüde yırttı (15 Mart 2004). Eskişehir Emniyet Müdürü Savaş Yücel, günlük basın bülteni almak üzere Emniyet'e gelen *İstikbal* gazetesi yazışları müdürü Naki Erdoğan'a, "İçeri girmeniz yasak. Sizinle ilişkilerim bitti," dedi. Gazetenin muhabiri Mehmet Çil'in "Arkadaşımız gözaltına mı alınıyor?" sorusuna ise "Geri zekâlı mısın sen? Niçin gözaltına alacağım. Ben sana âşık mıyım?" şeklinde karşılık verdi (2 Eylül 2004).

Muş Haber 49 gazetesi sahibi Emrullah Özbey, AKP İl Başkanı'nın yeğenine ihale vermeyen bir okul müdürünü sürdürdüğü haberini yazdıktan sonra ölümle tehdit edildi (1 Aralık 2007). Gazetenin daha önceki sahiplerinden Faruk Aktaş da Muş'un eski Vali Yardımcısı İbrahim Küçük'ün şikâyetiyle kısa süre hapis yatmıştı. *Sıirt Birlik* gazetesi sahibi Diya Yarayan'ın öldüresiye dövülmesinin arkasında da Siirt Sosyal Hizmetler İl Müdürü Hifzullah Canpolat'ın olduğu iddia edilmişti (17 Şubat 2009).

Adana Akdeniz TV'de 14 Nisan 2007 akşamı yayınlanan "Mertçe Söyleşi" adlı programda yolsuzlukları konuşan sunucu Yüksel Mert ve konuğu *Çukurova Merhaba* gazetesi yayın yönetmeni Zeki Kızılkaya, iki kişinin saldırısına uğradı. Haberciler hastaneye kaldırıldı. Selçuk Çabuk isimli bir kişinin belediyelerdeki çeşitli ihalelere fesat karıştırdığının iddia edildiği programda saldırganlar camları kırdı. Hasan Çakıcı adlı bir kişi *Tunceli Emek* gazetesini gazete bürosuna geldi ve çalışanları tehdit etti. Saldırı gazetenin, Köy Hizmetleri'ne ait bir tankerin eski belediye başkanı Hasan Korkmaz'a ait petrol istasyonuna benzin boşaltmasını haberleştirmesiyle ilişkilendirildi (3 Ağustos 2007).

Diyarbakır *Kulp Haber* gazetesinin muhabiri, ilçedeki su sorununun çözülmemesini haberleştirenince Belediye Başkanının ölüm tehdidi ve hakaretine maruz kaldı (Ağustos 2007). Bingöl *Ab-ı Ha-*

yat gazetesinde ise iki muhabir, depremden hasar gören okulda eğitimin devam ettiğini haberleştirenince Milli Eğitim Müdürü tarafından tehdit edildiler.

Özgür Hayat gazetesi ve *Yüzde 52 Öfke* dergisi sorumlu yazışları müdürü Sinan Tekpetek'in polis aracına bindirilerek kaçırılması, ölümle tehdit edilmesi ve şiddet görmesi, gazetecilere yönelen fizik saldırının boyutunu örnekleyen bir diğer olaydı. Nedeni anlaşılamadı (28 Temmuz 2007). 2010'da Antalya *Türkbeleni* gazetesi sahibi Mehmet Ali Ünal'a işyerinin önünde altı el ateş edildi. Gazeteci kendisine yaptığı haberler nedeniyle saldırıldığını açıkladı. Mercan TV'deki "Ses Ver Adıyaman" adlı programın yapımcısı ve eski Gazeteciler Cemiyet Başkanı olan Ragıp Ersoy evinin önünde silahlı saldırıya uğradı (5 Eylül 2006).

Termik santralle ilgili haberleriyle tanınan ve Batman'da yayımlanan *GAP* gazetesi sahibi Mansur Obut'a demir çubuklarla saldırıldı (Aralık 2002). *Batman Express* gazetesi yazışları müdürü Mehmet Şah Ayaz da benzer bir saldırıya uğradı. Dönemin Bartın Valisi Fatih Eryılmaz "Mobil Santral projesinin Bartın'a ve çevre illere etkisi" konulu toplantıda, *Bartın* gazetesi sahibi Esen Aliş'e "seni dışarıda gebertirim" diye bağırdı. Vali, hakkında ölümle tehdit etmek ve hakaretten dava açıldıysa da, yerel mahkemede hakaretten 156 milyon TL'ye mahkûm edildi (18 Haziran 2002). *Kanal 48* televizyonu kameramanı ormanlık alana dökülen molozları görüntülediği için saldırıya uğradı, burnu ve kaburgası kırıldı (3 Şubat 2010). *Çağdaş Kars Haber* gazetesi hakkında "Bir Kayıp Milletvekili Aranıyor" haberinde, 28 Kasım 2007'de AKP Kars milletvekili Zeki Karabayır ile ilgili eleştirel ifadeler nedeniyle dava açıldı (28 Kasım 2007).

2009, yerel medyaya yönelik saldırıların en yoğun yaşandığı yıldır. Polis, DTP Siirt İl Örgütü'nün düzenlediği basın açıklamasını izleyen *Siirt Duruş* gazetesi temsilcisini darp etti, fotoğraflarına el koydu, makineyi kırdı (7 Aralık 2009). İstanbul Seyahat Şirketi'ne bağlı bir otobüsün şoförleri bir trafik kazasını görüntülemek iste-

yen *Şarköy'ün Sesi* gazetesi sahibi Yakup Önal'ı darp etti (9 Eylül 2009). *Batman GAP* gazetesi sahibi "Bayrama ilgi yoktu" başlıklı haberi nedeniyle Batman Valisi Ahmet Turhan'ın makam odasında darp edildiğini açıkladı (24 Eylül 2009). MHP Mersin Milletvekili Prof. Dr. Akif Akkuş Tarsus Gazeteciler Cemiyeti Başkanı ve *Tarsus Merhaba* gazetesi yazarları müdürü Cemal Dolaşmaz'a "Senin soyadın Dolaşmaz, ben seni Tarsus'ta dolaştırmam," dedi. Adıyaman *Gerger Fırat* gazetesi sahibi Hacı Boğatekin orman yangınına görüntülemek isterken belediye personelinin yumruklu saldırısına uğradı (28 Temmuz 2010). Fotoğraf makinesi kullanılmaz hale gelen Boğatekin tazminatsız işten atılan işçilerin belediyeye açtıkları dava ile ilgili "Belediyeye Şok Haciz" başlıklı haberi nedeniyle tehdit edildiğini söyledi. Yayın yönetmeni Yılmaz Sağlık'ın Çine Kaymakamını eleştiren bir köşe yazısı yazması nedeniyle Aydın *Çine Uğur* gazetesi kapatıldı, gazetenin web sayfasına erişim yasağı getirildi, polis 1000 adet gazeteye hemen el koydu (28 Eylül 2010).

Kanal D ve Star TV'den iki muhabir, Ankara'da Belediye-İş'in toplantısını izlemek isterken Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'e bağlı kişilerce darp edildiklerini duyurdular. Gökçek' "Seçimden sonra, ben Melih Gökçek isem, Mehmet Ali Birand ve Uğur Dündar'a bu Türkiye dar gelmezse, bana yazıklar olsun," sözleriyle doğrudan bu iki kanalın haber sorumlularına yöneldi.

*Merkezde Cumhurbaşkanı, Başbakan,
Başbakan Yardımcısı...*

Dönemin TBMM Başkanı Bülent Arınç bir gazetecinin sorduğu soruya kızarak "şeyini şey ettiğimin şeyi" dedi, sonra özür diledi (Nisan 2004). Yine Bülent Arınç bu kez Başbakan yardımcısı sıfatıyla Erzincan Başsavcısının makamının aranması ile ilgili haberlerde basın dilini "berduş dili" olarak niteledi, medyaya "tuu size" sözleriyle seslendi (22 Şubat 2005). TGC, ÇGD ve 30'a yakın köşe yazarı Arınç'ı nezakete davet etti.

Medyaya yönelik saldırıda dönemin Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül de yerini aldı. Özel bir televizyon kanalına konuk olan Gül, "Gazetecilerin yabancı diplomatların, yabancı servislerin manipülasyonlarına açık" olduğunu söyledi (Şubat 2006). Genelkurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ "Basının bir bölümü, çok açık söylüyorum İstiklal Savaşındaki mütareke basınıni dahi aratacak seviyede. Mütareke basınıni dahi bu kadar hain değildi," dedi. Başbuğ'un hedefindeki gazete *Taraf* idi (2 Mayıs 2010).

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan başkanlığının özellikle ikinci dönemiyle birlikte medyaya, gazetecilere, karikatüristlere açtığı davalar, uluslararası medyayı da kapsayan bir şekilde dili zorlayan bir yerden seslendirdiği eleştirilerle artık giderek, yakın zamana kadar genelkurmay başkanlarının üstlendiği "yayın yönetmenlerinin yayın yönetmeni" pozisyonuna geldi. Böylece Başbakan adeta haberini, yaklaşımını beğenmediği, onaylamadığı gazetele-re, televizyonlara, gazetecilere, köşe yazarlarına açıktan "gazetecilik dersi" verir oldu. Medya sahipleri de böyle bir ortamda, kişisel olarak söylenip söylenmediği bir yana, Başbakanın her türlü sözünden "durumdan vazife" çıkararak özellikle "sorunlu" köşe yazarlarının işlerine son vermekte hiç tereddüt etmediler.

Başbakan Erdoğan'ın medyaya müdahale ve medyayı "hizaya getirme" gayretlerinin doruk noktası 20 Ekim 2011'de medya yayın yönetmenleri ve sahipleriyle yaptığı toplantı oldu. *Cumhuriyet*, *Sözcü*, *Yeniçağ*, *Aydınlık*, *Birgün* ve *Evrensel* gibi gazetelerin çağrılmadığı bu toplantıda, Başbakan'ın haberlerin "terörün hedeflerine hizmet etmemesi için otokontrol" talep ettiği yazıldı. Aslında, hemen toplantı ertesinde bazı haber ajanslarının [Anadolu Ajansı (AA), Ajans Haber Türk (AHT), Ankara Haber Ajansı (ANKA), Cihan Haber Ajansı (CİHAN) ve İhlas Haber Ajansı (İHA)] "terör, şiddet ve afet" durumlarında yayımlanacak haberler konusunda ortak yayın ilkeleri belirlemesi de toplantının amacıyla ilgili yazılanları doğruladı. Sonuç için çok beklemek gerekmedi, 20 gün sonra 11 Kasım 2011'de İzmit-Gölcük seferi yapan Kartepe deniz

Başbakan'dan Medyaya/Gazetecilere

"Edepsizlik yapma!" (31 Aralık 2004; *Vatan* gazetesi muhabiri Nuri Sefa Erdem'in yılbaşı akşamı sorduğu soru üzerine, üstüne yürüyerek...)

"Haddinizi bilerek soru sorun" (Temmuz 2004; sorusundan hoşnut kalmadığı bir muhabire).

"Adeta haberler buradan servis yapılıyor": "Adeta Avrupalı'ya buradan servis yapılıyor. 6 Mart'taki bu eylem Kadınlar Günü ile alakalı ise, Kadınlar Günü 8 Mart'taydı. Bu ülkenin huzurunu tehdit etmeye kimisenin hakkı yok" (2005 Dünya Kadınlar Günü nedeniyle 6 Mart'ta düzenlenen gösterilerde polisin kadınlara yönelik şiddetini haberleştiren medyaya).

"Ağır söylüyorum": "Medyanın ileri gelenleri kendini yormasın. Birçok iftiranın yalan olduğu ortaya çıktı. Bunun bir şeyler karşılığında olduğunun farkındayız. Bunu da bu kadar ağır söylüyorum" (1 Mart 2006; Monako yolunda, gazetecilere).

"Hangi dosya, hangi haberiniz?": "Hangi dosya, hangi talebiniz geri çevrildi diye bu haberleri yapıyorsunuz? Bunları açıklayacağım günler yaklaşıyor" (Temmuz 2006; İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı Kadir Topbaş hakkında medyada çıkan haberler üzerine).

"Medyaya mı açıklayacak?": "Bir devletin ve hükümetin bir planı var mı, yok mu, bunları kalkıp medyaya mı açıklayacak?" (Ağustos 2006; bir muhabirin "Kuzey Irak'taki PKK varlığına son vermeye yönelik bir planınız var mı?" sorusuna).

"Adap bilmeyenler var": "Maalesef edep adap bilmeyenler de var. Bunu diyenlerin önce Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığından çıkması lazım" (20 Ağustos 2007; Bekir Coşkun'un *Hürriyet*'teki "O benim Cumhurbaşkanı Olmayacak" başlıklı yazısı üzerine).

"Ne ültimatomu?": "'Basın özgürdür yalan doğru fark etmez istediğimizi yazarız, istemediğimizi yazmayız' dediler. Bugün de üyesi olduk-

ları uluslararası basın kuruluşu, o güya –kendi gazetelerinde yazıyor– ulti-matom çekmiş bana. Kimsin sen de ulti-matom çekiyorsun bana? Ne ulti-matomu? Kendi oluşturmuş oldukları bir kuruluş. Kimsenin benim ülkemde kabul etmediği uluslararası basın konseyi. (...) Bu ulti-matom di-yormuş ki, 'Başbakan medyaya olan ulti-matomunu geri çeksin'. Ben ne konuşuyorum? Konuştuğuma bak! İyi izle ha!.. Konuştuğumu izle-yerek de, bize siyaseti susturmak isteyenlere evet, biz gereken cevabı veriyoruz. Bundan sen de nasibini al, yaptığımız iş bu" (6 Eylül 2008; Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) ve Dünya Basın Konseyleri Birliği'nin (WAPC) medya üzerindeki baskının derhal durdurulması açıklaması üzerine).

"Gelin almama kampanyası yapalım": "Yaşanan başka, bunların yaz-dıkları, söyledikleri başka. Aynı şeyi bizim için Brüksel'de yapılan top-lantılarda söylüyorlar. Bakın orada da söylediler: 'Siz basına yasaklar getiriyorsunuz!' Hayır, ben basına yasak getirmiyorum, böyle bir şeyi asla söylemedim. Ama ben burada 'gelin sivil inisiyatif kullanalım,' di-yorum. Nedir o? 'Yalan yanlış haber yapan medyaya karşı gelin alma-ma kampanyası yapalım' diyorum. Söylediğim benim bu. Boşuna para-nızı niye veriyorsunuz, zaten yalan yanlış haber"⁵ (27 Ocak 2009; AKP Grup toplantısında medyayı eleştiriyor).

"Ne kadar az yazarsanız": "Siz köşe yazarları ne kadar az yazarsanız, ülke o kadar huzur bulur. Geçmişte bir köşe yazarı haftada bir ya da iki kez yazardı. Ama şimdi her gün... Yarım saatte bir köşe yazısı yazabili-yorlar, ne kabiliyetli insanlar. İş bu noktaya geldi. Bunların yaptıkları, açık bir tahrikten başka bir şey değil. Bu tezleri ileri sürenler millet, devlet, barış düşmanlarıdır" (1 Aralık 2009; AKP'nin TBMM Grup top-lantısından köşe yazarlarına sesleniyor).

"Köşe yazarları istediğini yazamaz": "Köşe yazarları her istediğini yapamaz. Parasını sen veriyorsun yazarına sahip çık, yazdırma gön-der" (26 Şubat 2010; medya sahiplerine).

⁵ Başbakan'ın 27 Ocak 2009 tarihli konuşması için bkz. <http://www.milliyet.com.tr/Siyaset/HaberDetay.aspx?aType=HaberDetayArsiv&ArticleID=1062005&Kategori=siyaset&b=Basbakanin%20bilincli%20tirmandirma%20politikasi/erişim: 21.06.2012>

"Sen kim oluyorsun?": "Sen kimin avukatısın? Bir defa dürüst ol. Doğrunun avukatı ol" (20 Mart 2010; Cengiz Çandar'a... Erdoğan'ın BBC'ye gerekirse "kaçak Ermeniler" in sınır dışı edilebileceğini söylemesi üzerine *Referans* yazarı Cengiz Çandar "başbakanın özür" beklediğini yazdı. Başbakan'ın yanıtı isim vermeden yukarıdaki şekilde oldu. Çandar da 20 Mart 2010'daki yazısında "Biz yanlış anlamadık" başlıklı bir yazıyla yanıt verdi).

"Bomba kullanmak suç...": "Basılmamış kitabı ben toplatmadım, bu mahkeme kararı. Türkiye'de bağımsız bir yargı vardır. Bomba kullanmak suç olduğu gibi bombanın malzemelerini kullanmak da suçtur" (13 Nisan 2011; Avrupa Komisyonu Parlamenterler Meclisi [AKPM] Genel Kurulu'nda Ahmet Şık'ın kitap taslağıyla ilgili soru üzerine).

"Mertlik değil, namertlik": "Bir bayan gazeteci, köşe yazıları yazıyor. Son yıllarda kendini kaybetmiş şekilde kin kusuyor. PKK'nin yayın organına açıklama yapıyor, 'yol ve zor politikaları hep beraber gidiyor', böyle diyor. Neymiş 1935 yılında Dersim Katliamı öncesinde buraya yapılacak harekât için yol inşa edilmiş. AK Parti'nin duble yollarını da işte bu şekilde yorumluyor. Söylemek istediği şu, güya biz duble yolları, Dersim'de olduğu gibi kolay hareket yapılınsın diye inşa ediyormuşuz. Bu mertlik değil namertliktir" (3 Haziran 2011; [AKP Konya mitingi konuşmasında Gazeteci Nuray Mert'e sesleniyor).

"Haber vereceksen haber ver": "Sana ne ya. Senin Türkiye'nin işiyle ne alakan var? Haber vereceksen haber ver. Uluslararası bir yayının kurumunun bu derece pervasızca taraf tutması, propaganda yapması talihsizliktir, saygısızlıktır ama aynı zamanda çok da manidardır" (4 Haziran 2011; *The Economist* dergisinde hakkında çıkan eleştirel bir yazı üzerine).

"Akbabalar", "Tasmalılar": "Bir de akbabalar var. Medyada kampanya yürütenler var. Ya siz kimsiniz. Daha düne kadar birileri karşısında hazırola geçip selam çakıp aldığınız emir doğrultusunda köşe yazısı yazıyordunuz. Daha düne kadar üniformalılar sizi arayıp yazdıklarınızdan dolayı sizi azarlıyordu. Bunları bu tasmalarından kurtaran biz olduk. Ama bu tasma dün ulusaldı. Bugün terfi ettiler. Uluslararası tasmaları boyunlarına taktılar" (13 Nisan 2012; AKP İstanbul İl Kongresi konuşması).

"Namerdin izinden gidenler de...": "Bu gazete [*Wall Street Journal*], bir siyasi hareket adına hareket eden gazete. Orada başkan Obama'ya karşı takınılan tavır bu. Bu gazetenin burada da uzantıları var. Bizim verdiğimiz teknik bilgilere dayalı değil. Ama oradan bir gazetede çıkan habere dayalı olarak yayın yapıyorlar. Diyor ki, 'oradaki güvenilir kaynak.' Dürüstsen 'O güvenilir kaynak kim' açıkla. Mertlik bunu gerektirir. Namertlik kapı arkasından dolaşmayı gerektirir. Namerdin izinden gidenler de bu yayını yapıyor. Siz kimin yanındasınız ya. Kimin yanındasınız?" (1 Temmuz 2012; AKP Kayseri İl kongresi).

"Medya kimin yanında yer alacak?": "Türkiye'deki tüm medyaya mesajdır. Bakınız bugün Afganistan'da tüm koalisyon güçlerinin askerleri var. Oradaki kayıpları bir ayda, ki bugün aldım rakamı, koalisyon güçlerinin 158 kaybı var, aylık kayıp. Fakat bunu siz ne bir Fransız gazetesinde ne İngiliz ne Amerikan gazetesinde okuyamazsınız, göremezsiniz. Fakat bizde olay olduğu anda bütün görsel medya, yazılı medya bunların hepsini verir. Sürekli olarak terörün en önemli hedefi; propagandasını yaptırabilmektir. Bu propagandayı adam bedava yapıyor. Bu propagandayla kendine bir güç devşiriyor. Bu ülke de terörle mücadele eden ülkenin yönetimine de bu noktada zafiyet tesis ediyor. Böyle bir gayretin içerisinde bunu bir defa halletmemiz lazım. Medya kimin yanında yer alacak. Attıkları başlıklara bakıyoruz, köşe yazarlarına bakıyoruz ben diyorum ki sizin haber kaynağınız Allah aşkına Roj TV, Mezopotamya mıdır, sosyal medya mıdır? Bunlar üzerinden sansasyonel bu tür haberleri üretmek doğru mu? Bunlara karşı bir tavır yazılı ve görsel medyanın hep birlikte alması lazım. Bunları ademe mahkûm etmek [yokluğa mahkûm etmek] durumundayız eğer bunları ademe mahkûm edersek biz o zaman çok daha hızla mesafe alırız" (30 Ağustos 2012; Kanaltürk'te Ankara temsilcisi Faruk Mercan moderatörlüğündeki, "*Bugün* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Erhan Başyurt, *Zaman* gazetesi genel yayın yönetmeni Ekrem Dumanlı, *Star* gazetesi genel yayın yönetmeni Mustafa Karaalioğlu, *Sabah* gazetesi genel yayın yönetmeni Erdal Şafak ve *Türkiye* gazetesi genel yayın yönetmeni Nuh Albayrak soruyor, Başbakan Yanıtıyor" programına konuşuyor).

otobüsünün kaçırılmasını "Son Dakika" haberi olarak yayınlayan televizyonlar, uyarı üzerine haberi hemen durdurdular. Habertürk eski genel yayın yönetmeni Yiğit Bulut, canlı yayında deniz otobüsü ile sesli bağlantı yapılmasının propaganda malzemesine dönüşebileceğini söyledi ve tüm medyaya eylemi propaganda malzemesine dönüştürmeme çağrısı yaptı. Otosansürün de ötesinde iktidara eklenmiş bu tutum yaklaşık bir ay sonra bir başka olayda tekrarlandı. 28 Aralık 2011'de Uludere'de bir katliam [Roboski katliamı] yaşandı. 34 sivil Türk Hava Kuvvetleri'nin bombalarıyla can verdi. Merkez medyanın bombardımanı haberleştirilmesi 12 saate varan gecikmelerle oldu. Haberin bir tık ötede olduğu bir dönemde bu "gecikme" sorumlu habercilik refleksi "siyasi baskı nedeniyle uykuya yatırmak" olarak yorumlandı.

Merkez Medya ve Ajans Muhabirleri Yerelde Haber İzlerken

SKY Türk ve Show TV kameramanı ile Show TV muhabirleri, Mart 2004 yerel seçimlerinde, Diyarbakır'da oylarının çalındığı iddiasıyla eylem yapanları izlerken, sivil polis oldukları iddia edilen kişilerin saldırısına uğradı. Söz TV, Söz gazetesi, DİHA ve Gün TV muhabir ve kameramanlarının da darp edildiği olayda Emniyet Müdürü sorumluları bulacağına söz veriyse de sonuç alınamadı.

Sabah gazetesi muhabiri ve DHA muhabiri Adana Büyükşehir Belediyesi ekiplerinin konut yıkımını görüntülemek isterken saldırıya uğradı, DHA muhabirinin ayağı kırıldı (Ağustos 2005). DHA Beytüşşebap muhabiri Emin Bal'ın haber görüntülerine içerikte suçlu tespit etmek amacıyla, resmen el koyuldu (8 Ekim 2007). Olay, Temmuz 2006'dan o güne Emin Bal ve ilçedeki gazetecilerin karşılaştıkları beşinci "haber kaynaklarına yönelik ihlali" olarak kaydedildi.⁶ Bal ayrıca bir PKK'linin cenaze törenini izlerken atılan sloganları savcılığa bildirmediği gerekçesiyle "Suçu bildirmeme" başlıklı 278. maddesi uyarınca yargılanıp beraat etti. Po-

⁶ Bkz. BİA 2007 Medya Gözlem Raporu.

lis Edremit'te DHA muhabirine hakaret etti, haber görüntülerini sildi. Isparta Belediye Başkanı Hasan Balaman *Zaman* gazetesinin 8 Şubat 2006 günlü sayısında yayımlanan "AK Partili Başkanın Yetkileri Elinden Alındı" başlıklı yazıya kızdı, gazetenin Isparta Temsilcisi Arif Bayram Taş ile gazetenin muhabiri Mustafa Altıntaş'ı makamına çağırdı, iki gazeteciye saldırdı. Olay yargıya intikal etti.

Uluslararası medya temsilcileri de saldırılardan nasibini aldı. Fransa'da yayımlanan *Le Monde* gazetesıyla Capa Basın Ajansı'ndan iki gazeteci Güneydoğu'da röportajlar yaptıktan sonra Kürdistan Bölgesel Yönetimi'ne geçmek isterken Habur sınır kapısında gözaltına alındılar. Sınırdaki 30 saat kadar bekletilen gazetecilerin haber içerikleri ve kayıt cihazları uzun ve yıldırıcı aramalardan geçirildi. Capa Ajansı muhabiri darp edildi, gözlüğü kırıldı. Muhabirin Jandarma Kriminal Laboratuvarı'nda incelemeye alınan kamera ve kasetlerine ise "suç aleti" olarak el koyuldu (24-28 Ekim 2007).

Anadolu Ajansı (AA), Doğan Haber Ajansı (DHA), Dicle Haber Ajansı (DİHA), İhlas Haber Ajansı (İHA) ve Cihan Haber Ajansı'ndan (CHA) altı haberci Hakkari'deki Newroz izlerken polis saldırı ve hakaretlerine maruz kaldı; yaralanan gazeteciler olduğu gibi, kamerası ve fotoğraf makinesi kırılanlar da oldu.⁷ TRT Doğubeyazıt muhabiri Gürbulak Gümrük Kapısı'nda haber yaparken bir gümrük memurunun fiziksel saldırısına uğradı (25 Nisan 2011). DİHA muhabirleri eylem alanlarında ve haber takibinde en çok saldırıya uğrayanların başında geliyor.

Eylem Alanlarında Gazeteciler

Gazeteciler 2001-2011 arasında eylem alanlarında sıklıkla saldırıya uğradı. Meydanlardaki polis copu, biber gazı ve tazyikli su şiddetinin, eylemcilerle birlikte gazetecileri de hedef aldığı du-

⁷ Bkz. BİA 2008 Medya Gözlem Raporu, s.15.

rumlar çoğaldı. Pek çok medya çalışanı dövüldü, kameraları ve fotoğraf makineleri kırıldı, olay/haber mahalline erişimleri şiddet yoluyla engellendi.

Polis İstanbul Saraçhane'de Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) eylemini izleyen *Cumhuriyet* gazetesi muhabiri Gökçe Uygun'un yüzüne ve ağzının içine biber gazı sıktı ve gazeteciyi darp etti (Eylül 2004). DİHA muhabirleri Düzce'de öldürülen bir fındık işçisinin cenazesinin Diyarbakır'da karşılanması izlerken sözlü şiddete maruz kaldı, muhabirlerin haber görüntüleri polis tarafından zorla silindi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Alternatif Bahar Şenlikleri'nde askerlerin öğrencileri gözaltına almasını görüntüleyen bir DİHA muhabiri darp edildi, kamerası kırıldı (Mayıs 2005). Polis Mersin'de bir gencin öldürülmesini protesto için düzenlenen eylemi izleyen DİHA muhabirinin fotoğraf makinesine el koymaya çalıştı. Polis, muhabire daha önce yaptığı "Mersin'de Açık İnfaz" başlıklı haberini hatırlatarak "yaptığın haberi gösteririm sana" sözleriyle tehdit etti. Polis aynı eylemde *Günlük Evrensel* gazetesi muhabiri Ferhat Uyar'ın fotoğraf makinesine el koydu.

Gazeteciler alanda sadece saldırıyla karşılaşmadılar. Doğrudan suçlayıcı ithamlarla karşı karşıya kaldıkları durumlar da yaşandı. Örneğin İstanbul Küçükçekmece'de Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) İl Örgütü'nün düzenlediği protesto yürüyüşünü izleyen iki DİHA muhabiri, orada çıkan olaylardan sorumlu tutularak hedef gösterildi (2010). Yaralanan muhabirlerden birinin kamerası gasp edildi. Öte yandan eylem alanlarında gazetecileri tehdit edenler sadece kolluk kuvvetleri değildi. İstanbul Üniversitesi'nde sağ ve sol görüşlü öğrenciler arasındaki çatışmayı izleyen DİHA muhabirleri, Beyazıt Karakolu önünde ülkücü oldukları iddia edilen 25 kişilik grubun zincirli ve sopalı saldırısına uğradı (Haziran 2005). Aynı zamanda İletişim Fakültesi öğrencisi olan DİHA muhabiri Ömer Çelik, ülkücü oldukları iddia edilen bir grubun saldırısına uğradı, kafasında iki çatlak, kolunda üç kırık meydana geldi.

Ankara ve Antalya'da iki *Evrensel* gazetesi muhabiri de polis saldırılarına maruz kaldı (Aralık 2005). Ankara Kızılay'daki Ezilenlerin Sosyalist Platformu'nun (ESP) düzenlediği eylemi izlerken polis tarafından dövülen muhabirler Adli Tıp Kurumu'ndan bir gün iş göremez raporu aldı. Sivil emniyet görevlileri, Antalya Demokrasi Platformu'nun Şemdinli olaylarını protesto etmek amacıyla yaptığı basın açıklamasını görüntülemek isteyen Evrensel muhabirini darp etti, gazetecinin dijital fotoğraf makinesi yere düşerek kullanılmaz hale geldi.

Çevik kuvvet polisleri, Başbakan Erdoğan'ın Cuma namazı çıkışı Eyüp'teki esnafı ziyaret edişini izleyen Anadolu Ajansı muhabirini tartakladı (Ekim 2005). *Sabah* gazetesinin bir muhabiri, Eğitim Araştırma Dayanışma Derneği'nin (HEDA-DER) Konya'da düzenlediği "Resul'e Sadakat Yürüyüşü" başlıklı mitingi izlerken, alandaki bir grubun saldırısına, hakaretlerine ve tehditlerine maruz kaldı (10 Şubat 2006). Gazetecinin şikâyeti üzerine iki kişi gözaltına alındı. Öte yandan HEDA-DER de gazeteci hakkında "mitingin adabını bozmak" iddiasıyla suç duyurusunda bulundu. Bir ANKA Ajansı muhabiri, İsrail ordusunun Lübnan'a saldırısının protesto edildiği İstanbul Taksim'deki eylemde polisin saldırısına uğradı. Kolundan ve dizinden yaralanan gazeteciye beş gün iş göremez raporu verildi (Temmuz 2006).

2007 ve 2008 1 Mayıs İşçi Bayramı mitinglerinde çok sayıda medya çalışanı polis saldırısına maruz kaldı. 2007, 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda Taksim 11 gazetecinin doğrudan polis şiddetine uğradığına tanıklık etti. Haberciler yaralandı, çoğunun haber teçhizatı zarar gördü. Polisin alandaki medya çalışanlarına yönelik saldırgan tutumunu anlamak açısından alanda yaşanan iki olay önemli. Bunlardan birinde polis İstanbul Beşiktaş iskelesindeki eylem hareketliliğini izleyen *Cumhuriyet* gazetesi muhabiri Alper Turgut'a, gazeteci olduğunu bile bile saldırdı. Eylemi izlerken cop saldırısına maruz kalan *Radikal* gazetesi muhabiri Demet Bilge Ergün'ün gazeteci olduğunu söylediğinde polisten aldığı cevap ise şu oldu: "Dolaşma o zaman ayağımın altında." *Vatan* gazetesi

ve Kanal D muhabirlerinin de sert saldırılarla karşılaştığı mitingde Su TV'nin de kamerası parçalandı.

Miting ve gösteri alanlarında saldırılara maruz kalanların sayısını belirlemek oldukça zordu. Nitekim BİA 2008 Medya Gözlem Raporu, 2008'in 1 Mayıs işçi bayramında fiziki şiddete maruz kalan gazetecilerin sayısını "onlarca" şeklinde ifade ediyor. Son birkaç yıldır gazeteciler eylem ve miting alanlarına gaz maskesi ile girmeye çalışıyorlar.

Habercilik özellikle Doğu ve Güneydoğu illerinde Kürt sorunundan kaynaklanan "çatışma ortamı" nedeniyle daha riskli. Yüksekova'da Demokratik Halk Partisi (DEHAP) üyelerinin basın açıklamasının ardından çıkan olayları izlerken eylemcilerin saldırısına uğrayan İHA muhabiri dengesini kaybederek Nehil Deresi'ne düştü, kafa, sırt ve ayağından yaralandı. Kamerası kullanılmaz hale gelen ve fotoğraf makinesi nehirde kaybolan gazeteci hastanede tedavi altına alındı (Eylül 2005). Başbakan'ın Hakkari ziyaretini izlemek için bölgeye giden merkez medya muhabirleri bölge sakinlerinin hükümete yönelik tepkilerinden nasiplerini aldı, halkın taşlı saldırısına uğradı (2 Kasım 2008). Nusaybin ve Mardin'de DHA, *Mardin Habur* gazetesi, *Hedef* gazetesi muhabirleri, çatışmada ölen PKK'lilerin cenazelerine işkence yapıldığı iddiasıyla yapılan bir protesto gösterisini izlerken saldırıya uğradı (2010).

Show TV'den iki muhabir ve kameraman Adana'da düzenlenen Demokratik Toplum Partisi (DTP) mitinginde kitlenin saldırısına uğradı (7 Mart 2009). PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yakalanıp Türkiye'ye getirilişinin yıldönümünde Diyarbakır'da gerçekleşen eylemleri haberleştirmeye çalışırken NTV, Habertürk ve Anadolu Ajansı'ndan üç haberci de eylemci grupların saldırısıyla karşılaştı.

Mağdurun Şiddeti

Gazeteciler devlet şiddeti veya politik grupların tepkileri dışında "mağdur"ların saldırılarıyla da karşı karşıya kalıyor. Beytüşşebap'taki Kumtik Dağı'na nöbete giderken mayına basarak ağır yarala-

nan bir geçici köy korucusunun yakınları, çekim yapan *Şırnak Haber* gazetesi ve DHA muhabirine saldırarak fotoğraf filmini almaya çalıştılar (Haziran 2005). Esnaf Antalya Manavgat Şelalesi'nde restoran ve kafeteryaların bulunduğu yerdeki patlamadan sonra "ekmeğimizle oynamayın" diyerek, olayı görüntülemeye çalışan beş haberciye saldırdı. 200 kadar kişinin karıştığı saldırıda Cihan Haber Ajansı, *Akşam* gazetesi ve Anadolu Ajansı muhabirleri yaralandı (25 Haziran 2006). Manavgat Ülkü Ocakları mensupları kamera görüntülerinden tespit edilerek gözaltına alındı, tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldılar. Dört kişinin öldürülmesi ile ilgili haberi izleyen habercilere, yakınına kaybeden aileler saldırdı. NTV Adana temsilcisi olay yerinde aldığı darbeler nedeniyle hastaneye kaldırıldı (16 Mart 2011). Bursa'da bir trafik kazasını görüntüleyen İHA muhabiri saldırıya uğradı, kazayı yapanlar olayı çeken gazeteciyi dövdüler, kamerasını kırdılar (2010).

Koruma Şiddeti

Medyaya karşı korumaları da en az Başbakan Recep Tayyip Erdoğan kadar saldırgandı. Başbakan Erdoğan'ın koruması *Star* gazetesi yazarı Musa Ağacık'a İstanbul Dolmabahçe'de tekme attı (Eylül 2003). Ağacık olayı yargıya taşıdı ve kazandı. Ankara Sheraton Otel'inde otelin güvenlik görevlileri dönemin Devlet Bakanı Murat Başesgioğlu'nun oğlunun nikah törenini izleyen kameraman ve foto muhabirlerine sözel ve fiili şiddet uyguladılar (2008). Özel güvenlik görevlisi, kaba kuvvet uygulayarak yere düşürdüğü *Hürriyet* gazetesi foto muhabiri Selçuk Şenyüz'ün kolunun beş yerden kırılmasına neden oldu.⁸ Benzer durumlar İstanbul'da DTP'nin organize ettiği 2007 Newroz Bayramı'nda AKP'nin "Durmak yok yola devam" başlıklı seçim propagandası mitinginde de yaşandı. Miting öncesinde Başbakan'ın korumaları *Hürriyet*, *Star* ve *Bugün* gazetelerinden üç muhabiri silahla tehdit etti. 1 Şubat 1979'da gazeteci Abdi İpekçi'yi öldüren Mehmet Ali Ağca'nın tahliyesi sırasında Ağca'nın korumalarından biri olayı izleyen ha-

⁸ <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/10216066.asp> / erişim: 5 Eylül 2012.

bercileri "sıkacağım size, vurup yatıracağım sizi" sözleriyle tehdit etti. Ağca'nın kardeşi de kendisine soru soran gazetecilere onları aşağılayan ifadeler kullandı (19 Ocak 2010).

Medya Kuruluşlarına Saldırıları

Batman İleri gazetesine Ocak 2002'de bir saldırı yapıldı. Saldırırganlar, dönemin ANAP milletvekilini kastederek "Ataullah Hamidi'den ne istiyorsunuz?" sözleriyle yazışları müdürüne ve çalışanlara hakaret ettiler. *Çağdaş Kars Haber* gazetesine silahlı saldırı düzenlendi (2005). Sakarya'da reklam vermek bahanesiyle *Yeni Haber* gazetesinin bürosuna giren üç kişi Sakarya Müftüsü'nü dansöz Asena ile birlikte gösteren bir fotoğrafı gerekçe göstererek, "Siz bizim kirvemizin fotoğrafını nasıl yayımlarsınız... Bize yanlış yaptınız," diyerek bir muhabiri darp etti (Ağustos 2006).

Afyonkarahisar'da yerel *Odak* gazetesine ait matbaaya, 19 Kasım 2005 gecesi bombalı saldırı düzenlendi. Ardahan'da yayımlanan *Kuzey Doğu Anadolu* ve *Son Vilayet* gazetelerinin basıldığı matbaa kimliği belirsiz kişi veya kişilerce saldırıya uğradı (10 ve 17 Ocak 2005). Muğla-Datça'da çıkan *Yarımada'nın Sesi* gazetesine yapılan molotoflu saldırıda gazetenin bilgisayarları ağır hasara uğradı (10 Ocak 2007). Adıyaman'da ASR, Radyo Tek, Radyo Life ve Mert Radyo adlı dört yerel radyo istasyonunun Ali Dağı'ndaki verici kabloları kesildi, radyolar iki gün yayın yapamadı, yayın aktaran cihazları zarar gördü (6 Mart 2007). Ünye'de ise Hizmet TV, Hizmet Radyo ve Melodi FM adlı üç medya kuruluşunun yayınları "Ünye Belediyesi dere kenarına çöp döküyor" başlıklı haberleri nedeniyle teknik bir müdahaleyle kesintiye uğratıldı (11 Kasım 2008).

İstanbul Güneşli'deki bir arsada, "Hürriyet Medya Plaza"ya yöneltilmiş kalaşnikof marka otomatik tüfek düzeneği bulundu (Aralık 2004). 22 Mayıs 2010'da Doğan Medya Center önüne içinde kablo ve baruttan oluşan bir düzenek bulunan bir paket bırakıldı (22 Mayıs 2010). *Cumhuriyet* gazetesi bir yılda üç kez saldırıya uğra-

dı; 5 ve 10 Mayıs 2006'da uğradığı bombalı saldırıları atlatan gazete binası, 11 Mayıs saldırısında hasar gördü. Gazetenin Şişli'deki merkezinin bahçesine molotofkokteyli atıldı (29 Mart 2008). *Cumhuriyet* gazetesine yönelik saldırılar daha sonra Danıştay saldırısı ile birlikte Ergenekon iddianamesinin içinde yer aldı.

2007'de saldırıya uğrayan medya kuruluşu sayısı 17'ye yükselmişti. Bunların içinde *Agos* ve *Gündem* gazeteleri tehdit, siber saldırı, bomba ihbarı hamleleri ile devam eden yıllar boyunca huzursuz edildiler. 1992-1995 yıllarında altı muhabiri ve bir köşe yazarı öldürülen *Gündem* gazetesine yönelik çok yönlü saldırılar kitap boyunca özellikle davalar, yayın durdurular başlıklarında sürekli karşımıza çıkıyor. Gazete hakkında 3 Ekim 2007'de bomba ihbarı yapıldı, internet sayfası defalarca saldırıya uğradı. Ermenice ve Türkçe yayımlanan *Agos* gazetesi Ülku Ocakları'na bağlı bir grubun saldırısına uğradı (26 Şubat 2004).

Hrant Dink ilk olarak bu saldırıda açıktan tehdit edildi. Dink, "Suç duyurusunda bulunmayacağım. Devletin gözü önünde oldu," diyerek yetkilileri sorumlu davranmaya çağırdı. Bu olaydan yaklaşık iki hafta sonra, 8 Mart'ta, "Asılsız Ermeni Soykırımını İddialarıyla Mücadele Federasyonu"ndan beş on kişilik bir grup, Şişli'deki *Agos* gazetesi önünde İstiklal Marşı okuyarak siyah çelenk bıraktı ve aynı günlerde gazetenin haber sitesi de hack'lendi. Adım adım Hrant Dink'in öldürülmesini getirmiş olan süreçte *Agos* siber saldırılara ve tehdit maillerine direnmeyi sürdürüyor. Bir kısmı TİT imzasıyla gelen bu tür tehditler *Agos*'un dışında *Özgür Radyo*, *Azadiya Welat*, *Evrensel* gazetelerine de yollandı. *Agos* gazetesi sadece 2008'de aldığı tehdit e-postaları nedeniyle 19 ayrı şikâyette bulundu. *Agos*'un sitesi 12 Şubat 2010'da bir kez daha hack'lendi. 22 Ocak 2012'de ise sayfaya, "Siteye erişim sakıncalı içeriğinden dolayı, MEB'in isteğiyle, Türk Telekom tarafından engellenmiştir" ifadesiyle erişim engeli konuldu.

8 Şubat 2007 gecesi Ankara Haber Ajansı (ANKA) İstanbul temsilciliğine giren kimliği belirsiz kişiler, bir taşınabilir bilgisayarla diğer bilgisayarların da disklerini çaldılar. ANKA İstanbul temsilcisi

Lütfiye Pekcan, Bülent Orakoğlu ile Ceyhan Mumcu'nun ANKA'nın Hrant Dink cinayet sanığı Erhan Tuncel'le ilgili haberinden sonra "kaynağını açıklasın" tartışması nedeniyle böyle bir olay yaşanmış olabileceğini söylediğini hatırlattı, "Bağımsız bir haber ajansı olarak haberlerimizi yapmayı sürdüreceğiz," dedi.

4 Mayıs 2008 gecesi *Yeni Şafak* gazetesinin Bayrampaşa'daki merkezine yapılan silahlı saldırıda binanın camları kırıldı. Gazeteciler yere yatarak kurtuldular. Gazete yetkilileri olayı "çete ile ilgili yaptıkları haberlerin" birilerini rahatsız ettiği şeklinde değerlendirdiler. *Taraf* gazetesi yayın hayatına başladığı Kasım 2007'den beri devlet yetkililerinin sözlü saldırıları ile karşılaştı, hakkında onlarca dava açıldı. Bunların yanında Özgür Radyo, Kürdistan TV'nin Diyarbakır temsilciliği, *Tunceli Emek*, *Haber X*, *Adana Bölge*, *Çanakkale Olay*, *Bizim Kocaeli*, *Yarımada'nın Sesi* gibi yerel gazeteler de doğrudan kuruma dönük saldırıların hedefi oldular.

Kuruma yönelik saldırılar her zaman somut bir mekâna veya binaya yönelik olmadı, kimi örneklerde gazetelerin ve haber sitelerinin web sayfaları hedefe dönüştü. munzurhaber.net, iktidarsiz.com, internethaber.com, bianet.org, ihdist.org, sol.org, birgun.net, yuksekovahaber.com, solgazete.net, ozgur-gundem.com, diyarbakirsoz.com, gunluggazetesi.com, haberx.com, aktifhaber.com, ortakpayda.org, antenna-tr.org, ozgurgundem.net gibi web sayfaları bir veya daha fazla çeşitli siyasi grupların siber saldırılarına maruz kaldı. *Ekşi Sözlük* sitesi, sosyal medya içindeki farklı siyasi yorum ve yaklaşımlar tarafından din karşıtı olmakla eleştirildi, sözlük hakkında kapatılması talebiyle kampanya başlatıldı. *Taraf* gazetesi yazarı Mehmet Baransu'nun çağrılarıyla başlayan bu saldırıya twitter'da "ekşisözlüğüme dokunma" hareketi ile cevap verildi. Geldiğimiz noktada görünen odur ki sosyal medya sürece yeni dinamiklerle dahil oluyor; internet mecrası beraberinde sadece görüşlerin demokratikleşmesi ve çoğullaşmasını değil taraflar arasındaki karşılıklı çatışma ve saldırıların da çoklaşmasını getiriyor.

Sanata ve Sanatçılara Yönelen Saldırılar

Gazeteciler ve medya kuruluşlarının yanı sıra kültür sanat organizasyonları ve sanatçılar da saldırı ve tehditlerin hedefi oldular. On yılda yaşananlardan birkaç örnekle devam edelim. İstanbul'da Karşı Sanat Galerisi'nde düzenlenen "50. Yılında 6-7 Eylül Olayları" sergisi 6 Eylül 2005'te bir grup tarafından basıldı. 424 fotoğraf sanatçısı ortak bir açıklamayla olayı kınadı. Tophane'de yeni sergi açılışlarına ev sahipliği yapan beş galeriye kalabalık bir grup saldırdı. "Tophane Art Walk" sloganı ile Outlet, Elipsis, Non, Pi Artworks ve Galeri Apel sanat galerilerinde düzenlenen etkinliği yapılan saldırıda sergi açılışına gelenler tartaklandı, bazı galerilerin camları ve çerçeveleri kırıldı. Saldırıları karşısında polis memurları yetersiz kaldı, mahalleye başka semtlerden polis gönderildi (21 Eylül 2010).⁹

Başbakan Erdoğan'ın 8 Ocak 2011'de Kars ziyaretinde yaptığı konuşma, Heykeltıraş Mehmet Aksoy'un eseri olan "İnsanlık Anıtı" heykelinin akıbetini belirledi. Başbakan'ın "Hasan Harakani'nin türbesinin hemen yanı başında bir ucube oraya koymuşlar. Bir garip bir şey dikmişler. Tabii bu oradaki tüm vakıf eserlerinin, o sanatkârane eserlerin olduğu yerde böyle bir şey olması düşünülemez. Konuyla ilgili olarak belediye başkanımız görevini süratle yerine getirecektir,"¹⁰ sözlerinden üç ay sonra Kars Belediye Meclisi heykel ile ilgili yıkım kararı aldı, heykel parçalara ayrılarak yıkıldı.

Alperen Ocakları'ndan bir grup, piyanist İdil Biret'in konserinde şarap içilmesini protesto etti, konser afişlerini yaktı. Ocak İstanbul Başkanı Mustafa Kayatuzu "Şu kapıdan elinde şarap şişeleriyle giren hainleri gördük. Aklınızı başınıza alın demiyorum. O başınızı zı gövdenizden alınız," dedi (10 Temmuz 2009). Mahkeme Kaya-

⁹ <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&Date=22.09.2010&ArticleID=1020180> / erişim: 5 Eylül 2012.

¹⁰ <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1035774&CategoryID=79> / erişim: 5 Eylül 2012.

tuzu'nun sözlerini eleştiri hakkı olarak değerlendirdi.¹¹ Benzer türde saldırılar 2012 senesi içinde devam etti. 11. Efes Pilsen One Love Rock Müzik Festivali'nde bira içilmesi yasaklandı. Festivalin başlangıcına doğru Alperenler festivalin girişine geldi, sloganlar attı ve tekbir getirdi. Alkol yasağı ile ilgili olarak Başbakan bu talebin kendisinden geldiğini açıkladı (15 Temmuz 2012).

İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın (İKSV) düzenlediği 18. İstanbul Caz Festivali kapsamında Harbiye Cemil Topuzlu Açık Hava Tiyatrosu'nda sahne alan Aynur Doğan Kürtçe şarkı söylemeye başladığı sırada dinleyicilerin yuhalamasına maruz kaldı (15 Temmuz 2011). Buika, La Shica ve Sandra Carrasco'nun yer aldığı "Suyun Kadınları - Mujeres de Agua" adlı konserde Aynur Doğan da Kürtçe şarkılar söyleyecekti. Konser alanında bir grup "Türkçe söyle", "Şehitler ölmez" gibi sloganlar attı, İstiklal Marşı söyledi. Üçüncü şarkısını yarım kesip sahneden inen Aynur "...biz sanatın kardeşlik olduğunu göstermeye devam edeceğiz. Ben beni yuhalayanları affediyorum..." dedi.¹²

Musa Anter'in hayatını konu alan Kürtçe tiyatro oyunu *Araf*'ın İzmir'deki gösterimi, Emniyetten gelen baskılar gerekçesiyle gösterilmeden yasaklandı (13 Ekim 2008).

Metis Yayınları'nın "İrkçılığa, Ayrımcılığa ve Nefret Suçlarına Karşı" başlığıyla yayımladığı 2011 Ajandası da saldırı nedeni oldu. Ajandanın her sol sayfasında bir "işeyen çocuk" figürü kullanılmıştı. Bu nedenle Atatürk'ün ölüm tarihi 10 Kasım'ın olduğu sayfada da aynı çocuk figürü bulunuyordu. Bunu Atatürk'ün anısına hakaret olarak değerlendiren Hak ve Eşitlik Partili (HEPAR) bir grup ajandayı satan Kabalcı Kitabevi'ni tehdit etti (15 Şubat 2011). Ocak ayında Nezih Kitabevi ajandayı satmaktan vazgeçmek durumunda kaldı.

¹¹ <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1095307&CategoryID=78> / erişim: 3 Ağustos 2012.

¹² <http://www.bianet.org/bianet/sanat/131511-aynur-konserini-bitiremedi> / erişim: 3 Ağustos 2012.

Hüseyin Karabey'in yönetmenliğini yaptığı *Gitmek: Benim Marlon ve Brando'm* adlı filmin İsviçre'deki "Culturescapes Sanat Festivali"nde gösteriminin, Kültür Bakanlığı'nın talebiyle geri çekildiği yönünde tartışmalar yaşandı (3 Kasım 2008).¹³ Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay önce sansürden haberi olmadığını söyledi, iki gün sonra, "UNESCO Hükümetlerarası Somut Olmayan Kültürel Miras Toplantısı"nda şu ifadeleri kullandı: "Film festivalde gösterilecek ama festival programı içerisinde değil sanırım. (...) Biz de ciddi maddi katkı yapıyoruz. (...) Yani bizim ciddi bir maddi katkı yaptığımız bir festivalin bir siyasi gösteriye dönüşmemesi konusunda bir talep sunmak, bazı gazetelerde yazdığı gibi bir sansür anlayışı mıdır? Maddi kaynaklar aktararak söz sahibi olduğumuz bir festivalde Türkiye aleyhinde yayınlar yapılması, Türkiye'nin bir bölümünün bir başka adla isimlendirilmesi karşısında sessiz mi kalmalıyız?"¹⁴

Ağırlıklı medyaya yönelen örnekler üzerinden gördüğümüz saldırılar özellikle son beş yıl içinde Türkiye'nin fikir evreninde de artışa geçti. Sanatçılar, edebiyatçılar, akademisyenler, öğrenciler, avukatlar ve siyasiler kendilerini, soruşturmaların, tehditlerin ve davaların içinde buldular. Örneğin Baskın Oran hakkında açılan davaların yanı sıra Türk İntikam Tugayı (TİT) imzalı tehdit mektupları da aldı. TİT 1998'de İHD Genel Başkanı Akın Birdal'ın ağır yaralanmasıyla gündeme gelmişti. Ayrıca Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu, İnsan Hakları Derneği başkanlarından avukat Eren Keskin, yarıncı Necati Abay ve sanatçı Ferhat Tunç da TİT'in hedefi oldu. Eski Susurluk Komisyonu Başkanı Mehmet Elkatmış "Sesini kes" yazılı bir notla tehdit edildi.

Edebiyatçı Orhan Pamuk Hrant Dink cinayetinin harekete geçirdiği siyasi saldırganlıktan payını aldı, Yasin Hayal'in "Orhan Pamuk akıllı olsun" sözleri aklımıza yazıldı. Davetli olduğu Karabük

¹³ <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/110625-apli-ozdemir-gitmek-filmine-sansuru-kinadi-bakanlik-iddiayi-reddetti> erişim: 8 Kasım 2012.

¹⁴ <http://yenisafak.com.tr/Gundem/?t=23.05.2007&c=1&i=148505> / erişim: 3 Ağustos 2012.

Kültür Festivali'nde konuşan yazar Latife Tekin AKP'nin "aşağılık enerji politikalarından" söz edince AKP'li Belediye Başkanı Hüseyin Erer Tekin'e "Sen benim paramla buraya geldin. Konuşamazsın. Sen siyaset yapamazsın burada," dedi. Yazar ise "Hayır siz vermediniz ben kendi paramla geldim. Ben konuşurum. Nükleer santrale karşıyım ve bunu söyleme hakkım var," karşılığını verdi. Ferhat Tunç, Pınar Sağ, Fazıl Say gibi sanatçılar katıldıkları etkinlikler ve yaptıkları konuşmalar nedeni ile yasal soruşturmaya uğradılar, haklarında davalar açıldı. Toplumun geneline taşmış olan hükümet saldırılarının siyasetteki hedefleri ise ağırlıklı Kürt siyasetçiler oldu; Ahmet Türk, Aysel Tuğluk, Osman Baydemir ve Mahmut Alınak gibi isimler sıklıkla saldırı hedeflerine dönüştüler.

Geçen on yıllık süreçte AKP hükümeti medyayı nasıl kullanması ve kontrol altında tutması gerektiği sorusunu siyasi hedeflerinin bir parçası olarak sürekli gündemde tuttu, medyayı hem ekonomik, hem siyasi ve hem de kültürel olarak kontrol etmeyi hedefledi.

II

YAYIN DURDURMALAR, YASAKLAR, ENGELLEMELER

Bir yanda RTÜK, TİB ve BTK eliyle radyo, televizyon ve internet yayıncılığı alanında engellemeler yaşanırken, TCK, TMK ve Basın Kanunu'nun ilgili yasa maddelerine dayanarak alınan mahkeme kararları da sitelerin yasaklanmasında ve yayın durdurulmalarda etkili oldu. Dergiler, gazeteler ve kitaplar toplatıldı, radyolar kapatıldı, ekranlar karartıldı, web sitelerine erişim engellendi. Gazeteciler akreditasyon sorunu nedeniyle haber yapamadılar. Kimi olaylara getirilen yayın yasağı haber yapma ve haber alma hakkını engelledi.

Radyo Televizyon Üst Kurulu

Türkiye'de yayıncılık alanında düzenleyici bir kurula gereksinim ilk kez özel radyo ve televizyonun olmadığı bir ortamda dile getirildi. Askeri yönetim altında hazırlanan ve kısıtlı genel seçimlerin hemen ardından Kasım 1983'te çıkarılan *2954 sayılı Türkiye Radyo ve Televizyon Yasa'sı* ile Radyo Televizyon Yüksek Kurulu (RTYK) kuruldu. "Milli siyaseti" kollayan ve "devlet çıkarı"nı koruyan bir Kurul olarak faaliyet gösteren RTYK'dan 11 yıl sonra, 90'ların başından itibaren "fiili durum"un yasal düzenlemelerden önce oluşmasının bir örneği olarak ticari yayıncılığın hız kazanması ve birbiri ardına açılan özel televizyon kanallarının frekans tahsisi başta olmak üzere yeni yasal düzenlemelere ihtiyacın somut örneği olmaları neticesinde, askeri yönetim altında hazırlanan bir

önceki yasaya göre "görece" daha özerk ve tarafsız bir kamu tüzel kişiliği olarak Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kuruldu.¹

Avrupa Konseyi Sınırötesi Televizyon Sözleşmesi (ASTS) ile ortak hükümler taşıyacak biçimde düzenlenen ve 1994'te yürürlüğe giren ancak Sözleşme ile çelişen hükümler barındıran² 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'da Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun amacı "radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesi, ifade ve haber alma özgürlüğünün sağlanması, medya hizmet sağlayıcılarının idari, mali ve teknik yapıları ve yükümlülükleri ile Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun kuruluşu, teşkilatı, görev, yetki ve sorumluluklarına ilişkin usul ve esasları"nı belirlemek olarak ifade ediliyordu. Geçen süre zarfında RTÜK yayın içeriklerine, dönemin siyasal konjonktürünün "hassasiyetlerine" paralel müdahalelerde bulunmaya ağırlık verdi ve son 10 yıllık süreçte de benzer işlevini artarak sürdürdü.

Uyarılar, Cezalar

RTÜK 1994-2002 döneminde ulusal, yerel ve de bölgesel radyo ve televizyonların tamamına verdiği cezalarla toplamda 52 yıl, 10 ay, 5 gün ya da 19 bin 289 gün ekran kararttı, mikrofon susturdu. RTÜK'ten alınan bilgilere göre bu toplamda, 11 bin 28 gün ile "bölücü" yerel radyo ve televizyonlar yüzde 57,17 ile ilk sırada, 6 bin 946 gün ile "irticai" yerel radyo ve televizyonlar yüzde 36 ile ikinci sırada yer aldı. RTÜK ulusal televizyonların da toplamda yüzde 2,48 oranıyla 480 gün ekranlarını kararttı. RTÜK kalan yüzde 4,35'in ise reklam paylarını ödemedikleri için yayınlarını durdurdu.³ Bu sekiz yıllık sürede "bölücülük" ve "irtica" şeklinde adlan-

¹ Bkz. B. Kejanlıoğlu vd (2001), "Yayıncılıkta Düzenleyici Kurullar ve RTÜK". *Medya Politikaları*. B. Kejanlıoğlu vd. (der.), Ankara: İmge, s. 93-145.

² Çelişkilerin bir kısmı yanlış çeviri ve ifade bozukluğundan kaynaklanmakla birlikte, radyo ve televizyon arasında bir ayırım yapılmaması başta olmak üzere başkaca sorunlar da vardır. Ayrıntılar için bkz. Kejanlıoğlu vd. (2001).

³ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/printnews.aspx?DocID=122867>

dırılan iki temel "tehdit" alanına dayanarak yapılan müdahaleler RTÜK'e yüklenen işlevin kapsamının oldukça geniş düşünüldüğünün göstergesi oldu.

RTÜK'ün, TRT tekelinin özel radyo ve televizyonların birbiri ardına açılmasıyla aşıldığı ortamda frekans düzenlemeleri yapmak, "ifade özgürlüğü ve haber alma hakkı"nın sağlanması gibi temel bir işlevi olacaktı. Pratikte ise esas faaliyet alanı "özgürlükler" değil "cezalandırma" oldu. Ne var ki, "19.280 gün" o kadar da sessiz karşılanmadı. Hak çevrelerinin, gazetecilerin ve insan hakları örgütlerinin, izleyici ve dinleyicilerin, radyo televizyon sahiplerinin mücadeleleri/itirazları, yargıya taşınan "cezalar"la ilgili iptaller, Anayasa Mahkemesi'nin esas olarak yasada yaptıkları değişiklikler ve Avrupa Birliği müktesebatı çerçevesinde yapılması beklenen değişiklikler/iyileştirmeler sonucu 2002'ye gelindi. Mayıs 2002'de yürürlüğe giren 4756 sayılı Yasa ile ulusal ve uluslararası platformlarda eleştirilen "yayın durdurma" cezaları yerini "program durdurma" cezasına bıraktı.

Ayrıca Ağustos 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4771 sayılı Kanunla farklı dil ve lehçelerde yayın yapılmasına imkân sağlandı. Lakin uygulamada farklı dillerde yayın meselesi sorun olmaya devam etti ve yayın durdurma cezaları da, azalmakla birlikte, sürdü. 4756 sayılı RTÜK yasasında yayın kuruluşlarına verilen para cezaları, sahiplik yapılarını ve de internet suçlarını düzenleyen yasa maddeleri büyük eleştiri aldı.⁴ Dönemin Cumhurbaşkanlığına, Anayasa Mahkemesi'ne yapılan başvuru ile 4756 sayılı Yasay-

⁴ Yasa değişikliği ile basın yoluyla işlenen suçlarda uygulanacak en düşük para cezası 10 milyar lira, en yüksek para cezası da 100 milyar lira olarak belirlenerek "caydırıcılığı sağlamak" amacıyla önceki yasadaki para cezaları en az bin kat oranında artırıldı. İnternete ilişkin düzenleme ile sanal ortamda işlenen suçlar ilk kez yaptırıma bağlandı. Basın Kanunu'ndaki "yalan haber, hakaret ve benzeri fiillerden doğacak maddi ve manevi zararlar" konusundaki hükümler bilişim teknolojileri ve internet ortamında sayfa açılması veya elektronik gazete, elektronik bülten yoluyla yayınlanan her türlü yazı, resim, işaret, sesli veya sessiz görüntü ve benzerlerine de uygulanabilir hale geldi. Yayın kuruluşlarının sahiplik yapılarına ilişkin düzenleme ile herhangi bir tüzel ya da gerçek kişiye, bir yayın kuruluşunun tamamına sahip olma imkânı verildi, birden fazla radyo istasyonu veya televizyon kanalına sahip olmanın yolu açıldı.

la 3984 sayılı Kanununun 6, 28, 29 ve geçici 13. maddelerinde yapılan düzenlemeler (üst kurulun seçimi ve görev süresi, düzeltme ve cevap hakkı, kuruluş ve hisse oranları) iptal edildi. Ancak yayın kuruluşlarına yüksek para cezalarının önünü açan yasa değişikliği (16. madde) hayata geçti. Söz konusu düzenleme, yerelde sınırlı imkânlarla yayın yapan kuruluşlar başta olmak üzere radyo ve televizyon yayınları için ciddi bir tehdit unsuru olarak yorumlandı.⁵

Sadece 2002'de 2 bin 921 gün yayın durdurma cezası veren RTÜK, 2003, 2004, 2005 yıllarında 29 radyo ve televizyonu toplam 870 gün susturdu. Yayın durdurmalar 480, 360 ve 30 gün olarak azalarak seyretti. Bu durdurmaların dayanağı 3984 sayılı Yasanın 4756 sayılı Yasayla değişik 4. maddesinin; "Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı yayın yapılmaması"na ilişkin (a) bendi ile "Toplumu şiddete, teröre, etnik ayrımcılığa sevk eden veya halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik eden veya toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara imkân verilmemesi"ne ilişkin (b) bendi idi.

2005'te 20 ulusal televizyon savunma verdi, 33'ü uyarı aldı ve dokuzunun programları durduruldu.⁶ Sadece Star TV'ye ait beş kanalın yayını 2005'te "Yayıncılığın, gerek yayın organı, gerekse hisse sahipleri ve üçüncü derece dahil olmak üzere üçüncü dereceye kadar kan ve sıhri hısımları veya bir başka gerçek veya tüzel kişinin haksız çıkarları doğrultusunda kullanılmaması"na ilişkin yine 4. maddenin bu kez (c) bendinden birer ay durduruldu. 2006 yılında RTÜK'ün gündeminde kadınlara yönelik magazin programlarına ve gündüz kuşağına gelen şikâyetler yer aldı. Kurum yıl içerisinde televizyonların yöneticileriyle uyarı mahiyetinde çeşit-

⁵ 4756 sayılı Yasaya yönelik, başta dönemin cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve RTÜK başkanı Nuri Kayış olmak üzere eleştiri ve itirazlar için bkz. http://www.belgenet.com/arsiv/rtuk_04.html; http://www.belgenet.com/2002/sezer_4756-1.html

⁶ Bkz. BİA 2005 Medya Gözlem Raporu.

li toplantılar yaptı. 2007'de YSK, Kanaltürk televizyonuna seçime yönelik yayınlardan dolayı altı kez program durdurma cezası verdi. Toplam 20 kanala, uyarı ve program durdurma cezaları veren YSK, RTÜK'ün 117 izleme raporunu değerlendirerek 39'una yaptırım uygulamaya karar verdi. RTÜK, 22 Mayıs 2007'de Ankara'nın Ulus semtinde meydana gelen ve Ankara 2. Sulh Ceza Mahkemesi'nin olay yeri görüntüleri için yayın yasağı getirdiği patlamayla ilgili 13 televizyon kanalına ceza vermeyi kararlaştırdı. RTÜK üyeleri, "Suç örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerinin yansıtıldığı" ve "yayınlara hukukun üstünlüğüne, milli güvenliğe uygun olarak yapılmadığı" gerekçesiyle müeyyide uygulama kararı aldılar.

2008'de, dönemin DTP Grup Başkanvekili ve Diyarbakır Milletvekili Selahattin Demirtaş, 2000'den itibaren RTÜK'ün uyguladığı cezalara ilişkin soru önergesi verdi. Devlet Bakanı Mehmet Aydın'dan gelen bilgilendirmeye göre RTÜK, 15 Mayıs 2002'den 2008 sonuna kadar toplam iki bin 22 uyarı, 262 program durdurma, bir yayın lisans iptali cezası verdi. RTÜK'ün, 2009 içinde televizyonlara yönelik yaptırım uygulamalarını artırmak yöneliminde olduğunu açıklaması ve ardından 2011'de gelen yeni RTÜK yasası televizyon kanallarına uygulanan yaptırımların yoğunluğu ve kapsamı konusunda fikir verici. RTÜK Ocak-Aralık 2011 boyunca 20'si radyo, 480'i TV kanalları olmak üzere, 89 para cezası, 383 uyarı, 27 program durdurma ve bir tebliğ cezası verdi.

1994'te yürürlüğe giren RTÜK Kanunu'nda, Avrupa Birliği müktesebatına uyum ve yayın teknolojisindeki hızlı değişim, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararları gibi nedenlerle 14 yılda 20 kadar değişiklik yapıldı. Bunca değişiklikten sonra 3984 sayılı Kanun 15 Şubat 2011'de yerini 6112 sayılı Kanun'a bıraktı.

Radyo ve televizyonlar, bu sayılar ve düzenlemelerin ortaya çıkardığı yasaklamaları nasıl yaşadılar? 2000-2004 yılları arasında başı çeken "Kin ve düşmanlığa tahrik" ve "etnik ayrımcılığa sevk" gibi gerekçelerle ceza alan yerel ve bölgesel yayın kuruluşlarına

bir örnek olarak, İstanbul ve çevresinde yayın yapan Özgür Radyo Ağustos 2002'ye kadar yedi yıllık yayın hayatının üç yıl dokuz ayında kapalıydı.⁷ Özgür Radyo, "düşmanlığa tahrik" iddiasıyla RTÜK'ün verdiği 30 günlük yayın durdurma cezası nedeniyle 18 Ağustos 2004 gecesi sustu.⁸ Ceza, 27 Ağustos 2003'teki "Konuşan Sayfalar" programında *Günlük Evrensel* gazetesinden okunan bir haber ile "etnik ayrımcılığa sevk ve kin ve düşmanlığa tahrik edilmesi..." iddiasıyla verildi. RTÜK "Nurhak" isimli müzik parçasını çalmaktan bir yıl, dönemin Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş ile ilgili bir yorum nedeniyle ise altı ay Özgür Radyo'yu susturmuştu.

4756 sayılı Yasadaki düzenlemelerden sonra RTÜK 2004'te 12 medya kuruluşuna verdiği 360 gün yayın durdurma cezasını "bölücülük" ve "kin ve düşmanlığa tahrik" gerekçelerine dayandırdı. "Bölücülük" iddiasıyla dördü yerel altı yayın kuruluşundan; "düş-

⁷ Sayıları yayın durdurma cezaları kadar olmamakla birlikte, yürütmeyi durdurma kararları da bu yıllarda dikkat çekici. 2002'de Diyarbakır Gün TV'ye RTÜK'ün Kürtçe sözlü şarkılar nedeniyle verdiği 365 gün yayın durdurma cezasının Ankara 8. İdare Mahkemesi'nce yürütmesinin durdurulmasında mahkemenin, yayının hemen durdurulmasının "telafisi zor sonuçlara" yol açacağı kanaati belirleyici oldu. 26 Mayıs 2004'te Ankara 3. İdare Mahkemesi, RTÜK'ün "Kürt Dili ve Edebiyatı" adlı programı Kürtçe yayımladığı için Radyo Dünya'ya verdiği bir aylık yayın durdurma cezası ile ilgili yürütmeyi durdurma kararı verdi. Karar, Radyo'nun avukatı Meriç Tümer'e beş ay sonra tebliğ edildi. Kararda, Türkçe yayın akışı içerisinde Kürtçe hakkında genel bilgilere yer verildiği ve Kürtçe müziğe yer verildiğine işaret edilerek yayınların suç içermediği ve cezanın "hukuka aykırın" olduğu belirtildi. Aynı program nedeniyle radyocu Sabri Ejder Öziç'e altı ay hapis istemiyle açılan dava da beraatla sonuçlandı: 20 Ekim 2004'te, Ankara 12. İdare Mahkemesi RTÜK'ün "bölücülük" ve "düşmanlığa tahrik" iddiasıyla 30 gün yayın durdurma cezası verdiği ve yayını 18 Ekim'de kestiği İstanbul *Anadolu'nun Sesi* radyosu ile ilgili oybirliğiyle yürütmeyi durdurma kararı verdi. RTÜK'ün cezayı erken uyguladığını açıklayan mahkeme, işlemler için yeterli süre tanınmadığını belirtti. RTÜK, kararında, radyodan istediği savunmanın eline ulaşmadığını iddia etse de, radyo yetkilileri, ellerinde savunmalarını posta ile yasal sürede gönderdiklerine dair belge bulunduğunu açıklayarak yargıya başvurdu.

⁸ "Hak Aramalar" bölümünde Özgür Radyo'nun aldığı yayın durdurma cezalarından ötürü yaptığı AİHM başvurusuna yer veriyoruz. RTÜK'ün Özgür Radyo'ya verdiği biri üç aylık, diğeri bir yıllık iki yayın durdurma cezasını "orantısız ve demokratik toplumda gereksiz" bulan AİHM, 30 Mart 2006'da Türkiye'yi ifade özgürlüğünü ihlal etmekten 17 bin Euro (27 bin 200 YTL) tazminat ödemeye mahkûm etti. AİHM, radyo yayınlarının demokratik bir toplumda medyaya atfedilen "denetçi" (*watchdog*) rolüne tamamen uygun olduğunu bildirdi. Radyoya, Haziran 1998-Mart 1999 döneminde üç uyarı ve iki yayın durdurma cezası verildi.

manlığa tahrik"ten de 13'ü yerel 14 kuruluştan savunma istendi. Ayrıca, 3984 sayılı Kanunun "yayın ilkeleri"ni düzenleyen 4. maddesine aykırı yayın yaptıkları gerekçesiyle 37 yayın kuruluşuna toplam 44 kez program durdurma, yerel ve ulusal medyaya 242 kez uyarı cezası verdi ve 69 kez savunma istendi. Yayınlarının "çocukları olumsuz etkilediği" iddia edilen 15 ulusal televizyona 16 kez program durdurma; beşi yerel toplam 48 medya kuruluşuna uyarı cezası verdi ve 27 ulusal televizyondan da savunma istendi.⁹ 2005'te Adana Radyo Dünya'yı kitap tanıtımından 30 gün kapatan RTÜK, 2005'te Ağustos 2004'e ait yayın izleme raporlarını 23 Kasım 2005'te değerlendirerek, zaten kapalı olan Ankara *Radyo İmaj*'a aynı cezayı kesti.

İstanbul *Anadolu'nun Sesi* radyosunun Ahmet Kaya şarkıları yayınladığı için, 9 Şubat 2007'den itibaren süresiz durdurulması örneğinde ise gerekçe "toplumu şiddete ve etnik ayrımcılığa sevk etmek, halkı sınıf, ırk, dil, din, mezhep ve bölge farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik etmek ve toplumda nefret duyguları oluşturan yayınlara izin verme suçu"nu işlemek idi. Benzer gerekçelerle ceza alan ulusal televizyon kanallarına bir örnek ise "Türkiye Cumhuriyeti'ni küçük düşürme" gerekçesi 2010'da Sevan Nişanyan'ın Ermeni Soykırımı ile ilgili görüşlerini açıkladığı Haber-türk'ün "Teke Tek" programına verilen yayın durdurma cezası.¹⁰

RTÜK'ün "milli ve manevi değerler", "çocukların ve gençlerin fiziksel, ruhsal ve ahlaki gelişimlerine zararlı etkilerden korunması", "genel ahlak ve ailenin korunması" gibi her biri ayrı ayrı tartışmaya ve yoruma açık "yayın ilkeleri" kapsamında müdahaleleri 2004'ten itibaren giderek öne çıkmaya başlayarak ulusal düzeyde yayın yapan televizyon kanallarına yöneldi. 2004'te en büyük tepkiyi "çocukları olumsuz etkilediği" iddia edilen yayınlara gösteren RTÜK, 2005'te de bu tutumunu değiştirmede. RTÜK'ün ulu-

⁹ Bkz. BİA 2004 Medya Gözlem Raporu.

¹⁰ Konu ile ilgili Erol Önderoğlu'nun yazısı için bkz. <http://bianet.org/bianet/bianet/122964-rtuk-nisanyanin-soykirim-dusuncesine-dayanamadi>

sal yayın kuruluşlarına verdiği program durdurma cezalarında 2011'e kadar 3984 sayılı Yasanın "yayın ilkeleri" başlıklı 4. maddesinin belli bentlerinin ağırlık kazandığını görüyoruz. 2011'den itibaren 6112 sayılı Yasanın "yayın hizmet ilkeleri"ni düzenleyen 8. maddesinin benzer bentleri ön planda. Bir örnek üzerinden somutlaştıralım: 2005'te program durdurmalarında;

İlk sırayı: 3984 sayılı Yasanın 4756 sayılı Yasayla değiştirilen 4. maddesinin "Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden programların, bunların seyredileceği zaman ve saatlerde yayınlanmaması"na ilişkin (z) bendini ihlal¹¹;

İkinci sırayı: 3984 sayılı Yasanın 4756 sayılı Yasayla değiştirilen 4. maddesinin "Kişilerin manevi şahsiyetlerine eleştiri sınırları ötesinde saldırıda bulunulmaması, cevap ve düzeltme haklarına saygılı olunması..."na ilişkin (ı) bendini ihlal¹²;

Üçüncü sırayı ise: 3984 sayılı Yasanın 4756 sayılı Yasayla değiştirilen 4. maddesinin "Yayınlara toplumun milli ve manevi değer-

¹¹ Verilen program durdurma cezaları:

Kanal 7, Ana haber bülteni, 20 Mart 2005 (23 Haziran 2005) (1 kez),
 Show TV, Bir Prens Aranıyor programı, Mart 2005 (8 ve 15 Haziran 2005) (3 kez),
 Kanal D, Size Anne Diyebilir Miyim? Yarışma programı, 21, 22 Mart 2005 ve 2, 4 Nisan 2005 (31 Mayıs 2005) (1 kez),
 Star TV, Ana haber bülteni, 4 Ekim 2004 (26 Ocak, 9 Şubat ve 16 Şubat 2005) (1 kez),
 Star TV, Pokemon çizgi filmi, 26-31 Ekim ve 1 Kasım 2004 (26 Ocak, 9 Şubat, 16 Şubat 2005) (1 kez),
 Kanal D, Otomobil reklamı (18 Ocak 2005) (1 kez),
 Star TV, Otomobil reklamı (18 Ocak 2005) (1 kez),
 CNBC-E, Otomobil reklamı (18 Ocak 2005) (1 kez),
 NTV, Otomobil reklamı (18 Ocak 2005) (1 kez).

¹² Program durdurma kararları:

Kanal D, "İkinci Bahar Gönüllerde" programı, 7 Mayıs ve 11 Haziran 2005 (30 Haziran ve 5 Temmuz 2005) (2 kez),
 NTV, 90 Dakika programı, 7, 14, 21 Şubat 2005 (23 Haziran 2005) (1 kez),
 Radyo Ekin (Ankara), Sağlık Güncesi programı, 12 Mart 2005 (8,15 Haziran) (3 kez),
 Kanal D, Sabah Sabah Seda Sayan ve Size Anne Diyebilir Miyim? Programları, 21 Mart 2005 (31 Mayıs) (3 kez),
 Best FM, Nihat'la Curcurna programı, 22 Temmuz 2004 (7-8 Mart 2005) (1 kez),
 Star TV, Telegol programı, 21 Kasım 2004 (26 Ocak, 9 Şubat ve 16 Şubat 2005) (1 kez).

lerine ve Türk aile yapısına aykırı olmaması"na ilişkin (e) bendini ihlal aldı.¹³

Mukayese etmek açısından 2011'e baktığımızda, benzer bir tablonun sürdüğünü söyleyebiliriz. RTÜK "yayın hizmet ilkeleri"ni düzenleyen 8. maddeye dayanarak çocukları ve gençleri koruyucu sembol kullanılmadığı gerekçesiyle (8/2) dört uyarı, üç para cezası; "insan onuru ve özel hayatın gizliliği"ni ihlalden (8/1-ç) on altı uyarı, on altı para cezası; "Türkçeyi bozmaktan" (8/1-m) üç uyarı, bir para cezası; "masumiyet karinesini ihlal"den dört uyarı (8/1-i); "kişiler fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez" (8/1-r) ilkesini ihlalden iki para cezası verdi. "Ailenin korunması" ile ilgili (8/1-f) altı uyarı bir para cezası; "Alkol ve tütünü özendirme"ten (8/1-h) altı uyarı, bir tebliğ; "terör haberlerinden" (8/1-d) iki para cezası, "ayrımcılıktan" bir uyarı (8/1-e), lotarya hakkındaki maddeden (8/1—ö) iki uyarı, "hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık" ilkesinden (8/1-c) bir uyarı cezası verdi. 2011'de verilen toplam 43 uyarı cezasından 16'sı çocukları ve gençleri, aileyi, milli ve manevi değerleri koruma amacı etrafında oluşturulan 8/2, 8/1-h, 8/1-f maddelerine dayanıyor. İnsan onuru ve özel hayatın gizliliğini ihlalden verilen 16 uyarı cezası ile RTÜK'ün "korumacılık"ta önceliği aile, çocuk ve gençler, milli ve manevi değerler kadar özel hayatın gizliliğine de verdiğini görüyoruz. Ayrımcılıktan ötürü verilen bir uyarı, programlarda ayrımcı bir dil içerilmediği gibi bir iyimser tablodan mı ileri geliyor yoksa RTÜK'ün cinsiyetçi, nefret söylemi içeren, etnik, dilsel ve dinsel ayrımcılık anlamına gelen medya içerikleri konusunda benzer bir hassasiyeti göstermemesi biçiminde mi yorumlanmalı? Bize ikincisi daha gerçekçi gibi geliyor.

¹³ Yayını durdurulan programlar:

Show TV, Bir Prens Aranıyor yarışma programı, 15, 16, 17, 21 Mart 2005 (8 ve 15 Haziran 2005) (3 kez),

Kanal D, Sabah Sabah Seda Sayan programı, 16 Şubat, 2, 3, 10, 11 Mart 2005 (26 Nisan) (3 kez),

Kanal D, Size Anne Diyebilir Miyim? yarışma programı, 3 Mart 2005 (13 ve 20 Nisan) (1 kez),

Kanal D, Kadının Sesi programı, 24 Eylül 2004 (7-8 Mart 2005) (1 kez),

Radyo Shema, program, 29, 30 Eylül 2004 (7-8 Mart 2005) (1 kez).

2011'deki tabloda da görülen, bu paternalist ve ahlakçı korumacılığın dozunun giderek artacağına sinyalleri esasında 2010'daki örneklerde karşımıza ziyadesiyle çıktı. Örneğin RTÜK, 4 Şubat'taki, evlilikteki sorunlar ve sadakatsizliğin de tartışıldığı "Hülya Avcı Soruyor" programında "Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyici" yönde yayın yaptığı iddiasıyla Habertürk TV'yi uyardı. 4/z'den idari para cezası almış olan bir diğer televizyon olan Kanal D'ye ise 2010 içinde "Hanımın Çiftliği" dizisinden dolayı uyarı cezası kesildi. Dizide ana karakter Gül-lü'nün babasına ve ağabeyine küfür etmesi "Toplumun milli ve manevi değerlerine ve Türk aile yapısına aykırı" olarak değerlendirildi.

RTÜK 2010 yılı sonrasında sigaraya karşı yoğun bir savaş başlattı. Konu ile ilgili asıl tartışmalar aslında 2008'de başladı; RTÜK'ün Avrupa mevzuatı ile uyumlanmak bağlamında gündeme getirdiği yeni yasa taslağındaki "sigara, alkol ve uyuşturucuyu özendiren yayın yapılmaması" ile ilgili olarak Televizyon Yayıncıları Derneği Başkanı Nuri Çolakoğlu, "sigarayı özendiren bir yayın yok zaten" demişti. Bir RTÜK yetkilisine göre, televizyonda "bir iki kadeh içki" ancak bir koşulda görünebilecekti; içen kişi "Lanet olsun, şu zıkkımdan kurtulamadım" benzeri bir cümle kurmalıydı. Sigara içen kişi eğer mutluydu görüntü mozaiklenecekti. Eleştirilere rağmen süreç RTÜK'ün isteği doğrultusunda ilerledi. 4207 sayılı Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun'a dayanarak, eski veya yeni yapım olduğuna bakmaksızın, bütün programlarda sigaranın mozaiklenerek verilmesi kurala bağlandı. Buna uymayanları RTÜK genellikle program başına 50 bin YTL idari para cezası ödemeye mahkûm etti. Hatta bu yasaktan Belçikalı sanatçı George Remi'nin yarattığı Tenten dahi kurtulamadı. 20 Ocak'ta RTÜK, 15 Kasım 2009'da çizgi filme yer veren TV8 televizyonuna, Tenten'in Kaptan Haddock'tan sigarayı bırakmasını istediği sahne nedeniyle 50 bin TL idari para cezası verdi.

Muhafazakârlık kriterlerinin hâkimiyeti ile ilintili olarak RTÜK'ün hem "milli güvenliğe" hem de "genel ahlaka" aykırı olma gerekçe-

siyle verdiği bir cezadan söz edelim. 2008'de Bülent Ersoy'un jüri üyesi olduğu Star TV'deki Popstar Alaturka programında söylediği sözleri 3984 sayılı RTÜK Kanunu'nun 4. maddesinin çeşitli bentlerinde (a, b, c ve d bentleri) ifade edilen "Radyo televizyon ve veri yayınları hukukun üstünlüğüne, Anayasanın genel ilkelelerine, milli güvenliğe ve genel ahlaka uygun olarak kamu hizmeti anlayışı çerçevesinde yapılır" ilkelere aykırı bularak Star TV'ye uyarı cezası verdi. Ersoy'un bu maddeyi harekete geçiren sözleri kısaca şöyleydi: "Eğer çocuk doğurmuş olsaydım, birileri masa başında 'Sen bunu yapacaksın, o da bunu yapacak' diyecek, ben de doğurduğum çocuğu toprağa vereceğim. Var mı böyle bir şey?..."

Farklı Dillerde Yayın

Gerek verilen cezalar, gerek alınan yürütmeyi durdurma kararları, gerekse yapılan yasa değişiklikleri ve tartışmalar farklı dillerde yayın meselesini daha detaylı ele almayı gerektiriyor. Farklı dillerde yayın nedeniyle uyarı cezası alan, yayını durdurulan medya kuruluşları 2000'lerin ilk yıllarında sıkça karşımıza çıkıyor. Türkçe dışındaki dillerde, özellikle Kürtçe yayınlı ilgili yayın kuruluşlarının yaşadıkları sıkıntılar, RTÜK yasasında yapılan değişikliklerle ve ağır işleyen bir süreç sonucunda çözülme noktasına gelebildi.

Ağustos 2002'de 4771 sayılı Kanun'un 8. maddesiyle, hem kamu hem de özel radyo ve televizyon kuruluşları vasıtasıyla farklı dil ve lehçelerde yayın yapılması yasal güvenceye kavuşturuldu. AB'ye uyum sürecinde çeşitli yasalarda değişiklik yapmayı öngören 6. tasarı çerçevesinde TBMM'de kabul edilen ve 19 Temmuz 2003'te yürürlüğe giren 4928 sayılı Yasa Paketi içinde yer alan "kamu ve özel radyo ve televizyon kuruluşlarınca Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir" hükmü çerçevesinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nca hazırlanan yönetmelik,¹⁴ 25 Ocak 2004 tarihli Resmi Gazete'de (Sayı: 25357) yayımlandı.¹⁵ Yönet-

meliğe göre: "Kamu ve özel ulusal radyo ve televizyon kuruluşlarının, Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde, RTÜK'ten izin almak suretiyle yönetmelik doğrultusunda" yayın yapabilmelerinin önü açıldı. "Bu dil ve lehçelerde sadece yetişkinler için haber, müzik ve geleneksel kültürün tanıtımına yönelik yayınlar yapılabilecek, bu dil ve lehçelerin öğretilmesine yönelik yayın yapılamayacaktır. Bu dil ve lehçelerdeki yeniden iletim konusu yayınları da dahil olmak üzere, radyolar günde 60 dakikayı aşmamak üzere haftada toplam beş saat, televizyonlar ise günde 45 dakikayı aşmamak üzere haftada toplam 4 saat yayın yapabileceklerdir."¹⁶

Yönetmelikte, anadilde yayın yapmak isteyen yerel medyaya, çizgi film gibi çocuklara yönelik yayınlara ve o anadilin öğretilmesine yönelik programlara izin verilmemesi, yayın sürelerinin kısıtlılığı, radyolara programın hemen ardından televizyonlara alt yazılı olarak çeviri zorunluluğu getirilmesi ve de medya kuruluşlarının, yayımlamak istedikleri programın içeriğini, formatını, kimlerce hazırlandığını önceden RTÜK'e bildirmek zorunda olmaları yayın kuruluşlarınca uygulamada sıkıntı yaratan noktalar olarak dile getirildi. Nitekim, Türkçe dışındaki dillerde yayın ile ilgili

¹⁴ Yönetmelik ile ilgili Erol Önderoğlu'nun değerlendirme yazısı için bkz. <http://eski.bianet.org/2004/01/26/29022.htm>

¹⁵ "Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil Ve Lehçelerde Yapılacak Radyo Ve Televizyon Yayınları Hakkında Yönetmelik" tam metni için bkz. <http://www.belgenet.com/yasa/k4928-y1.html> Söz konusu yönetmelik 13.11.2009'da Resmi Gazete'de yayımlanan yeni yönetmelik sonrası yürürlükten kaldırıldı.

¹⁶ Benzer kapsamlı "Radyo ve Televizyon Yayınlarının Dili Hakkında Yönetmelik" daha önce Aralık 2002'de Resmi Gazete'de yayımlandı. Yönetmeliğe göre Türkçe dışında dil ve lehçelerde yapılacak radyo yayınlarının günde kırk beş dakikayı ve haftada toplam dört saati, televizyon yayınlarının ise günde otuz dakikayı ve haftada toplam iki saati aşmaması karara bağlandı. Bir başka yayının ölçütü de bu dil ve lehçelerin öğretilmesine yönelik yayın yapılamamasıdır. 6112 sayılı yeni RTÜK Kanunu'nda "Yayın dili" başlığı altında 5. maddenin 1. fıkrasındaki düzenlemeye göre: "Yayın hizmetlerinin Türkçe yapılması esastır. Ancak Türkçe dışındaki dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Yayınlar seçilen dilin kurallarına uygun olarak yapılmak zorundadır. Bu yayınlara ilişkin usul ve esaslar Üst Kurulca yönetmelikle belirlenir." http://www.rtuk.org.tr/sayfalar/lcerikGoster.aspx?icerik_id=5a3cac1e-b6d9-4b23-bc7a-8dcd671fceb4

RTÜK Kanunu'ndaki söz konusu değişiklikler sonrasında¹⁷ uygulamalarda kimi sıkıntıların devam ettiği örneklere rastlıyoruz. 2004'te Diyarbakır Gün TV, "Yerel Yönetimler Tartışıyor" sempozumunda yapılan Kürtçe konuşmaları naklen yayınlamak ve Kürtçe şarkılar; Can TV ise yine Kürtçe müzik nedeniyle cezalandırıldılar.

Mart 2005'te TRT yönetimi TRT İNT'teki "Bergüzar" adlı müzik programına katılan Laz müzisyen Birol Topaloğlu'na "mevzuat gereği" Lazca şarkı söylemesinin yasak olduğu uyarısında bulundu. Üç yıl önce TRT 2'nin başka programlarında anadilinde şarkılar söyleyen ve bir engelle karşılaşmayan sanatçıyı, programın yapımcısı Kirmanci, Zazaki, Boşnakça, Arapça ve Çerkezce mümkün olabilir, ancak Lazca şarkı seslendirilmez diyerek uyardı.¹⁸ Aynı TRT, 28 Haziran 2005 akşamı, kanserden ölen sanatçı Kâzım Koyuncu'nun Yedikule'de verdiği ve Türkçe, Rumca ve Lazca şarkılar seslendirdiği konseri yayınladı.

RTÜK İstanbul Bölge Müdürü Cengiz Karakaşoğlu, "Anayasada ülkenin güvenliği ile ilgili temel ilkelere ters olmadığı sürece, Kürtçe, Lazca fark etmez, müeyyidemiz olmaz" açıklaması yaptı. Ancak yayın kuruluşları bu kez yayınların dili değil içeriği nedeniyle engellere takıldı. Kürtçe yayınların içeriği nedeniyle RTÜK'ün savunma istediği yayın kuruluşları oldu. Diyarbakır Can TV, 4 Ocak 2005'te yayınlanan Aynur Doğan'ın "Keçe Kurdan" isimli Kürtçe

¹⁷ 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkındaki Yasa'da değişiklikler yapan 4771 sayılı "Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 8. maddesinde, 3984 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasına ilişkin düzenlemeler yapılmıştır. Düzenlemede "Türk vatandaşlarının günlük yaşamlarında geleneksel olarak kullandıkları farklı dil ve lehçelerde de yayın yapılabilir. Bu yayınlar, Cumhuriyetin Anayasada belirtilen temel niteliklerine, Devletin ülkesi ve milletle bölünmez bütünlüğüne aykırı olamaz. Bu yayınların yapılmasına ve denetimine ilişkin usul ve esaslar, Üst Kurulca çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir" hükmü yer aldı.

AB'ye uyum sürecinde TCK 159 ve 201. maddeler, Vakıflar Kanunu Madde 1 ve Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 3 ve 10. maddelerinin de dahil olduğu 13 yasa, 4771 sayılı Yasa ile yapılan değişikliklerle ilgili detaylı bilgi için bkz. http://www.belgenet.com/yasa/ab_uyum-1.html

¹⁸ Detaylar için bkz. <http://www.chveneburi.net/tr/default.asp?bpgpid=969&pg=1>

parçasının "Devletin varlık ve bağımsızlığına, bölünmez bütünlüğü"ne tehdit olarak görülmesi nedeniyle 31 Mart'ta RTÜK'e savunma gönderdi. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi de, 25 Şubat'ta Doğan'ın şarkısını yasakladı. Yönetmelik sonrası süreçte de Kürtçe yayın yapan yayın kuruluşlarına farklı dilde yayın yapmaktan değil "kin ve düşmanlığa tahrik", "devletin bölünmez bütünlüğüne tehdit" gibi nedenlerle RTÜK'ten uyarı ve cezaların devam ettiği vakalar oldu.

28 Aralık 2005'te bir basın toplantısı düzenleyen dönemin RTÜK Başkanı Zahid Akman'ın Ocak 2006 ortasında veya sonunda farklı dillerde yayına başlanabileceğini söylemesi sonrasında, 2005 itibariyle iki yıldır Türkçe dışı dil ve lehçelerde yayın yapmayı bekleyen yerel ve bölgesel radyo ve televizyon kuruluşları açısından yeni bir sürece girildi. 7 Mart 2006'da RTÜK, Güneydoğu'da yayın yapan üç yerel medya kuruluşuna –Diyarbakır Gün TV ve Söz TV ile Şanlıurfa Medya FM– Kürtçe yayın yapma izni verdi. RTÜK'ün taahhütname imzalatarak Kırmançi yayın için izin verdiği Gün TV, 23 Mart 2006 akşamı "Derguşa Çande" (Kültür Beşiği) başlıklı bir kültür sanat programı yayınladı. Kürtçe yayın izni alan Şanlıurfa Medya FM ve Diyarbakır Söz TV de, aynı gün bu dilde yayına başladılar.

Yayın kuruluşları Türkçe dışındaki dillerde yayın süreleri ile ilgili uygulamada sıkıntılar yaşadıklarını 2006'da dile getirmeye devam ettiler. Diyarbakır'dan yayın yapan Gün TV Yayın Yönetmeni Cemal Doğan, TV'ler için haftalık dört saat, radyolar için de beş saat olan anadilde yerel yayın sürelerinin "sinema ve müzik gibi kültürel yayınlar için" gevşetildiği yolundaki haberlerden memnuniyet duymadıklarını dile getirdi. Var olan koşullarda ciddi zorluklarla yayın yaptıklarını açıklayan Doğan, RTÜK'ün münferit yayınlarla ilgili değil düzenli yayın şartlarında kolaylık sağlamasını beklediklerini ifade ederek "Yönetmeliğin kapsamı bu şekilde kaldığı sürece sıkıntılar sürecektir. Eğer bu konuda bir adım atılmak isteniyorsa, yönetmelik tamamen gözden geçirilsin," dedi. RTÜK'ün izniyle 23 Mart'ta Kürtçenin Kırmançi lehçesinden yayına başla-

yan Şanlıurfa Medya FM de, anadilde yayını zor şartlarda gerçekleştirdiğini belirtti. Hafta içerisinde toplam beş saat Kırmançı yayın yapan radyonun Genel Koordinatörü Mustafa Arısüt, program hazırlığı, sunumu ve bürokratik yükümlülüklerin yerine getirilmesi için iki kişiyi günde on saat çalıştırdıklarını ifade etti.

2007'de Türksat üzerinden yayın yapan Yol TV ilk kez "Hard u Asmen" ("70 Yılın Yarası") adlı bir programı Zazaca yayınlamaya başladı. 2008 içinde de, basın kuruluşlarından yapılan talepler sonucunda bazı olumlu hareketliliklerin yaşandığı örnekler ortaya çıktı. Örneğin Muş'ta yayın yapan FM 49 radyosu, toplumsal bilinçlenmeye hizmet etmek için hazırladığı "Nesiller için sağlıklı yaşam" programını Kürtçe yayınlayabilmek için RTÜK'ten izin aldı. Günde zaten münferit olarak on on beş kadar Kürtçe müzik parçasına yer verdiklerini açıklayan radyo yetkilisi Bülent Toplu, yasal çeviri şartı nedeniyle 15 dakikası Kürtçe, 15 dakikası da Türkçe olacak programın hiç Türkçe bilmeyen, özellikle yaşlı nüfusun bilinçlenmesine olumlu katkı yapacağı yönünde görüş bildirdi. 2008'den itibaren, 2009'da "TRT Şeş" adlı Kürtçe dilde yayın yapacak bir kanalın açılacağına yönelik bilgiler basın ve kamuoyuyla paylaşıldı.

Haziran 2008'de kabul edilen 5767 sayılı "Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu ile Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"la TRT'nin farklı dillerde yayın yapmasına izin verildi. 13 Kasım 2009'da yürürlüğe giren "Türk Vatandaşlarının Günlük Yaşamlarında Geleneksel Olarak Kullandıkları Farklı Dil ve Lehçelerde Yapılacak Radyo ve Televizyon Yayınları Hakkında Yönetmelik"ten sonra "farklı dil ve lehçelerde yayın yapma izni olmayan yayın kuruluşlarının günlük, aylık ve yıllık yayın planları göz önüne alındığında süreklilik arz etmeyen münferit müzik eserlerinin yayınları ve sinema filmlerine yer verilmesi izne tabi değildir" şeklindeki düzenleme ile müzik yayınlarıyla ilgili yaşanan bürokratik sıkıntılar, içeriklerinde bir "sakınca" görülmemek kaydıyla, büyük ölçüde çözüldü.

Ocak 2009'da, Kürtçe yayın yapan TRT Şeş (TRT 6) yayın hayatına başladı. TRT, 7 Haziran 2004'ten bu yana günde yarım saat olarak sürdürdüğü Kürtçe yayını, TRT Şeş'in devreye girmesiyle birlikte 12 saate çıkardı. TRT Şeş, Kürtçe yayınına 1 Ocak günü, saat 19.00'da TRT Arı Stüdyosu'nda canlı olarak gerçekleştirdiği ve Nilüfer Akbal ve Rojin'in sundukları ve şarkılar söyledikleri bir programla başladı. Cumhurbaşkanı Gül, TRT Şeş'te yaptığı konuşmada "TRT'nin halkımızın konuştuğu farklı dil ve lehçelerde yayın yapıyor olmasını büyük memnuniyetle karşılıyorum" dediği mesajını Türkçe ve Kürtçe "TRT 6 hayırlı olsun" (*TRT Şeş, li ser xere be*) sözleriyle tamamladı. Ancak TRT Şeş için düzenlenen resepsiyona, Kürtçenin seçim propagandasında kullanılmasında hâlâ devam eden sorunlar, Kürt alfabesinin kullanımı ile ilgili sıkıntılar, sürmekte olan anadilde eğitim sorunları ve genel olarak Kürt sorununun çözümünde samimi adımların henüz atılmaması nedeniyle DTP'liler katılmadı. Yeni kanalın bir seçim yatırımı olmaması yönünde uyarı ve temennilerini bildiren milletvekillerinden Hasip Kaplan ayrıca Kürtçede yer alan *x, w, q* harflerinin alfabeyle alınması yönünde bir yasa teklifi de sundu. TRT Şeş'in devamında TRT Kürtçe radyo yayınına da 1 Nisan'da, Türkiye'nin Sesi radyosunda başlandı. Radyo, Ermenice radyo yayınına ise 2 Nisan 2009'da başladı.

2009 sonrasındaki süreçte 24 saat yayın izni ya da Lazca, Çerkezce ve Zazaca yayınlar için RTÜK'e başvurular oldu. Diyarbakır ve bölgesinde dört yılı aşkın bir süredir günde 45 dakika Kırmançi yayın yapan Gün TV, TRT Şeş gibi günde 24 saat yapabilmek için Ocak 2009'da RTÜK'e başvurdu. Hukukçu ve yazar Hüseyin Aygün de, Kürtçe Kırmançi yayına başlayan TRT Şeş'ten, Türkiye'de Zazaca konuşan yaklaşık 2 milyon yurttaşına yönelik de yayın yapmasını beklediklerini belirtti. Aynı taleple Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile görüşen Kafkas Dernekleri Federasyonu (KAFFED) ise Çerkezce (Adigece ve Abazaca) yayın taleplerini ilettiler. Aralarında Aydın Karahasan, Dr. Mustafa Kibaroğlu, Sadık Varer, Selma Çakır Koçiva gibi aydınların olduğu bir grup, Başbakanlığa dilekçe

vererek UNESCO'nun Tehlike Altındaki Diller Atlası'nda yer alan Lazcanın yok olmaması ve varlığını sürdürebilmesi, muhtaç duyduğu yaşam ortamının yaratılabilmesi için devletten destek olmasını istediler.

Nisan 2010'da ise TRT'nin Arapça yayın yapan kanalı TRT Et-Türkiye'nin yayınları başladı. Kanalın koordinatörü TRT'nin bu kanalla, son yıllarda Türkiye'ye yönelik Arap dünyasında oluşan siyasi merakın giderilmesinin amaçlandığını açıkladı.

"Genel Ahlak" için RTÜK

Farklı dillerde yayınlarla ilgili engeller, düzenlemeler ve çabalara yer verdikten sonra son dönemlerde, özellikle dizilere müdahaleleri ile tartışma konusu haline gelen RTÜK yayın hizmet ilkelerini de ayrıca ele alma gereği duyuyoruz. 3984 sayılı bir önceki yasa da yayın ilkelerini düzenleyen 4. maddenin b, d ve m bentleri¹⁹ dizilere verilen uyarı cezalarında karşımıza çıkmaktayken 6112 sayılı yeni yasada benzer içerikli yasa maddeleri "yayın hizmet ilkeleri" başlığı altında 8. madde kapsamında ve yeni eklemelerle uyarılar ve para cezaları bağlamında sıkça duyulur hale geldi. Yeni yasada öncekine göre önemli bir farklılık, yayınlar "Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz" diyen (h) bendi ve "müstehcen olamaz"²⁰ diyen (n) bendi. Özellikle televizyon dizileri nedeniyle verilen cezalarda bu maddeler ön plana çıkıyor. Önceki RTÜK yasası "genel ahlak, milli ve manevi değerler" gibi

¹⁹ 4-b) Toplumun milli ve manevi değerlerine,

4-d) Genel ahlak, toplum huzuru ve Türk aile yapısına,

4-m) Çocukların ve gençlerin fiziksel, zihinsel, ruhsal ve ahlaki gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek yayın yapılması esasına...

²⁰ Yaman Akdeniz ve Kerem Altıparmak'ın dikkat çektiği üzere (2008: 55) "müstehcen" in anlamı Türk Ceza Hukuku'nda açık değil. Türk Ceza Kanunu "müstehcen" deyimini tanımlanmıyor. TCK gerekçesine göre müstehcenlik suçuyla, "halkın ar ve haya duygularının, toplumun ortak edep ve ahlak temizliğinin korunması" amaçlanıyor. Bu da cinsel içerikli tüm yayınların cezalandırılabilmesine işaret ediyor. Bkz. Akdeniz, Yaman ve Altıparmak, Kerem (2008), *İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır*. http://www.cyber-rights.org/reports/internet_yasak_siyah.pdf

oldukça muğlak ve operasyonel olmayan tanımlar nedeniyle eleştiriler aldıkça, yeni yasada yapılan düzenlemelerle, adeta muğlaklıktan kaçınmak adına, alkolün zararlı etkileri ve müstehcenlik vurgusu artırılarak daha da tartışmalı bir noktaya gelindi.²¹ Bu da birçok somut örnekle RTÜK'ü keyfi müdahalelerin, "ahlakçı" ve muhafazakâr denetlemelerin kurumuna dönüştürdü.²²

RTÜK'ün uygulamaları ve yaptırımlarına yöneltilen eleştiriler, gelen süreçte ülkede yaşanan politik tartışmalara, siyasal atmosfer ve dönemin iktidar partisinin ideolojilerine paralel bir yönde seyrediyor. Bunda RTÜK'ün kuruluş yapısında ve üyelerinin dağılımında iktidar partisinin ağırlığının yeni yasa ile artırılması etkili. RTÜK yasasında Kurumun idari ve mali özerkliğe sahip, tarafsız bir kamu tüzel kişiliği niteliğinde olduğu ifade ediliyor. Ancak 6112 sayılı Kanun'un 35. maddesinin 1 ve 2. fıkraları, özerklik ve tarafsızlık nitelikleri ile çelişkili bir tablo ortaya koyuyor. Yasa'ya göre RTÜK'ün TBMM tarafından seçilen dokuz üyesinin dağılımı siyasi parti gruplarının milletvekili sayısı oranında. Bu da RTÜK'ün iktidar partisinin püriten reaksiyonerliği doğrultusunda yayınlara müdahalede bulunmasını anlaşılır hale getiriyor.²³

Yakın zamanda, ağırlıkla yerli dizilerin denetlenmesine ilişkin iktidarın talep ve niyetleri bağlamında yaşanan polemikler siyasal

²¹ İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP) 15 Mayıs 2012'de 6112 sayılı RTÜK Kanunu'nun yeterli açıklıkta olmayan, belirsiz ifadeler taşıyan ve AİHS 10/2. maddesindeki sınırlama ölçütlerinden daha geniş sınırlamalara yer vererek ifade özgürlüğünü sınırlandıran 5, 7, 8, 18, 32, 33 ve 46. maddelerin değiştirilmesini istedi. Avukat Hüsni Öndül'ün hazırladığı Türkiye'de İfade Özgürlüğü: Mevzuat ve Yargı Gözlem Raporu için bkz. http://www.ihop.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=579

²² Gülseren Adaklı ve Burcu Sümer (2010) yasa henüz taslak halindeyken taslakla ilgili en temel gözlem ve eleştirilerinin, özellikle içerikle ilgili hükümlerin AB Görsel İşitsel Medya Hizmetleri Direktifi ile uyum içerisinde olması, lakin Türkiye'de medya sahipliği, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) yapısı ve idari yaptırımlar gibi kronikleşen sorunlara çözüm getirecek düzenlemelere yer verilmeyişi olduğunu dile getirdiler. Bkz. http://ilef.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1275562046RTUK_TASLAKI_ILEF_GORUSU_2010.pdf

²³ 2005'te 3984 sayılı Kanun'da, Kurul üyelerinin tamamının Meclis tarafından seçileceği yönünde değişiklik yapıldı. Dönemin cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer yasa'yı veto ederken gerekçesinde, yasanın parti yandaşlığı yarışının önünü açacağını ve RTÜK üyelerinin tarafsızlığını etkileyeceğini belirtti.

iktidarın RTÜK ile ilişkisine dair fikir verici. 8 Haziran 2012'de "Türk Sivil Toplum Kuruluşları Buluşması" etkinlikleri kapsamında konuşan Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç "Hepimizin yaşam biçimleri, düşünceleri, dini inançları, dindarlık dereceleri, aile ve toplum yaşayışları farklı olabilir. Dolayısıyla tek yönlü bir yayın yapmadığımızı, topluma hitap ettiğimizi, toplumdaki genel geçer kuralların da farkında olduğumuzu bilmenizi istiyorum," sözleriyle başlayan konuşmasını "Biz hop oturup hop kalkıyoruz ama kurul bize inat ters kararlar vermeye devam ediyor"²⁴ ifadeleriyle bitiriyor. Bu sözler, Arınç'ın da dahil olduğu bazı kesimlerce eleştirilen *Muhteşem Yüzyıl*, *Behzat Ç*, *1 Kadın 1 Erkek* dizileri başta olmak üzere, artan oranda uyarı cezaları alan ve yaptırımlarla karşılaşan yerli dizilere siyasal iktidarın yaklaşımına dair bir örnek. Arınç'ın kimi yayın organlarında "tatlı sert" olarak yorumlanan sözleri "çağdaşlık ve özgürlük" vurgusu ile başlayıp, RTÜK'ten siyasal iktidarın muhafazakâr ideolojisi ile uyum içinde çalışmasını bekledikleri imasıyla sona eriyor.

RTÜK'ün "muhafazakâr değerler" reaksiyonu şüphesiz yerli dizilerle sınırlı değil. Kurul Mart 2011'de "toplumun milli ve manevi değerlerine, Türk aile yapısına aykırı" olduğu gerekçesiyle, eşcinsel evlilikle ilgili sahneler içeren "Sex and the City 2" filmini yayınlayan Digitürk kanalından idari para cezası uygulaması öncesi savunma istedi. Kararın görüşülmesinde RTÜK kendi içinde de tartışmalar yaşadı. Dokuz üyesi bulunan Kurul'un beş üyesinin oyuyla kanala idari para cezası uygulanmasına karar verildi. Kurul başkanı Davut Dursun ile üyeler Korkmaz Alemdar, Hülya Alp ve Esat Çıplak ise cezaya karşı oy kullandılar, ancak karşı oy kullanan üyeler bile ceza verilmesine karşı çıkmalarına rağmen, eşcinsel evlenme görüntülerini çarpık ve ahlakdışı olarak nitelediler. Esat Çıplak cezaya karşı çıkışını şöyle gerekçelendirdi: "Toplumsal normların dışında kalan meşruiyet dışı ilişkinin olağanmış gibi sergilenmesi rahatsız edicidir. Ancak bu yayın şifreli bir ka-

²⁴ <http://t24.com.tr/haber/bulent-arinc-rtukun-kararlari-yuzunden-hop-oturup-hop-kalkiyoruz/205890>

6112 sayılı Kanunda "Yayın Hizmeti İlkeleri" maddesi

MADDE 8 – (1) Medya hizmet sağlayıcılar, yayın hizmetlerini kamusal sorumluluk anlayışıyla bu fıkrada yer alan ilkelere uygun olarak sunarlar. Yayın hizmetleri;

a) Türkiye Cumhuriyeti Devletinin varlık ve bağımsızlığına, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne, Atatürk ilke ve inkılaplarına aykırı olamaz.

b) İrk, dil, din, cinsiyet, sınıf, bölge ve mezhep farkı gözeterek toplumu kin ve düşmanlığa tahrik edemez veya toplumda nefret duyguları oluşturamaz.

c) Hukukun üstünlüğü, adalet ve tarafsızlık esasına aykırı olamaz.

ç) İnsan onuruna ve özel hayatın gizliliğine saygılı olma ilkesine aykırı olamaz, kişi ya da kuruluşları eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeremez.

d) Terörü övemez ve teşvik edemez, terör örgütlerini güçlü veya haklı gösteremez, terör örgütlerinin korkutucu ve yıldırıcı özelliklerini yansıtıcı nitelikte olamaz. Terör eylemini, faillerini ve mağdurlarını terörün amaçlarına hizmet eder şekilde sunamaz.

e) İrk, renk, dil, din, tabiiyet, cinsiyet, özürllülük, siyasi ve felsefi düşünce, mezhep ve benzeri nedenlerle ayrımcılık yapan ve bireyleri aşağılayan yayınları içeremez ve teşvik edemez.

f) Toplumun milli ve manevi değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı olamaz.

g) Suç işlemeyi, suçluyu ve suç örgütlerini övücü, suç tekniklerini öğretici nitelikte olamaz.

ğ) Çocuklara, güçsüzlere ve özürllülere karşı istismar içeremez ve şiddeti teşvik edemez.

h) Alkol, tütün ürünleri ve uyuşturucu gibi bağımlılık yapıcı madde kullanımı ile kumar oynamayı özendirici nitelikte olamaz.

ı) Tarafsızlık, gerçeklik ve doğruluk ilkelerini esas almak ve toplumda özgürce kanaat oluşumuna engel olmamak zorundadır; soruşturulması basın meslek ilkeleri çerçevesinde mümkün olan haberler, soruşturulmaksızın veya doğruluğundan emin olunmaksızın yayınlanamaz; haberin verilişinde abartılı ses ve görüntüye, doğal sesin dışında efekt ve müziğe yer verilemez; görüntülerin arşiv veya canlandırma niteliği ile ajanslardan veya başka bir medya kaynağından alınan haberlerin kaynağının belirtilmesi zorunludur.

i) Suçlu olduğu yargı kararı ile kesinleşmedikçe hiç kimse suçlu ilan edilemez veya suçluymuş gibi gösterilemez; yargıya intikal eden konularda yargılama süresince, haber niteliği dışında yargılama sürecini ve tarafsızlığını etkiler nitelikte olamaz.

j) Haksız çıkarlara hizmet eden ve haksız rekabete yol açan unsurlar içeremez.

k) Siyasi partiler ve demokratik gruplar ile ilgili tek yönlü veya taraf tutar nitelikte olamaz.

l) Genel sağlığa, çevrenin ve hayvanların korunmasına zarar verecek davranışları teşvik edemez.

m) Türkçenin, özellikleri ve kuralları bozulmadan doğru, güzel ve anlaşılır şekilde kullanılmasını sağlamak zorundadır; dilin düzeysiz, kaba ve argo kullanımına yer verilemez.

n) Müstehcen olamaz.

o) Kişi veya kuruluşların cevap ve düzeltme hakkına saygılı olmak zorundadır.

ö) Bilgi iletişim araçları yoluyla yarışma veya lotarya içeremez, dinleyici ve seyircilere ikramiye verilemez veya ikramiye verilmesine aracılık edemez.

p) Medya hizmet sağlayıcı tarafından yapılan veya yaptırılan anket ve kamuoyu yoklamalarının, hazırlık aşamasından sonuçların ilanına kadar noter nezaretinde gerçekleştirilmesi zorunludur.

r) Kişileri fal veya batıl inançlar yoluyla istismar edemez.

s) Toplumsal cinsiyet eşitliğine ters düşen, kadınlara yönelik baskıları teşvik eden ve kadını istismar eden programlar içeremez.

ş) Şiddeti özendirici veya kanıksatıcı olamaz.

(2) Radyo ve televizyon yayın hizmetlerinde, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde içerik taşıyan programlar bunların izleyebileceği zaman dilimlerinde ve koruyucu sembol kullanılmadan yayınlanamaz.

(3) İsteğe bağlı yayın hizmeti sağlayıcıları, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimini olumsuz etkileyebilecek nitelikteki yayın hizmetlerinin, bunların bu tür hizmetleri normal şartlar altında duymayacakları ve görmeyecekleri şekilde sunulmasını sağlamakla yükümlüdür.

naldadır. Yayın içeriğinden ötürü ilgili yayın kuruluşuna müeyyide uygulamak demek, Üst Kurul'un amacını aşarak topluma neyi tercih etmesi gerektiğini dikte etmek anlamına gelmektedir."²⁵ Tepki gören bu karardan sonra Lambda İstanbul LGBTT Dayanışma Derneği RTÜK'ün eşcinsellere yönelik ayrımcılığı körüklemeye son vermesini istedi.

RTÜK'ün farklı kesimlerce farklı tepkiler alan bir kararı da Habertürk TV'de 10 Şubat 2012'de yayınlanan ve modacı Cemil İpekçi'nin konuk olduğu "Alt-Üst Muhabbetler" adlı program ile ilgili. Programda İpekçi'nin "Evlilik artık çok geride kalmış bir kavram. Benimle birlikte olan erkek arkadaşım, yıllar sonra bir bayanla evlendi. Onunla evliyken, benimle de beş yıl birlikte yaşadı. Bu dönemde ben, erkek arkadaşımın gözünde çok daha kıymetli oldum," sözleri programa yaptırım uygulanmasını RTÜK'ün gündemine taşıdı. RTÜK İzleme Dairesi, Mayıs 2012'de program hakkında hazırladığı raporda: "Türk toplumunun değer yargıları ve ahlak anlayışı gözardı edilmektedir. Hemcinslerin birbirleri ile olan cinsel birliktelikleri, aile mefhumunu zedeler ve toplumsal bir dejenerasyona sebebiyet verebilir. Metres hayatı, eşcinsellik, aldatma gibi ilişkilerin olağan bir durum gibi gösterilmeye çalışılması, aile kurumunu yıpratmaya yönelik bir uygulamadır," görüşünü savundu ve ceza istedi. Raporu inceleyen RTÜK üyeleri ise, programda "Toplumun milli ve manevi değerlerine, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırılık" bulmayarak Habertürk TV'ye cezaya gerek görmedi.

Bu kararın ardından habervaktim adlı haber sitesinde "RTÜK'ten Şok Karar" başlığı ile ve şu ifadelerle yer verildi: "RTÜK, uzman raporunu hiçe sayarak eşcinsel modacı Cemil İpekçi'nin Habertürk TV'de yaptığı 'sapıkça açıklamaları' ifade özgürlüğü olarak değerlendirdi ve gelen şikâyetleri reddetti."²⁶ Aynı haber *Radikal* gaze-

²⁵ <http://www.haberturk.com/medya/haber/613043-escinsel-evlilik-torenine-rtukten-sok-ceza>

²⁶ <http://www.habervaktim.com/haberoku.php?id=242223>

tesinde ise "RTÜK'ten Eşcinsel Açılım" başlığı ile verildi.²⁷ Esasen *Radikal*, Kurul'un kararını olumlu yönde bir dille değerlendirmiş olsa da haber için kullandığı başlık olumlu yaklaşımını yansıtır olmaktan uzak. "Eşcinsel açılımı" yerine "eşcinsel açılım" ifadesinin kullanılması "Kürt açılımı"nın çağrıştırdığı tarzda bir "açılım"a değil, açılımın kendisinin eşcinsel olduğuna ilişkin bir nitelemeye işaret ediyor.

RTÜK'ün milli ve manevi değerlere, genel ahlaka ve ailenin korunması ilkesine aykırı, çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verebilecek türde oldukları gerekçesiyle yaptırım uyguladığı yayın içerikleri dizilerle sınırlı olmadığı gibi bu gerekçeleri adeta bir sansür mekanizması gibi işleten tek kurum da RTÜK değil. TRT Genel Müdürü İbrahim Şahin, Aralık 2011'de Ülke TV'ye yaptığı açıklamada toplumsal değerlerin dizilerde yok sayılmasından şikâyet ederek, kendi deyişiyle "cinsellik içeren sahneleri, iki erkeği aynı yatağa sokan dizileri" eleştirdi.²⁸ Kültür ve Turizm Bakanlığı Sinema Genel Müdürü Mesut Cem Erkul'un Ocak 2012'de sarf ettiği sözler de benzer bir yaklaşımın sadece radyo ve televizyon yayıncılığını hedef almadığını gösteriyor. Erkul'un "Kültür ve Turizm Bakanlığınca, Türk filmlerini destekleme konusunda yeni bir mekanizma oluşturularak gişe yapan filmlerin yanı sıra, tüm aile bireylerinin birlikte izleyebileceği, genel izleyiciye hitap eden yapımların teşvik edilmesini" içeren sözlerine aralarında Semih Kaplanoğlu, Zeki Demirkubuz, Tuncel Kurtiz, Durul ve Yağmur Taylan gibi birçok ismin bulunduğu 82 sinemacı, ortak bir bildiri yayınlarak, tepki gösterdi.²⁹

²⁷ <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1088166&CategoryID=138>

²⁸ <http://gundem.milliyet.com.tr/trt-genel-muduru-nden-dizilere-agir-elestiri/gundem/gundemdetay/20.12.2011/1477960/default.htm>

²⁹ <http://www.ntvmsnbc.com/id/25315811/>

Muhafazakârlık: Devlet ve RTÜK "Edep" Peşinde!

Erol Önderoğlu

Son yıllarda kimi mahkeme yargıçlarının edebi eserleri yargıladıklarında Diyanet İşleri Başkanlığı, Başbakanlık Çocukları Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu ve İlahiyat fakültelerinden bilirkişi raporu/görüş için başvurma gereği duyduklarına tanık oluyoruz.

Roman türünden üretilen edebi eserler, ne bilimsel ne de birer dinsel yayın olarak kabul görülemeyecekleri halde, neden söz konusu resmi kurumların görüşüne teslim edilebiliyor?

Bu uygulama sadece hukukçuları değil, yargılamaları izleyen hukukla ilgili olmayanları da şaşırtıyor. Hak savunucuları ve düşünce özgürlüğü için mücadele verenler, bu işlemlerde hukuk adına ciddi bir geriye dönüşün işaretlerini görüyorlar.

Söz konusu iklim, inanç ve dini unsur içeren edebiyatın baskı altında tutulduğu, muzır edebiyat eserlerinin "poşet içinde satılmaya" zorlandığı yönündeki kanaatleri de yaygınlaştırıyor.

Üstelik bir de Radyo Televizyon Üst Kurulu'nun (RTÜK) son yıllarda televizyon dizilerine müdahale ettiği, ayrıca gündelik siyasetin yoğun şekilde muhafazakarlık/çağdaşlık karşıtlığı üzerinden gündem geliştirdiği de düşünülürse, temel endişe belirli yaşam tarzlarının medyadan dışlandığı şekline bürünüyor.

Yazın dünyasına dönecek olursak, sorunun sadece yazar, yayıncı ve okur kitlelerini değil hukuk camiasında tartışma yarattığı görülüyor. Yargının görevi, edebiyatın inanç dünyasında varlık göstermesine, roman ve diğer kurgusal türler yoluyla dini yaşam ve kanaatları işlemesine set çekmek midir? Hukukun görevi nedir? Örneğin, bir roman "halkın duygularını aşağılamak" ile suçlanıp yazarı, yayıncısı veya çevirmeni hapis istemiyle yargılanabilir mi? Çağdaş yargının rolü, bu tür kitaplar değerlendirildiğinden resmi kurumların sözcülüğünü mü yapmaktır?

Bazı kişilerin "dini duygularım rencide edildi" yakınmasıyla başvurdukları savcılar, yayımlama özgürlüğü, düşünceyi yayma özgürlüğü açısından son derece tartışmalı uygulamalara neden oluyorlar.

Yazın karakterleri yoluyla din eleştirisi, anarşizm ve ateizm, ister kurgusal olsun ister olmasın, "yüksek din otoriteleri"ne havale ediliyor. Bu tartışmalı kararlara imza atan yargıçlar da, ister mahkumiyet kararı versinler isterse vermesinler, bu yolla kurdukları hükümlerle kendilerini "resmi din" söylemine alet etmiş oluyorlar.

Gürsel'in romanı ilahiyatçıya soruldu!

Bunun sakıncalarına, Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi'nin, kaleme aldığı *Allah'ın Kızları* romanında dini "değerleri aşağıladığı" ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik ettiği" iddiasıyla yazar Nedim Gürsel'i yargılamasında rastlıyoruz. Yazar 25 Haziran 2009'da beraat ettiyse de akıllarda mahkemenin, Marmara Üniversitesi Temel İslam Bilimleri Bölümü Kalam Anabilim Dalı'ndan Prof. Dr. İlyas Çelebi'den uzman görüşü talep etmesi kaldı. Ayrıca, olayın vahametini gösteren diğer bir boyut da İstanbul Emniyeti'nden "kitabın yayımlanması sonucu kamu düzenini bozucu bir eylem kayıtlarımıza yansımada" belgesi istenmesi oldu.

Apollinaire Muzır Kurulu'na kaldı!

Muhafazakârlık hamleleri dahilinde görülebilecek diğer bir vaka da, Ben Mila'nın *Perinin Sarkacı*, Guillaume Apollinaire'in *Genç Bir Don Juan'ın Maceraları* ve Fransız P.V.'nin yayıma hazırladığı *Görgülü ve Bilgili Bir Burjuva Kadınının Mektupları* adlı kitapları nedeniyle yargılanan Sel Yayınları sahibi İrfan Sancı ve çevirmen İsmail Yergüz ile ilgili.

İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi, 25 Mayıs 2010'da görülen duruşmada, görüş için dava dosyasını 1927'de kurulan Başbakanlık Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu'na göndermeyi kararlaştırıyor. Mahkeme, bu kez kuruldan "halkın ar ve haya duygularını incitir" raporu gelince 7 Aralık 2010'da yayıncıyı akladı. Mahkeme TCK'deki müstehcenliğe dair hükümlerin "bilimsel eserlere, çocuklara ulaşması engellenmek koşuluyla, sanatsal ve edebi değeri olan eserler hakkında uygulanmayacağı"nı kabul etti.

Ancak örnekler istisnalarla sınırlı değil: Bugünlerde de William Burroughs'un *Yumuşak Makine* ile Chuck Palahniuk'un *Ölüm Pornosu* kitaplarının çevirilerinin yargılandığı, mahkemelerin Başbakanlık Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu'na sarıldıkları konuşuluyor.

Gerçi "müstehcenlik" suçlamasıyla örneğin 2002 ve 2004 yıllarında da karikatürist Metin Üstündağ'ın *Pazar Sevişgenleri* adlı karikatür albümü nedeniyle ve yazar Enis Batur'un *Elma* romanından dolayı mahkeme karışısına çıkarıldıklarını hatırlıyoruz.

RTÜK de boş durmuyor

Ancak tartışma yaratan bu yargı kararları dışında özellikle RTÜK eliyle televizyon dizi içeriklerine müdahale edilmesi yetkililere yönelik önyargıları beslemekle kalmadı, kültür hayatına çok yönlü bir "ayar çekmeye" kalkışıldığına dair rahatsızlıklara neden oldu.

Hatırlanacak olursa RTÜK, daha tanıtım fragmanları yayımlandığında ve billboardlarda tanıtıldığına Başbakan yardımcısı Bülent Arınç ve Saadet Partililerin tepki gösterdiği *Muhteşem Yüzyıl* dizisi konusunda yayıncı kuruluş olarak Show TV televizyonuna 12 Ocak 2011'de uyarı cezası vermişti. RTÜK, "toplumun milli ve manevi değerlerine aykırı yayın yapıldığı" gerekçesine sığınyordu. Kurul, henüz yayına girmiş diziyile ilgili izleyicilerden çok sayıda şikâyet aldığını açıklıyordu. Ayrıca, uyarı dikkate alınmazsa dizi "bir ile 12 kez arasında" yasaklanacaktı.

Haziran 2008'de RTÜK'ün *Behzat Ç.* dizisi nedeniyle Star TV'yi uyardığı- ni konuşuyorduk. Kurul kanaati o ki, dizi karakterleri, "kötü Türkçe ve ar-

6112 sayılı Yasada suistimale açık ve yayın özgürlüğü önünde engel oluşturabilecek bir başka düzenlemeye değinmeden bu bölümü bitirmeyelim. "Olağanüstü dönemlerde yayınlar" başlığı altında karışımıza çıkan 7. maddenin 1. fıkrasına göre:

"Savaşlar, terör amaçlı saldırılar, doğal afetler ve benzeri olağanüstü durumların ortaya çıkardığı kriz zamanlarında da ifade ve haber alma özgürlüğü esas olup, yayın hizmetleri önceden denetlenemez ve yargı kararları saklı kalmak kaydıyla durdurulamaz. Ancak, milli güvenliğin açıkça gerekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulmasının kuvvetle muhtemel olduğu durumlarda, Başbakan veya görevlendireceği bakan geçici yayın yasağı getirebilir."

goyu kullanıyor", "alkol kullanımını da özendiriyor". Bir kez daha, "çocukların ve gençlerin fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimi" düşünülüyordu.

Geçmişten bugüne, *M.U.C.K* adlı gençlik dizindeki "erotik dans" gerekçe gösterilerek Show TV'ye 400 bin TL para cezası verilmesiyle geliyor.

Çağdaş hukukun rolü artacak

İnsan haklarının çağdaş anlamda güvence altına alınmasını bekleyenlerin endişesi, bunun birkaç muhafazakar kadronun işi olmaktan öte bir uygulama olarak, yargıda evrensel hukuka da meydan okuyan genel bir dönüşüme işaret etmesidir.

Günümüz Batı toplumlarında, örneğin Hazreti Muhammet konulu karikatürlerin yol açtığı çatışmalar, çeşitli inanç gruplarına yönelik ayrımcı politikalar, yabancılara ait mezarlıkların tahrip edilmesi, hoşgörüsüzlük ve benzeri pek çok sosyal itilaf, gelecekteki toplum standartlarının güvencesi olarak çağdaş hukukun önemini de gösteriyor.

Ancak bireyin evrensel haklarının henüz iyi ve koşulsuz olarak ortaya konmadığı Türkiye'de, "hassas vatandaş" şikâyetleriyle bazı mahkeme ve yargıçların, Üst Kurul yetkililerinin din ve inanç bekliliğine girişmeleri, gözetmekle sorumlu oldukları cezai alanı din eleştirisine de bu kadar enerjik şekilde açmaları kaygı uyandırıyor.

Bu madde Başbakanı yayıncılık alanında geniş müdahale olanağı sunuyor ve "milli güvenliğin gerekli kıldığı haller" ifadesi ile kapsamı ve tanımı belirsiz bir güvenlik tehdidine dayanarak "egemen" in demokratik usulleri askıya alma yetkisini olanaklı kılıyor. Yayıncılık alanının otoriter müdahaleye açık hale geldiği bir "istisna hali", zaten engelibeli olan düşünce ve ifade özgürlüğü yolunda potansiyel bir tehdit olarak yorumlanmaya açık.³⁰

³⁰ CHP yeni yasanın yukarıdaki eleştirilerde de dile getirilen, başta 7. madde (olağanüstü dönemlerde yayınlar) ve 8. madde (yayın hizmet ilkeleri) olmak üzere tartışmalı maddeleri Mayıs 2011'de Anayasa Mahkemesi'ne götürdü. Bkz. <http://siyaset.milliyet.com.tr/chp-rtuk-yasasini-anayasa-mahkemesine-goturdu/siyaset/siyasetdetay/03.05.2011/1385576/default.htm>

CHP, kanunun şu hükümlerinin iptalini istemişti:

Amerika'da FCC (The Federal Communications Commission), İngiltere'de OFCOM (The Office of Communications) vb. diğer ülkelerdeki düzenleyici kurullar gibi yayın izni ve lisansı verilmesi, yayıncılık alanında erişimin ve rekabetin düzenlenmesi, mülkiyet yapılarının tekelleşme aleyhine kontrol altına alınması, yayın içeriklerinde çeşitliliğin, çoğulculuğun tesis edilmesi, ifade özgürlüğünün teminat altına alınması ve toplumun hiçbir kesiminin nefret söyleminin hedefi olmamasının sağlanması anlamında bir kurulumun varlığı işlevseldir. Ancak tartışmalı kararları ve uygulamaları, RTÜK'ün bir düzenleyici-denetleyici kurultan çok yayın kuruluşlarını otosansüre yönelten, yayın içeriklerine müdahale eden bir nevi sansür heyeti gibi işlediği kanaatini güçlendiriyor.

RTÜK, yayıncılar, yapımcılar ve senaristlerle yaptığı "çözüm toplantıları"nda muhafazakâr hassasiyetleri gözetme konusunda toplumun rahatsızlıklarını gerekçe göstererek medya içerikleri konusunda "ayar vermek"te beis görmüyor. Zira kanallara verilen, uyarı ve program durdurma cezaları, yüksek meblağları bulan para cezaları, "yayın hizmet ilkeleri"ni sınırları belirsiz bir müstehcen-

-
- Olağanüstü durumlarda Başbakan ya da görevlendireceği bakanın geçici yayın ya-sağı getirebilmesi.
 - Yargılama safhasıyla ile haber yayını yapılabilmesine olanak sağlanması.
 - Müstehcen yayın yapılamaması.
 - Cevap ve düzeltme hakkı konusunda hâkime 3 gün içinde karar verme zorunlulu-ğu.
 - Medyada yabancı sermaye oranının yüzde 50'ye çıkarılması.
 - Sıralama ihalesine radyo ve televizyon yayıncılık alanında en az 1 yıl faaliyette bu-lunanların katılabilmesi.
 - RTÜK Başkanı ve başkanvekiline tanınan atama dahil bazı yetkiler.
 - RTÜK'e kurul üyeleri ve kurum personelinin uyacakları mesleki ve etik ilkeleri be-lirleme yetkisi.
 - RTÜK'te sözleşmeli personel çalıştırılması ve ücretlerinin kurul tarafından tespit edilmesi.
 - RTÜK Başkanına atamalar konusunda yetki verilmesi.
 - TRT'nin yayın ilkelerini ihlal müeyyidesini yerine getirmemesi halinde, RTÜK'ün kendiliğinden müeyyide uygulamaması ve ilgili Bakanlığa bildirmekle sınırlı olması.
- CHP'nin Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı başvuruda, davayı esastan görüşen Yüksek Mahkeme, iptal ve yürürlüğünün durdurulması istemlerini Haziran 2012'de reddetti. Bkz. <http://www.milliyet.com.tr/Yazdir.aspx?aType=HaberDetayPrint&ArticleID=1558413>

lik; çocukları ve gençleri "zararlı etkilerden koruma" amacı etrafında düzenleyen RTÜK yasası otosansürün hâkim kılındığı bir medya ortamı yaratılmasına katkıda bulunuyor. Devletin yüksek öğretim alanındaki kontrol mekanizmasına dönüşen YÖK ve yine yayıncılığı siyasal iktidarın müdahale alanına dönüştüren RTÜK gibi askeri vesayet izleri taşıyan kurumlara karşı çözümün köklü anayasal ve kurumsal değişiklikler olduğu ortada.

İnternet Yasakları

İnternet ortamında "işlenen suçlarla mücadeleyi" öngören 5651 sayılı "İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun"un Mayıs 2007'de yürürlüğe girmesini takip eden süreçte, internetteki bilgi ve haber paylaşımı potansiyel yasaklama mecrası oldu. Nisan 2011'de Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB) hosting firmalarına yüzlerce sözcükten oluşan bir "yasaklı kelimeler listesi" gönderdi ve alan adlarında listedeki sözcüklerden birinin yer alması halinde cezai müeyyidelerin uygulanacağı uyarısında bulundu. Tepkiler üzerine bir hafta sonra Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) söz konusu "yasaklı kelimeler listesi"nin tavsiye niteliğinde olduğu, bir zorunluluğun söz konusu olmadığı yönünde açıklama yaptı. Kasım 2011'de uygulanmaya başlanan Güvenli İnternet Hizmeti (GİH) ile birlikte "aile" ve "çocuk" profili olmak üzere iki seçenek üzerinden filtrelenmiş internet hizmeti verilmeye başlandı. Düzenlemeye ilişkin süregelen çalışmalar, internete devlet eliyle sansür olarak yorumlandı ve tartışmalara yol açtı.

5651 sayılı Kanun'dan önce TMK, TCK ve Türk Medeni Kanunu'na dayanarak alınan mahkeme kararları ile web siteleri engellenirken 5651 Sayılı Kanun'dan sonra yasaklarda büyük artış oldu ve binlerce web sitesi erişime kapatıldı. Bunların arasında, Kürt meselesi gibi hassas siyasi konulara ilişkin yayın yapan web sitelerinin yanı sıra, LGBT web siteleri ile cinselliğe ilişkin yayın yapan web siteleri yer alıyor.³¹ Erişim yasaklarının yasal dayanağı

İnternet Yasası'nda belirtilen sekiz çeşit katalog suç ile sınırlı olmasına rağmen, uygulamada, erişimin engellenmesi kararları Terörle Mücadele Kanunu'na, Türk Ceza Kanunu'nun başta 301. madde olmak üzere diğer maddelerine ve fikri mülkiyet haklarına da dayandırılıyor.³²

Erişimi engellenen sitelerin sayısı ile ilgili farklı rakamlar mevcut. Bunlar içerisinde, sürekli güncellenen ve internet sitesinden değişen istatistikleri yayınlayan *Engelliweb* en çok referans alınan kaynaklardan. Alan adı yasaklarını dikkate alarak istatistikler oluşturulan *EngelliWeb'in* açıkladığı rakamlara göre Ekim 2012 itibariyle erişimi engellenen site sayısı 20.792. Web sitelerinin yüzde 84.7'si (17.551 site) TİB kararıyla, yüzde 5'i mahkeme (2041 site) ve yüzde 4'ü (836 site) savcılık kararı ile erişime engellenirken, erişime kapatılan 1283 (% 6.2) internet sitesine ise neden engellendiklerine dair bir açıklama yapılmadı. *Engelliweb* istatistiklerine göre erişimi engelli toplam alan adı sayısının yıllara göre dağılımı şöyle:³³

2007	Engellenen siteler: 43
2008	Engellenen siteler: 1046
2009	Engellenen siteler: 6131
2010	Engellenen siteler: 7762
2011	Engellenen siteler: 14737
2012	Engellenen siteler: 19507

İstatistiklerde 5651 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonraki bir yıl içinde erişimi engellenen alan adı sayısının yaklaşık 30 kat arttığını görüyoruz. 2008'de binlerle ifade edilen yasaklamalar 2012'ye geldiğinde on binlerle ifade ediliyor.

BTK ve TİB yetkililerinin Mart 2012'de verdiği bilgiye göre ilgili yasada belirtilen suç düzenlemeleri kapsamında "uyar-kaldır"

³¹ Erişimi engellenen tüm sitelerin listesi için bkz. <http://engelliweb.com>

³² Kurban, Dilek ve Sözeri, Ceren (2012), *İktidarın Çarkında Medya*, TESEV Demokratikleşme Programı Serisi.

³³ <http://engelliweb.com/istatistikler/>

mekanizmasının işletilmesine ağırlık verilerek, internet sitelerine 110 bin "içerik çıkarma" işlemi yapıldı. İçerik çıkarma işlemlerinin yüzde 60'ının müstehcenlik, yüzde 20'sinin Atatürk aleyhine işlenen suçlar, kalan yüzde 20'sinin ise diğer hususlara ilişkin olduğu kaydedildi.³⁴

Örneklerle devam edelim: 2007'de *Gündem* gazetesinin sitesi ve *8sutun.com* haber sitesi kapatıldı. *8sutun.com* sayfasının kapatılmasına gerekçe olarak Tarım Bakanı Mehdi Eker ile ilgili bir haber gösterildi; Türk Telekom sayfayı süratle kapattı. Ayrıca Gebze 1. Asliye Hukuk Mahkemesi, 4 Eylül 1990'da uğradığı bir silahlı saldırı sonucu yaşamını yitiren araştırmacı yazar Turan Dursun adına açılan *turandursun.com* adlı siteye de yasak koydu. Kararın gerekçesi ve kim tarafından alındığı ise açıklığa kavuşmadı. Uluslararası internet sitelerine uygulanan sansür Türkiye'nin internet yasakları konusunda dünya çapında gündeme gelmesine neden oldu. Dünyanın ve Türkiye'nin en çok kullanılan ücretsiz blog servislerinden biri olan *wordpress.com*'a Türkiye'den erişimin Ağustos 2007'de mahkeme kararı ile engellenmesi ile Türkiye'deki binlerce blog yazarının sitesine erişilemedi. 2008'de Atatürk ile ilgili bir görüntü yayınlaması gerekçesiyle *youtube.com*'a ve de Adnan Oktar'a hakaret içeren ifadelerin yayınlanması gerekçesiyle evrimci, biyolog Richard Dawkins'in web sitesine erişimin engellenmesi örneklerinde olduğu gibi. Sitelere erişim yasağı iki yıl aşkın sürenin ardından kaldırıldı.

Youtube'a erişim yasağı sırasında Başbakan'ın "Ben Youtube'a giriyorum siz de girin" sözleri ise çok konuşuldu. Esasen Başbakan'ın sözleri Türkiye'de internet kullanıcılarının yasaklamaları aşmak için zaten çeşitli yollara halihazırda başvurduğunu hatırlatır nitelikte. Türkiye'deki internet kullanıcılarının DNS engellemelerini aşmak için alternatif DNS adresleri (*anonymizer.com*, *Electronic Frontier Foundation*'un -EFF- TOR ağı ve "onion" gibi) çeşit-

³⁴ <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1083118&CategoryID=77>

li kimlik gizleyen vekil (Proxy) sunucuları ve IP adresi engelleme-lerinde de bunları aşmalarına yardım edecek diğer sistemleri kullanarak web sitelerine erişebilme yolunu izlemeleri neticesinde ceza yürürlükteyken YouTube Türkiye'den en çok girilen beşinci web sitesi oldu.³⁵

Harun Yahya mahlaslı Bilim Araştırma Vakfı (BAV) fahri başkanı Adnan Oktar, adeta tek başına internete savaş açmış bir isim. Kişilik haklarına saldırı gerekçesi ile pek çok internet sitesine yönelik sayısız şikâyetle bulundu. Yukarıda Turan Dursun ile ilgili internet sayfasının kapatılmasının nedenlerinin açıklanmadığını söylemiştik. Zaten defalarca kez kapatılan *turandursun.com* sayfasının Oktar'ın öncelikli hedeflerinden biri olduğunu yeri gelmişken hatırlatalım. Oktar'ın neredeyse bütün şikâyetleri yasal olarak dikkate alındı, aralarında *Ekşi Sözlük (sourtimes.org)*, *wordpress.com*, *antoloji.com*, *superpoligon.com*, *youtube.com*, *dailymotion.com*, *googlegroups.com*, *egitimsen.org.tr*, *geocities.com*, *klip-tube.com*, *gazetevatan.com*, *nacizanebilgi.com*, *turandursun.com*, *anarsist.org* siteleri de olmak üzere çok sayıda site kapatıldı.

Bu bilgilerle birlikte 2008'e doğru ilerlediğimizde şunu görürüz ki, internet sitelerine yönelik yasaklama ve saldırıların şiddeti açıkça katlanıyor ve bu yıl içinde de Adnan Oktar'ın internet sitelerine yönelen saldırısı devam ediyor. Oktar'ın şikâyetlerini değerlendiren mahkemelerin hızı ve kapatma yönündeki sabırsızlığı ise şaşırtıcı ölçülerde; bir kişinin şikâyetlerini inceleyen mahkemeler, Nisan 2007'den bu yana yukarıda sayılan site isimlerinin yanında daha birçoklarını da ihtiyati tedbir gereği kapattılar. Oktar'ın saldırı listesine, "İnternet'e Karşı Adnan Hoca: Tüm Kapatmalar Hukuka Aykırı" başlıklı yazıyı sitesinde yayınladığı için *bianet.org* da eklendi. Oktar adına 28 Ekim'de *bianet*'e bir "uyarı" gönderen avukatları daha önce birçok siteyi kapattıklarını da ha-

³⁵ Akdeniz, Yaman ve Altıparmak, Kerem (2008), *İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır*. http://www.cyber-rights.org/reports/internet_yasak_siyah.pdf. s. 59.

tırlatarak, yazı yayından kaldırılmadığı takdirde mahkemeye başvuracaklarını belirttiler. *Bianet* yayınlanan metnin herhangi bir hakaret içermediğini belirterek yazıyı yayından kaldırmama kararı alırken, RSF de "absürd sansüre karşı gösterdiği yaklaşımında *bianet*'i destekliyoruz" sözleriyle *bianet*'in yanında yer aldığını açıkladı. Nihayetinde Adnan Oktar'ın internet şikâyetleri TBMM' nin gündemine girecek kadar dikkat çekti. ÖDP Genel Başkanı ve İstanbul milletvekili Ufuk Uras meclisten şu soruların cevaplarının araştırılmasını talep etti:

"Adnan Oktar'ın girişimleriyle ilgili kaç mahkeme erişim yasağı kararı almıştır? Kaç girişimde Gebze ve Silivri Asliye Hukuk Mahkemeleri adres olarak seçilmiştir? Neden bu mahkemeler özellikle seçilmiştir? Hükümetiniz, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'u ne zaman değiştirmeyi düşünüyor? Bakanlığınız, sistematik erişim yasağı kararlarını alan mahkemelerin bu tutumlarının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne uyumu konusunda ne düşünüyor?"

İnternet sitelerine yönelik engellemeler ve yasaklar sıklıkla bir gerekçeye bile ihtiyaç duymayan bir keyfiyetle uygulanıyor. BİA 2008 Medya Gözlem Raporu verilerine göre Türkiye'de sadece bir yıl içinde, çeşitli nedenlerle toplam 1112 site erişime engellendi.³⁶ Bu sitelerden 861'i resen (şikâyet olmadan Telekomünikasyon Kurumu kararıyla), 251'i de yargı kararıyla sansürlendi. Bunlar da kendi içinde kategorilendirilebilir; 415'i "Çocukların cinsel istismarı", 390'ı "Müstehcenlik", 79'u "Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama", 51'i "Atatürk aleyhine işlenen suçlar", 25'i "bahis ve kumar", 12'si ise "Fuhuş" gerekçesiyle erişime engellendi.

Yasalara çok sayıda protesto eylemiyle gösterilen tepkilere karşılık, 2009'da da internet yasakları artarak sürdü, internet sayfaları "tedbir kararı gereği" kapatılmaya devam etti. Kapatmalarda ay-

³⁶ BİA 2008 Medya Gözlem Raporu

rica bir de 5651 sayılı Yasada sayılan "katalog suçları" devreye sokuldu. Bu doğrultuda TİB, *haydigayri.com*, *gabile.com* ve *shemaloturk.com* isimli siteleri erişime kapattı. Video paylaşımı için kullanılan *Dailymotion* sayfası kapatıldı. Kürt sorunuyla ilgili internette bir arama yapıldığında da ekranda sıralanan web sitelerinin pek çoğunun Fırat Haber Ajansı başta olmak üzere erişim yasaklı olduğu görülüyor.

Bir önceki dönemde erişimi engellenen site sayısı 1112 olarak açıklanmıştı, bu rakam 2009'da 1631'e çıktı.³⁷ Son iki yılda TİB'e yönelik yurttaş şikâyetlerinde de dikkat çekici bir rakam ortaya çıktı, 22 bin 846 kişi genel ahlaka ve hukuka aykırılık gibi gerekçelerle internet sitelerini şikâyet etti. Bu şikâyetleri de ihbar niteliğinde değerlendiren TİB 2009 senesi içinde 1631 tane siteyi engelledi; bunların bir kısmı resen bir kısmı ise yargı kararıyla yapılmış kapatılmalar.

2010'da *sanliurfa.com* sitesi, Vali yardımcısı ile ilgili çıkan haber ve okur yorumları nedeniyle erişime kapatıldı. Siteyi yasaklama, kişilik haklarına saldırıyı düzenleyen 4721 sayılı Medeni Yasa'nın 24. maddesine dayandırıldı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyesi Doç. Dr. Yaman Akdeniz, sürecin keyfiyeti konusunda uyarıcı bir açıklama yaparak "hakaret" gerekçesiyle sitelerin kapatılmaması gerektiğini açıkladı. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Medya Özgürlüğü temsilcisine göre, 2010 Haziran ayında YouTube, GeoCities ve Google da dahil olmak üzere beş bin internet sitesine erişim engellenmiş durumdaydı. Bunlara ilaveten, Türkiye'de, yaklaşık 225 bin kullanıcısı olan ve eşcinsellerin internet üzerinden iletişim için kullandığı internet siteleri de aralıklı olarak erişimi engellenen sitelerdi.³⁸

³⁷ BİA 2009 Medya Gözlem Raporu.

³⁸ Hammarberg, Thomas (2011), "Türkiye'de İfade Özgürlüğü ve Medya Özgürlüğü", Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammerberg'in 27-29 Nisan 2011 Tarihleri Arasında Türkiye'yi Ziyaretini Müteakiben Hazırladığı Rapor, CommDH (2011) 25, http://www.abgs.gov.tr/files/pub/ilerleme_2010.pdf. s. 14-17.

2011 internet ile ilgili tartışmaların en çok alevlendiği yıl oldu. BİA 2011 Medya Gözlem Raporu'na göre Türkiye'de 2011'de erişim engelli internet sitesi sayısı altı bini geçti, diğer bir deyişle bir önceki döneme göre erişim engeli koyulan internet sitesi sayısı yaklaşık dört kat arttı. Nisan 2011'de TİB'den hosting firmalarına gönderilen "yasaklı kelimeler ve alınacak tedbirler" uyarısı internet sansürü ile ilgili süregiden tartışmalara eklendi. TİB'in Nisan 2011'de internet servis sağlayıcılarına yüz otuz sekiz kelimededen oluşan bir liste göndererek bu kelimelerin internet alan isimlerinde kullanılmasını yasakladı. Listede, "hayvan" gibi gündelik hayatta sıkça kullanılan kelimelerin yanı sıra, "eşcinsel" gibi TİB'in uygunsuz bulduğu anlaşılan kelimeler de yer aldı.³⁹

TİB'in alan adlarında kullanılmasını yasakladığı kelimelerden bazıları şunlar: "31, Adrienne, Animal, Hayvan, Baldiz, Beat, Buyutu, Cıplak, Citir, Escort, Etek, Fire, Gırl (İngilizce'de 'kız' demek), Ateşli, Frikik, Free, Gey, Gay, Gizli, Got (İngilizce'de 'get' fiilinin geçmiş zaman ya da geçişli hali), Hatun, Haydar, Hikâye, Homemade (ev yapımı demek), Hot (İngilizce'de 'sıcak' ve 'seksi' anlamına geliyor), İtiraf, Liseli, Nefes, Partner, Pic (İngilizce'de 'picture'ın (resim, fotoğraf) kısaltması aynı zamanda), Sarisin, Sıcak, Sisman, Teen (İngilizce'de 13-19 yaş grubunda genç), Yasak, Yerli, Yetiskin, Xn, XX..."⁴¹

TİB'in büyük tepki gören bu uyarısından bir hafta sonra BTK'nin yaptığı açıklamada "yayınlanan 'yasaklı kelimeler listesi'ni barındıran sitelerin 5651 sayılı Yasanın 8. maddesinde yer verilen katalog suçlar ile ilgisi kapsamında, yetkililerce gözden geçirilmesi ve suça aracılık edilmemesi amacıyla yönelik olarak kurum tarafından gerçekleştirilen bildirimden ibaret olduğu" kaydedildi. Yani "bir zorunluluk yoktur" denildi.

³⁹ Kurban, Dilek ve Sözeri, Ceren (2012), *İktidarın Çarkında Medya*, TESEV Demokratikleşme Programı Serisi.

⁴⁰ <http://tr.scribd.com/doc/54049096/Alan-Ad%C4%B1-Yasaklar%C4%B1>

⁴¹ <http://www.cnnturk.com/2011/bilim.teknoloji/teknoloji/04/29/tibin.e.postasi.btkyi.tekzip.ediyor/614990.0/index.html>

TİB, yasaklı kelimelerle ilgili doğrudan uyarısını *Ekşi Sözlük* ve Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği web sitesinin yer sağlayıcılarına da yöneltti. TİB, aralarında bu sitelerin de olduğu 20'ye yakın web sitesinin hosting sağlayıcılarına, bu sitelere yer sağlayıcılık hizmetine son vermeleri talimatı verdi, aksi takdirde yasal işlemler uygulanacağı uyarısında bulundu. Tepkiler üzerine TİB geri adım attı.⁴²

⁴² Kapatılması istenen siteler arasında <http://www.korku.org> (Korku filmleri ve hikâyeleri sitesi), <http://dergi.com.tr> (Online dergi sitesi) gibi siteler vardı. <http://www.cnn.turk.com/2011/bilim.teknoloji/teknoloji/05/04/tibden.eksisozluke.operasyon/615433.0/index.html>

TİB'in Hosting Firmalarına Mektubu⁴⁰

Sayın Yetkili,

Bilindiği üzere, 04/05/2007 tarih ve 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'a dayanılarak çıkarılan "Telekomünikasyon Kurumu Tarafından Erişim Sağlayıcılara ve Yer Sağlayıcılara Faaliyet Belgesi Verilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik", 24 Ekim 2007 tarihli ve 26680 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

İnternete açık hizmet ve içerikleri barındıran sistemleri sağlayan/işleten gerçek veya tüzel kişiler yer sağlayıcıdır. Yer Sağlayıcılığı hizmetini ticari olarak yapmasa bile web sitelerini kendi sunucularında barındıran gerçek veya tüzel kişilerin Yönetmelik gereğince Yer Sağlayıcılığı Faaliyet Belgesi almaları gerekmektedir.

İlgili Kanununun 8. maddesinin birinci fıkrasında; "26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; intihara yönlendirme (Madde 84), çocukların cinsel istismarı (Madde 103, birinci Fıkra), uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırma (Madde 190), sağlık için tehlikeli madde temini (Madde 194), müstehcenlik (Madde 226), fu-

TİB'in özellikle cinsel içerikli yayınlarla mücadele adına tüm internet kullanıcılarına sansür uygulama hevesi Yaman Akdeniz ve Kerem Altıparmak'ın 2008 tarihli *İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır* adlı çalışmasında şu sözlerle eleştiriliyor:

"Cinsel içerik taşıyan web sitelerini ziyaret konusunda bir kişinin vereceği karar onun özel yaşamının en mahrem boyutunu oluşturur. AİHM, bu alana kamu yetkililerinin müdahalesini AİHS 8. maddenin 2. fıkrası bağlamında meşru sayabilmek için müdahaleden önce ortaya çıkmış çok ciddi gerekçeler olması gerektiğine hükmetmiştir. Kanun gerekçesi ve yetkililer, 5651 sayılı Kanun'un temel amacının çocukları zararlı içeriğe erişimden korumak oldu-

huş (Madde 227), kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (Madde 228) suçları ile 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun'da yer alan suçlar", erişimin engellenmesi konusu olabilecek suçlar olarak katalog halinde sayılmıştır.

İlgili yönetmeliğin 4. maddesinin birinci fıkrası ise; "Yayınlar; a) İnsan onuruna, temel hak ve hürriyetlere saygılı olmalıdır. b) Gençlerin ve çocukların fiziksel, zihinsel ve ahlaki gelişimini zedeleyecek türden içeriklere yer vermemelidir. c) Ailenin huzur ve refahını sağlayan hususlara zarar verecek nitelikte olmamalıdır. ç) Kişileri, uyuşturucu madde bağımlılığı, fuhuş, müstehcenlik ve kumar gibi kötü alışkanlıklara teşvik edici olmamalıdır" şeklindedir.

Buna göre barındırdığınız alan adlarında ilgili kanun ve yönetmeliğe aykırı içeriklerin bulunmaması gerekmektedir. Aşağıda ilgili kanun ve yönetmeliğe aykırı içerik bağlamında değerlendirilebilecek kelime grupları verilmiştir. Bu kelime gruplarını barındıran içeriklerin çıkarılması ile ilgili alan adlarının hizmetine son verilmesi ve son durumun mail ile tarafımıza iletilmesi gerekmektedir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi durumunda ilgili Cezai müeyyideler ile karşı karşıya kalılabileceği unutulmamalıdır.

Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı

ğunu belirtmektedir. Hal böyleyken, Kanun demokratik bir toplumda asla kabul edilemeyecek bir biçimde, yetişkinleri kendi isteklerine karşı korumaktadır. Kanun, o sitelere girip girmeme kararını yetişkin vatandaşlara bırakmadığından, paternalist bir yaklaşım içindedir. TİB incelemelerinin esas itibarıyla TİB İhbar Hatı'ndan alınan şikâyetlere göre yapıldığı bildirilmiştir. Bu yöntem böylece kimi ahlaki değerlerin bazılarını zorla benimsetilmesi tehlikesini taşımaktadır."⁴³

Bilişim Teknolojileri ve İletişim Kurumu BTK, 22.02.2011 gün ve 2011/DK-10/91 sayılı kararıyla "İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar"ı kabul etti. İnternete dört ayrı filtre (standart, aile, çocuk, yurtiçi) uygulaması içeren düzenlemede dört paketten birinin kullanılmasının yasa gereği zorunlu olduğu belirtildi. Düzenleme büyük bir sansür ve denetleme olarak yorumlandı, kitlesel eylemleri ve protestoları beraberinde getirdi. *Bianet* de süreci durdurma yönünde girişimlerde bulundu, düzenlemeyi yargıya taşıdı. RSF Türkiye'yi filtreleme yoluyla uluslararası sözleşmelerin ihlal edileceği konusunda uyardı. BTK tepkiler üzerine kararı revize ederek 16 Eylül 2011'de tekrar yayımladı. Filtre kararı "Güvenli İnternet" adıyla 22 Kasım'da uygulamaya girdi. Yeni uygulamada filtrelili internet paketi sayısı dört yerine ikiye indi ve zorunlu olmaktan çıkarılarak "aile profili" ve "çocuk profili" hizmeti olmak üzere kullanıcının tercihine sunuldu.⁴⁴ Altıparmak ve Akdeniz'e göre (2008, 2011), 5651 sayılı Kanun ve BTK'nin filtre uygulamaları hukuka aykırı pek çok kararla sonuçlandı. Amacın aslında söylendiği gibi çocukları zararlı içerikten korumak değil, büyük bir ticaret ve siyaset alanı haline gelen interneti zapturapt altına almak.

İnterneti denetim altına alma yönündeki çabaların sonuçlarına dair yakın dönemlerden örneklere yer vererek bitirelim. *Ekşi Sözlük*, siteye ve yazarlarına yönelik davalarla, baskı altına alınan in-

⁴³ Akdeniz, Yaman ve Altıparmak, Kerem (2008), s. 66.

⁴⁴ Temmuz 2012'de AKP'li bir milletvekilinin internete TC kimlik numarası ve şifre ile girilmesi yasa önerisi konuşulmaya başlandı.

ternet sitelerinden biri. Örneğin "sigaram ve ben" adlı sözlük yazarı hakkında, açtığı "din saçmalığı" başlığı ve altına yazdıklarından ötürü "dini değerleri alenen aşağılama" suçundan bir buçuk yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı (Aralık 2011). 2012'de Dışişleri Bakanlığı da dahil çok sayıda devlet kurumunun sitesini hack'leyen "kızıl hackerlar" olarak da bilinen "Redhack" siber korsan grubunun twitter hesabı kapatıldı. Hatta "redhack" orak çekiçten oluşan bir logosu ve bir manifestoya sahip olmasından dolayı savcılıkça "terör örgütü" kapsamına alındı. @allah(cc) adlı twitter kullanıcısı ve 200 bin takipçisi hakkında İslam ve Müslümanlığı aşağılamaktan suç duyurusunda bulunuldu.

İnternet üzerindeki baskı ve engellemelere tepki olarak meselenin tartışıldığı konferanslar, imza kampanyaları, uluslararası kuruluşların eleştirileri ve protesto eylemleri yasakçı uygulamalara paralel olarak artış gösteriyor.⁴⁵ Merkezi bir filtreleme düzenlemesinin yanlışlığına ilişkin eleştiriler ve bu konudaki mücadeleler sürüyor.

BTK ve TİB'in burada yer verdiğimiz uygulamaları öncelikle şunu gösteriyor; yasakçı yaklaşımlar ifade özgürlüğünün kısıtlayıcı bariyerlerini, gelişen yeni mecralarda da var etmenin arayışı içindedir. Yayıncılık alanını düzenleyici ve denetleyici kurumlar "öz-denetim" adı altında yayıncıları kendi sansür kriterlerine uymaya davet ediyor, hatta başka seçenek bırakmamak için çabalıyorlar.

Ne ana akım medyada genel olarak savunulması olanaklı işler yapılıyor ne de internet mecrasındaki "sınırsız" özgürlük ortamı bir hezeyana dönüşmekten kendini kurtarabiliyor. İrkçi, ayrımcı, cinsiyetçi söylemler, nefret söylemleri, karalamalar, hakaretler internette bolca alan buluyor kendisine. Ancak milli ve manevi değerler vurgusu, ahlaki çöküşü engelleme veya gayet tartışmalı bir "kutsal"ları koruma odaklı neo-muhafazakâr refleksi yasalar ve uygulamalarla medyayı kontrol altına almak değil, bireysel hak ve özgürlükleri, ifade özgürlüğünü teminat altına alarak medya öz-

⁴⁵ "Hak Aramalar" bölümünde internet yasaklarına karşı tüm çabalar ve mücadeleler ayrıca ele alınıyor.

gürlüğünü tesis etmek öncelikli amaç olmalı. AİHM kararları dik-kate alınmalı. Dini değerlere hakaret, genel ahlakın korunması, devletin ve toplumun korunması gibi nedenlerle basın özgürlüğü-nün sınırlandırılmasına ilişkin Avrupa İnsan Hakları Sözleşme-si'nin (AİHS) ilgili maddeleri AİHS'ye taraf olan ülkelerce benim-seniyor. Diğer yandan, AİHM'nin çeşitli davalarda aldığı kararlar, AİHS dahil basın özgürlüğünün sınırlandırılmasına ilişkin kimi ya-sal düzenlemelerin uygulamada farklı ülkelere göre nasıl sıkıntı-lara yol açtığı hakkında fikir verici örneklerle dolu.⁴⁶

⁴⁶ Örnekler için bkz. M. Baykan (2011), *Avrupa İnsan Hakları Kararlarında Basın Öz-gürlüğü*, Ankara: Adalet Yayınevi.

BTK Filtre Düzenlemesinde Yönteme İlişkin Sorunlar:

Yasal Dayanak⁴⁷

Bilindiği gibi, Türk hukukunda, hukuk devleti ilkesinin bir sonucu olan idarenin kanuniliği ilkesinin birinci görünümü, idarenin *secundum le-gem* olması, yani türev olmasıdır. İdare, daha önce yasa çerçevesi çizil-memiş bir alanı düzenleyici bir işlemle düzenleyemez.

Bir başka deyişle, Anayasanın öngördüğü sistemde asli düzenleme yet-kisi yasama organıdır. Söz konusu ilke Anayasanın çeşitli hükümle-rinde açıkça ifade edilmiştir. Anayasanın 7. maddesine göre "Yasama yetkisi Türk Milleti adına Türkiye Büyük Millet Meclisi'nindir. Bu yetki devredilemez".

Anayasa Mahkemesi'ne göre "Anayasada yasayla düzenlenmesi öngö-rülen konularda yürütme organına genel ve sınırları belirsiz bir düzenle-me yetkisinin verilmesi olanaklı değildir. Yürütmenin düzenleme yetki-si, sınırlı, tamamlayıcı ve bağımlı bir yetkidir. Bu nedenle, Anayasada öngörülen ayrık durumlar dışında, yasalarla düzenlenmemiş bir alanda, yasa ile yürütmeye genel nitelikte kural koyma yetkisi verilemez".

⁴⁷ Bu metin Altıparmak ve Akdeniz'in "İnternet Filtresi Zorunlu Değil ama Sorunlu" başlıklı makalelerinden alınmıştır. bkz. <http://www.bianet.org/biamag/ifade-ozgur-lugu/131976-internet-filtresi-zorunlu-degil-ama-zorunlu/> erişim: 25.06.2012.

Yayın Toplatmalar, Yayın Durdurmalar, İhlaller

Kitaplara müstehcen damgası vurma, şarkılara sakıncalı olduğu için yayın izni vermeme, afiş yasaklama, muhalif sesleri makaslayarak yayınlama gibi zengin çeşitlilikte ihlaller son 10 yılın ifade özgürlüğü karnesine eksi notu ile dahil oldular. Söz konusu müdahalelerin sadece RTÜK eliyle yapılmadığını, TMK, Basın Kanunu ve TCK'nin da devrede olduğunu görüyoruz.

CHP Malatya Milletvekili Veli Ağbaba'nın, Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in yanıtlaması istemiyle verdiği ve hakkında yasak ve toplatma kararı bulunan, kitap, CD, albüm sayısını sorduğu soru

Filtre düzenlemesi bu eğilimin en son ve aşırı örneğidir. BTK işleminin hukuki dayanak başlığını taşıyan 3. maddesinde "Bu Usul ve Esaslar, 28/07/2010 tarih ve 27655 sayılı Elektronik Haberleşme Sektöründe Tüketici Hakları Yönetmeliği'nin 10. maddesine dayanılarak hazırlanmıştır" denilmektedir.

Bir yönetmeliğin yasal dayanağının bir başka yönetmelik olamayacağı açıklamadan varestedir. Usul ve Esasların ekinde yer aldığı karar metninde bunun dışında, kararın 5809 sayılı Kanunun 4, 6 ve 50. maddeleri kapsamında çıkarıldığı belirtilmektedir.

Ne var ki anılan hükümler çok genel niteliktedir. Bu kuralları okuyan bir kişinin yasamanın idareye internet hizmetlerini filtreleme konusunda düzenleme yetkisi verdiğini çıkarması hemen hemen imkânsızdır.

Temel hak ve özgürlükleri sınırlandıran bu düzenlemenin Anayasa Mahkemesi ve Danıştay içtihadında yerleşik "temel ilke, ölçü ve sınırları" gösteren yasal bir dayanağı yoktur.

5809 sayılı Yasa'nın 4 ve 6. maddeleri genel olarak yasanın ilkelerini, BTK'nin yetki ve görevlerini saymakta; 50. maddesi ise kullanıcılar ile elektronik haberleşme hizmeti verenler arasındaki abonelik sözleşmelerini düzenlemektedir.

Yasanın hiçbir yerinde internetin güvenli kullanımına ilişkin bir kural bulunmadığı gibi BTK'yi bu anlamda yetkilendiren bir hüküm de yoktur.

önergesine gelen yanıt, ifade özgürlüğü ihlalleri açısından fikir verici. Bakan Ergin'in "Bakanlığımızın bilgisi bulunmamaktadır" yanıtını vererek İçişleri Bakanlığı'na sevk ettiği önergeye yanıtında İçişleri Bakanı İdris Naim Şahin, 1952'den günümüze kadar haklarında toplatma, yasaklama ve yayın durdurma kararı verilen yayın sayısının 22 bin 601 olduğunu, toplatma kararı kaldırılan yayın sayısının ise 529'da kaldığını bildirdi.⁴⁸

Kaç dergi ve günlük gazetenin toplamda ne kadar yayın durdurma cezası aldığını söylemek ise pek mümkün görünmüyor. Ne var ki, özellikle 2007'den itibaren gazetelerin günlük toplatma ve birer aylık periyotlarla kapatılmalarının artışa geçtiğini söyleyebiliriz. BİA raporlarında 10 yılda en az 45 yayının durdurulduğu ve engellendiği görülüyor. Aynı gazetenin yıl içinde birkaç kez de durdurulabildiği gerçeği nedeniyle bu verinin tabloyu tam yansıttığını söylemek kolay değil. Yine de bu toplama yıllara göre bakıldığında, 10 yayının durdurulduğu 2007 ve 16 yayının durdurulduğu 2009 yılları öne çıkıyor.

2007'de toplatmayla karşı karşıya kalan yayınların neredeyse tamamı Kürt medyasından. Ayrıca süreli veya süresiz yayın durdurmalara dayanak oluşturan yasa maddelerinin de neredeyse tamamı TMK 7/2'den veya 6/son'dan geliyor. TMK 7 ve 6, Haziran 2006'da yasada yapılan güncellemelerle doğrudan basını hedef alan düzenlemeler haline gelmişti. Ayrıca bu tür durumlarda, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 25/2. maddesine de başvuruluyor, ki bu madde, savcılık veya kolluk kuvveti tarafından yayınlara el koyulmasını düzenliyor.

2008 ve 2009'da iktidar ve kurumlarının medyaya yönelik saldırılarının genel seyri artıştıydı. Nitekim Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) 13 Kasım 2009'da "muhabirlerin bilgiye ulaşması" konulu pilot proje çalışmasının verilerini paylaşırken, Türkiye, Yemen ve Kenya hükümetlerini, "gazetecilere bilgi temin etmekte

⁴⁸ BİA 2012 Medya ve İfade Özgürlüğü Gözlem Raporu (Nisan-Mayıs-Haziran).

en olumsuz durumdaki ülkeler" olarak belirterek, Başbakan Erdoğan'ın partisinin grup toplantısında sarf ettiği "siz köşe yazarları, siz ne kadar az yazarsanız ülke o kadar huzur bulur" şeklindeki sözlerini, basına yapılmış bir saldırı olarak değerlendirdiklerini ifade etti.

Genel tabloya baktığımızda 2001'de "halkı, dil, din, ırk ve sınıf ayrımı yaparak isyana teşvik", "kin ve düşmanlığa tahrik" gibi gerekçelerle Gaziantep *Fırat'ta Yaşam* gazetesi ve Çorum'da yayımlanan *Dost Haber*, *Çorum Haber*, *Çorum Gündem*, *Çorum Hâkimiyet* ve *Merhaba* gazetelerinin toplatıldığını görüyoruz. 2002'de Ardahan'da yayımlanan *Yeşil Göle* gazetesinin yayını, yazışları müdürünün yaş koşulunu yerine getirmemesi gerekçesiyle süresiz durduruldu. 2004'te, aylık *Kültür Sanat Yaşamında Tavır* dergisi, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürü Ali Suat Ertoşun'a Üstün Hizmet Madalyası verilmesini eleştiren bir karikatür nedeniyle 15 gün kapatıldı. Aynı yıl Doğubeyazıt'ta yayımlanan *Ararat'ın Sesi* gazetesi, "27 Kasım Kutlandı" başlıklı yazı ve PKK lideri Abdullah Öcalan'ın fotoğrafına yer verildiği için TCK'nin 312/2 ve Basın Kanunu'nun 25. maddesi kapsamında toplatıldı.

Birgün gazetesinin 29 Aralık 2005 tarihli nüshası sürmekte olan bir dava ile ilgili bir haberde "İşkence ile itiraf ettiler" başlığı kullanması nedeniyle toplatılması ile ilgili kararda TCK'nin 277. maddesindeki düzenlemeye göre; "yargıya etki edecek şekilde yayın yapıldığı" ifade edildi. Karar, Basın Kanunu'nun 25/2 maddesine dayandırıldı. *Günlük Evrensel* gazetesinin 18 Kasım 2005 tarihli nüshası, "cumhuriyeti aşağılama, suç işlemeye tahrik, suçu ve suçluyu övme, halkı kin ve düşmanlığa tahrik" gerekçesiyle toplatıldı. *Ülkede Özgür Gündem* gazetesi, "Öcalan Newroz'da demokratik projesini açıklıyor - Konfederalizm Bugün İlan Ediliyor" başlıklı manşetinde "terör örgütü propagandası"na rastlandığı gerekçesiyle toplatıldı. 2007'de en az bir dergi ve 10 gazeteye en az birer defa olmak üzere kapatma cezaları verildi. Örneğin *Gündem* dergisi 2007'de en az beş kez 12 gün ile bir ay arasında kapatma cezaları ile karşı karşıya kaldı. Gazetenin bir kez de internet sitesi kapatıl-

Özgür Gündem Serüveni⁴⁹

Özgür Gündem gazetesi ilk olarak, haftalık çıkan *Yeni Ülke* gazetesinin devamında, 30 Mayıs 1992'de günlük gazete olarak yayın hayatına başladı. 10 Aralık 1993'te İnsan Hakları Günü'nde yüzlerce polis tarafından basıldı ve çalışanları gözaltına alındı. *Özgür Gündem* yönetiminin fiilen dağıtılması üzerine, *Özgür Ülke* 28 Nisan 1994'te yayına başladı. Gazetenin üç bürosu 4 Aralık 1994 günü aynı anda bombalandı. Bunun üzerine 13 Nisan 1995'te *Yeni Politika* yayına başladı. Gazete daha ilk sayısında sansürle karşılaştı, dört ay sonra 16 Ağustos 1995'te *Özgür Ülke*'nin devamı olduğu gerekçesiyle kapatıldı.

12 Aralık 1996'da yayına başlayan günlük *Demokrasi* gazetesi, Mahkeme kararıyla kapatıldığı 3 Mayıs 1997'ye dek yaşayabildi. Ardından 7 Temmuz 1997'de *Ülkede Gündem* yayına başladı. Gazete yayın yaptığı süre içinde 57 muhabir ile 40 dağıtıcısı tehdit edildi, gözaltına alındı ve işkence gördü.

Olağanüstü Hal Bölgesi'ne girişi yasaklanan gazeteye DGM'lerde toplam 278 dava açıldı. 302 gün kapatma kararı verildi. 125 haber, 63 köşe yazısı, dokuz fotoğraf ve 14 ilan sansürlendi. İstanbul DGM gazeteyi 23 Ekim 1998'de kapattı. 18 Nisan 1999'da yayına başlayan *Özgür Bakış* gazetesi de 371 gün yayımlanmasına karşın 390 gün kapatma cezasıyla karşılaştı.

Özgür Gündem gazetesinin kimi zaman günlük, kimi zaman haftalık ya da aylık periyotlarla *Güncel*, *Yaşamda Gündem*, *Haftaya Bakış*, *Öteki Bakış*, *Yeni Bakış*, *Alternatif*, *Gelecek*, *Özgür Ülke*, *Gerçek*, *Günlük* gibi değişen adlarla yayını sürdürülen ardılları benzer nedenlerle kapanma, toplatma, dağıtım engelleri ile karşılaştılar. Nihayetinde 4 Nisan 2011'de yayına başladığından beri *Özgür Gündem* gazetesi yayın hayatına devam ediyor. Gazeteye en son Mart 2012'de örgüt propagandası yaptığı gerekçesiyle bir aylık yayın durdurma cezası verildi. Karar basın özgürlüğüne aykırı bulunarak kaldırıldı.

⁴⁹ "*Özgür Gündem Serüveni*" ve "*Azadiya Welat: Varoluş Mücadelesi*" başlıklı metinlerin oluşturulmasında, *Özgür Gündem* gazetesi genel yayın yönetmeni Hüseyin Aykol'un bizlerle paylaştığı "*Özgür Basın Geleneği*" başlıklı metinden faydalandık.

di. Yine 2007'de *Ülkede Özgür Gündem* gazetesi üç, *Güncel* gazetesi de iki kez bir aylığına kapatıldı. TMK'nin devreye sokulduğu bu örneklerde gerekçe çoğunlukla TMK 6/son maddesi. Ayrıca *Azadiya Welat*, *Yedinci Gün* gazeteleri ve *Yürüyüş Dergisi* TMK maddelerine dayanarak en az 15'er günlük sürelerle kapatıldılar.

2007'de "halkı askerlikten soğutmak" başlıklı TCK 318 dayanak yapılarak, Gaziantep'in *Çoban Ateşi* gazetesinin bir sayısı toplandı. *Çağdaş Tuzla* gazetesi, ilçe belediyesi tarafından iskansız binada ruhsatsız çalıştığı gerekçesiyle mühürlendi. Antalya'da basılan *Hürriyet Akdeniz* gazetesi ise, "kuvvetli suç şüphesi" gerekçesi ile baskıya girmeden toplatıldı. 2007'de *Nokta* dergisi tamamen kapandı. Sahibi Ayhan Durgun'un süresiz olarak yayını durdurduğu dergi, eski Deniz Kuvvetleri Komutanı emekli Oramiral Özden Örnek'e ait olduğu ifade edilen "darbe günlüklerini" yayınladıktan sonra yayın yönetmeni Alper Görmüş'e "hakaret" ve "iftira" davası açılmış, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bazı sivil toplum örgütleriyle ilişki kurduğunu gösteren bir belgeye yer verdiği için, askeri savcılığın talebi ve Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı'nın izniyle dergiye bir operasyon düzenlenmişti.⁵⁰ Emekli Oramiral Örnek, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nce Silivri'de görülen 250'si tutuklu 365 sanıklı "Balyoz Planı" davasının 108'inci duruşmasında 21 Eylül 2012'de davanın bir numaralı sanığı emekli 1. Ordu Komutanı Orgeneral Çetin Doğan ve Emekli Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Halil İbrahim Fırtına ile birlikte darbe girişiminde bulunduğu iddiasıyla önce ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına, sonra da eksik teşebbüs gerekçesiyle 20 yıl hapis cezasına mahkûm oldu. Kesin karar Yargıtay aşamasından sonra netleşecek.

2008'de *Haftalık Politika* gazetesi, *Azadiya Welat*, *Alternatif*, *Birgün*, *Yedinci Gün*, *Haftaya Bakış*, *Yaşamda Demokrasi* ve *Çoban Ateşi* gazeteleri olmak üzere toplam sekiz gazete ağırlıkla TMK

⁵⁰ Bkz. <http://www.bianet.org/bianet/medya/94951-tedirgin-olan-patron-noktayı-ka-patti>; <http://bianet.org/bianet/medya/101846-nokta-dergisine-gunluk-davasi-basladi>

6/son maddesine yaslanarak toplatıldı veya bir ay sürelik kapatma cezalarıyla karşı karşıya kaldı. Yasak ve gazete toplatmalarda TMK maddesi dışında, iki örnekte (*Alternatif* ve *Çoban Ateşi*) Basın Yasası'nın 25/2 maddesi de harekete geçirildi. Bir başka örnekte (*Politika*) TCK 215 ve bir diğerinde ise (*Çoban Ateşi*) "devrim yasaları"nı koruyan TCK 222 kapatmaya gerekçe oluşturdu. Ayrıca *Yürüyüş* dergisinin 145. sayısı toplatıldı. Devamında da bir aylık yayın durdurma cezası verildi. *Birgün* gazetesinin Murat Karayılan ile yapılan bir röportaja yer vermek gerekçesiyle 10 Ağustos 2008 günü baskısı toplatıldı.

Şanlıurfa'da dört yerel gazete, *Reha*, *Bayrak*, *Adalet* ve *Şanlıurfa* gazeteleri, valinin eşini kara çarşaf içinde gösteren fotoğraflar nedeniyle polis baskını ile karşı karşıya kaldılar. Olay gazetelerdeki bilgisayarlara ve bazı dokümanlara el koymaya kadar vardı. GAP Gazeteciler Cemiyeti polis baskınına protesto etti.

2009'da kapatma ve yayın durdurmalarında ağırlık yine Kürt medyasıydı. *Özgür Görüş*, *Özgür Ortam*, *Günlük*, *Azadiya Welat*, *Özgür Mezopotamya* ve *Özgür Yorum* gazeteleri bir sene içinde en az bir defa birer aylık yayın durdurma cezasına maruz kaldılar; *Gündem* toplam altı, *Özgür Ortam* ise üç defa birer aylığına kapatıldı. Ayrıca *Demokratik Açılım* ve *Atılım* gazetelerine de ikişer kere birer aylık yayın durdurma cezası verildi. Bu cezaların tamamında TMK 6/son maddesi gerekçe oldu. Böylece 2006'da TMK'ye eklenen 6. maddenin özellikle 2008 ve 2009'da yoğun olarak devreye sokulduğu görülüyor. Basın Yasası 25/2'nin de iki yayın durdurma uygulamasında etkili olduğunu görmekteyiz. *Aydınlık*, *Politika*, *Analiz* ve *Ayrıntı* gazeteleri ve *Devrimci Hareket* dergisi yayın durdurma cezası verilen diğer yayın organları. *Çine Uğur* gazetesinin "Çine'de Kaymakam'ın Görevi Nedir?" yazısından dolayı 1000 nüshası toplatıldı ve devamında gazeteye kapatma cezası verildi. Dahası aynı yazının, gazetenin internet sitesi *haberugur.com*'da da yayınlanması nedeniyle site de erişime kapatıldı. *Rojev* ve *Azadiya Welat* de TMK 6/son'dan birer aylık sürelerle kapatıldı. Daha önceki yıllardan da beş yayın durdurma

cezası olan *Azadiya Welat* 2010'da üç kez kapatıldı.

Üç ayda bir yayımlanan *Güney* dergisinin Ocak-Şubat-Mart 2010 sayısı 19 Ağustos'ta toplatıldı. Toplatmaya, Ali Dağdeviren'in "Zindan (Kürt) Çocukları'nın Çocuk Hakları!" başlıklı yazısı gerekçe gösterildi.

2011'de de gazete ve dergilere yönelik yasaklamalar tüm hızıyla sürdü. *Yürüyüş* dergisi, *Yeni Demokratik Toplum* gazetesi ve *Demokratik Modernite* dergileri yayın toplatma ve bir aylık yayın durdurma ile karşı karşıya kaldılar. Gerekçe beklendiği üzere yine TMK.

Geçen 10 yıldaki toplatma ve yayın durdurma kararları şüphesiz gazetelerle sınırlı değil; dergiler ve kitaplar, hatta televizyon kanalları da benzer engellerle karşılaştılar. 24 Temmuz 2006'da Ankara 12. Sulh Ceza Mahkemesi, Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği'nin (Kaos GL) dergisinin Yaz 2006 sayısını, "genel ahlaka aykırı" bularak, henüz dağıtıma girmeden toplatılmasına ve el konulmasına karar verdi. Avukat Oya Aydın, "bu karar ifade özgürlüğüne müdahaledir" diyerek derginin toplatılan son sayısının pornografiyi sorguladığını, içeriğinin ise ifade özgürlüğü dahilinde olduğunu savundu. KAOS GL kararı AİHM'ye götüreceğini açıkladı. Gazeteci Ersin Kalkan'ın Güncel Yayınları'nın bastığı *Katille Buluşma - Bir Jitem Dosyası: Musa Anter Cinayeti* adlı kitap yerel mahkeme kararıyla toplatıldı. 2008'de THKP-C örgütü lideri Mahir Çayan'ın *Toplu Yazılar* kitabı "suçu ve suçluyu överek yasadışı terör örgütlerinin propagandasını yapmak" gerekçesiyle toplatıldı. TKP'nin "Yankee go home" yazılı afişi ise Siyasi Partiler Yasası'na dayanarak "ABD ile ilişkilerin bozulması" kaygısıyla yasaklandı. Aynı yıl Siyasi Partiler Yasası'na dayanarak DTP'ye kapatma davası açıldı.

Bu dönem içinde iki televizyon kanalının da ekranı karartıldı. *Hayat TV*, 16 Temmuz 2008'de haber görüntülerini *Roj TV*'den sağlamış olduğu gerekçesiyle mahkeme kararı olmaksızın karartıldı. Türksat uydusu üzerinden yayın yapan *Hayat TV*'nin frekansı "bö-

lücü içerikli yayın yapmak" gerekçesiyle iptal edildi. Basın ve emek örgütleri başta olmak üzere tepki gösterilen kararın üzerinden 22 gün geçtikten sonra kanal Ağustos 2008'de yeniden yayına başladı. Dem TV'nin 4 Nisan 2008 tarihindeki yayını da herhangi resmi bildirim veya açıklamaya dayanmadan durduruldu. Son olarak TRT 1 de dönemin rüzgârından payını aldı. 10 Mart'ta yayınlanacağı günler öncesinden ilan edilen *Sınırlar Arasında* adlı belgesel, son anda gerekçe gösterilmeksizin yayından kaldırıldı.

2009 Antalya Kemer'deki *Aşk Heykeli*'nin kaldırıldığı, askerlikte mühimmat patlaması sonucu ölen Piyade Er Bahadır Han Solak'ın cenazesinde "Yemen yolu çamurdandır, sefertası bakırdandır, gemiciği olan bedel öder, şehidimiz fakirdendir" pankartı açan gençlerin gözaltına alındığı, Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu (KESK) eylemine katılan öğretmenlerine "Haklısınız Öğretmenim" diyerek destek veren öğrencilerin üç gün okuldan uzaklaştırılma cezası aldığı, Cumhurbaşkanı'nı protesto eden öğrencilerin ceza olarak bursunun kesildiği, cezaevlerindeki mahkûmların gazete ve kitap erişimine keyfi yasakların getirildiği bir yıl oldu.

Bu dönem aynı zamanda telefon dinlemeleriyle de anıldı ve geçen süre içerisinde çok sayıda gazetecinin, siyasetçi ve hak savunucusunun telefonlarının dinlendiğine ilişkin haberler gündeme geldi.⁵¹ 2005'te kurulan Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın (TİB) düzenlemeleriyle telefon dinlemeler o denli sıradanlaştı ki "telefonu dinlenen kaç kurum ve kişi var?" değil "dinlenmeyen kaç kurum ve kişi var?" sorusu sık sık duyulur oldu.

2011'de film gösterimleri, afişler, kitaplar hatta genel hatlarıyla "farklı" olan her ses ve duruşa yönelik yasaklar bu sene içinde de kendini gösterdi. Genel atmosferin gittikçe muhafazakârlaşan ve dinselleşen tonu, 2009'daki Nedim Gürsel'in *Allahın Kızları* kita-

⁵¹ "Hak Aramalar" bölümünde Baskın Oran, Mehmet Baransu, Amberin Zaman, Markar Esayan, Mehmet Altan, Yasemin Çongar ve Ahmet Altan'ın telefonlarının dinlenmesine dair değerler ayrıca yer alıyor.

bına ve başka bazı "müstehcen kitaplar"a yönelik davalardan sonra, Mina Urgan'ın *Bir Dinazorun Anıları* adlı kitabı lise öğrencileri için sakıncalı bulundu. Ankara Yenimahalle İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, kitabı öğrencilerine öneren öğretmen Suna Kayabaştar hakkında inceleme başlattı. İncelemenin gerekçesi ise kitabın küfür içermesi, Allah inancı hakkında kuşku yaratması ve içkiyi özendirilmesi olarak açıklandı. Bir diğer olay Batman Yılmaz Güney Film Festivali'nde yaşandı. Festivalde *Berivan* filminin gösterimi engellendiği için yönetmen Aydın Orak filmini sahnede sözlü olarak anlatmak zorunda kaldı. Valilikten tebliğ edilen yasaklamada öne sürülen gerekçeler ise filmin tarihi gerçekleri çarpıttığı, anayasanın temel ilkelerine aykırı olduğu ve PKK propagandası yaptığı şeklinde. Ayrıca aynı yıl Iğdır ve Kars'ta BDP'nin başlattığı "Buradayım, BDP'ye üye oluyorum. *Ez li virim*" temalı kampanyanın afişleri de yasaklandı. Valilik yasaklamayı afişte Kürtçe yazı olmasıyla gerekçelendirdi. 2011'in akılda kalan vakalarından biri olarak Rutkay Aziz'in Altın Portakal Film Festivali açılış törenindeki konuşmasına yönelik sansür de mutlaka hatırlanmalı. Sanatçının AKP'ye yönelik eleştirileri NTV tarafından makaslandı. Medyanın otosansürü içselleştirmesini örnekleyen bu olay, sosyal medyada geniş yankı uyandırdı.

2010 ve 2011 yılları içinde hapishanelere yönelik baskıların da unutulmaması gerekir. Tutukluların, yaşadıklarını kurumlara ve basına bildirmek için yazdıkları mektuplarının cezaevlerinde kaybedildiği, gerektiği yere ulaştırılmasının engellendiği açıklandı. Konu, tutuklu Ömer Adıgüzel'in *Özgür Radyo*'ya faks yoluyla ulaşım bilgi aktarması ile anlaşıldı.

2012 yılına da hızlı başladığımızı not düşmeden geçemeyeceğiz. Şarkıcı Levent Ertan'ın "Günaha Davet" adlı şarkısı, 5 Haziran 2012'de TRT FM tarafından "erotik" bulundu ve radyo şarkıyı yayınlamama kararı aldı. Milli Eğitim Bakanlığı'nın (MEB), "100 Temel Eser" arasında yer alan Feridun Fazıl Tülbentçi'nin *Barbaros Hayreddin Geliyor* adlı eseri, müstehcen ifadelerin yer aldığı, çocukları şiddete özendirildiği gerekçesiyle 9 Haziran'da listeden çı-

Azadiya Welat Serüveni

Azadiya Welat gazetesi yayın hayatına Şubat 1996'da İstanbul'da başladı. Gazetenin yayınladığı haberlerden dolayı yazarları müdürleri hakkında davalar açıldı ve cezalar verildi. Açılan çok sayıda davanın yanı sıra gazete 1996, 1997 ve 2002 yıllarında üç defa kapatıldı.

OHAL bölgesine gazetenin girişi yasak olduğu ve sürekli kapatıldığı için her hafta farklı bir isimle çıkarılıp bölge illerine gizli bir şekilde gönderildi. Bunun sonucunda çok sayıda gazete dağıtımıcısı saldırıya uğradı, gözaltına alındı, tutuklandı ve öldürüldü.

Gazete, 23 Mart 2007'de 20 gün, 7 Ekim 2008'de 30 gün, 27 Kasım 2008'da 30, 11 Nisan 2009'da 30 gün, 27 Mart 2010'da 30 gün 28 Mart 2010'da 30 gün olmak üzere toplam 170 gün yayın durdurma cezası aldı. 2006'dan bu yana sekiz imtiyaz sahibi ve yazarları müdürü değiştirdi.

2003'te Diyarbakır'a taşınan *Azadiya Welat*, 15 Ağustos 2006'tan itibaren Türkiye'deki Kürtlerin yaşadığı coğrafyada yayınlanan ilk Kürtçe günlük gazete unvanıyla yayını sürdürüyor. Gazetenin yazarları müdürleri sık sık değişmek durumunda kaldı. Çünkü yazarları müdürleri davalık olmuyor, tutuklanıyor. Örneğin Vedat Kurşun "örgüt propagandası yapmak" suçundan 525 yıl hapis cezası istemiyle yargılandığı dava sonucunda 2009'da 166 yıl 6 ay hapis cezasına çarptırıldı. Daha sonra cezası 10 yıl 6 aya indirilen gazeteci 3. Yargı Paketi kapsamında Temmuz 2012'de tahliye edildi. Yayın yönetmenlerinden 22 Temmuz 2010'da tutuklanan Ozan Kılınç Ağustos 2012'de 3. Yargı Paketi kapsamında tahliye oldu. Kılınç 22 Temmuz 2010'da gazetede yayımlanan haberlerde "örgüt propagandası yapmak" ve "örgüt adına suç işlemek" iddiasıyla Diyarbakır 5. Ağır Ceza Mahkemesi'nce altı yıl dokuz ay hapse mahkûm edilmişti. Kılınç'ın yedi yıla kadar değişen hapis istemleriyle yargılandığı yaklaşık altı-yedi dava dosyası Yargıtay'da bekliyor.

karıldı. Denizli Valiliği, Türkiye Komünist Partisi'nin (TKP) 1 Mayıs İşçi Bayramı mitingine çağrı için bastırıldığı afişin kullanımına "hakaret içerdiği" gerekçesiyle izin vermedi. Üzerinde "Padişah bozuntusuna bir çift sözümüz var! Bu halk sana boyun eğmez! 1 Mayıs'ta halk meydanlara çıkıyor" sözlerinin yer aldığı afişi TKP'liler "yasağa" rağmen şehrin bazı bölgelerine astı.

Yayın Yasağı ve Akreditasyon

Haber yapmanın ve yapılan haberi yayınlamanın önündeki diğer önemli engellerse akreditasyon ve de yayın yasaklarıdır. Özellikle son beş yılda tüm toplumu ilgilendiren bazı olayların haberleştirilmesi ve duyurulmasına yasaklar getirildiğine, bazı yayın kuruluşlarına mensup gazetecilerin hükümetin kimi etkinliklerine katılmalarının engellendiğine ilişkin örneklerle karşılaşıyoruz.

Kimi gazeteciler basın kartları olmadığı için ya da çalıştıkları kurumlar akredite olmadığı için haber yapma engeli yaşıyorlar. Süregelen akreditasyon yasakları Genelkurmay Başkanlığı ve Başbakanlık kaynaklı oldu. Gazeteci örgütleri ve medya çalışanlarının sürekli tepkilerine yol açan "sansür" ve "habere erişimin engellenmesi" olarak değerlendirilen bu uygulamalar akredite edilen ve edilmeyen medya ve gazeteciler değişse de sürüyor. Son uygulama Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) kongresinde yaşandı. AKP 4. Olağan Kongresi'nde *Cumhuriyet*, *Sözcü*, *Birgün*, *Evrensel*, *Aydınlık*, *Özgür Gündem* ve *Yeniçağ* gazetelerini akredite etmedi (30 Eylül 2012). Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, akreditasyon yasağına verilen tepkiler üzerine AKP Grup toplantısında medyaya getirdiği yasağı savundu: "Bu bizim sorumluluğumuz. Mecbur muyuz davet etmeye? Nereden çıkıyor bu? Her gün her türlü hakareti yapacaksın, yalan yanlış her türlü şeyi yazıp söyleyeceksin. Eee. Buna rağmen seni davet edeceğiz. Yok böyle 25 kuruşa simit" (2 Ekim 2012).

Daha geriye gittiğimizde, örneğin 2004 yılında, Milli Güvenlik Kurulu (MGK) Genel Sekreterliği'nin medyaya tanıtıldığı toplantı-

ya daha önce askeri etkinliklere davet edilmeyen *Yeni Şafak*, *Zaman*, *Milli Gazete* ve *Vakit* gazeteleri ile *Birgün* gazetesi davet edilirken *Günlük Evrensel* ve *Ülkede Özgür Gündem* gazetelerinin yasaklı kaldığını görüyoruz. Aynı yıl *Bianet* muhabiri Erol Önderoğlu da 28-29 Haziran'da İstanbul'da yapılan NATO Zirvesi'ne akreditasyon başvurusuna "uygun görülmedi". NATO Basın Merkezi'nden bir yetkili, "NATO güvenlik birimlerinin yaptıkları araştırma sonucunda bu yanıtı verdiklerini sandığını" açıkladı (23 Haziran 2004).

Sayıştay'ın 145. Kuruluş Yıldönümü töreninde Kanal B, ART ve Kanal Türk ekipleri Başbakanlık korumalarınca "Başbakanlığa akredite olamadıkları" gerekçesiyle salon dışına çıkarıldılar. Sayıştay yetkililerinin "bizim konuklarımız" uyarılarına rağmen korumalar, "kurallar böyle" diyerek muhabir ve kameramanları dışarı çıkarttılar (29 Mayıs 2007).

Dönemin Genelkurmay Başkanı Orgeneral Yaşar Büyükanıt'ın düzenlediği basın toplantısına *Birgün*, *Zaman*, *Günlük Evrensel*, *Milli Gazete* ve *Gündem* gazetesinden haberci davet edilmedi (12 Nisan 2007). Bir sonraki Genelkurmay Başkanı da benzer yayın organlarını akreditasyon dışı bıraktı. Genelkurmay Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ'un göreve yeni gelmesi dolayısıyla düzenlediği "İletişim Toplantı"sına *Zaman*, *Vakit*, *Taraf*, *Evrensel* ve *Birgün* gazeteleri ile Hayat TV ve STV yetkilileri davet edilmedikleri için katılmadılar. *Milliyet*'in Genel Yayın Yönetmeni Sedat Ergin, üç buçuk saat süren toplantıda "Basına akreditasyonun kriterleri nedir?" diye sorduklarını, Başbuğ'un da "Bizim akreditasyon kriterimiz yok. Gazeteciler Cemiyeti ve Basın Konseyi'nin temel aldığı gazetecilik ilkelerine uyumdan yola çıkıyoruz," dediğini bildirdi (17 Eylül 2008). Başbuğ'un Nisan 2009'daki "Yıllık Değerlendirme" toplantısına o güne kadar akreditasyon alamamış *Star* gazetesi yazarı Mustafa Karaalioğlu, *Sabah* gazetesi yazarı Erdal Şafak, *Yeni Şafak* gazetesi yazarı Fehmi Kuru katılırken, *Birgün*, *Evrensel*, *Taraf*, *Zaman*, *Vakit* ve *Günlük* gazeteleri ve Hayat TV yine akredite edilmedi.

Kasım 2008'de Başbakanlık ve Bakanlar Kurulu etkinliklerini izlemek isteyen *Günlük Evrensel* gazetesi muhabiri Sultan Özer, *Hürriyet* gazetesi muhabirleri Hasan Tüfekçi ve Turan Yılmaz, *Milliyet* gazetesi muhabiri Abdullah Karakuş, Star televizyonundan Fatma Çözen ile *Akşam* gazetesi muhabiri Ali Ekber Ertürk'e daha sonra "devamsızlık" olarak gösterilen bir gerekçeyle izin verilmedi. TGS Genel Merkez Disiplin Kurulu Üyesi ve *Evrensel* gazetesi muhabiri Sultan Özer ile birlikte *Hürriyet*, Star televizyonu, *Milliyet* ve *Akşam* gazetesinden altı gazetecinin Başbakanlık Akreditasyon Kartları "yalan haber, düzmece fotoğraf" gerekçesi ileri sürülerek iptal edildi. Yasaklar, MAZLUMDER, TGC, ÇGD, G9 Gazeteciler Platformu ve Basın Konseyi'nin tepkisini çekti. Ankara 9. İdare Mahkemesi, Başbakanlık Basın Merkezi'nin *Milliyet* gazetesinden Abdullah Karakuş'un akreditasyonunun iptalini basın özgürlüğü ve hukuka aykırı buldu. Gerekçeli kararda, uygulamanın gazetecilerin haber yapma iradelerinde caydırıcı etki oluşturduğu, ayrıca Başbakanlık akreditasyon şartı olarak "devamlılık" kriterinin öne sürülemeyeceği ifade edildi (22 Nisan 2009). Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, gazeteci Sultan Özer'in, Başbakanlık akreditasyonunun yenilenmemesi işleminin iptali hakkındaki davada da, "yürütmenin durdurulmasına" karar verdi (4 Mayıs 2011).

Gazeteciler "istenmeyen kişiler ya da kurumlar" kategorisinde görülerek 2009'da da engellerle karşılaştılar. Başbakan Erdoğan'ın 24 Şubat 2009'daki Çorum mitingi öncesinde, *Evrensel*, *Dost Haber* ve *Yayla Haber* gazetesi muhabirleri ve *Kanal 19* televizyonu kameramanı olmak üzere toplam beş gazetecinin alana girmesi ve haber yapması yasaklandı. Miting öncesinde gazetecilerin kimlik bilgilerini isteyen Çorum Valiliği yasaklamayı "GBT'nize bakıldı. Başbakanlık Koruma Müdürlüğü'nden Mehmet Bey, 'bu beş kişiye kart verilemeyecek' dedi," sözleriyle açıkladı. Benzer bir yasaklama ise doğrudan polisin fiili ve keyfi uygulaması olarak yaşandı. 15 Şubat 2009 tarihli "Krizin Bedelini Ödemeyeceğiz; İşsizliğe ve Yoksulluğa Karşı Birleşik Mücadele için Emek ve Demokrasi Mitingi"ni izlemek isteyen gazetecilerden polis, "sarı ba-

sın kartı" sordu, bazı gazetecilerin kurum kartlarını kabul etmeye- rek onları basına ayrılan yere almadı. Engellenen gazeteciler için- de *bianet* muhabiri Bawer Çakır da vardı.

2010'da ise iki olay ile ilgili yasaklama veya engelleme dikkat çe- kiciydi. Bunlardan biri 2 Eylül 2010 AKP Diyarbakır mitinginde yaşandı. Diyarbakır Valiliği Basın Müdürlüğü, Diyarbakır mitingi- ni izleme başvuruları devamında, programı izlemesine izin veri- len yayın kuruluşları arasında DiHA'nın bulunmadığı açıklaması- nı yaptı. Zonguldak Kilimli Beldesi Belediye Başkanı Seçkin Öz- demir hakkında "zimmetine para geçirdiği" iddiasıyla dava açıldı. Davanın 16 Temmuz'daki ilk duruşmasına medya alınmadığı gi- bi bazı gazeteciler de tartaklandı. Yerel *Halkın Sesi* gazetesi ola- yı, 17 Temmuzda birinci sayfadan "Kilimli Belediye Başkanı Seç- kin Özdemir'in zimmet davası dün Zonguldak Adliyesi'nde baş- ladı ama..." üst başlığı ve devamında "Bu haber Sansürlenmiştir" yazılı manşetiyle duyurdu. Sansüre yönelik tepkilerini dile getiren ÇGD Zonguldak Şubesi ile Karaelmas Gazeteciler Derneği devlet yetkililerini göreve çağırdılar.

Gazeteci haberin kaynağına erişse ve yaşananı haberleştirse de bu kez yayın yasaklarıyla karşılaşabiliyor. Bunlardan birisi 12 askerın ölümü ve sekiz askerın PKK tarafından esir alınmasıyla sonuçla- nan Hakkari Dağlıca saldırısı ile ilgili alınan 2007 tarihli yayın ya- sağı kararı. Karar Anayasanın 13 ve 28. maddeleri ile 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesi ve 3984 sayılı RTÜK Yasası' nın 25. maddesine dayandırılarak gerekçelendirildi.⁵² Karar "hükümetin sansür girişimi" ve "dayanaksız bir karar" olarak değerlendirildi. Yasak Kanaltürk televizyonun başvurusuyla hükümetin tüm ısrar- cılığına rağmen haksız bulundu ve sonlandırıldı. Yine de bazı ga- zeteler, bu yayını yasağına çiğnemiş olmaktan cezalandırıldılar.

⁵² 3984 sayılı Yasanın 25. maddesine göre, "Yargı kararları saklı kalmak kaydıyla ya- yınlar önceden denetlenemez ve durdurulamaz. Ancak, milli güvenliğin açıkça ge- rekli kıldığı hallerde yahut kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması kuvvetle ihtimal dahilinde ise Başbakan veya görevlendireceğı bakan" yayını durdurabilmektedir.

Ankara'da Anafartalar Çarşısı'nda yaşanan patlamanın devamında, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebiyle olaya yayın yasağı getirildi (22 Mayıs 2007). Bu yasağa istinaden RTÜK yaklaşık 12 televizyon kanalına ceza verdi. 1 Mayıs Emekçi Bayramı ise olay yerinde fiili yayın yasağını örnekleyen bir diğer uygulama olarak akıllarda kaldı (2007). 1 Mayıs günü, polis öğlene kadar televizyon kanallarına ait canlı yayın araçlarını Atatürk Kültür Merkezi'nin (AKM) otoparkında bekleterek yayın yapmalarını engellemiş oldu. Yasak saat 11 civarında kalktı, ne var ki devamında basın çalışanları polis şiddetine ve yoğun gaza maruz kaldılar. Basının engelleme ve şiddet yoluyla durdurulduğu bu olayların devamında haberciler Beyoğlu İstiklal Caddesi'nde makinelerini yere bırakarak polisin saldırısını protesto ettiler.

2007'de Ümraniye'de bir gecekonuda el bombaları bulunması ile başlatılan Ergenekon soruşturması ile ilgili Basın Kanunu'nun 3. maddesine dayanarak yayın yasağı kararı alındı. Yasakla ilgili RTÜK'ün açıklamasında "basında çıkan çeşitli haberlerin kamu düzeni, kamu güveni ve toprak bütünlüğünün korunması, devlet sırlarının açıklanması veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabileceği" belirtildi. Dergi dağıtımıcısı Engin Çeber'in işkence sonucu ölümü ve onunla birlikte üç kişinin daha ağır işkenceye uğradığı ile ilgili haberlere de yayın yasağı getirildi. *Cumhuriyet* gazetesinin kamunun konu ile ilgili bilgilenebilmesine önemine dikkat çekerek yasaklamaya itiraz etti. *Birgün*, *Günlük Evrensel*, *Sabah*, *Hürriyet*, *Milliyet* ve *Zaman* gazetelerine Dağlıca çatışması ile ilgili olarak Van Askeri Mahkemesi'nin getirdiği yayın yasağını çiğnedikleri iddiasıyla 40 bin ile 20 bin lira arasında değişmek üzere para cezası verildi. Gazetelerin haberi konunun muhatabı kişilerle değil, ailelerle görüşerek yapmış olduklarını, bu nedenle de haberlerinin suç unsuru taşımadığını belirtmeleri de cezayı engellemedi.

2008'de iki olaya yayın yasağı getirildi. Bunlardan biri BOTAŞ'taki yolsuzluk iddiaları üzerine gerçekleştirilen "Mavi Hat" operasyonu, diğeri Giresun'un Dereli ilçesinde trafik kontrolü yapan

jandarma ekibine PKK'nin 27 Haziran'da düzenlediği silahlı saldırı ile ilgili. Bir diğer yayın yasağı ise İstanbul Bostancı'da "Devrimci Karargâh" operasyonu ile ilgili oldu. Operasyona ilişkin yayın yasağı, 29 Nisan 2008'de RTÜK'ten geldi ve daha sonra pek çok televizyon kuruluşu bu yasağı delmekten dolayı soruşturulmuş oldu, bazıları savunmaya çağırıldı, bazılarında ise yayın durdurma cezası verildi. Diğer deyişle, bir tek olay üzerine 32 televizyon kanalı takibe uğradı. Genelkurmay Başkanlığı ordunun "Kuzey Irak'a kara harekati" başlattığını internetten duyurarak gazetecilerin "can güvenliği için" bölgeden uzak durmasını istedi. Gazeteciler bu uyarıyı kamuya haber aktarmanın önünde bir tehdit olarak eleştirdi. Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti (GGC) başkanı Faruk Balıkcı ve NTV Haber Müdürü Mete Çubukçu yaptıkları açıklamada: "Silahlı kuvvetlerin yapması gereken basına gözdağı vermek ve korku salmak yerine, habercilere koruma ve kolaylık sağlamak, gazetecinin mesleğini icra etmesini güvence altına almak olmalıdır" dediler (Şubat 2008).

Kimi davalar hakkında yapılan haberlerde sanıkların "şöhret ve haklarının" korunması amacıyla 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 3. maddesinin işletildiği örneklere rastlıyoruz. Bunlardan biri 2009'da emniyet müdürlerinin adının karıştığı yolsuzluk davasında tutuklu "İrfan Erbarıştıran ve arkadaşları" hakkında yürütülen soruşturma ile ilgili getirilen yayın yasağı. Bir diğer yayın yasağı ise 12 Haziran 2009 tarihli *Taraf* gazetesinde yer alan "AKP ve Gülen'i Bitirme Planı" başlıklı habere konu olduğu iddia edilen belgeyle ilgili olarak alındı. Yasaklama kararını veren Genelkurmay Askeri Mahkemesi, yasağı "meselenin milli güvenliği, kamu düzenini ve kamu güvenliğini ilgilendirdiği" iddiasıyla açıkladı. Genelkurmay Harekat Başkanlığı'nca hazırlandığı iddia edilen gizli belgenin sızdırılması ve yayınlanması hususlarında soruşturma yapıldığı, bu konuya ilişkin haberlerin yargı gücünün otorite ve tarafsızlığını etkileme ihtimali bulunduğu söylendi. Yasaklama, Anayasanın 28/4 maddesi ve Basın Kanunu'nun 3/2. maddesi uyarınca getirildi. 2009'un bir başka yayın yasağı ise bir kez daha Ergenekon

soruşturması ile ilgili oldu. İstanbul Cumhuriyet Savcısı Zekeriya Öz, Ergenekon Soruşturması'yla ilgili savunma avukatlarını bağlayan "dosyayı inceleme ve belgelerden örnek alma" yasağını tebliğ ettirdi. Öz, gerekçesinde avukatların belgelerin nüshalarından edinmelerinin, soruşturma bilgilerinin kamuoyuna ve basın yayın organlarına ulaşmasına neden olabileceğini belirtti.⁵³

⁵³ BİA 2009 Medya Gözlem Raporu, s. 89.

III

GÖZALTI VE TUTUKLAMALAR

Gazetecilik, çatışmalı dönemlerde, demokrasinin askıya alındığı ya da varlık gösteremediği koşullarda her daim büyük özveri isteyen, gazetecinin mesleğini icra etme özgürlüğünü baskı altında tutan, hatta yaşamını tehdit eden bir meslek oldu. Siyasal iktidarın çeşitli dönemlerde farklı "sorun" kaynaklarına odaklanarak ilan ettiği "tehlikeli fikirler ve faaliyetler" güvenlik politikaları ile birleştiğinde fatura medya çalışanlarına da kesildi. Türkiye'de gazeteciler en çok "örgüt operasyonları" kapsamında gözaltına alındılar, tutuklandılar. Son on yılda en az 167 gazeteci gözaltına alındı. Gözaltına alınma nedenleri arasında "yasadışı örgüt" üyeleri ile röportaj, "yasadışı örgüt" liderinin görüşlerini yayınlamak, "terör propagandası" yapmak, "izinsiz" gösterileri haberleştirmek, yayın yoluyla "hakaret", "yasak yayın" bulundurmak, "yasadışı örgüt bağlantısı", "gizli belgeleri açıklamak", "çıkar amaçlı örgütle bağlantı" gibi nedenler ön plana çıktı. Tutuklamalardaki artış eğilimi gözaltılardaki artışa paralel seyretti. BİA ve CPJ'in raporları¹ 2001-2008 yılları arasında, tutuklamaların yerel gazetecilerle, Kürt medyasıyla sol-sosyalist çizgideki yayınlarla sınırlı olduğuna işaret etti. 2008'den itibaren Ergenekon operasyonları tutuklamaların kapsamını değiştirdi ve gazetecileri de hedef alan operasyonlarda *Cumhuriyet*, *Ulusal Kanal*, *Aydınlık* dergisi gibi yayın organlarından gazeteciler de örgüt üyeliği gerekçesiyle tutuklananlar arasında yer aldı. 2010'dan sonra ise "KCK operasyonları" tutuklanan gazetecilerin sayısının artmasına neden oldu.

¹ 2003 yılında BİA raporu yayınlanmadığı için bu yıldaki tutuklamalara ilişkin CPJ'nin raporu dikkate alındı.

Gözaltına Alınan Gazeteciler

2001-2004 yılları arasında BİA'ya iletilen sınırlı sayıda gözaltı vakasında yerel, sol-sosyalist medya habercileri öne çıkarken sonrasında gözaltıların *Hürriyet*, DHA, NTV, DHA, CHA, İHA, *Günlük Evrensel*, NTV, TRT gibi yayın organlarını da kapsadığını görüyoruz. 2004 yılında Kongra-Gel bağlantısı gerekçesiyle DİHA'nın İstanbul bürosuna gelen polisin DİHA, *Ülkede Özgür Gündem* gazetesi ve *Özgür Halk* dergisi çalışanlarından 25 kişiyi gözaltına alması nedeniyle gözaltı rakamlarında büyük artış yaşandı. 2004'te 53 olan gözaltı sayısı 2011'de "KCK operasyonları" nedeniyle 60'a ulaştı. Merkez medya muhabirleri genelde eylemleri izlerken ya da Kürt sorunuyla ilgili haberleri nedeniyle gözaltına alındılar. Gazetecilere yönelik kitlesel gözaltı ve tutuklamalar 2008'de "Ergenekon" 2009'da da "KCK" operasyonlarıyla başladı. 2011'de gözaltına alınan gazeteci ve medya çalışanı sayısı 60'ı aştı. 2006'dan sonra gazetecilere yönelik gözaltı ve tutuklamaların neredeyse tamamı "örgüt üyeliği" iddiasına dayandırıldı. Artışta, gözaltılarda 2011'de yapılan "KCK operasyonları" kapsamında Kürt medyasında çalışan gazeteciler ağırlık kazandı, 20 Aralık 2011'de Kürt medyasında çalışan 44 gazeteci eş zamanlı operasyonlarla evlerinden, işyerlerinden alındı. KCK ve Ergenekon operasyonlarında gözaltına alınan medya çalışanları 2010'dan itibaren çoğunlukla tutuklama talebiyle adliye sevk ediliyor ve cezaevine gönderiliyorlar. Onların durumunu bir sonraki "tutuklamalar" başlığında ayrıca ele alıyoruz.

Gözaltına alınmak için "gerekçe" az değil. *Çınar* gazetesi eski yazarı Şişli Müdürü Güler Yıldız ön ödemeli 213 TL para cezasını ödemediği gerekçesiyle gözaltına alındı, faiziyle 250 TL cezayı ödeyince, sekiz saat sonra serbest bırakıldı (Haziran 2002). Yıldız, Tutuklu Ailelerle Yardımlaşma Derneği (TAYAD) üyelerinin "Halkımıza Çağrı" başlıklı ilanını yayımlayarak İstanbul DGM'nin "yayın yasağı"na aykırı hareket etmekten bu cezaya çarptırıldı. Batman'da yayımlanan haftalık *Son Söz* gazetesi sahibi ve Anadolu Ajansı (AA) muhabiri Ercan Atay, "İsrail protestosu" bildirimlerini

GÖZALTINA ALINAN GAZETECİLER: 2001-2011

Gözaltına alınan gazeteciler	Çalıştıkları kurumlar	Toplam gözaltı sayısı
2001	Fırat'ta Yaşam gazetesi, Alinterimiz gazetesi Dema Nu gazetesi, Özgür Kocaeli	4
2002	Anadolu'nun Sesi Radyosu, Anadolu Ajansı, Çınar gazetesi	3
2004	Hedef dergisi, Hürriyet, DHA, CHA, İHA, Günlük Evrensel, NTV, DİHA, Ülkede Özgür Gündem, Özgür Halk, Anadolu'nun Sesi Radyosu, TRT, Radyo Dünya, Yeşil Göle gazetesi, BOR FM, Körfezin Sesi internet sitesi	53
2005	DİHA, DHA, AA, Ülkede Özgür Gündem, Radyo Dünya, Günlük Evrensel	11
2006	Ülkede Özgür Gündem, Sabah	2
2007	Lig TV, Le Monde, Capa Ajansı, Yüksekova Haber, İHA, Yeni Şafak, DİHA, Gerçek Hayat Dergisi, Sanat ve Hayat Dergisi	14
2008	Olay TV, DİHA, Taraf	13
2009	DİHA, Sabah, Cihan Haber Ajansı, Atılım gazetesi, Özgür Radyo, Taraf	12
2010	Kamu Emekçileri Cephesi Dergisi, Yürüyüş Dergisi, Azadiya Welat, Hawar Gazetesi, DİHA	8
2011	Yüksekova Haber, Özgür Gündem, DİHA, Azadiya Welat, Hürriyet, Birgün, Vatan, Çağdaş Ulus, Etik Ajans, Özgür Halk, Demokratik Modernite dergisi, Fırat Dağıtım, ETHA	60

haberleştirdi. Haberde de yer verildiği üzere valilik protestoya izin vermemişti. Dolayısıyla gözaltı gerekçesi valiliğin izin vermediği eylemle ilgili haber yapmak oldu (Nisan 2002). *Yeşil Göle* gazetesi (Ardahan) yazarları müdürü Ulviye Kılıç 23 Nisan Bayram kutlamalarında gazete dağıtırken, "halkı tahrik etme" iddiasıyla gözaltına alındı, iki saat sonra ifadesi alınarak serbest bırakıldı (2004). Cihan Haber Ajansı'ndan iki muhabir, bir grup öğrencinin Boğaziçi Köprüsü'ndeki zincirli eylemini haberleştirirken hem polis saldırısına uğradı hem de gözaltına alındılar (2009).

Güvenlik güçleri eylemcilere saldırırken görüntülenmekten hoşlanmıyor. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) üyelerinin Taksim'deki basın açıklamasını izlerken, polisin tartakladığı

ğı bir kişiyi görüntüleyen NTV muhabiri Hilmi Hacaloğlu gözaltına alındı, gözaltındayken Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğü'nde polislerce dövüldü (2004). *Hürriyet* gazetesi muhabiri Sebati Karakurt, Kandil Dağı'nda Kongra-Gel örgüt yöneticileriyle röportaj yaptığı için evinden gözaltına alındı, bir gün sonra savcılıkça serbest bırakıldı (2004). *Ülkede Özgür Gündem* gazetesi genel yayın yönetmeni ve yazarı Hüseyin Aykol, Kandil röportajı gerekçe gösterilerek bir itirafçının ifadeleri doğrultusunda gözaltına alındı, ertesi gün salıverildi (2006).

2004'ten 2011'e yaşanan gözaltılar arasında mutlaka DiHA çalışanları da yer aldı. Haziran 2004'te İstanbul DGM Başsavcılığı izniyle "KONGRA-GEL örgütü ile bağlantıları araştırmak" gerekçesiyle DiHA İstanbul bürosuna gelen polis, DiHA, *Ülkede Özgür Gündem* gazetesi ve *Özgür Halk* dergisi çalışanı 25 kişiyi gözaltına aldı (Haziran 2004). Her gözaltı için ille de gerekçe gerekmiyor. İki DiHA muhabiri "Barış ve Demokrasi Buluşması" etkinliği izlemek isterken, gerekçe gösterilmeden gözaltına alındı, altı saat sonra serbest bırakıldı (Eylül 2004). 2008 gözaltılarının yarısından fazlası DiHA'dandı. 1 Nisan 2010 tarihinde, evine giderken darp edilen ve gözaltına alınan DiHA muhabiri Remzi Coşkun gözaltı tutanağı tutulmadığını ve kendisine "Sen bizim misafirimizsin. Sabah seni bırakacağız" dendiğini söyledi (1 Nisan 2010).

2006 ile birlikte "terör örgütü" bağlantısı iddiasıyla yayın kuruluşları dahil pek çok adrese yönelik operasyonlarla toplu gözaltı uygulaması artışa geçti. Böylece gazeteciler eş zamanlı operasyonlarla gözaltına alınır oldu. İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'ne bağlı ekipler "MLKP"ye yönelik operasyonlarda *aralarında* Özgür Radyo, Emekçi Kadınlar Derneği, *Atılım* gazetesi büroları, Bilim Eğitim Estetik Kültür Sanat Araştırmaları Vakfı (BEKSAV), Tersane Gemi Yapım-Onarım İşçileri Sendikası (Limter-İş) ve Tekstil-Sen'in de bulunduğu birçok kuruluşta arama yaptı, 85 kişi gözaltına alındı. İstanbul 14. Ağır Ceza Mahkemesi'nin 20 Eylül'de verdiği izinle başlayan aramalarda, aralarında Özgür Radyo Genel Yayın Koordinatörü Fusun Erdoğan, *Atılım* ga-

zetesi yayın yönetmeni İbrahim Çiçek, gazete yayın koordinatörü Sedat Şenoğlu, gazetenin eski yayın yönetmeni Ziya Ulusoy, gazete yazarlarından Bayram Namaz'ın da bulunduğu 13 kişi tutuklandı (8-21 Eylül 2006).

Hakkınızdaki arama kararının kalkması ya da yargılandığınız bir davada aklanmanız ilgili yerlere bildirilmezse gözaltına alınabilirsiniz. *Sabah* gazetesi yazarı Mahmut Övür, Ankara'da kaldığı otelde sabah beş buçuk sularında gözaltına alındı. Övür yıllar önce Kanal 6 genel yayın müdürü iken yargılandığı hakaret davasında beraat ettiğini mahkeme polise bildirmediği için apar topar uyandırılıp götürülmüştü (1 Şubat 2006). *Hedef* dergisi yazarı Mustafa Benli, Wernicke-Korsakoff hastası olması nedeniyle altı yıl hapiste kaldıktan sonra serbest bırakıldı. Ancak 7 Aralık 2004 akşamı, Çorum Terörle Mücadele Şubesi polisleri gazeteciyi şartlı af ile askıya alınan iki basın dosyasının emniyette düşümü yapılmadığı için üç saat gözaltında tuttu (7 Aralık 2004).

Gözaltına alınmak için ille de TC yurttaşı olmak gerekmiyor elbette. Britanyalı kolaj sanatçısı Michael Dickinson, Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu'nun (Küresel BAK) açtığı bir sergideki afişinde Başbakan Erdoğan'ı ABD Başkanı Bush'un köpeği olarak gösterdiği için, sergi sorumlusu Erkan Kara ile birlikte yargılandığı davada Başbakanla ilgili yeni bir afiş göstermesi gerekçesiyle gözaltına alındı (12 Eylül 2006). Üç gün cezaevinde alıkonan Dickinson 30 Eylül'de sınır dışı edildi. *Le Monde* gazetesi muhabiri Guillaume Perrier ile Fransa Capa Ajansı muhabirleri Estelle Vigoureux ve Marc de Banville Habur gümrük kapısında kamera görüntülerinin izlenmesine izin vermedikleri için saldırıya uğradılar, "askeri alanda gizli çekim yapmak" gerekçesiyle gözaltına alındılar, haber görüntülerine "suç aleti" olarak el kondu (2007).

Bir diğer gözaltı olayının nedeni de yine askeri alanda çekim yapılması. *Yüksekova Haber* gazetesi, İHA ve *Yeni Şafak* gazetesi muhabirleri Irak sınırında "askeri konvoyu" çektikleri için gözaltına alındılar (2007). *Sabah* gazetesinden iki muhabir de askeri alanda fotoğraf çekmekten gözaltına alındı (2009).

Türkiye'de insan hakları ihlalleri arasında "göztaltında ölümler" kategorisinin ayrı bir yeri var. Gazeteciler bağlamında göztaltında ölüm deyince akla hemen gazeteci Metin Göktepe geliyor. *Evrinsel* gazetesi muhabiri Göktepe 8 Ocak 1996'da Ümraniye cezaevine yapılan operasyonda ölen iki tutuklu Rıza Boydaş ile Orhan Özen için düzenlenen cenaze töreni sırasında toplu halde göztaltına alınan bin kişinin arasındaydı. İlk açıklamada Göktepe'nin duvardan düşerek öldüğü iddia edildiyse de sonradan gazetecilerin verdiği mücadeleyle, dövülerek öldürüldüğü kabul edildi. Polisler yargılandı. Kitaba konu olan on yılda da göztaltına alınma biçimleri ve göztaltındaki muamele gündemde oldu. Gazetecilerin –bu sadece gazetecilere yönelik bir uygulama değil elbette– sabaha karşı, evlerinden çocuklarının önünde her taraf tarumar edilerek apar topar göztaltına alınmaları, göztaltılarda şiddete maruz kalmaları pek de haber değeri taşımadı. *Sanat ve Hayat* dergisinin yayın yönetmeni Hacı Orman'ın elleri kelepçelenerek önce kimliği belirsiz kişilerce kaçırıldığı düşünölmüşken, sonraki günlerde bu olayın bir kaçırma değil, Terörle Mücadele Şubesi polislerinin gerçekleştirdiği bir göztaltı uygulaması olduğu açıklandı (2007).

Göztaltı süreleri birkaç saatten dört güne kadar uzandı. "Kongragel üyeliği" iddiasıyla evinden göztaltına alınan bir *Ülkede Özgür Gündem* gazetesi yazarı, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nde dört gün göztaltında kaldıktan sonra tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakıldı (Aralık 2004). Temmuz 2004'te *Ekmek ve Adalet* dergisinde bulunduğu iddia edilen bir diskette adı geçtiği gerekçesiyle göztaltına alınan İstanbul Anadolu'nun Sesi Radyosu yayın yönetmeni Selda Yeşiltepe de dört günlük göztaltı süresinin ardından serbest bırakıldı (Temmuz 2004). Su Yayınları'nın eski sahibi ve *Birgün* gazetesi yazarı Melih Pekdemir "ifadesinin alınması için" evinden göztaltına alındı, Mersin Emniyet Müdürlüğü'nde bir gün tutuldu ve ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldı (Ağustos 2004). *Fethullah'ın Coplari* kitabının yayıncısı Pekdemir'in, "yayın yoluyla hakaret" iddiasıyla Akçabat'ta açılan dava ile ilgili ifade için arandığı ve "adresinde bu-

lunmadığı" gerekçesiyle hakkında gıyabi tutuklama emri çıkarıldığı iddia edildi. Bir yazısında depresim için "ilahi ikaz" diyen *Yeni Asya* gazetesi yönetim kurulu üyesi ve yazarlarından Sami Cebeci, hakkında kesinleşen 20 aylık hapis cezası nedeniyle Ankara'daki evinden gözaltına alınarak Ankara Ulucanlar Cezaevi'ne gönderildi. Yazar, İstanbul 11. Ağır Ceza Mahkemesi'ne yapılan itirazın kabulü üzerine ertesi akşam tahliye oldu (2 Mart 2005).

Tutuklanan Medya Çalışanları

2001-2004 yılları arasında tutuklanan gazeteci sayısı 10'u geçmezken 2004'te sekiz medya kuruluşunda çalışan 15 gazeteci cezaevine gönderildi. Aynı yıl geçmiş yıllardan cezaevinde bulunan üç gazeteciyle birlikte toplam sekiz gazeteci tahliye oldu. 2005, cezaevine gönderilen sekiz gazeteci ile bir önceki yıla göre daha az gazetecinin tutuklandığı bir yılken 2006'da sayı tekrar yükselerek 13'e ulaştı. 2007'de 11 ayrı basın ve medya kuruluşunda çalışan 20 kişi tutuklandı. 2008'de "Ergenekon" kapsamındaki gazeteci tutuklamalarıyla sayı 26'ya ulaştı. 2009'da 15 gazeteci "Ergenekon", "Devrimci Karargâh" ve "MLKP" davalarından cezaevine girerken; "Ergenekon" ve "KCK" operasyonlarıyla 2010'da 13 tutuklama daha eklendi. Hapisteki gazeteci sayısı 2011'de 104'e ulaştı. Kitleli tutuklamaların yılı olan 2011'de 44 gazetecinin bir defada gözaltına alındığı KCK operasyonları kapsamında Kürt medyasından 35 kişi tutuklandı.

31 Aralık 2011'de toplamda 104 gazeteci ve 30 dağıtımcı/medya çalışanı "silahlı örgüt üyesi olmak", "örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi" ve/veya "örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dahil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek", "silahlı ya da silahsız örgüt kurmak", "sevk ve idare etmek, üye olmak" suçlamalarıyla hapisteydiler. 104 gazeteciden 64'ü, 30 dağıtımcının tümü Kürt medyasındandı. 10 yıllık sürede gerek yerel gerekse kendini sosyalist-sol bir yayın olarak tanımlayan gazete ve süreli yayınlara mensup gazeteci ve çalışanların tutuklanma gerekçelerinde ilk sırayı "örgüt suçları" oluşturdu.

Burada, bir yeni duruma dikkat çekmek gerekiyor. "İfade özgürlüğü" kapsamında haklarında dava açılan insan hakları savunucuları, politikacılar, sanatçılar, gazeteci ve yazarlar genelde yaptıkları konuşmalar ya da yazdıkları yazılarda "suç" unsuru bulunduğu iddiasıyla yargılanıyordu. Özellikle "Ergenekon" ve "KCK" kapsamında tutuklananlarla birlikte iddialar yazılan yazılar veya yapılan konuşmalar değil bütün mesleki faaliyetlerin "örgütün medya ortamı"nın oluşturması gerekçesine bağlandı. Örneğin 2012'ye cezaevinde giren 104 gazeteciden sadece altısı doğrudan doğruya haberlerinden, yazılarından ve kitaplarından dolayı suçlanıyor ve yargılanıyordu: *Azadiya Welat* gazetesi sorumlu yazışmaları müdürleri Vedat Kurşun, Ruken Ergün ve Ozan Kılınç, DiHA Batman temsilcisi Erdoğan Altan, Diyarbakır temsilcisi Kadri Kaya, Aram Yayınları imtiyaz sahibi ve *Hawar* gazetesi sorumlusu Bedri Adanır.

Bu tablonun oluşmasında TMK'nin sadece gazetecileri değil herhangi bir muhalifi tutuklamak, yargılamak ve cezalandırmak için sonsuz imkânlar sunduğunu söylemek yanlış olmayacak. Dahası, söz konusu "terörle mücadele" olunca iktidarlar hapistekilerin "gazeteci" değil "terörist" oldukları iddialarını sürdürmekte kendilerince sağlam bir dayanak da bulmuş oluyorlar. Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in, CHP İzmir Milletvekili Erdal Aksünger'in "Türkiye'de cezaevinde yatan gazeteci sayısı nedir?" soru önermesine Ağustos 2012'de verdiği yanıt, bu imkânın nasıl kullanıldığını gösteren örneklerden sadece biri. Bakan, cezaevlerinde 63 tutuklu gazeteci bulunduğunu, bunların sadece dördünün gazetecilik faaliyetinden dolayı tutuklu olduğunu açıkladı.

2004-2006 arasında geçen üç yılda DiHA çalışanlarından altı muhabir tutuklandı. 2004'te tutuklanan üç DiHA muhabiri altı gün ile üç ay arasında değişen sürelerde cezaevinde kaldılar. 2005'te tutuklu yargılanan bir DiHA muhabiri dört buçuk ay, 2006'da tutuklanan iki DiHA muhabiri ise dokuz ay tutuklu kaldıktan sonra tahliye edildiler. Ajansın muhabirleri 2 Nisan 2008'de, Newroz etkinliğini izlerken ve 30 Ekim 2008'de Kürt Kadınları'nın Eminönü

**BİA RAPORLARI'NA GÖRE TUTUKLANAN GAZETECİLERİN
YILLARA GÖRE DAĞILIMI²**

2001	4 gazeteci	2007	20 gazeteci
2002	2 gazeteci	2008	26 gazeteci
2004	15 gazeteci	2009	15 gazeteci
2005	8 gazeteci	2010	13 gazeteci
2006	13 gazeteci	2011	60 gazeteci

eylemini kaydederken gözaltına alındılar. Yapılan açıklamalara göre onlar gazeteci olmak değil, eylemin örgütleyicisi olmak, eylemcilerden biri olmak gibi gerekçelerle gözaltına alındılar, devamında da tutuklandılar.

2001-2004 arasındaki toplam 21 tutuklama vakasından 16'sı "terör örgütüne üyelik, yardım ve yataklık" iddiasına dayandırılıyor. Yeni TCK'nin (5237 sayılı) yürürlüğe girdiği 1 Haziran 2005'le birlikte "örgüt üyeliği" suçlarını düzenleyen TCK 314/2. maddesi ve "örgüt propagandası" suçlarını düzenleyen TMK 7/2. maddesi öne çıkıyor. 2004'te 15 gazeteciden dokuzu; 2005'te sekiz gazeteciden ikisi ve 2006'da 14 gazetecinin tümü örgüt üyeliği suçlamasıyla tutuklandılar.³ 2004-2006 arasında tutuklanan 42 gazeteci arasında: 5816 sayılı Kanun'dan (Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar) yargılanan bir gazeteci, para cezasını ödememek ve basın yoluyla tehditten tutuklanan birer gazeteci, kin ve düşmanlığa tahrik'ten (TCK 216/1) yargılanan iki gazeteci, ceza infaz yasası protesto eylemine katılmak suçlaması ile dört gazeteci ve TCK 159. (tahkir ve tezyif) maddeden tutuklanan bir gazeteci olmak üzere dokuz gazeteci hariç tümü "örgüt" suçu iddiasıyla tutuklandılar.

² Bu rakamlar hapisteki gazetecilerin bütününe değil, tutuklanan gazetecilerin her bir yıl içindeki sayısını gösteriyor. Örneğin 2010 yılında 30 olan hapisteki gazeteci sayısı 2011'de 104'e çıkıyor.

³ 2006'da "MLKP"ye (Marksist Leninist Komünist Parti) yönelik "Gaye" operasyonunda *Atılım* gazetesi Yayın Koordinatörü Sedat Şenoğlu ve İbrahim Çiçek ile Özgür Radyo Yayın Yönetmeni Füsün Erdoğan'ın da aralarında bulunduğu beş gazeteci tutuklandı. Bkz. BİA 2006 Medya Gözlem Raporu.

2006 ve 2007'de tutuklamalar doğrudan gazetecilere yönelik takibat sonucunda değil, ağırlıklı olarak polis baskınları ve operasyonları yoluyla yapıldı. Özellikle "MLKP örgütü baskını" olarak nitelenen ve 2006'da başlayan operasyonlarda ("Gaye operasyonu") basın çalışanları da hedefe dönüştü, Özgür Radyo, *Atılım* ve *Dayanışma* gazetelerindeki birçok medya çalışanı tutuklandı. Bu dönemdeki tutuklama gerekçelerinden, özellikle de yerel medya örneklerinde, dikkat çeken bir diğeri ise yayın yoluyla hakaret yapmak olarak açıklandı. Datça Haber, Söz TV, Söz gazetesi, *Emirdağ* gazetesi haberleri yayın yoluyla hakaret niteliğinde değerlendirildi ve bu değerlendirme muhabirlerin tutuklanması için yeterli görüldü.

Gazetecilerle hakkında "terör örgütüne üyelik" ve "yardım ve desteklik" iddiasıyla verilen tutukluluk kararlarından örnekler bakalım. 2002'de Nizip'te yayımlanan *Oluşum* gazetesi sahibi Ahmet Aksoy 27 Mayıs 2002'te yayımlanan "Deniz, Yusuf ve Hüseyin" başlıklı yazı nedeniyle tutuklandı ve "silahlı örgütlere yardım" ve "terör örgütü propagandası" iddiasıyla yargılandı. Aksoy, 73 gün cezaevinde kaldıktan sonra, dönemin Adana 1 No'lu DGM'sinde görülen davada delil yetersizliğinden beraat etti.

Kimi vakalarda aynı gazetecinin birden çok sebeple tutukluk istemiyle yargılandığı ve defalarca cezaevine konduğu görülüyor. Örneğin 2002'de Doğan Haber Ajansı (DHA) muhabiri ve *Datça Haber* gazetesi sahibi Sinan Kara, "Kaymakam'a gazete göndermediği" gerekçesiyle üç ay hapis ve 91 milyon TL para cezası aldı, tam hapse girmek üzereyken cezası, 9 Ağustos 2002'de değiştirilen Basın Kanunu'nun 24. maddesi uyarınca 30 milyar lira paraya dönüştürüldü. Yaklaşık bir yıl sonra ise eski başbakanlardan Tansu Çiller'in oğlu Mert Çiller'in korumasını basın yoluyla tehdit ettiği iddiasıyla hapse mahkûm oldu. 146 günlük hapis cezasını tamamlayan gazeteci Mart 2004'te tahliye oldu.

Para cezaları gazeteciler açısından önemli bir ekonomik tehdit olmalarının yanı sıra kimi zaman tutukluluk nedenine dönüşüyor.

Gazeteciler, kurumlarına ya da kendilerine verilen para cezaları öden(e)mediği için tutuklanabiliyor. 2004'te, *Devrimci Demokrasi* dergisi sahibi ve sorumlu yazışleri müdürü Mahir Zengin iki yargılamada hükmedilen para cezasını ödemediği için tutuklandı, bir hafta sonra ailesi, kesinleşen 10 bin lira tutarındaki para cezasını ödeyince 28 Mayıs'ta tahliye edildi.

5237 sayılı yeni TCK ile gelen tutukluluk sürelerindeki yeni düzenlemelerle "örgüt" bağlantılı iddialarla tutuklu bazı gazeteciler serbest kaldı. Ne yazık ki, sonuçlar hep olumlu değil. 2001'de "TİKKO üyeliği" iddiasıyla tutuklanan ve 15 yıl hapisle cezalandırılan *İşçi Köylü* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Memik Horuz'un yeni TCK'den yararlanma başvuruları sonuçsuz kaldı. Gazetecinin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı başvuru ise kabul edildi. Eski Ceza Yasası'ndaki ilgili maddenin şartlı tahliye için öngördüğü infaz süresini dolduran Horuz, beş yıllık tutukluluğun ardından yeni TCK'ye göre tutukluluk süresi de göz önünde bulundurularak Ocak 2007'de tahliye edildi. Diğer tarafta "Tevhit-Selam örgütü yöneticisi" olduğu iddiasıyla 17,5 yıl hapse mahkûm edilen ve Topluma Kazandırma Yasası'ndan yararlanmasına izin verilmeyen gazeteci Nureddin Şirin, yeni TCK'deki örgüt suçlarına verilen cezaların yarı yarıya indirilmesinden yararlanarak tahliye oldu. *Yeni Asya* gazetesi yazarı Cevher İlhan, Marmara Depremi üzerine yazdığı yazı nedeniyle 13 Ocak 2005'te tutuklandı, TCK'nin 312. maddesindeki değişiklik nedeniyle iki gün sonra tahliye edildi.

"Operasyon" tutuklamalarının uzun tutukluluk hallerine dönüşmesi son yılların en çok tartışılan konularındandı. Örneğin MLKP'ye yönelik olarak 2006'da yapılan "Gaye" ve 2008 ve 2011 tarihli "Ergenekon" / "ODA TV" operasyonlarında tutuklu gazetecilerin bir bölümü halen cezaevindeler. Özgür Radyo yayın yönetmeni Füsun Erdoğan ve "Ergenekon" kapsamında tutuklu *Cumhuriyet* gazetesi yazarı ve cezaevindeyken CHP İzmir milletvekili seçilen Mustafa Balbay halen cezaevindeler. *İşçi Köylü* dergisi sahibi ve yazışleri müdürü Barış Açıkel, 2004'te 28 yaşında girdiği ceza-

evinden 2012'de 36 yaşına girmek üzereyken çıktı. Uzun tutukluluk sürelerinin yanı sıra tutuklu gazetecilerin içlerinde hükümlü ve iddianamesi açıklananlar olmakla birlikte hiçbir açıklama yapılmaksızın hapiste tutulanların sayısının da hiç az olmadığını belirtmek önemli. Hemen hepsi TMK veya TCK'nin örgüt bağlantılı maddelerinden hapiste bulunan gazetecilerin önemli bir kısmı bir tek davadan değil aynı anda birkaç davadan yargılanabiliyorlar. İsnat edilen suçların artışıyla birlikte davalar da artış gösteriyor. ÖYM'lerin kaldırılmasını beraberinde getiren 3. Yargı Paketi uyarınca gazetecilerin tahliyeleri talep ediliyor.

BİA MEDYA GÖZLEM RAPORLARINA GÖRE TUTUKLANAN GAZETECİLER 2001-2011⁴

Sene	2001		2002	
	Kurumlar	Kişi	Kurumlar	Kişi
Tutuklama	Kanal VIP (Antalya) 23 Şubat gazetesi (Adıyaman) Susma gazetesi (Zonguldak) Radyo Arkadaş = 4 kurum	4	Datça Haber gazetesi Oluşum gazetesi (Gaziantep) = 2 kurum	2
Tutuklama gerekçeleri	Hakaret Resmi sıfatlara görevlerinden dolayı sövme ve hakaret Yasadışı yayın bulundurmak ve terör örgütü propagandası yapmak Silahlı terör örgütüne yardım ve yataklık		Basın Yasası'nı ihlal (Kaymakam'a gazete göndermemek) Terör örgütüne yardım ve devletin manevi şahsına hakaret	

⁴ 2003 yılına ait BİA raporu olmadığı için CPJ'nin verilerine bakılabilir. CPJ 2003 Yıllı Tutuklu Gazeteciler Raporu'na göre 2003 yılında tutuklu gazeteciler: *Mücadele*, *Alinteri*, *Kurtuluş*, *İşçi Köylü*, *Datça Haber* gazetelerinden 5 kişi. Tutuklanma gerekçeleri: TCK 168/2. maddesini ihlal (4 gazeteci); "önceki başbakanın oğlunun korumalarını tehdit" iddiası (1 gazeteci).

Sene	2004*		2005	
	Kurumlar	Kişi	Kurumlar	Kişi
Tutuklama	Alinterimiz gazetesi BEKSAV Atılım gazetesi Dayanışma dergisi DİHA Milli Gazete Devrimci Demokrasi dergisi Kültür Sanat Yaşamında Tavr Diğer** = 8 kurum	15	DİHA Mavi ve Kent gazeteleri (Diyarbakır) Tavır dergisi Yeni Asya Diğer = 4 kurum	8
Tutuklama gerekçeleri	Terörle Mücadele Yasası 7/2 (örgüt propagandası) Terör örgütü üyeliği Terör örgütü ile bağlantı Yasadışı örgüt üyeliği Kin ve düşmanlığa tahrik (TCK 216/1) 5816 sayılı Kanun (Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar) Para cezasını ödememek Basın yoluyla tehdit		"Örgüte yardım" "Örgüt üyeliği" "Örgüt propagandası" ve "suçu ve suçluyu övmek" (TCK 220/8, 215) Din üzerinden nefret söylemi- Marmara Depremi TCK 159 (manevi şahsiyetleri tahkir ve tezyif)	

* Bu yıla ait BİA raporu olmadığı için sadece CPJ'nin verilerinden tutuklu gazeteciler verilerine bakılabilir. CPJ 2003 Yılı Tutuklu Gazeteciler Raporu'na göre 2003 yılında tutuklu gazeteciler: *Mücadele*, *Alinteri*, *Kurtuluş*, *İşçi Köylü*, *Datça Haber* gazetelerinden 5 kişi. Tutuklanma gerekçeleri: TCK 168/2. maddesini ihlal (4 gazeteci); önceki Başbakanın oğlunun korumalarını tehdit iddiası (1 gazeteci).

** Örgüt kapsamı, ağırlık sırasına göre PKK, TİKKO, Kongra Gel, MLKP, DHKPC vb.

Sene	2006		2007	
	Kurumlar	Kişi	Kurumlar	Kişi
Tutuklama	Özgür Halk dergisi Genç Bakış dergisi Atılım gazetesi Özgür Radyo DİHA İşçi Köylü dergisi = 6 kurum	13	Devrimci Demokrasi Özgür Radyo Atılım gazetesi Özgür Halk dergisi Çoban Ateşi dergisi Dayanışma gazetesi Datça Haber Söz TV Söz gazetesi Emirdağ gazetesi İşçi Köylü dergisi = 11 kurum	20
Tutuklama gerekçeleri	Örgüt üyeliği		Örgüt bağlantısı (MLKP, DHKP-C, TİKKO, MKP, PKK)	
	2008		2009	
	Kurumlar	Kişi	Kurumlar	Kişi
Tutuklama	Belge Yayınları Peri Yayınları Gerger Fırat gazetesi Cumhuriyet Ulusal Kanal Aydınlık dergisi Yedincigün gazetesi Alinteri AzadiyaWelat DİHA Gündem gazetesi Muş Haber 49 gaz. = 12 kurum	26	Vatan gazetesi Devrimci Hareket dergisi Radyo Dünya Azadiya Welat Gün TV DİHA Aydınlık dergisi Ulusal Kanal Demokrat Radyo Renge Heviya Jine = 10 kurum	15
Tutuklama gerekçeleri	Örgüt bağlantısı (MLKP, DHKP-C, TİKKO, MKP, PKK, Ergenekon)		Örgüt bağlantısı (MLKP, DHKP-C, TİKKO, MKP, PKK, Ergenekon)	

Bilgi Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim görevlisi ve *haber-saire* sitesi editörü Ahmet Şık ve *Milliyet* gazetesi muhabiri ve yazar Nedim Şener'in Ergenekon soruşturması kapsamında Mart 2011'de tutuklanmaları tüm Türkiye'nin dikkatini çekti. Aynı tarihli operasyonda aralarında akademisyen Coşkun Musluk'un da bulunduğu 3 *Oda TV* çalışanı daha tutuklandı. BİA 2011 yıllık raporuna göre; 104 tutuklu gazeteci içinde, "Ergenekon"dan 5,

"Hapis Gazeteciler Suçlarını Anlatıyor"

Dizisinden⁶

AA'dan ayrılıp, DİHA'ya geçtiğim ilk günlerde Çukurca'da, sınır ötesi operasyonları takip etmek için gittiğimde, ilk gözaltı deneyimimi yaşamıştım. Kameram, kasetlerim ve fotoğraf makineme el konulmuştu.

Sorgum dört saat sonra resmi bir işlem yapılmadan bitmişti.

Ölüm tehditlerine de aldırılmamayı öğrenmiştim. Her şeye rağmen çalışıyordum. Ta ki Hakkari'de 2008 yasaklı Newroz'unda kameralar karşısında kolu kırılan 14 yaşındaki Cüneyt Ertuş'un o görüntüsünü çekene kadar.

Aslında gazetecilik yaşantımda gurur duymam gereken bir görüntü yüzünden halen yargılanıp, cezaevinde tutuluyorum.

Sormak gerek, bir gazeteci olarak bu görüntüyü çekmek mi suç, çekmemek mi?

En son İstanbul'dan Hakkari'ye döndüğüm 9 Haziran 2010'da 11 BDP üyesiyle birlikte "KCK operasyonu" adı altına gözaltına alınıp tutuklandım.

Hamdiye Çiftçi*, DİHA

⁶ Hapis Gazeteciler Anlatıyor, Hamdiye Çiftçi: Hakkari'de Bir Kadın Gazeteci, 22 Şubat, 2012, *bianet*, <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/136319-hamdiye-ciftci-hakkaride-bir-kadin-gazeteci>

* Hamdiye Çiftçi 10 Nisan 2012'de tahliye oldu.

"Oda TV"den 12, "Devrimci Karargâh"tan 3, "KCK"den 61, "DHKP-C" den 8 ve "MLKP"den 6 gazeteci yer aldı. Hapis gazetecilerden 12'si *Azadiya Welat*, 11'i *Özgür Gündem* ve 26'sı ise DİHA çalışanı. Nedim Şener, Ahmet Şık ve Coşkun Musluk, tutukluluklarının 375. gününde, Mart 2012'de serbest bırakıldılar.

Son olarak, tutuklamaların kimi zaman Türkiye'de çalışmalar yapan uluslararası medyaya haber yapan gazetecileri de kapsadığını ekleyelim. Çeşitli ülkelerde hapishanelerdeki tecrit koşullarını ve işkence olaylarını araştıran Avusturyalı gazeteci Sandra Bakutz, 2001'de verilen gıyabi tutuklama kararı nedeniyle Atatürk Havalimanı'nda gözaltına alınarak tutuklandı (10 Şubat 2005). Bakutz Brüksel'de konuşma yaptığı sırada eski Dışişleri Bakanı İsmail Cem'i protesto eden iki eylemciyi toplantının yapıldığı Avrupa Parlamentosu Dışişleri Komisyonu salonuna sokmakla suçlandı. Bakutz, "DHKP/C örgüt üyeliği" iddiasıyla yargılandığı davanın ilk duruşmasında altı hafta tutuklu kaldıktan sonra tahliye edildi (30 Mart 2005).

Özetle, basına yönelik gözaltı ve tutuklamalarla kendini gösteren baskı ortamı, artan vakalarla birlikte 2011 yılı için bir eşik halini aldı. Uluslararası meslek örgütleri ve çeşitli hak platformları kaygı uyandırıcı bu sürece müdahil olmaya, meseleyi görünürleştirmeye çalıştılar. Brüksel merkezli Uluslararası Gazeteciler Federasyonu (İFJ), Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) ile birlikte Türkiye'den de pek çok meslek ve emek örgütünün katıldığı yaklaşık 40 kadar kurum tutuklamaları kınadı. Bu süreçte, kamuoyu tepkisinin etkisiyle salıverilen medya çalışanları da oldu, henüz hüküm giymeyip uzun tutukluluk süreleri devam edenler de. İroniktir ki son beş yıl, hükümetin toplumsal algıda demokratikleşme, sivilleşme, refahlaşma algısı yaratmaya çalıştığı yıllar; ifade özgürlüğü ve basın özgürlüğü anlamında ise bütün göstergeler aksi yöne, baskı, engelleme ve sansüre işaret ediyor. Bir sonraki bölümde ele aldığımız, gazetecilere yönelik davalar da sorunun, bu tabloyu bütünleyen bir diğer boyutunu gözler önüne seriyor.

IV
DAVALAR

İfade ve medya/basın özgürlüğü açısından 2001-2011 arasındaki on yıllık dönemi davalar üzerinden ele alıyoruz; BİA Medya Gözlem Raporları'ndaki verileri hem nitel hem de nicel olarak değerlendirdik. Özellikle medya çalışanlarına ve yayın kuruluşlarına açılan davaları merkeze aldık. Davalar ile ilgili rakamsal değerler oluşturmak özellikle 2007'den itibaren zorlaştı; zira bu yıldan itibaren dava sayıları ve dava gerekçeleri hem artıyor hem de daha karmaşık bir hal almaya başlıyordu. 2007, AKP iktidarının ikinci seçimle birlikte sağlaştığı, askeri vesayeti geriletmeye yönelik siyasi adımların atıldığı ve "Ergenekon" operasyonlarının başladığı yıl olarak dönemeç niteliğindedir. Takip eden yıllar da benzer doğrultuda şekillendi, toplumsal ve siyasi yaşama yönelik operasyonlar çeşitlendi (Balyoz, Devrimci Karargâh, KCK).

2007 dönemeci, etkisini BİA Raporları'nda da gösterdi. Kayıtlarda sadece medya davaları değil ifade özgürlüğünü ihlal eden davalar da dikkat çekti. Dolayısıyla ağırlıkla ikinci beş yıllık süreçten itibaren önümüze sadece medyaya değil, Türkiye'nin bütün fikir dünyasına; sanatçılara, yayıncılara, siyasetçilere, akademisyenlere, avukatlara açılan sayısız dava geldi.

On yıllık bir süreci sayısal dökümler üzerinden sistematik ve kategorik olarak görebilmek hayli zordu. Bölümü kronolojik bir izlek üzerine yapılandırdık. Fakat dikkatle incelenmesi gereken başka bazı nitel, kategorik çerçeveler vardı ki kronolojiye göre akan davalar silsilesine odaklanan bir perspektif onları görünmez

kılıyordu. Bu nedenle, örneğin Başbakan'ın açtığı davaları ve Kürt medyasını hedef alan davaları, ayrı çerçeve metinler olarak vermeyi uygun bulduk.

2001-2011 arasında Türkiye'de ifade özgürlüğünü ihlal davalarının içinde, medya kuruluşlarına ve çalışanlarına yönelen davaların sayısal karşılığı –kitaplar hakkında açılan davalar hariç– 600'ün üzerinde. Hangi dönemlerde hangi yasa maddelerinin öne çıktığı, davaların gerekçeleri ve nitelikleri, on yıllık sürecin siyasi özgüllükleri ve yasal güncellemeleri doğrultusunda değişim gösteriyor.

AKP iktidarı ile çakışan bu on yıllık dönem toplumsal hayatın ve siyasetin özgürleşmesi adına pek çok vadin ve beklentinin öne çıktığı yıllar oldu. Örneğin Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) 2004'te kaldırıldığında "devletin korunması" anlayışından "adalet ilkesi"ne geçiş yapıldığı umudu doğdu; fakat on yılın sayısız davalarla oluşmuş bilançosu bu umudun çabuk kırıldığını gösterdi. Bir adım ileri, iki adım geri niteliğindeki yeni yasal düzenlemeler çok zaman geçmeden Özel Yetkili Mahkemeleri (ÖYM) devreye soktu.¹ Aynı şekilde 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, Avrupa Birliği Uyum Yasaları doğrultusunda değişikliğe uğradı ve 5237 sayılı yeni TCK 1 Haziran 2005'te yürürlüğe girdi. Reform düzenlemeleri ile birlikte gerçekleşmesi beklenen yurttaş ve adalet temelli değişim gerçekleşmedi; aksine örneğin devleti ve kurumlarını korumaya alan TCK 301 (eski TCK 159) açılan birçok davanın dayanağı olarak karşımıza çıkmaya devam etti. TCK 301, devleti korur-

¹ Sıkıyönetim mahkemelerinin devamı niteliğindeki DGM'lerin kapatılmasıyla doğan umudu ağır ceza mahkemeleri askıya almıştı, devamında da özel yetkili mahkemeler devreye girdi. 2012'de 3. Yargı Paketi çerçevesinde ÖYM'ler kaldırıldı. Yeni düzenlemeye göre, ÖYM'lerin görev alanlarına giren suçlar TMK kapsamında Bölgesel Ağır Ceza Mahkemeleri'nde (HSYK tarafından yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde) görülecek. Şimdiye kadar açılan davalara ise mevcut mahkemelerce bakılmaya devam edilecek. Yeni düzenlemeyi değerlendirmek için henüz erken olsa da siyasi olarak TMK'yi odağına yerleştiren bir çerçevenin söz konusu olması, adalet ilkesinin sağlanması konusundaki beklentileri zayıflatıyor. Konu ile ilgili bkz. <http://www.bianet.org/bia net/diger/139471-ucuncu-yargi-paketi-neler-getirdi/> erişim: 23.08.2012.

ken, "hakaret", "iftira ve kişisel haklar" ve "özel alana tecavüz" niteliğindeki maddeler de (TCK 125, 267, 134 vs.) devletin görevlilerini koruyan maddeler olarak daha önceki yıllarda olmadığı kadar aktif hale geldiler. Bunların yanında TCK 215, TCK 216, TCK 220, TCK 222, TCK 257, TCK 285, TCK 288, TCK 314 ve TCK 318 metnin içinde karşımıza çıkan diğer ceza maddelerinden.²

Davalara dayanak ve ilham (!) veren yasalar arasında şüphesiz sadece TCK yok. Pek çok yasa metni medyayı kısaca almak için sıraya girmiş gibi. 2004'den itibaren 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlere Suçlar Hakkında Kanun, 2007 Genel Seçimi ve 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri sürecinde ise 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri Kanunu, birçok medya çalışanına, sanatçıya ve siyasetçiye dava açılmasında öncelikli rol oynadı.

5187 sayılı Basın Kanunu da medya çalışanlarının haber üretme ve haber yayma özgürlüğünü güvence almak yerine devleti koruma refleksi ile yorumlandı. Karşımıza çıkan örneklerin çoğunda TCK 288'e destek olmak üzere Basın Kanunu'nun 19. ve TMK 6 ve 7'ye destek olmak üzere ise 25. maddesinin devreye girdiği görülüyor. Fakat medya çalışanlarına açılan davalardaki en belirgin olan ve on yılın sonlarına doğru olağandışı bir artış gösteren düzenleme, Terörle Mücadele Kanunu (TMK) oldu. 1991'de kabul edilen 3713 sayılı TMK, bu on yılda, Mayıs 2003, Temmuz 2003 ve Haziran 2006 tarihlerinde olmak üzere en az üç kez güncellendi. TMK 8. madde, Avrupa Birliği'ne Uyum 6. Paketi çerçevesinde 22 Mayıs 2003'te kaldırıldı.³ Devamında dönemin Adalet Bakanı Cemil Çiçek yapılan düzenleme ile ilgili olarak TMK 8 yerine TCK 312. maddenin de işletilebileceği, bunun için kimsenin telaşa kapılmaması gerektiği yönünde bir açıklama yaptı.

Nitekim kısa bir süre sonra, 2004'ün Nisan ayı içinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) Türk Ceza Kanunu (TCK) Alt Komisyonu, devlete karşı suçların kapsamını genişletirken, kaldırılmış

² Öne çıkan ceza maddeleri ve yasalarla ilgili olarak bkz. EK 1.

³<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=75900> / erişim: 22.06.2012

olan "bölücü propaganda" ile ilgili olarak TMK 8. maddenin benzerini TCK'ye ekledi.⁴ TMK, özellikle 2006'daki güncelleme ile eklenen "Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basma ve yayımlama" ile ilgili yasakları düzenleyen TMK 6/2 maddesi ile birlikte, basına yönelen engelleme, kapatma, yayın durdurma cezalarının temel gerekçesi olarak son beş yıldır tüm ağırlığıyla devreydi.⁵ 2007'den itibaren TMK Kürt medyasının adeta kabusuna dönüştü. Özellikle de Davalar tablosuna bakıldığında açıkça görülüyor ki, hükümetin Kürt sorununa ilişkin barışçıl bir çözüm beklentisini artıran "Kürt Açılımı" da kısa sürede düş kırıklığı ile sonuçlandı. Bu tablonun göstermediği bir bilgiyi ise peşinen burada aktarmak yerinde olur: On yıllık süreçte Kürt medyasına yönelen davalar sadece TMK ile sınırlı kalmadı; TCK'nin hedefinde de ağırlıkla Kürtler vardı. Pek çok davada TCK 220 ve 314. maddeleri TMK davaları ile birlikte iş gördü. Konu ile ilgili detayları ilerleyen sayfalarda göreceğiz. Davalara dayanak sağlayan ceza maddelerinin yıllara göre sayısal dağılımını aşağıdaki tablo üzerinden izleyerek analiz edelim.

Bu tablodaki rakamların sadece medyaya yönelik davaları kapsadığını bir kez daha vurgulayalım. İfade özgürlüğünü ihlal eden davaların da eklenmesi halinde bu rakamların çok daha yüksek olacağını, hatta katlanacağını akılda tutmak, Türkiye'nin sadece medya değil genel olarak ifade özgürlüğü atmosferini izleyebilmek açısından önemli. Söylediğimizi sadece TCK 301 üzerinden vereceğimiz bir örnekle açalım. Tabloya göre 2007'de medya çalışanlarına TCK 301'den açılan toplam 19 dava bulunuyor. Bu rakama BİA 2007 Raporu'ndaki medya dışı kişilere ve kurumlara açılan davaları da eklediğimizde 2007'nin 301 davaları genel toplamının 35 olduğunu görürüz. 2008'de 18 görünen sayı ise medya ve ifade özgürlüğü ihlalleri toplamı için 36. Aynı ceza maddesi

⁴ <http://eski.bianet.org/2004/04/16/32733.htm> / erişim: 22.06.2012

⁵ TMK 6/son özellikle yayın durdurma, toplatma ve bir aylık yayın kapatma konusunda etkili oldu. 2007'den itibaren özellikle Kürt medyası davalar yanında sayısız yayın durdurma cezası aldı. Bu konu "Yayın Durdurmalar, Yasaklar, Engellemeler" başlığında (2. Bölüm) detaylı olarak aktarılıyor.

2001-2011 MEDYAYA AÇILAN DAVALAR: CEZA MADDELERİNE GÖRE DAĞILIM (Kitap/Yayınevi Davaları Hariç*)

Yıl	2001	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ceza Maddeleri										
Hakaret, İtira, Kişilik hakkına saldırı	3	3	10	7	5	39	51	27	48	33
TCK 125, 267, 134, 299										
Devleti ve kurumlarını tahkir ve tezyif	2	2	5	12	4	19	18	14	4	-
TCK 301										
Suçu ve suçluyu övmek	-	1	-	-	2	4	6	6	5	7
TCK 215, 217, 218										
Halkı kin ve düşmanlığa tahrik	2	2	3	2	2	7	10	4	2	3
TCK 216										
Halkı askerlikten soğutmak	-	-	-	1	3	2	6	2	2	-
TCK 318										
5816- Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar	-	-	1	1	-	2	3	1	1	1
Hakkında Kanun										
TCK 285, 288, 329	-	-	-	3	2	6	13	15	14	18
TMK 5, 6, 7.	2	1	5	7	4	10	16	15	24	39
TCK 314, 220	-	1	-	-	-	2	3	1	4	15

* BİA Medya Gözlem Raporlarına göre oluşturulmuş olan bu tabloya kitaplara açılan davalar yansıtılmadı. Kitap davaları hakkında bu bölümün sonunda detaylı bilgi aktarıyor.

Ayrıca ceza maddelerinin sayılması yoluyla oluşturulan bu tablo +/- 2 hata payı ile birlikte düşünülmeli.

2009'da medya için 14 iken, medya dışı unsurlar da eklendiğinde 25'e ulaşıyor.

Dönemin Adalet Bakanı Mehmet Ali Şahin'in, CHP Afyonkarahisar Milletvekili Halil Ünlütepe'nin soru önermesine 15 Nisan 2008'de verdiği yazılı yanıtı göre, 2003-2006 ile 2007'nin Ocak-Eylül döneminde eski TCK 159 ile yeni TCK 301'den açılan bin 481 davada 6075 kişi sanık sandalyesine oturdu. Sonuçlanan 1564 davada 745 kişi mahkûm oldu, 1144 kişi beraat etti.⁶

TCK 301'den açılan davaların sayısının 2008 Nisan'ında yapılan ve maddeyi Adalet Bakanlığı'nın onayına bağlayan düzenlemenin devamında azaldığı, tablodaki rakamlardan da izlenebiliyor. Tablodaki bilgilerin niteliksel ve vaka örnekleriyle detaylandırılmış aktarımına geçmeden önce, yukarıdaki tablonun bize sağladığı ilk bilgileri ve yorum ipuçlarını izleyelim.

Özellikle 2007'den itibaren davalara dayanak olan yasalar ve maddelerinde bir hareketlenme ve artış gözlemlendi. 2007, hükümetin ikinci genel seçim sonuçlarını kendi siyasi adımları konusunda meşruiyet olarak yorumladığı, yargı sürecinin ordu, laiklik ve devrim yasalarına yönelik tehdit algısıyla reaksiyonerleştiği bir yıl oldu. 2007'nin asıl rüzgârı 2008 ve 2009 yıllarında kendini gösterdi, bu yıllarda gerek yerel gerekse ulusal medya ölçeğinde, hem yargılanan gazeteci hem de kurum sayısı en yüksek rakamlara ulaştı.

Ceza maddeleri dağılımına bakacak olursak, hakaret ve kişilik haklarına saldırı davaları (TCK 125 vd.), devleti ve kurumlarını tahkir ve tezyif davaları (TCK 301), "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" davası (TCK 216) ve TMK davaları, 2001-2011 yılları arasında her sene mutlaka karşımıza çıktı. TMK'den ve TCK'nin örgüt maddelerinden açılan davalar 2007'den itibaren hızla arttı, 2011'e geldiğimizde artık medya davalarının en az üçte birini oluşturuyorlardı.

⁶ <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=8704543/>
erişim: 20.09.2012.

Tüm on yıla yayılmış olan TCK 125, 301, 216 ve TMK davalarının dışında, bazı ceza maddeleri on yıllık dilimin ortalarına doğru görünür oldu. Örneğin 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanun kapsamında açılan davalar ilk olarak 2004'te karşımıza çıktı. On yıl içinde medyaya bu maddeden dolayı en az on dava açıldı. Belge Yayınları'nın sahibi Ragıp Zarakolu, George Jerjian'ın *Gerçek Bizi Özgür Kılacak*, Aram Yayınları'nın sahibi Fatih Taş, John Tirman'ın *Savaş Ganimetleri: Amerikan Silah Ticaretinin İnsani Bedeli*, Peri Yayınları'nın sahibi Ahmet Önal ve Evin Çiçek'in *Tutkular ve Tutsaklar* kitapları 5816'ya muhalefetten yargılandı. Özgür-Der Çocuk Kulübü yöneticisi Zehra Çomaklı Türkmen de, "Emperyalist ABD ile Türkiye arasındaki ilişkilerin Atatürk döneminde başladığını" söylemekten aynı maddeden hâkim karşısına çıktı.

Milli Gazete eski yazarı Hakan Albayrak, "Atatürk'e hakaret"ten 15 ay hüküm giyerek hapse girdi. Gazetenin yazı işleri müdürü Mehmet Terzi'nin 15 aylık hapis cezası paraya çevrildi. Şair-yazar Mustafa İslamoğlu da bu yasaya muhalefetten cezaevine girdi. İpek Çalışlar, *Latife Hanım* kitabında kanuna muhalefet ettiği iddiasıyla hakkında açılan davadan beraat etti. 2010'daki davanın muhatabı *Mustafa* adlı belgeselin yönetmeni olan Can Dündar'dı. 2008'de Dündar'ın aynı maddeden açılan davasının nedeni ise *Sarı Zeybek* belgeseliydi. On yıllık süreçte en az altı kitaba da 5816 sayılı Kanun kapsamında dava açıldı.

2005'ten itibaren karşımıza çıkan "halkı askerlikten soğutmak" (TCK 318) maddesi özellikle ve sıklıkla *Çoban Ateşi* gazetesini hedef aldı. Medyaya bu maddeden dolayı altısı 2008'de olmak üzere toplam 16 dava açıldı. Bu madde sadece medyayı değil vicdani retçileri de hedef aldı. Vicdani Redçi Halil Savda, Enver Aydemir ve Aydemir'in ailesine de aynı maddeden davalar açıldı.

On yıl içindeki seyriyle dikkat çeken bir diğer madde "suçu ve suç eylemini övmek" (TCK 215) oldu. Bu kapsamda medyaya yönelik açılan davalar 2006'dan itibaren ağırlıkla sosyalist-sol ve Kürt

medyasını hedef aldı. Kürt siyasetçilerle ve militanlarıyla haber ve söyleşi yapan gazeteciler de aynı maddeden yargılandılar. BİA Raporları, TCK 215'in ağırlıklı olarak muhalif yurttaşlara, sanatçılara ve siyasetçilere yönelik yargılamalarda dayanak oluşturduğunu gösteriyor. Zira medya davaları için 31 civarında olan bu sayı medya dışındakilerin de eklenmesiyle yaklaşık 70'e yükseliyor. Deniz Gezmiş, Mahir Çayan, İbrahim Kaypakkaya, Abdullah Öcalan gibi siyasi figürlerle ilgili görüş bildirmek, anma, eylem yapma, afiş asma gibi etkinlikler gerçekleştirmek, gazeteciler, sanatçılar veya siyasetçiler hakkında "suçluyu övmek"ten dava açmak için yeterli görüldü.

On yıllık süre içinde TCK 285, TCK 288, TCK 326 ve TCK 329' dan açılan davaların seyrini izlemek özellikle önemli. "Adli yargıyı etkilemek" fiilini düzenleyen TCK 288'den medyaya açılan davalar başta çok sınırlı sayıda olmak üzere 2005'te başladı. "Soruşturmanın gizliliğini ihlal"den (TCK 285) ise medyaya ilk olarak 2006'da dava açıldı. 2007'den itibaren ortaya çıkan siyasi gelişmelere ve operasyonlara koşut olarak bu iki maddeden açılan davaların sayısı hızlı artış gösterdi. TCK 288 ve 285, yargının yayın yasağı koyduğu olayları güvence altına aldı, yargıyla, orduyla veya ordudan önemli kişilerle ilgili belge dayanaklı, özellikle "Ergenekon", "Bal-yoz" gibi operasyonlarla ilgili haberler de devreye girdi. Elbette başka örnekler de karşımıza çıktı. Güvenlik güçlerinin açtığı ateş sonucu ölen 11 yaşındaki Mizgin Özbek cinayeti ile ilgili rapor yayımlamak (İHD, MAZLUMDER, 16 Mayıs 2007), cezaevinde işkenceye uğrayan 11 yaşındaki bir çocuğun haberini yapmak (*Radikal*, 15 Şubat 2007), Beydağı Devlet Hastanesi'ndeki hurda yol-suzluğunu habere yansıtmak (*Malatya Yenigün*, 19 Mart 2009) bunlardan sadece birkaçı. Örnekler ilerleyen sayfalarda detaylandırılıyor.

Tabloya bakıldığında özellikle 2007'den itibaren hareketlenen ve 2011'de en yüksek değerine, yaklaşık 15'e ulaşan TCK 314 ve TCK 220 davaları da dönemin siyasi özgüllükleri ve karakteristiği hakkında fikir veriyor.

Anılan düzenlemeler kapsamında açılan davalarla on yılda yüzlerce gazeteci tutuklu veya tutuksuz olarak yargılandı, iddianamesi açıklanmadan senelerce hapis kaldı, mesleğini yapabilmek bir yana, siyasi saldırılar karşısında adeta gazeteci olduğunu ispatta zorlandı. Davaların detayları ve dava örnekleri aşağıdaki bölümün konusudur.

**BİA RAPORLARINA GÖRE 2001-2011 DÖNEMİ
YARGILANAN GAZETECİ VE KURUMLAR**

Yıl	Gazeteci	Kurum
2001	27	15
2002	29	13
2004	76	36
2005	115	37
2006	100	44
2007	122	53
2008	205	80
2009	120	54
2010	149	62
2011	169	49

2001-2005: Yerel Medya

BİA Raporları'nda 2001 ile 2005 yılları arasında karşımıza çıkan davalar neredeyse bütünüyle yerel medya kuruluşlarına açılan davalar niteliğinde.⁷ Sistematik bir analize pek de izin vermeyen bu davalar içinde eski TCK 159, 312/1-2 ve TMK davaları dikkat çekiyor. Yerel medyayı "hakaret" ve "tazminat" davalarının hayli meşgul ettiği görülüyor. "Polise gözdağı vermek", "kapalı celseyi ihlal", "kaymakama gazete göndermemek", "yayında tarih ve adres yer almaması", "tektezip metnini zamanında yayımlamama", "mülki amire verilen beyannameye aykırı yayın yapmak", "yetkililerin

⁷ 2001-2011 arasında davalık olan medya kuruluşlarının tam listesi için bkz. EK 2.

emirlerine riayet etmemek", "astlık üstlük ilişkisini zedelemek" gibi muğlak şikâyetler davaların keyfiliğini anlamamız açısından fikir verici. Yerel medya yereldeki devlet yetkililerinin açtığı davalar karşısında yorulmadan direnmeye, varlığını sürdürmeye çalışıyor. Burada küçük fakat önemli bir ayırım noktasını atlamayalım; yerel medya genelde "hakaret" ve "tazminat" davalarıyla uğraşırken Kürt yerel medyasının durumu farklıydı; onlar genellikle TMK'den veya TCK'nin "örgüt" bağlantılı maddelerinden yargılanıyordu. Yıllara göre davaların seyrini izleyerek devam edelim.

2001'de 27 yerel gazeteci yargılandı, altı gazeteci mahkûm oldu. Davalarda ilk sıraları, altışar dava ile hükümetin manevi şahsiyetini, "Türk silahlı kuvvetlerini tahkir ve tezyif " kapsamında eski TCK'nin 159. maddesi ve "yasadışı örgüt üyeliği, silahlı terör örgütüne yardım ve yataklık" fiillerini düzenleyen eski TCK'nin 168/2 ve 169. maddeleri alıyor. 2001'de "hakaret" davaları ise gazetecileri ağır maddi yüklerle karşı karşıya bırakacak kararlarla sonuçlandı. Örneğin, *Gürses* (Edirne) gazetesi yazıişleri müdürü Yase-men Yaraşır ve yazar Hüseyin Topçu "Fatih Altaylı'nın Borazanları da Havsa Kaymakamı İçin Çaldı" başlıklı yazı nedeniyle "görevli kaymakama hakaret"ten (16 Mart 2001), *Fırtına* (Rize) gazetesi yazarı Genççağa Karafazlı, yazıişleri müdürleri İlyas Gür ve Fatma Acımert ise Rize valisiyle ilgili çeşitli tarihlerde çıkan "Rant kavgası bu kez köy hizmetlerinde, Vali Ata ile ilgili şok eden iddialar" ve "İhaleci Vali" başlıklı haberler nedeniyle "yayın yoluyla hakaret" gerekçesiyle davalık oldular. *Gürses*'in sahibi İsmet Yaraşır, beşi belediyeden, ikisi rektörden olmak üzere haklarında iki yılda 23 ayrı dava açıldığını söyledi. Kürt yerel medyasından *Batman Doğuş*, *Batman Ekspres*, *Çınar*, *Fırat'ta Yaşam* gazeteleri ise davalar sonunda kapatma, yayın durdurma, para cezası gibi cezalarla karşı karşıya kaldılar.

2002'de gazetecilere en çok dava eski TCK 312. Madde kapsamında açıldı. Suçu ve suçluyu övmekten (eski TCK 312/1) üç, halkı kin ve düşmanlığa tahrikten (eski TCK 312/2) altı olmak üzere toplam dokuz gazeteci yargılandı. "Tahkir ve tezyif" (7 gazeteci)

ve "hakaret" (6 gazeteci) 312. maddeden sonra gazetecilerin en çok karşılaştıkları yargılanma maddeleri oldu. "Terör örgütü üyeliği"nden (eski TCK 168/2) 13 gazetecinin tutuklu olduğu 2002'de, açılan davalar sonucu aralarında BİA Proje Yürütme Kurulu üyesi Cumhur Kılıççioğlu'nun da bulunduğu 10 gazeteci beraat ederken, yedi gazeteci mahkûm oldu. *Yeşil Göle* ve *Çağdaş Kars* gazetelerine ise yayın durdurma cezası verildi.

TCK 312/2'den açılan bir davada, İstanbul'dan yayın yapan Anadolu'nun Sesi radyosu Genel Yayın Yönetmeni Seyfullah Karakurt radyoda F tipi cezaevlerine ilişkin operasyon ve uygulamalara yer verdiği için 18 yıla kadar hapis istemiyle yargılandı. Siirt'te yayımlanan günlük *Mücadele* gazetesi sahibi Cumhur Kılıççioğlu farklı fiillerden ötürü hem "tahkir ve tezyif"ten (eski TCK 159) hem de "suçluyu övmek"ten (eski TCK 312/1) yargılandı. Kılıççioğlu, Deniz Gezmiş'i anmak amacıyla 13 Mayıs 2002'de "Siirtli Devrimciler" imzasıyla yayımlanan bir ilan nedeniyle, TCK 312/1 maddesi uyarınca "Kanunun suç saydığı fiili övmek" iddiasıyla yargılandı, beraat etti (20 Haziran 2002). Kılıççioğlu, *Mücadele* gazetesinin 14 Ocak 2002 nüshasında yayımlanan "Hediye kabul eden hâkim iş de halleder" başlıklı yazı nedeniyle de TCK'nin 159. maddesine (tahkir ve tezyif) aykırı davranmaktan yargılandı ve bu davadan da beraat etti. Gazeteci, daha önce ulusal basında yayımlanmış, İstanbul DGM hâkimlerinden Sedat Karagül'e ait ifadelere gazetesinde yer verdiği için, "Adliyenin manevi şahsiyetini tahkir ve tezyif" iddiasıyla bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası istemiyle yargılanmıştı.

Bir diğer "tahkir ve tezyif davası"nda Nadire Mater'in *Mehmedin Kitabı* adlı kitabını köşesinde tanıtan *Çınar* gazetesi eski yazışları müdürü Güler Yıldız, 10 ay hapis cezasına çarptırıldı, gazeteciye verilen ceza paraya çevrildikten sonra ertelendi. 2003'teki bir TCK 159 davasında ise davacı taraf tam 312 generaldi. Şikâyet konusu olan yayın kuruluşu ise "Onbaşı bile olamayacakların general olduğu ülke" başlıklı yazı nedeniyle *Vakit* gazetesiydi. Beş gazeteciye "polise gözdağı vermek" iddiasıyla açılan bir dava ise

2002'nin tartışmalı davalarından biri olarak kaydedildi. Haftalık iki gazeteye yönelik polis baskısını kınayan Tarsus Gazeteciler Cemiyeti Başkanı ve dört yönetim kurulu üyesi, polise gözdağı vermekten üçer yıl hapis istemiyle yargılandı.

Devlet için sadece medya kuruluşları ve çalışanları tehdit değildi. Başkaları da vardı. İki karikatürist, Aşkın Ayrancıoğlu ve Seyit Sa-atçı Boyabat, Halk Kütüphanesi'nde F Tipi cezaevlerinde tutukluluk koşullarını işleyen bir karikatür sergisi açtıkları için "devletin emniyet kuvvetlerini tahkir ve tezyif" iddiasıyla yargılandılar. Karikatürlerine el konan ve bir gece gözaltında tutulan karikatüristler tam iki yıl sonra, 11 Mart 2004'te beraat ettiler.

2004 yılında gazetecilere yönelik davalarda önemli bir artış oldu. Bu yıl 80'e yakın gazeteci, başta "tahkir ve tezyif" olmak üzere çeşitli iddialarla yargılandı. Oysa Haziran 2004'te yeni düzenlemelerle kabul edilen 5187 sayılı Basın Kanunu⁸ o dönemde, artık gazetecilerin hapsedilemeyeceği, gazetecinin haber kaynağını açıklamaya ve tanıklık yapmaya zorlanmayacağı şeklinde yorumlanmıştı. Ancak aynı tarihlerde yürürlüğe giren yeni Türk Ceza Kanunu ile birlikte Basın Kanunu'nun getirdiği "haklar"a gölge düştü. Her iki yasanın farklı alanlarda getirdiği ağır para cezaları, özellikle sınırlı olanaklarla yayınlarını sürdüren yerel medya açısından büyük bir tehdit teşkil eder hale geldi. Yıl içerisinde dokuzu

⁸ 9 Haziran'da kabul edilen Basın Kanunu'na göre: "Sürekli yayın sahibi, sorumlu müdür ve eser sahibi, bilgi ve belge dahil her türlü haber kaynaklarını açıklamaya ve bu konuda tanıklık yapmaya zorlanamaz"; "cevap ve düzeltme ve Basılmış eserleri engelleme, tahrip etmeye verilen para cezaları dışındaki cezalar hapse çevrilemez"; "Hazırlık araştırmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlanamaz"; "Görülmekte olan bir dava kesin kararla sonuçlanıncaya kadar, bu dava ile ilgili hâkim veya mahkeme işlemleri hakkında mütalaa yayımlanamaz." Kanun'un "Basın Özgürlüğü" başlıklı 3. maddesi: Basın özgürdür. Bu özgürlük; bilgi edinme, yayma, eleştirme, yorumlama ve eser yaratma haklarını içerir. Fakat yasada tanımlanan özgürlüğün bir "ama"sı var: Basın özgürlüğünün kullanılması ancak demokratik bir toplumun gereklerine uygun olarak; başkalarının şöhret ve haklarının, toplum sağlığının ve ahlakının, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği ve toprak bütünlüğünün korunması, Devlet sırlarının açıklanmasının veya suç işlenmesinin önlenmesi, yargı gücünün otorite ve tarafsızlığının sağlanması amacıyla sınırlanabilir".

yerel 11 gazeteye toplam 1 trilyon 307 milyar 156 milyonluk (1 milyon 307 bin 156 Yeni Türk Lirası) tazminat işlemi yapan mahkemeler, bir trilyonluk ceza kesti. 352 milyar 156 milyon liralık tazminat işlemi yapılan yerel medyaya 31 milyarlık ceza verildi.⁹

2004'te 11 gazeteci "terör örgütü üyeliği", "yardım ve yataklık" ve "örgüt propagandası"; 12 gazeteciye "tahkir ve tezyif"ten davalık oldular. Eski TCK 312. maddeden (suçu ve suçluyu övmek, kin ve düşmanlığa tahrik) ise 10 gazeteci yargılandı. Gazetecilerin yanı sıra yazar, yayıncı, aktivist ve sanatçıların da dahil olduğu 115 davanın ele alındığı 2004 yılı BİA Raporu'na göre, Türk Ceza Kanunu'ndan (TCK) 38; Basın Kanunu'ndan 20, Terörle Mücadele Kanunu'ndan yedi işlem yapıldı. TCK'nin 159. maddesi uyarınca görülen 13 davadan üçü ceza ile; TCK'nin 312/2. maddesinden açılan sekiz davadan ikisi ceza ile biri beraatla bitti.

2004'te başbakanın, bakanların ve yerel yöneticilerin (kaymakam, il müdürlükleri, valiler, siyasal partilerin il başkanlıkları vb.) başta "hakaret" iddialarıyla 15 gazeteciye açtıkları davalar dikkat çekti. 4422 sayılı "Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu'na muhalefet ve gizliliği ihlal"den de üç gazeteciye dava açıldı. 19 gazete ve dergi davalık oldu: *Araratın Sesi, Burası Çanak-kale, Boğaz, Gündem, Kalem, Haber, Olay, Aynalı Pazar, Hürriyet, Cumhuriyet, Yeni İstiklal* (Ardahan), *Vakit, Şehrivan* (Van), *Munzur Haber, Tunceli'nin Sesi, Halkın Sesi, Tunceli'de Emek, Işkın Dergisi, Siyasi Gazete*. Muş Vali yardımcısı *Muş Haber 49* gazetesinin sahibi ve yazıişleri müdürü Berna Aktaş ile genel yayın yönetmeni Faruk Aktaş hakkında "İlde soygun ilçede vurgun" başlığıyla yayımlanan ve engellilerle ilgili bir projede usulsüzlük yapıldığı iddialarına yer veren haberi yargıya taşıdı (9 Şubat 2004). Ceza, para cezasına dönüştürüldü ve ertelendi. Ne var ki bu, gazetenin tek davası değildi. BİA Raporları, on yıllık süre boyunca *Muş Haber* gazetesinin, yaklaşık 10 dava kapsamında mil-

⁹ Erol Önderoğlu'nun "Haberciye Hapis Kalktı Gibi, Özgürlük Parayla" başlıklı yazısı için bkz. <http://www.bianet.org/bianet/medya/52572-haberciye-hapis-kalkti-gibi-ozgurluk-parayla/> erişim: 26.09.2012.

yarlarca/binlerce lira tazminatla karşı karşıya bulunduğunu kaydediyor. Dalaman MOPAK Kâğıt-Karton Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi'nin çevre kirliliğine yol açtığı ve çalışanların haklarını görmezden geldiği yolundaki haber ve yazıları nedeniyle, *Güney Ege* (Muğla) gazetesine 100 milyar liralık (eski TL) tazminat davası açtı. Aralık 2004'te 200 milyarlık bir diğer tazminat davası ile birleştirilen dava 2007'de hâlâ sonuçlanmamıştı.

BİA Raporları'nda ismi sıkça karşımıza çıkan bir diğer gazeteci Sinan Kara. 2000'den 2007'ye, gazeteciye çeşitli "suçlamalar"dan davalar açıldı.

2004'ten itibaren yereldeki davalar saldırısı devam ederken, merkezdeki davalar da görünür olmaya başladı. Ağırlıklı olarak sol-sosyalist çizgide yayın yapan yerel medyayı ve Kürt medyasını he-

Datça Haber ve Sinan Kara

Sinan Kara yerelden pek çok gazeteye haber geçen bir gazeteci idi. Sahibi olduğu *Datça Haber* gazetesini "en büyük mülki amirine takip eden çalışma günlerinde teslim etmediği" gerekçesiyle 2002'de dava açıldı. "Kaymakam'a gazete göndermemek"ten üç ay hapis ve 91 milyon cezasına mahkûm oldu, Basın Kanunu'ndaki değişiklikler çerçevesinde de beraat etti. Bir yıl sonra, eski başbakanlardan Tansu Çiller'in oğlu Mert Çiller'in korumasını "basın yoluyla tehdit etmek"ten hapis cezasına çarptırıldı, 146 gün hapis yattı, 21 Mart 2004'te tahliye oldu.

Kara, cezaevindeyken yazdığı *Sinan'ın Kara Kitabı*'nda "kaymakama sövdüğü" iddiasıyla açılan dava nedeniyle 9 Aralık 2004'te hâkim karşısındaydı. Kaymakam Savaş Tuncer'i "mesai saatlerinde denize girerken görüntülemek"ten hükmedilen 86 milyon (eski TL) para cezasını ödemediği için ise 4 Aralık'ta Datça Sulh Ceza Mahkemesi'nde yargılandı.

Gazeteciye "kişiyi rahatsız etmek, ayıp ve çirkin görünen yerlerini görüntülemek" iddiasıyla açılan davaya ve bir önceki davaya 2005'te devam edildi. Datça Asliye Ceza Mahkemesi, Kara'yı dokuz ay hapis, 514 YTL para cezasına çarptırdı. Kara'nın davasını "Bir Haber Yazdı, Hayatı

def alan davaların yanı sıra "muhafazakâr"/"İslamcı" medyaya yönelik davalar da 2004 itibarıyla dikkat çekti. Ekim 2004 sonunda Yargıtay 8. Ceza Dairesi, bir kitapçıkta 17 Ağustos 1999 depremini "ilahi adalet" olarak tanımlayan *Yeni Asya* gazetesi sahibi Mehmet Kutlular ile "Satanizm ya da Kemalizm" yazısında "Kemalist düşüncüyü savunanları Satanistlere benzettiği" gerekçesiyle *Selam* gazetesi yazarı Nureddin Şirin'e verilen hapis cezalarını oy okluğuyla onadı. *Yeni Asya* gazetesinin bir başka yazarı Cemil Tokpınar da "Deprem İlahi ikazdır" yazısından dolayı bir yıl hapis cezası aldı. 17 Ağustos 1999 depreminin "tanrının bir uyarısı" olduğunu yazan Tokpınar'a eski TCK'nin 312. maddesine göre "kin ve düşmanlığa tahrik" iddiasıyla verilen ceza, yeni TCK'nin yürürlüğe girmesi sonrası 216. maddeye göre de suç olarak görüldü, yazarın daha önceki bir yıllık hapis cezası, Ekim 2005'te 7 bin

Kararı" başlığıyla haberleştiren *Hürriyet* gazetesi muhabiri Gülden Aydın'a da 784 YTL para cezası verildi.

Kara hakkında 2006'da da davalar açıldı. *Ülkede Özgür Gündem* gazetesinde yazan Kara hakkında, köşesinde kaleme aldığı gazetenin 22 ve 26 Eylül 2006 tarihli nüshalarında yayımlanan "Kadrolu Katiller" ve "Kısla Partisi" başlıklı yazılarında "basın yolu ile devletin askeri teşkilatını aşağıladığı" iddiasıyla Aralık 2006'da TCK'nin 301/2 maddesi uyarınca iki ayrı dava açıldı.

18 Temmuz 2006'da Datça Asliye Ceza Mahkemesi, *Star* gazetesi yazarı Musa Ağacık Sinan Kara ile ilgili röportajında "Bazı gazetecilerin yazarkasa olmayı erdem saydığı günümüzde senin devletin yereldeki dev görünümü cücelerine tek başına başkaldırman doğru mu ya Sinan?" diye sordu. Yazar bu ifadesinden dolayı eski TCK'nin 482/son ve 273. maddeleri uyarınca cezalandırıldı.

Toplumsal Demokrasi gazetesine de yazılar yazan Kara'ya *Gündem* gazetesinde de çıkmış olan "Adalet Militarizmin Soyтарыsı Oldu" başlıklı yazısı nedeni ile 2007'de TCK 301/2'den dava açıldı. Yazar hakkında ayrıca TCK'nin suçu ve suçluyu övmek (TCK 215) ve halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek (TCK 216) maddelerinden açılmış davalar da vardır.

Başbakan Medyaya Karşı

Başbakan medyaya karşı 2004'de dört dava açtı, 2007'de *Cumhuriyet ve Sabah* gazeteleriyle *Leman* dergisi, KanalTürk TV'ye açtığı altı davanın üçünü kaybetti. 2008'de medya çalışanlarına açılan toplam 49 "hakaret ve kişilik hakkına saldırı" davalarının içinde Başbakan'ın payı yedi idi; *Yeni Çağ*, *Radikal*, *Milas Önder* gazetelerine ve *Leman* dergisine açılan davalarda gazeteciler beraat etti. 2009'da Başbakan yurttaşlara ve sanatçılara karşı da davalar açtı. Bu dönemde Başbakan'ın "hakaret", "iftira ve kişilik hakları"na saldırıldığı iddiasıyla açtığı 15 civarında davanın yedisi medya çalışanlarına karşıydı. Başbakan'ın 2010'da basını hedef alan yedi davası devam etti. 2011'de medyaya yönelik üç "hakaret" davası açtı.

Başbakan eleştiriden pek hoşlanmıyor, eleştirilere hayli sert karşılıklar veriyor, özellikle de mizaha hiç katlanamıyor. Dolayısıyla karikatür "tazminat" davalarında önemli bir yer edindi.

Karikatür Davaları

Cumhuriyet gazetesi çizeri Musa Kart, Türkiye'deki İmam Hatip Liseleri'ni ip yumağı, Recep Tayyip Erdoğan'ı da ip yumağına dolanmış kedi olarak çizdi. Başbakan olayı tazminat talebiyle yargıya taşıdı. Yerel mahkeme başbakanın talebini yerinde buldu, Yargıtay "mizahın hoşgörü istediği ve siyasilerin ağır eleştirilere katlanması gerektiği" gerekçesiyle kararı bozunca dosya yeniden ilk mahkemeye döndü. Sonuçta Erdoğan davayı kaybetti.¹⁰ Aynı karikatür bir başka yayın kuruluşunun da davalık olmasına neden oldu. Eskişehir'de yayımlanan *Sakarya* gazetesi de Musa Kart'ın karikatürüne yer verince başbakanla davalık oldu (Eylül 2004). *Penguen* dergisi Kart'ın karikatürünün yargılandığı davada ceza almasını kapağına taşıyınca davalık olmaktan kurtulamadı.¹¹ Başbakan kendisini, fil, zürafa, maymun, deve, kurbağa, yılan, inek ve ördek şeklinde betimleyen karikatürleri "Tayyipler Alemi" başlığıyla kapak yapan dergi (24 Şubat 2005, 127 sayılı kapak) aleyhine 40 bin YTL'lik manevi tazminat davası açtı. Dava reddedildi (14 Şubat 2006).

Ankara 20. Asliye Hukuk Mahkemesi, Başbakan'ın şikâyeti üzerine *Günlük Evrensel* gazetesini bir karikatür nedeniyle 10 milyarlık (eski TL) ma-

¹⁰ <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=204875> / erişim: 28.09.2012.

¹¹ <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/03/23/siy99.html> / erişim: 28.09.2012.

nevi tazminat cezasına mahkûm etti (22 Eylül 2004). Mahkeme, Nisan 2003'te yayımlanan "AKP'nin derin başkanı" başlıklı yazıya eşlik eden çizer Sefer Selvi'ye ait karikatürü "estetik" bulmadığını açıkladı, "kişilik haklarına saldırı" iddiasıyla dava etti. Karikatürist ceza aldı, Yargıtay kararı bozdu, yerel mahkeme karara uydu, Başbakanın tazminat talebi reddedildi (27 Haziran 2006).

Leman dergisi "Reco Kongo Kenesi Türkiye'nin Anasını Ağlatıyor" başlığı ile çıktı (6 Temmuz 2006). Çizer Mehmet Çağçağ da Başbakan'ı bir vatandaşın sırtında Kırım Kongo hastalığına neden olan bir kene şeklinde resmediyordu. Erdoğan'ın avukatları "Başbakanı kan emici, habis ve parazit bir hayvan olan keneye benzeten karikatürün kişilik haklarına tecavüz niteliğinde olduğu, Erdoğan'ın küçük duruma düşürülerek eleştiri sınırlarının aşıldığı" iddiası ile 25 bin YTL'lik manevi tazminat talebiyle çizeri ve dergiyi yargıya taşıdı. Erdoğan kaybetti. Kararda, "Dünyada en pahalı benzin kullanan Türk halkının tepkisini, en yüksek vergi veren yurt insanının dileklerini tepkisel olarak anlatmak amacıyla çizilen karikatürdeki kene benzetmesinin Erdoğan'ın kişilik haklarına saldırı değil eleştiri hakkı" olduğu vurgulandı.

Milas Önder gazetesine yayımladığı bir fıkra nedeniyle, Başbakan ve Cumhurbaşkanı'na hakaretten dava açıldı (2008). Gazeteye verilen ceza ertelendi. Ancak, aynı fıkradan dolayı *Simav'ın Sesi* ve *Adana Express* gazetesi köşe yazarlarından Sevda Turaçlar hakkında da dava açıldı (2010). Söz konusu fıkra hiçbir davada cezasız kalmadı.

Türkiye'de yaşamakta olan Britanyalı kolaj sanatçısı Michael Dickinson, bir çalışmasında Başbakan Erdoğan'ı "eski ABD Başkanı Bush'un köpeği" olarak tasvir ediyordu. Sanatçı hakkında TCK 125'ten dava açıldı. Sanatçının çalışmasının siyasi eleştiri ölçütlerinde olduğu gerekçesiyle dava beraatla sonuçlandı. 23 yıldır Türkiye'de yaşayan Dickinson Türkiye'yi terk etti.

Özetle Başbakan hayvan sevmiyor!

Devamla

Başbakan sadece mizahçılara değil, gazetecilere, köşe yazarlarına, siyasetçilere, sanatçılara ve hatta yurttaşlara yönelik de tazminat davaları açtı. Gazeteci-yazar Fikret Otyam, *Aydınlık* dergisindeki yazısında "zina tartışmaları" bağlamında hükümetin Avrupa Birliği politikalarını eleştirince Başbakan'a 5 bin YTL manevi tazminat ödemeye mahkûm oldu. *Zafer* (Ga-

ziantep) gazetesi sahibi İsmet Atar, yazışları müdürü Atilla Konukoğlu ve köşe yazarı Halil Eyüpoğlu, Başbakan Erdoğan'a hakaret iddiasıyla 3 bin YTL manevi tazminat ödemeye mahkûm oldular. Gerekçe ise Eyüpoğlu'nun Başbakan'ın KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'a yönelik "Git ne konuşuyorsan KKTC'de konuş" sözlerini eleştirmesiydi.

Başbakan, *Birgün* gazetesi yazarı Erbil Tuşalp'e ve gazetenin kendisine, "İstikrar" ve "Geçmiş Olsun" başlıklı eleştiri yazılarında kişilik hakları ihlal edildiği gerekçesiyle tazminat davası açtı. Mahkeme Tuşalp'in ve gazetenin toplam 10 bin lira manevi tazminat ödemesine karar verdi. Tuşalp, kararı AİHM'ye götürdü. AİHM'nin Tuşalp lehine kararı 2012'de sonuçlandı. Tuşalp dava konusu edilen "İstikrar" yazısında şu ifadelere yer vermişti: "(...) İstikrar devam ediyor. Başbakan ve adamları istikrarlı bir biçimde saçmalıyor. Ergenlik yaşında 'imam hatipte yaladığı mürekkeple beynine kazınan İslam hukukunu', ne yaparsa yapsın modern hukukla örtüştüremiyor. (...) Başbakan ve adamları istikrarlı bir biçimde küfretmeyi sürdürüyor. (...) Van 100.Yıl Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yücel Aşkın'a destek verenler için suç icat edip, suç duyurusunda bulunuyor. (...) İnsanların gözünün içine baka baka yalan söylemenin adı ülke yönetmek oluyor..." AİHM'ye taşınan dava neticesinde Başbakan'ı haksız bulan ve Ankara'nın Tuşalp'e manevi tazminat olarak 5 bin Euro ceza ödemesine hükmeden AİHM ise demokratik bir toplumun gerekleri içinde "çoğulculuk, hoşgörü ve geniş fikirliliğin olduğunu" hatırlattı. AİHM'ye göre "Başbakan Erdoğan daha hoşgörülü davranmalıydı", özellikle de gazetecilerin eleştirileri söz konusu olduğunda.

Perihan Mağden *Radikal* gazetesinde köşesinde "Başbakan peki işini seviyor mu?" başlıklı bir yazı yazdı, kendini Başbakan'la davalık buldu. Mahmut Alınak'ın bir mektubunda Başbakan'a yönelik yazdığı "Kars halkını kandırdınız" ifadesi de bir dava nedeni oluverdi (2009). Ve hatta Bursaspor-Tokatspor futbol karşılaşmasında 22 taraftarın Başbakan'ı eleştirmek amacıyla attığı sloganlar da Başbakan'a göre küfür ve hakaretti.

Başbakan 29 Mart 2009 yerel seçim kampanyasında Aydın'a gittiğinde 13 yaşında bir çocukla karşılaştı. Çocuk Başbakan yanından geçerken "Allah senin belanı versin" deyince korumalar tarafından Başbakan'ın huzuruna çıkarıldı. Başbakan "Neden böyle konuşuyorsun" diye sorduğunda çocuğun verdiği cevap açıklı: "Seni sevmiyorum". Çocuk hakkında, "Görevliye görevi nedeniyle alenen hakaret" iddiasıyla açılan dava gerekçesi çok zayıf bulununca ilk duruşmada düştü. Olay günü, Başbakan'ın da çocu-

ğun boynunu sıktığı iddia edildi. Çocuğun avukatları, Erdoğan hakkında "kasten insan yaralamak" iddiasıyla şikâyetle bulundu, suç duyurusu taksipsizlikle sonuçlandı.

Bu kez çocuğun yaşı 17. ÖSS protestosunda (31 Temmuz 2009) "Ampulsün sen Tayyip", "Önce dinci sonra liboş eğitimi satan!" sloganları atan 17 yaşındaki çocuğa mahkeme, "görev başındaki memura hakaret"ten önce yedi ay 23 gün hapis cezası verdi, cezayı "sabıkasız olması" ve "bilgisayar ve tasarım işleri de yaptığını" da dikkate alarak "üç ay 26 gün süreyle, kamu yararı olan bir kuruluştaki çalışma" cezası olarak değiştirdi. Aynı yıl Başbakan ART TV'de yaptığı bir konuşmadan dolayı gazeteci Emin Çölaşan'a ve "El atına binen tez iner" yazısından dolayı *Cumhuriyet* gazetesi yazarı Cüneyt Arcayürek'e de dava açtı. Ayrıca *Yeniçağ* ve *Ortadoğu* gazetelerine de hem Erdoğan adına hem de AKP adına yüklü tazminat davaları açıldı.

Hürriyet gazetesi yazarı Oktay Ekşi'nin "Az Demişiz" başlıklı yazısında "...analarını bile satan işte o zihniyetin marifetlerini görüyoruz" ifadesi, Başbakan'ın kişilik haklarına ve manevi şahsiyetine açık saldırı olarak değerlendirildi ve dava konusu oldu (2010). Oktay Ekşi daha sonra bu yazı nedeniyle özür diledi ve gazetenin başyazarlığından istifa etti. Kendisine yönelik her türlü eleştirel etkinliği dikkatle takip eden Başbakan, Tiyatrocu Haldun Açıksozlü'ye de *Laz Marks* adlı oyunundaki bir fıkra nedeniyle "fıkra yoluyla Başbakan'a hakaret"ten dava açtı (2010).

Başbakan Erdoğan, "Ergun Poyraz'ın son kitabı sansürlendi" başlıklı haber nedeniyle, kişilik haklarına saldırıda bulunulduğunu iddia etti, *Vatan* gazetesine ve haberin yazarı Umut Oran'a dava açtı (2011). Dava *Vatan* gazetesinin Başbakan'a 6 bin TL tazminat ödemesi cezasıyla sonuçlandı. Başbakan tarafından açılan ve ceza ile sonuçlanan bir diğer dava ise *Cumhuriyet* gazetesine ve Başbakan'ın daha önce de sözel saldırıda bulunduğu Bekir Coşkun'a yönelik oldu. Ataol Behramoğlu'na da Başbakan ile ilgili ifadelerinden dolayı hakaret davası açılması talep edilmişti fakat istenen dava "Başbakan'ı eleştirmenin ifade özgürlüğü" olduğu gerekçesiyle reddedildi. Bunlara Ahmet Altan da eklendi. Başbakan Erdoğan *Taraf* yazarı Altan'a "Erdoğan ve Kof Kabadayılık" başlıklı yazısından dolayı 50 bin TL'lik (2011) ve "Ataturkçılık" başlıklı yazısından dolayı ise hem Altan'a hem de *Taraf*'a 30 bin TL'lik manevi tazminat davası açtı (Mart 2012).

300 YTL'ye çevrildi. Marmara Depremi sonrası *Yeni Asya*'da yayınlanan yazılar bir başka gazetecinin daha yargılanmasına yol açtı. Cevher İlhan, Ocak 2005'te Marmara Depremi üzerine yazdığı yazı nedeniyle tutuklandı, iki gün sonra tahliye edildi.

21 Nisan 2005'te, haftalık *Yeni Asya International* dergisinde yayınlanan "Zelzelelere Denktir Felaketler" yazısında "din ve mezhep farklılığı gözeterek halkı kin ve düşmanlığa tahrik" iddiasıyla sorumlu yazışları müdürü Mustafa Döküler 1 milyar 840 milyon para cezasına çarptırıldı, ceza ertelendi. Türkiye dışında dağıtılan derginin üç gün süre ile kapatılmasına karar verildi. TCK 216'nın (eski TCK 312) on yıllık seyrini izlemek şaşırtıcı; 2001 ile 2007 arasında çoğunlukla "din", "inanç hassasiyeti", "dine hakaret" iddialarıyla açılan davaların dayanağı oluyor, sonrasında rota Kürt medyası ve siyasetçilerine dönüyor.

2004 itibariyle başta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere merkezdeki devlet yetkililerinin açtığı davalar da dikkat çekici bir hal almaya başladı.

BİA Medya Gözlem Raporları 2005'te 157 gazeteci, yayıncı ve aktivistin yargılandığı 200 davaya yer veriyor. 2005'te TCK 301'den 29 kişi'ye dava açıldı. 17 gazeteciye ise Basın Kanunu ve Ceza Kanunu'na göre "Yargıyı etkileme" ve "Adil Yargılamayı Etkilemeye Teşebbüs" suçlamasıyla ceza davaları açıldı. "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama" başlıklı TCK 216. maddeden 15 gazeteci ve/veya aktivist yargılandı. Yerel mahkemeler açılan davalarda sekiz kişi hakkında mahkûmiyet kararları verdiler. Örgüt suçundan (üyelik, propaganda, yardım ve yataklık) yargılanan gazetecilerin sayısı önceki yıla göre iki kat artarak 23'e yükseldi. Bu gazeteciler içerisinde dönemin *Radikal* muhabiri Neşe Düzel, *Hürriyet* muhabiri Sebati Karakurt, gazeteci Ertuğrul Mavioğlu ve ATV program yapımcısı Ali Kırca da vardı. 5816 Sayılı Atatürk Aleyhinde İşlenen Suçlar Hakkında Kanun hükümlerine aykırılıktan ise dört kişi yargılandı.

Başbakan ve yerel idareciler (kaymakam, vali, belediye başkanı vb.) bu sene de hakaret, kişilik haklarına saldırı gibi nedenlerle gazetecilere tazminat davaları açmaya devam ettiler; toplam 10 gazetecinin yargılanmasına neden oldular. 2005'te açılan çoğunlukla kamu makamlarında görev yapanlar ile politikacıların davacı olduğu 30'u aşkın manevi tazminat talepli hukuk davalarında, gazetecilerden 1 milyon 491 bin 594 YTL tazminat talep edildi.

2005'te hakkında dava açılan toplam 115 gazetecinin 28'i yerel medya mensubu. Çalışanı en çok davalık olan yayın kuruluşu ise DİHA. *Vakit, Birgün, Güney Ege (Muğla), Evrensel, Milliyet, Cumhuriyet, Sakarya, Ülkede Özgür Gündem, Dema Nu, Yeni Şafak* ve Anadolu Ajansı davalık olan diğer yayın kuruluşları. Bu sene içinde üçü toplatma ve altısı para cezası olmak üzere dokuz yayın kuruluşu cezalandırıldı. Aynı yıl, *Agos* gazetesinin ve gazetesinin genel yayın yönetmeni Hrant Dink'in çok sayıda dava ile karşı karşıya kaldığı yıl oldu. Gazeteye ve yazarlarına "Türklüğe hakaret" (TCK 301) ve "yargıyı etkileme" (TCK 288) suçlamaları ile birçok dava açıldı.

"İmparatorluğun Son Döneminde Osmanlı Ermenileri: Bilimsel Sorumluluk ve Demokrasi Sorunları" başlıklı yaygın adlandırılmasıyla *Ermeni Konferansı* dolayısıyla *Agos* yazarlarına dava açılmasına neden olan, aynı zamanda konferansı iptal ettiren Hukukçular Birliği'nin şikâyetiyle *Radikal* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İsmet Berkan ile gazete yazarları Erol Katırcıoğlu, Murat Belge, Haluk Şahin ile *Milliyet* gazetesi yazarı Hasan Cemal hakkında da dava açıldı.

Gazeteciler hakkında altı ay ile 10 yıl arasında hapis cezası istemiyle açılan davanın gerekçesi "yargıyı etkilemek" ve "devletin yargı organlarını aşağılamak"tı. Ayrıca "Orhan Pamuk Davası"nın eleştiren *Radikal* yazarı Murat Yetkin için de savcı dört buçuk yıl hapis talep etti. TCK 301 ve TCK 288 eleştirinin önünü kesmek isteyen iktidar için hayatı hayli kolaylaştırıyordu. *Turkish Daily News* gazetesi yazarı Burak Bekdil "Türkiye'nin Yasal Dokunul-

mazları" (Turkey's de jure Untouchables) yazısında "sıradan bir Türk'ün adil yargılanma ihtimali, eğer Türk mahkemelerine ve yargıçlarına güvenecek kadar safsa, büyük olasılıkla milyonda bir olacaktır" diyordu. Hakkında "adliyenin manevi şahsiyetini tahkir ve tezyif" etmekten açılan dava sonunda ertelemeli 20 ay hapis cezasına çarptırıldı. *Yeni Dünya İçin Çağrı* gazetesi sahibi Aziz Özer ise "AKP'nin Ampulü Kimin için yanıyor?" başlıklı yazısından dolayı hükümeti, "19 Aralık Katliamı'nı Unutmadık, Unutturmayacağız" başlıklı yazısından dolayı ise Cumhuriyeti aşağılamaktan (TCK 301) suçlu bulundu.

Tunceli eski Baro Başkanı ve *Tunceli'de Munzur Haber* gazetesi eski sahibi, hukukçu-gazeteci Hüseyin Aygün, 2002 Newroz kutlamalarında Tertip Komitesi'nde görev yaptığı ve anadilinde eğitim hakkını savunduğu için yargılandı (Şubat 2005). Tunceli ve

Agos Gazetesi ve Yazarlarının Davaları

"Ermeni Kimliği" yazı dizisinden, o dönem *Agos*'un Genel Yayın Yönetmeni olan Hrant Dink'e "Türklüğe hakaret" ettiği iddiasıyla dava açıldı (7 Ekim 2005), davada altı ay hapse mahkûm edilen Dink'e verilen ceza, "olumlu kanaat"ten ertelendi. Dava sürerken "suç unsuru yok" diyen bilirkişi raporunu ve savcılık mütalaasını haberleştiren *Agos* gazetesine de, "yargıyı etkileme" iddiasıyla bir dava açıldı (9 Aralık 2005). Şişli 2. Asliye Ceza Mahkemesi hâkimi Metin Aydın, "haberler basın özgürlüğü kapsamında ve basının haber verme hakkı sınırları içinde herhangi bir yorum katılmaksızın gazetecilik görevi gereği objektif şekilde yapıldı" şeklinde bir açıklama yaptı. Dava beraatla sonuçlandı.

Bir diğer davada, 2002'deki "Çok Kültürlülük, Azınlıklar ve İnsan Hakları" panelinde konuşma yaptıkları için haklarında eski TCK 159'dan dava açılan Mazlum-Der Genel Başkan Yardımcısı Şehmus Ülek ve *Agos* gazetesini genel yayın yönetmeni Hrant Dink yargılandılar.

Hükümetlerin Kürt sorununa yaklaşımlarını ve Cumhuriyetin tek ulus yaratma projesini eleştiren Ülek "Cumhuriyeti tahkir ve tezyif", İstiklal

Elazığ'da düzenlediği basın açıklamalarında İl Jandarma Komutanı'nın kendisini mesleğinden dolayı tehdit ettiğini söyleyen Aygün'ün bu iddiasını haberleştiren *Ülkede Özgür Gündem* gazetesi Genel Yayın Yönetmeni İrfan Uçar ile yazarı Şişli müdürü Hasan Bayar ise TCK 301'den yargılandı (2007).

5187 sayılı Basın Kanunu'nun 19. maddesi birçok örnekte TCK 288'in destekçisi olarak karşımıza çıktı. Örneğin *Cumhuriyet* gazetesi sorumlu müdürü Mehmet Sucu, sahibi İlhan Selçuk, yayın yönetmeni İbrahim Yıldız ve muhabir İlhan Taşçı hakkında, 12 yaşındaki Uğur Kaymaz ile babasının Kasım 2004'te Mardin Kızıltepe'de öldürülmesiyle ilgili yaptıkları haber nedeniyle TCK 119 yanında, sürmekte olan davalarla ilgili belge içeriği yayımlanmamasını güvenceye alan Basın Kanunu 19/1-2'ye muhalefetten de dava açıldı. Aynı vakada Uğur Kaymaz'ın ailesinin avuka-

Marşı'nda yer alan "kahraman ırkıma" ifadesini ve okullarda okutulan andı eleştiren Dink ise "Türklüğü alenen tahkir ve tezyif" ile suçlandılar. *Agos* yazarları Hrant Dink, Aydın Engin, Serkis Seropyan ve Arat Dink hakkında, Osmanlı Ermenileri Konferansı'nın durdurulmasına ilişkin mahkeme kararını eleştirdikleri için, "adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs ettikleri" (TCK 288) iddiasıyla dava açıldı, davada her bir gazeteci için dörder buçuk yıl hapis cezası istendi (26 Aralık 2006).

2006'da Hrant Dink hakkında, Reuters Ajansı'na "Ermeni Soykırımını kabul ettiğini açıkladığı" ve "TCK 301'e Karşı 1 İmza" haberine yer verdiği için bir dava daha açıldı; gene TCK 301'den. Ermeni soykırımına ilişkin sözlerinden dolayı gazetenin sahibi Sarkis Seropyan ve sorumlu müdürü Arat Dink de yargılandılar.

Öte yandan Hrant Dink'i tehdit etmekle suçlanan Ülkü Ocakları İstanbul İl Başkanı Levent Temiz 2911 sayılı Toplantı, Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'ndan yargılanmaya başladı (9 Kasım 2006). Davaya konu olan olayda, Ülkü Ocakları'na bağlı bir grup, 26 Şubat 2004'te gazetenin Şişli'deki bürosu önünde "Hrant Dink, bundan sonra bütün öfkemizin ve nefretimizin hedefidir, hedefimizdir" sloganı atmıştı.

tı "tarafsız bir yargı" isteğini dile getirdiği için TCK 288'den davalık oldu (30 Ekim 2007). Benzer bir diğer örnek polis kurşunuyla öldürülen Baran Tursun davasında da yaşandı. Tursun'un ailesine yargı görevini yapanları etkilemeye çalışmaktan (TCK 277) dava açıldı (7 Mayıs 2009). Devlet yasa maddelerini, mağdurun taleplerinin gerçekliğini yok sayacak ölçüde keyfi işletiyordu.

2005'in "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" maddeli davaları ise daha önceki davalara benzer şekilde "din" temalı haber ve yorumla-

Hasan Cemal'den...¹²

Öndeki sanık sırasında Erol Katırcıoğlu, Haluk Şahin ve ben, arkada Murat Belge'yle İsmet Berkan oturuyoruz. Gözüm Kemal Kerinçsiz'e takılıyor. Vaziyete hâkim bir havası var. Bize ters ters bakıyor, ara sıra laf da atıyor.

Duruşmayı takip eden Avrupa Birliği temsilcileri de yaratılmak istenen linç ortamından nasibini alıyor:

"MÛTAREKE KOMİSERLERİ!" (...)

"VATAN HAINLERİ!"

Burnumun dibindeki çığlık çığlığına irkiltici seslerden rahatsız oluyorum.

Neden vatan haini ki!

Türkiye'de bir üniversite çatısı altında 1915'le, Ermeni meselesiyle ilgili olarak ilk kez yapılacak bir konferansın gerçekleşmesini savunduğum için, konferansın yasaklanmasını üniversite fikrine aykırı bulduğum için "vatan haini" olmuştum. Bütün suçum, İstanbul'daki bir idare mahkemesinin kararını akademik özgürlüğe ters düştüğü için sert dille eleştirmektir.

(...) Bu ülkede ne kolay vatan haini imal ya da idam sehpaları hayal etmek. Bizde milliyetçilik, ırkçılık, Türk usulü hoyratlık böyle bir şey...

¹² Hasan Cemal (2012), *1915: Ermeni Soykırımı*, Everest, İstanbul, s. 6-7.

rını takip ediyordu. *Milli Gazete* yazarı Mehmet Şevket Eygi'nin "Din Düşmanlığı Terörü" başlıklı yazısı nedeniyle Eygi ve sorumlu yazışları müdürü Selami Çalışkan, TCK 312/2'den 20 ay hapis cezası aldılar. Yargıtay Ceza Genel Kurulu "kamu düzeni" kavramına yeni bir yaklaşım getirdi ve hapis cezası kararını bozdu. Ona göre yazı "kamu düzenini" tehdit etmiyordu; bu suçun oluşması için "metnin öne sürdüğü eylemin aleni yapılması (...) kışkırtmanın şiddet çağrısı içermesi" koşullarının gerçekleşmiş olması beklenirdi. Eygi, hakkında açılan TCK 312/2 (yeni TCK 216) davasından dolayı 2006'da Emine Şenlikoğlu ve Samir Cebeci ile birlikte mahkûm oldu. Aynı gazetenin yazarlarından Selahattin Aydar da TCK 312/2'den mahkûm olmuştu.

2005'te "halkı askerlikten soğutmak"tan (TCK 318) bir gazeteciye dava açıldı. *Ülkede Özgür Gündem* gazetesi muhabiri Birgül Özbarış, "Ne askerlik, ne savaş" başlıklı yazı dizisi ve "Türkiye Rolünü Oynarsa" başlıklı yazısı nedeniyle "örgüt propagandası" ve "örgüt açıklamaları"na yer verme (TMK 7) yanında bir de "halkı askerlikten soğuttuğu" gerekçesiyle davalık oldu (8 Aralık 2005). Gazeteci için üç ayrı davada toplam dokuz yıl hapis ve para cezası istendi. Özbarış ile birlikte, gazetenin yazışları müdürü Hasan Bayar da, Kongra-Gel'in açıklamalarına yer vermekten yargılandı.

2005'te iki önemli olumlu gelişme yaşandı. Bunlardan birincisi *Cumhuriyet* gazetesi yazarlarından Uğur Mumcu, Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı, Prof. Dr. Muammer Aksoy ve Doç. Dr. Bahriye Üçok'un öldürülmesi dahil çok sayıda olayı kapsayan, "Umut Davası" adıyla anılan davanın görülmesiydi. Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi, sanıklardan Ferhan Özmen'i ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasına; iki sanığı altışar yıl üçer ay; dört sanığı üçer yıl birer ay; bir sanığı da üç yıl dokuz ay hapis cezasına çarptırdı (28 Temmuz 2005). Ancak suçluların çoğu Topluma Kazandırma Yasası'ndan ya da yeni TCK'deki lehte hükümlerden yararlanarak kısa bir süre sonra tahliye oldular; içeride Özmen'den başka kimse kalmadı.

Diğer olumlu gelişme ise *Batman Ekspres* gazetesi yazışları müdürü Mehmet Şah Ayaz'ın davasında yaşandı; dava basın ve ifade özgürlüğü lehinde ve emsal teşkil eden bir kararla sonuçlandı. AKP Batman milletvekillerinin TCK 125'ten açtıkları dava nedeniyle 72 yıl hapisle cezalandırılma tehdidiyle karşı karşıya kalan Ayaz hakkında savcının esas hakkındaki mütalaasına uyan Batman 2. Asliye Ceza Mahkemesi beraat kararı verdi (Eylül 2005).¹³ Savcı Serhan Eroğlu, mütalaasını, AİHM'nin siyasilere yönelik ağır eleştirileri düşünce açıklaması kapsamında sayan *Lingens*, *Sunday Times*, *Barthold* ve *Oberschlick*¹⁴ kararlarına dayandırdı: "Düşünce açıklama özgürlüğü, özgürlükçü demokratik devletlerin temelini oluşturur. Bu özgürlük, demokratik toplumların ilerlemesi ve her bireyin gelişimi için temel koşullardan biridir," dedi. Ne yazık ki bu karar sonraki yıllardaki benzeri davalarda emsal teşkil edemedi.

BİA 2006 Medya Gözlem Raporu'nda TCK'nin 288 (yargıyı etkilemeye teşebbüs), 301 (Türklük ve devlet kurumlarını aşağılamak), 318 (halkı askerlikten soğutmak), 216 (kin ve düşmanlığa tahrik) iddialarıyla açılan davalar öne çıktı. 2006'da "düşünce suçlusu" sayısı 293'e yükseldi.

Genelkurmay, Emniyet Müdürlükleri ve milliyetçi çevrelerin şikâyetleri ile öne çıkan davalar sonucunda, bu dönemde TCK 301 artık uluslararası bir sorun olarak dünya gündemindeydi. Zira 2005'te 29 kişi TCK 301'den (eski TCK 159) yargılanırken bu sayı 2006'da 72'ye çıktı. TCK 301 davalarından 13'ü beraatla sonuçlanırken, beşi zaman aşımı veya Adalet Bakanlığı'ndan yargılama yetkisi bulunmadığı gerekçesiyle düştü. TCK 301'den yargılanan Hrant Dink, Sabri Ejder Öziç, Eren Keskin, Aziz Özer, Erol Özko-

¹³ Dava ile ilgili Murat Çelikkın'ın yazısı için bkz. http://www.radikal.com.tr/ek_haber.php?ek=r2&haberno=5204 / erişim: 23.08.2012.

¹⁴ *Lingens*, *Sunday Times*, *Barthold* ve *Oberschlick* kararları ile ilgili detaylı bilgi için bkz. Engin Yetik (2004), "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Işığında İfade Özgürlüğü Kavramı". http://www.yayin.adalet.gov.tr/dergi/19_sayı.pdf

ray, Mehmet Fethi Dördüncü ve Hanefi Bekmezci mahkûm oldular.

2006'da tazminat davalarında talep edilen para cezalarında büyük artış yaşandı. Örneğin, Ordu Yardımlaşma Kurumu (OYAK), Erdemir ihalesiyle ilgili yazılarından dolayı beş gazeteciye 5 milyon YTL tutarında tazminat davası açtı. OYAK, MOPAK ve Bergama'da siyanürlü altın işletmeciliği yapan şirketlerin de başvurularıyla birlikte gazetecilere karşı açılan tazminat davaları 6 milyon 60 bin YTL'ye çıktı. Önceki yıl gazetecilerden istenen toplam 1 milyon 491 bin 594 YTL tutarındaki para cezası davaları ile karşılaştırıldığında, 2006'daki durum kaygı vericiydi. *Birgün*, *Yeni Şafak*, *Tercüman* ve *Cumhuriyet* gazetelerine davalar açılan 2006'da bir tazminat davası da dönemin Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'dan geldi; bakan "Unakıtan villalarına jet onay" başlıklı haber nedeniyle *Tercüman* gazetesine, "gerçek dışı ifadeler kullanmak" ve "kişilik haklarına saldırıda bulunmak"tan 50 bin YTL'lik manevi tazminat davası açtı.

Gazeteci ve devlet arasındaki bilgi belge trafiği 2006'da birçok gazeteciye davalar açılmasına yol açtı. 24 gazeteciye, "yargı görevi yapanı etkileme" ve "adil yargılamaya müdahaleyi" içeren TCK'nin 277 ve 288. maddeleri ile Basın Kanunu'nun 19. maddesi uyarınca davalar açıldı. *Hürriyet* gazetesinin pazar ekinde "Adını Kaybeden Çocuk" yazısı yayımlanan gazeteci Ahmet Altan davası sürmekte olan bir dosyadaki belgelere yorum getirmekten dolayı yargılandı ve beraat etti. TCK 288 ve Basın Yasası 19. madde ortaklaşmasının medya üzerindeki baskısının boyutları, sürece bir de soruşturmanın gizliliğini düzenleyen TCK 285'in eklenmesiyle birlikte esas olarak 2007 itibarıyla arttı. Zira 2007 sonrası pek çok soruşturma ve davaya gizlilik kararı koymak da olağan hale gelecekti.

2007'ye doğru ilerlerken bir diğer kritik konu olarak 2006'nın TMK davalarını da anmadan geçmeyelim. Gazeteciler TMK 7. madde kapsamında "örgüt üyesi olmak", "örgüt propagandası

yapmak", "örgüte yardım ve yataklık" gibi iddialarla yargıldılar. 2006, TMK'nin yeni düzenlemelerle tekrar güncellendiği yıl oldu (29 Haziran 2006). Güncel TMK'de daha önce para cezası öngören maddeler hapis cezası olarak değiştirilmiş, yayın durdurmanın önündeki engeller "devlet güvenliği" adına kaldırılmıştı. Yeni TMK, hapis cezalarını artırmak ve yaymakla kalmıyor, yayınlardaki cezai sorumluluğu kimi durumlarda gazete sahibi ve sorumlu müdürlerin de ötesinde "yayın sorumlusu"na kadar genişletiyordu.¹⁵ Gazeteciler ve siyasetçiler, süreci, Kürt Sorunu gibi meselelerin tartışılması, konuşulması ve medyada işlenmesinin önünde ciddi bir engel oluşturması bakımından eleştirdiler. Bu eleştiriler değil ama güncellenmiş TMK etkisini çabuk gösterdi; medya çalışanları programa konuk ettikleri kişiler nedeniyle dahi TMK'den davalık olmaya başladılar ve dava sayıları 2007'den itibaren git-tikçe yükselen bir ivmeye kavuştu. Böylece Türkiye'nin "İfade ve medya/basın özgürlüğü" karnesi AKP hükümetinin ikinci beş yıllık döneminde daha da kötüleşmeye başlıyordu. 2007 Medya Gözlem Raporu'na göre, çoğu gazeteci olmak üzere yaklaşık 260 kişi düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında yargılandı.

BİA 2007 yılı içinde toplam 120 davayı takip etti; bunlardan 82'si doğrudan medya çalışanlarını hedef alıyordu. Yaklaşık 30 gazetenin, 11 derginin ve dört yayınevının çalışanlarına yeri geldikçe sözünü edeceğimiz ceza maddelerinden dava açıldı. Dava konusu kuruluşlar bu kadarla kalmadı, ayrıca dört haber ajansı, üç televizyon kanalı, bir radyo istasyonu ve dört internet sitesi çalışanları da kendilerini hâkim karşısında buldular.

2007'de takip edilen davalardan 39'u "hakaret", "kişilik haklarına saldırı", "iftira"dan idi. Bunların 21'i yerel, 18'i ise ulusal medyadandı. Yerelerde davayı açanlar genellikle belediye başkanı, vali, kaymakam, emniyet veya milliyet müdürü gibi merkezi yönetimin temsilcileriyle yerel yöneticilerdi. "Hakaret ve iftira" davaları büyük ağırlıkla "kötü hizmet", "suça karışan devlet görevlileri",

¹⁵ "2006 Medya Gözlem Raporu Basın Açıklaması" için bkz. bianet.org.

"resmi kurumların ihmalci uygulamaları" hakkında yapılan bölge haberlerinden açıldı. Hemen her sene hakkında dava açılan *Muş Haber 49* gazetesi 2007'de Muş Milli Eğitim Müdür Vekili'nin atamasındaki bir "usulsüzlük" Söz TV ve *Söz* gazetesinden iki kişi de "rüşvet" iddialarının habere dönüştürmekten dava konusu oldular. *Bingöl Abı-Hayat* gazetesinden davacı olan ise Karlıova Kaymakamı'ydı; Kaymakam, gazetede çıkan "Köylülerden yolsuzluk iddiası" başlıklı haberi "iftira" (TCK 267) iddiasıyla yargıya taşıdı. Alınan devlet için 22 Temmuz 2007 genel seçimi öncesi askerlerin "Bin Umut Adayları"na oy verilmemesi yönünde baskı yaptığı haberi de "basın yoluyla iftira" niteliğindeydi (DİHA, 2 Şubat 2008).

Hakaret davalarının bu denli artması şunu gösteriyordu: Devlet görevlileri hukukun sınırlarını zorlayacak ve yasaları sürekli kendilerine kalkan yapmakta beis görmeyecek kadar güçlü, buluttan nem kapacak ölçüde alınan ve eleştiriye tahammülsüzdü. Yarı beraatla sonuçlanan bu davalar gazeteciye yönelen saldırının haksızlığını ortaya koysa da, gazeteci üzerindeki etkisi yıldırıcı ve yıpratıcıydı. Sürekli tehdit algısı altında iş yapan gazetecilerin, mesleklerinde yaratıcılıklarının, özgürlüklerinin, özgünlüklerinin ve verimliliklerinin azalmasını beraberinde getiriyordu.¹⁶

"Devlete hakaret" (TCK 301) ile "kişiye hakaret" (TCK 125) arasındaki geçiş muğlaklaşmış ve kolaylaşmış gibiydi. "Devleti ve devletin resmi kurumlarını alenen aşağılamak" (TCK 301) on yıllık dönemin tamamında Türkiye'nin medya ve fikir dünyasını ablukaya alan maddelerden biri oldu. 2007'de TCK 301 davaları bir önceki yıla göre neredeyse beş kat arttı; BİA 2007 Raporu, medyayı hedef alan toplam 19 TCK 301 davası kaydetti; 55 kişi bu maddeden hâkim karşısına çıktı. Birçok gazeteci ve siyasetçi bu madde nedeniyle ağır bedeller ödedi. Hrant Dink'i hedefe dönüştürmüş olan da hakkında TCK 301'den açılan dava oldu. Dink'e karşı TCK 301 ve TCK 288 kapsamında açılan davalar gazetecinin 19 Ocak

¹⁶ İfade Özgürlüğü: İlkeler ve Türkiye, İletişim, 2007, s. 53.

2007'de silahlı saldırı sonucu öldürülmesinin ardından, 22 Mart 2007'de düştü. AİHM Türkiye'yi suikasttan haberdar olduğu halde harekete geçmemekten dolayı 256 bin 500 liralık tazminat ödemeye mahkûm etti (14 Eylül 2010).

Hem ulusal hem de yerelden pek çok gazeteyi hedef alan bu davalar devletin ve iktidarın aşırı öz-korumacı tutumunu açıkça ortaya koyuyordu. Örneğin, Recep Akkuş ve Asım Demir adlı kişiler uluslararası basından çevrilen iki yazı nedeniyle *Radikal* gazetesi hakkında TCK 301'den dava açılması talebiyle suç duyurusunda bulundular (Eylül 2007). Savcılık gazetenin yazışları müdürü Hasan Çakalkurt hakkında inceleme başlattı.¹⁷ Recep Akkuş daha önce de *Agos* gazetesi yazarları gazeteci Aydın Engin, tarihçi Taner Akçam, gazetenin sorumlu yazışları müdürü Arat Dink ve imtiyaz sahibi Serkis Seropyan, Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Eşbaşkanı Joost Lagendijk ve Tüm Ermeniler Katolikosu Karekin II hakkında suç duyurusunda bulunmuştu. Adıyaman *Gerger Fırat* gazetesi sahibi Hacı Boğatekin ise "Türkiye yanlış yaptı" başlıklı bir köşe yazısı nedeni ile TCK 301'den davalık oldu. Bir diğer yerel basın örneği ise *Demokrat İskenderun* gazetesiydi. Gazetede "Kürtlerin Önderi alındı faşistlere teslim edildi" başlıklı yazıda Abdullah Öcalan'dan "Kürtlerin önderi" diye söz edilmesi, "devletin askeri ve emniyet kuvvetlerini tahkir ve tezyif etmek" olarak yorumlandı. *Nokta* dergisi 8 Şubat 2007'de güvenlik uzmanı Lale Sarıbrahimoğlu ile yaptığı "Asker iç güvenlikten elini çekmeli" başlıklı röportaj nedeniyle TCK 301'in alanına girdi. Bir başka "röportajdan 301 çıkarma" örneği ise *Tempo* dergisi muhabiri Enis Mazhar Tayman'ın Diyarbakır Kürd-Der sözcüsü İbrahim Güçlü ile yaptığı görüşmede yaşandı; hem Güçlü hem de Tayman, "Türklüğü ve Cumhuriyeti aşağılamak" iddiasıyla yargılandı. Davaya daha sonra halkı kin ve düşmanlığa tahrik" (TCK 216) maddesi de eklendi. Benzer röportajların Kürt meselesi ile il-

¹⁷ Gazetecilerin çevirdikleri metinler, Robert Fisk'e ait "Ermeni soykırımının yeni kanıtları" ve *Boston Globe* yazarı Jeff Jacoby'nin "Bir daha asla sloganı ne kadar samimi" başlıklı yazılarıdır.

gili olması veya Kürt medyasında yer alması halinde devreye TMK'nin girdiği örnekler de yaşandı.

Ayrıca, 2007'de biri *Birgün* diğeri de *Çoban Ateşi* olmak üzere iki gazeteye de "halkı askerlikten soğutmaktan" (TCK 318) dava açıldı. Kendisi de tam bu siyasi dönemecin başında, 2007 milletvekili genel seçimlerinin hemen ertesinde kurulan *Taraf* gazetesine, özellikle "Ergenekon" ile bağlantılı haberleri ve ordu ile ilgili belgeleri paylaştıkları gerekçesiyle 70'in üzerinde TCK 285, 288 ve 329 davaları açıldı. *Yeni Asya* gazetesine de Danıştay saldırısı ile ilgili "Danıştay Soruşturması Genişletiliyor" yazısından dolayı TCK 285'ten, "Oyun Geri Tepti" yazısından dolayı ise TCK 301 ve TCK 288'den davalar açıldı.

BİA 2008 Medya Gözlem Raporu'na göre 2008, saldırılar, tutuklamalar ve yayın durdurmalarda olduğu gibi, davaların sayısının diğer tüm yıllara göre açıkça artış gösterdiği yıl oldu. BİA, 2008'de toplam 198 davayı takip etti, bunların 123'ü doğrudan medya çalışanlarını hedef alıyordu. 2008'de TCK 301'den 82 kişi yargılandı, bunlardan beşi mahkûm oldu. 23 kişi ise "halkı kin ve düşmanlığa tahrik"ten sanık olarak yargılandı. Dördü karikatürist ve 47'si gazeteci 74 kişi "hakaret" iddiasıyla 77 yıl hapis ve 1 milyon 885 bin 500 TL tazminat tehdidiyle karşı karşıya kaldı. Toplam 52 gazetenin çalışanına aşağıda aktarılacak olan ceza maddelerinden davalar açıldı. Gazetelerin yanı sıra iki radyo istasyonu, iki haber ajansı, dört televizyon kanalı, sekiz dergi, 10 yayınevi de yayınladıkları haberler, programlar ve kitaplar üzerinden davalık oldular. 2008'de yerel medyaya yönelik davalar en yüksek rakamları gördü; belirtilen toplam 52 gazetenin 30'u yereldendi. "Hakaret", "iftira" ve "kişilik hakları"na saldırıdan açılan davalar özellikle yerel medyaya nefes aldırmadı. Bu dönemde ulusal ve yerel medyaya "hakaret"ten toplam 51 dava açıldı. Ulusalda *Taraf*, *Yeni Asya*, *Özgür Gündem*, *Hürriyet*, *Radikal*, *Cumhuriyet*, *Posta*, *Birgün*, *Zaman*, *Vatan*, *Milliyet*, *Akşam* gazeteleri ve daha birçok medya kuruluşu "hakaret davaları"nda sanıktı. Yerelden örneklerle devam edelim.

Konu Kürt meselesiyse TMK yetmez: Daha fazlası için bkz. TCK!

On yılın TMK davalarının büyük ağırlıkla Kürt medyasını hedef aldığını söyledik. Bu doğrultuda son beş yıl için iki tür sayısallaşma yaptık; TMK davalarını ve Kürt medyasını veya Kürt meselesini (PKK, vs.) konu alan TCK davalarını ayrı ayrı saydık. Ortaya çıkan veriler, Kürt medyasının sadece TMK'den değil TCK'nin birçok başka maddesinden davalarla da karşı karşıya kaldığını gösterdi. Diğer taraftan asıl sorun Kürt meselesi ile ilgili haber yapmaktı; merkez medya da bu nedenle açılan davalardan kurtulamadı. Kürt hareketinin siyasi, aktivist figürleri ile ilgili haber/röportaj yapmak, onlara ilişkin deklarasyonlara yer vermek, Kürt medyasını haber kaynağı olarak kullanmak gibi nedenlerle *Taraf*, *Tempo*, *Nokta*, *Birgün*, *Radikal*, *Milliyet*, *Evrensel*, *Zaman* ve daha birçok gazete ve dergiye davalar açıldı.

BİA'nın 2007'de izlediği davalardan yaklaşık 10'u TMK'den açılmış davalar, toplam 83 kişi "terör" suçlamasıyla hâkim karşısına çıktı. Örneğin *Milliyet* gazetesine Hatip Dicle'nin konuşmasını internetten yayımladığı ve Osman Öcalan ile ilgili haber yaptığı için TMK'den iki ayrı dava açıldı. PKK'nın alıkoyduğu er Coşkun Kırandı'nın serbest bırakılması için girişimde bulunan İnsan Hakları Heyeti ile birlikte Tunceli'ye giden ve haber yapan İHA, DHA, AA, DİHA kuruluşlarından dokuz gazeteci hakkında "terör örgütüne destek vermekten" (TMK 7/2) dava açıldı. Aynı yıl içinde *Birgün* gazetesi, "Mısır Çarşısı" patlaması ile ilgili haberde savcının adını andığı için "terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklamak suretiyle onları hedef göstermek" içeriğini taşıyan TMK 6/1'den davalık oldu.

2007 davalarındaki konu dağılımını takip ettiğimizde şunu gördük: Konu Kürt meselesi olduğunda, yaklaşık son on yılın küresel ve yerel ölçekte kendini gösteren "terör" ve "güvenlik" söylemi her zaman devreye giriyordu; bu doğrultuda 5237 sayılı TCK'nin pek çok maddesi TMK gibi iş gördü. 2007'nin TMK davaları 10 civarındayken, Kürt medyasını veya Kürtleri hedef alan dava sayısı yaklaşık 25'ti. Örneğin *Dersim'de İklim* gazetesi yazarına, Abdullah Öcalan'dan "Kürt önder" diye söz ettiği için

TMK'den değil, suçu ve suçluyu övmek maddesinden (TCK 215) dava açıldı. Kanal D'de bir programda, canlı yayında Kürt olduğunu açıklayan bir genç ise TCK'nin örgüt üyeliğinden (TCK 220/8) davalık oldu. *Ülkede Özgür Gündem*'in iki yazarı da "301 Numara", "Lorin-İyi Baba İşbaşı Yaptı" gibi köşe yazıları nedeniyle TCK 301'den dava edildiler. Hatırlanırsa 2005'te *Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Raporu* nedeniyle Baskın Oran ve İbrahim Kaboğlu hakkında da "azınlık" tanımının "üniter devlet ve milletin bölünmezliği"ni tehlikeye düşürdüğü gerekçesiyle halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmekten" (TCK 216) dava açılmıştı. Ayrıca DİHA'nın 22 Temmuz 2007 seçimi öncesi yaptığı haberde, askerlerin "Bin Umut Adayları"na oy verilmesini engellemeye çalıştığı iddiası, "haber" değil "iftira" olarak yorumlandı; Haber Ajansı "iftira"yı düzenleyen TCK 267'den davalık oldu. Doğan Haber Ajansı Beytüşşebap muhabiri Emin Bal'a ise "haber esnasında edindiği bilgileri ve görüntüleri emniyete vermemekten", diğer bir deyişle "devlet adına muhbirlik yapmamak"tan dava açıldı (TCK 278). İnsanları muhbirliğe zorlayan bu yasa maddesi 15 Ekim 2011'de tamamen kaldırıldı,¹⁸ Emin Bal'ın davası 2008'de beraatla sonuçlandı.

2008'de TMK davalarının sayısı 16'ydı; bir önceki seneye göre yarıdan fazla artmıştı. *Gündem* gazetesi, France-24 TV, *Evrensel* gazetesi, Doz Yayınları, *Vatan* gazetesi, DİHA, *Gerger Fırat* gazetesi, Tevn Yayınları, *Yedinci Gün* gazetesi, Deng Yayınları ve *Yeni Dünya İçin Çağrı* dergisine TMK'nin 6 ve 7. maddelerinden davalar açıldı. Örneğin *Evrensel* gazetesi, "PKK deklarasyonunu yayımladığı" için, *Hürriyet* gazetesi "Kandil ile ilgili haber vermek"ten TMK 7/2'den yargılandılar. *Vatan* gazetesi ise, "MİT ve Jandarma Genel Komutanlığı'na verilen izleme yetkileri"yle ilgili haber yaptığı için, "terörle mücadelede görev yapan kamu görevlilerini hedef göstermek"ten (TMK 6/1) davalık oldu.

Kürt meselesi ile bağlantılı konulara yönelik davalar, 16 TMK davasına ek olarak TCK'den da açılan davalarla birlikte 2008'de yaklaşık 40'a ulaştı. Bu rakam 2008'e ait toplam 123 medya davasının yaklaşık üçte birini oluşturdu; bu 10 yıllık sürecin en yüksek rakamıydı. Diğer bir de-

¹⁸ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/10/20111015-15.htm> / erişim: 21.06.2012

yişle, Kürt meselesi ile ilgili olarak sadece TMK'nin 5, 6, 7. maddeleri devreye girmedi, aynı zamanda TCK 314, TCK 301, TCK 220, TCK 215, TCK 216, TCK 222, TCK 257 ve daha birçok başka madde, Kürtleri hedef aldı. Bunların yanında, 2007 genel seçimleri ve 2009 yerel seçimlerinin ardından Kürt siyasetçilere başka birçok dava ve ceza da çıktı; 7 davada "Kürtçe seçim konuşması" ve "halkı Kürtçe selamlamak" gibi gerekçelerle siyasetçiler 2820 sayılı Siyasi Partiler Yasası'ndan davalık oldular. "Türk Devrim Yasaları"nın¹⁹ belirlediği kural ve yasakları güvenceye alan TCK 222'den de davalar açıldı; Kürtçe yayımlanan yayın ve broşürler, içlerinde Q, W, X gibi harfler geçtiği için, Türk harfleri kullanılması ile ilgili kanun hükümlerini ihlal etmekten dava konusu oldular. Bir diğer dava maddesi "görevini kötüye kullanmak" (TCK 257) ise "Kürtçe ve Türkçe dışı diğer dillerde tanıtım broşürü basan", "Kürtçe dilde hikâye anlatımı" ve benzer etkinlikler organize eden belediye başkanlarını hedef aldı. Bir yandan Türkiye'nin siyasi gündeminde "Kürt açılımı" bir dönemeç olarak dillendirilirken, öte yandan "terör" perspektifi, özelde medyayı genelde ise tüm toplumu kıskaçta aldı.

2009'un TMK maddeleri 153 davadan 36'sını oluşturdu; bunlardan 15 kadarı doğrudan medya çalışanlarını hedef aldı. 2009'da TMK'den açılan veya sürmekte olan davaların içinde *Birgün*, *Milliyet* ve *Vatan* gibi ulusal gazeteler de vardı fakat bir önceki dönem ile karşılaştırıldığında hedef biraz daha belirginleşmişti; *Günlük*, *Yüksekova Haber*, *Azadiya Welat*, *Ülkeye Bakış*, *Alternatif* gazetesi ve DİHA haklarında defalarca dava açılan Kürt medya kuruluşlarından sadece birkaçı. Bir örnekte dava konusu olan *Azadiya Welat* gazetesi satan genç bir gazete dağıtıcısıydı. TMK 7/2'ye konu olan olay ise, dağıtıcının gazeteyi "havaya kaldırarak" satmasıydı. Gazetenin kapağında Abdullah Öcalan'ın fotoğrafı vardı ve satıcının gazeteyi havaya kaldırması "terör propagandası" yapmak olarak yorumlanmıştı.

Kürt meselesi bağlamında konu takibi yapmaya devam edelim: Konu olarak Kürt meselesine temas eden medya davalarının sayısı 2009'da

¹⁹ 2596 sayılı ve 13/12/1934 tarihli Türk Devrim Yasaları toplam sekiz kanun maddesinden oluşan bir düzenleme. Davalarda sekiz madde içinden özellikle "Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkında Kanun" ve "Şapka İktisası Hakkında Kanun" maddeleri konu oldu. TCK 222 "Türk Devrim Yasaları"nın korumaya alır.

30'un üstüne çıktı; bu aynı yıl yaklaşık 15 olan TMK davalarının neredeyse iki katıydı. Örneğin, haber metni içeriğinde Q, W, X harfleri geçtiği için, *Çoban Ateşi*'ne "devrim yasalarını" korumaya alan TCK 222 maddesinden dava açıldı. 11 yaşındaki Mizgin Özbek'in askerlerin silahı ile ölmesini haberleştiren Batman'daki toplam altı yerel gazeteye de TMK'den değil, TCK 301'den dava açıldı. Aynı şekilde, "Keçe Kurdan" ve "Mihemedo" türkülerini yayımladığı için Radyo Dünya'ya "suçu ve suçluyu övmek" (TCK 215) ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek" (TCK 216) maddelerinden açılmış olan davaları aslında konu olarak Kürt sorunu etrafında değerlendirmek durumundayız. DİHA muhabirlerinden birine açılan dava da bu bağlamda dikkat çekici. Haber Ajansı'na 1930'da yaşanan "Zilan Katliamı" ile ilgili yaptığı bir röportajdan dolayı "halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmekten" dava açıldı. Bir diğer dava örneğinde iki DİHA muhabiri Beyoğlu Dolapdere'de bir eylemi haberleştirirken eylemin sorumluları olarak davalık oldular; haklarında "yasadışı gösteri sırasında yanıcı madde kullanmak ve kamu malına zarar vermekten" dava açıldı.

Ulusal ölçekte dağıtılan *Günlük* ve *Azadiya Welat*'in yanında, yaklaşık 15 yerel Kürt medyası ve çalışanlarına ağırlıklı TCK 301, TCK 216, TCK 215'ten çok sayıda dava açıldı. Sayısız operasyonla (KCK) ve medya davasıyla karakterize olan 2009 sonunda Demokratik Toplum Partisi (DTP) kapatıldı, bu dönem de bir siyasi partinin kapatılmasına tanık olmaktan kurtulamadı. Devletin saldırı hedefleri gittikçe daralmayı sürdürdü. 2010'da artık toplam 161 davanın 51'i TMK'nin 5, 6 ve 7. maddelerinden-di, bunların 24'ü ise doğrudan yayın kuruluşlarına yönelik davalar oldu. 2009'da 15 olan TMK davaları sayısı 2010'da neredeyse ikiye katlandı. *Taraf*, *Zaman*, DİHA, *Devrimci Demokrasi* gazetesi, *Birgün* gazetesi, *Güney* dergisi, *Express* dergisi, *HaberTürk* gazetesi, *Hürriyet*, *Milliyet*, *Radikal*, *Günlük*, *Yeniden Özgür Gündem* ve *Azadiya Welat* gazetesinden çok sayıda medya çalışanı TMK'den yargılandı. Kürt sorunu etrafında haber veya yorum yapmak neredeyse bütün ulusal medya kuruluşları için can yakar bir hale geldi. Kürt medyasına yönelik saldırgan tutum bir yana, *Akit*, *Zaman* ve *Gözcü* gibi gazeteler de TMK'den davalık olmaktan kurtulamadılar. Öyle ki Kanal D yapımcısı Mehmet Ali Birand'a dahi "terör örgütü"nü desteklemekten dava açıldı.

Kürt medyasının üzerindeki TMK baskısının kaygı uyandırıcı boyutlarını izleyebilmek için, sırf *Azadiya Welat*'ın 2010'daki yeni TMK davalarının sayısının beş, *Günlük*'ün ise dört olduğuna dikkat çekmek yeterlidir. Ceza maddesine göre değil de dava konusuna göre bir sayım yaptığımızda, özellikle Kürt meselesi ile bağlantılı davaların sayısının daha da arttığını gördük; TMK davaları 24 iken, konu odaklı sayımda karşımıza 36 civarında bir tablo çıktı.

Bütün bunların yanında, dönemin artık geniş kapsamlı operasyonlar dönemi olduğu akılda tutulmalı; KCK davalarında ağırlıklı TMK maddeleri işe koşulurken, Ergenekon ve Balyoz gibi askeri ve ulusalcı yapıları hedefine alan davalarda ise TCK 314 daha belirgindi. Fakat aslında Kürt meselesi ile bağlantılı olup TCK 314'ten açılmış davalar olduğu gibi, "Ergenekon" ve benzeri "yapı"lara yönelik de TMK'den açılmış davalar da yok değil. Dolayısıyla TCK 314 ile TMK 7/2'nin hedefleri arasında kesin bir ayırmadan söz edemiyoruz. Ancak "terör" hassasiyetli davaların sayısının gittikçe arttığını ve medya davalarının büyük bölümünü kapsadığını görebiliyoruz. Nitekim 2011'de açılan veya sürmekte olan toplam 95 davadan en az 39'u TMK'dendi. Kürt meselesine yönelik konu takibi yaptığımızda karşımıza çıkan rakam bu sene yaklaşık 36. TMK davalarının üzerine Kürt medyasına yönelik açılan TCK 220, 222, 215, 216, 257 vb. (Örgüt bağlantısı, Kürtçe dili ve alfabesi, PKK ile ilgili haber, yöneticileri ile röportaj yapmak, devrim yasalarına muhalefet, görevi kötüye kullanmak vs.) davaları da eklediğimizde sayının artmamış olması şaşırtıcı. Bunun nedeni şu; TMK davaları son birkaç yıldır sadece Kürt meselesi ile ilgili konuları hedef almıyor, "Ergenekon", "Balyoz", "Devrimci Karargâh" ve diğer "örgüt" davaları da, TMK 6 ve 7. maddelerinden de yargılanabiliyor. Bu bağlamda "Ergenekon" ve "Balyoz" davalarındaki "örgüt ve terör" nedenli dava sayısı yaklaşık 15. Bu operasyonlarla ilgili medya davalarındaki ceza maddeleri TCK 314 ve TMK'den başka TCK 285, TCK 288 ve TCK 220 olarak karşımıza çıktı. Ayrıca, bu on yıllık süreç içinde kesintisiz biçimde davalarını takip ettiğimiz bir konu olarak "MLKP" (*Atılım, Sanat ve Hayat* dergisi, *Dayanışma* gazetesi), "MKP" (*Devrimci Demokrasi* gazetesi), "TKP/ML" ve "TİKKO" örgütüne üyelik davası (*İşçi Köylü* gazetesi) bu dönemde de TMK davaları olarak devam etti.

Kürt sorunu bağlamında açılan medya davalarını örnekleyerek devam edelim. Bu sene içinde sırf *Azadiya Welat* ve DİHA'nın altışar davası sürdü. Şimdiye kadar hep yerel basınla ağırlıklı hakaret vb. davalarla karşı karşıya olduğunu söylemiştik. Kürt medyası bunun dışında tutulmalıdır; onlar hemen her zaman "terör" eksenli davaların hedefi oldular. 2011'de *Batman Postası* ve *Batman* gazetesi, *Hawar*, *Renge Heviya Jine* ve *Güneydoğu Express* gazetelerine TMK'nin 7/2. maddesinden davalar açıldı.

Kimi dava örneklerinde TCK ile TMK birbirine doğrudan bağlandı; TCK 220/7 ile TMK 7/2, veya TCK 314/2 ile TMK 7/2 birbirine referansla (yollamayla) birlikte iş gördü. Örneğin 19 Ocak 2011'de KCK operasyonlarında tutuklanan DİHA muhabiri Sinan Aygül'ün yargılandığı dava "örgüt üyesi olmak"tan, TCK 314/2 yollamasıyla TMK 5'ti. 28 Ocak 2012'de KCK operasyonu ile tutuklanan *Azadiya Welat* gazetesi Mardin temsilcisi Aziz Tekin de gene TCK 220/6 yollamasıyla TCK 314/2 ve TMK 7/2'den yargılanıyor. DİHA Batman temsilcisi Erdoğan Altan ve Diyarbakır temsilcisi Kadri Kaya ise Roj TV ve Denge Mezopotamya Radyosu'na geçtikleri haberlerden ötürü, "Örgütün hiyerarşik yapısına dahil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım eden kişi, örgüt üyesi gibi cezalandırılır" (TCK 220/7 ve 314/3) yollamasıyla "örgüt üyesi olmak" (TCK 314/2) ve "örgüt propagandası"ndan (TMK 7/2) yargılanıyor.

Ulusal ve merkez medya payına düşeni bu sene de aldı; *Radikal*, *Birgün*, *Evrensel* ve *Taraf* gazetelerine "PKK yöneticileri ile röportaj" yapmaktan davalar açıldı. Ergenekon ve diğer operasyonlarla ilgili bilgi belge yayımlamak nedeniyle davalık olan gazeteler arasında ise *Zaman*, *Akşam*, *Radikal*, *Taraf* ve *Vakit* gazeteleri vardı.

Dolayısıyla, birincisi bu dönemde TMK sadece Kürt meselesini ve Kürt medyasını değil, daha geniş bir yaygın kuruluşları yelpazesini kontrol altına almaya yöneldi. Buna bağlı olarak, haber konuları da sadece Kürt meselesi ve KCK çerçevesi ile sınırlı değildi. Nitekim 2012'ye doğru "asker" ve "terör" bağlantısı ile birlikte, davalar ve "terör" kavramlaştırmasının Türkiye siyasi tarihinde çok daha karmaşık bir noktaya doğru ilerlediğine tanık olduk.

Özgür Kocaeli gazetesine "Sırada ne var Başkan" adlı karikatür nedeniyle Belediye Başkanı hakaret davası açtı. Antalya *Son Nokta Dergisi*'ne "gerçeğe aykırı beyan" gerekçesiyle tazminat davası talebi ise Emniyet müdüründen geldi. *Birecik'in Sesi* gazetesinde bir köşe yazarı, polisin halka yönelik kötü muamele iddialarını "Polis misin yoksa Ağa mı?" başlıklı yazıda kaleme aldığı için, bir polis memuru tarafından şikâyet edildi, hakkında TCK 125'ten dava açıldı. Şarköy Belediye Başkanı ise *Şarköy'ün Sesi* gazetesindeki "Başkan Pinokyo ve Dokuz Cüceler" başlıklı yazıdan rahatsız olmuştu.

2008'de BİA'nın takip ettiği davaların içinde TCK 301'den 36 dava var; davalık olanların içinde sadece medya çalışanları değil sanatçılar, siyasetçiler, hukukçular, hatta öğrenci ve öğretmenler de yer alıyor. Medyaya açılmış TCK 301 davalarının 2008'deki sayısı 18. *Radikal*, *Ülkede Özgür Gündem*, *Agos*, *Demokrat İskenderun*, *Yeni Asya*, *Günlük Evrensel*, *Milliyet* gazeteleri ve daha birçok yayın kuruluşuna açılan davalarda özellikle köşe yazıları hedefte. Örneğin *Kilis Kent* gazetesi yazarına sınır bölgelerindeki mayın bölgelerinde yaşanan insan ölümlerini konu alan "Mayın" başlıklı köşe yazısından dolayı dava açıldı. Zonguldak *Devrek Bölge Haber* gazetesi yazarları müdürü İbrahim Tığ hakkında da, farklı hükümet dönemlerindeki özelleştirmeleri konu edindiği "İşte Vatanı ve Mallarını Satanlar" başlıklı yazısı nedeniyle TCK 301'den dava açılması talep edildiyse de dava reddedildi. Cezaevi operasyonları ile ilgili olarak *Nokta* dergisi muhabirleri de, operasyon sırasında Bayrampaşa Cezaevi'ndeki kadın koğuşundan sağ kurtulan Münevver Köz ile yaptıkları röportaj nedeniyle TCK 301'den davalık oldular.

2006'da "301 kere Hayır!" protestolarına konu olan TCK 301, Hrant Dink'in öldürülmesinin devamında çok sayıda sivil toplum kuruluşu tarafından defalarca protesto edildi. Hükümet Şubat 2007'de maddenin hızla değiştirilmesi yönünde söz verdi.²⁰ Verilen sözden yaklaşık bir sene sonra gelen "TCK 301'den açılacak

²⁰ İfade Özgürlüğü: İlkeler ve Türkiye, İletişim, 2007, s. 52.

soruşturma ve davaları Adalet Bakanlığı'nın iznine bağlayan" düzenleme (29 Nisan 2008) birçok tartışmayı da beraberinde getirdi.²¹ Yeni düzenleme ile birlikte TCK 301 davaları sayısı 2009'da 14'e, 2010'da ise dörde düştü. Ne var ki ilk bakışta olumlu görünen bu tablo yanıltıcıydı. TCK 301 davaları azalmıştı ama bu davalar bilançosunda bir azalma anlamına gelmemişti; çünkü ne yazık ki TCK 301'den boşalan yeri dolduracak çok sayıda başka TCK ve özellikle de TMK ceza maddesi mevcuttu.

2008'de BİA'nın izlediği davalarda, medyaya "suç ve suçluyu övmekten" (TCK 215) açılan davaların sayısı altıydı. *Atılım* gazetesine "Deniz Gezmiş, Mahir Çayan ve Hüseyin İnan'a ilişkin övücü ifadeler" kullanıldığı gerekçesiyle TCK 215'ten dava açıldı. Bu, bir dönemin en ağır bedelle cezalandırdığı, artık yaşamayan, popüler televizyon dizilerine dahi konu olan²² tarihsel ve siyasi kişilikler hakkında açılan tek dava değil. 2008'deki 198 davanın içinde aynı konulu davaların sayısı yedi. 68'ler ve 78'ler Vakfı'na, EMEP'e, hatta bir konuşması nedeniyle Kars Halk Meclisi üyesi Mahmut Alınak'a da "Deniz Gezmişleri övgüyle anmaları" nedeniyle TCK 215'ten dava açıldı, bunların bazıları ceza ile sonuçlandı. Nitekim bu tür davalar 2009'da da sürdü, *Atılım* gazetesini aynı nedenle bir davadan ceza aldı.

2008'de "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik" (TCK 216) maddesinden açılan 10 davada, toplam 23 kişi sanık sandalyesine oturdu. 2007'de altı olan "yargıyı etkileme" (TCK 288), "soruşturmanın gizliliği-

²¹ Yeni TCK 301 düzenlemesi ile ilgili olarak Avukat Fikret İlkiz, yazılı veya sözlü bir içerikte devlete hakaret olup olmadığı değerlendirmesinin Adalet Bakanlığı tasarrufuna teslim edilmiş olmasını eleştirdi. Erol Önderoğlu da, özellikle de Kürt sorunu konu olduğunda, halihazırda TCK 301'in yerini alan çok sayıda maddenin var olduğunu ve işletildiğini ifade etti (<http://bianet.org/bianet/ ifade-ozgurlugu/107502-degisiklik-memnun-etmedi-301in-kalkmasi-zor> / erişim: 5 Mayıs 2012). Ayrıca, bundan sonra neyin devlete yönelik saldırı, neyin olmadığı konusunda bizzat devletin kendi Bakanlığının karar verecek olması demokrasi adına da sorunluydu.

²² 2004-2005 tarihleri arasında Çağan Irmak yönetmenliğinde *Çemberimde Gül Oya*, 2006-2008 tarihleri arasında Tomris Giritlioğlu yapımcılığı ve yönetmenliğinde *Hatırla Sevgili* ve 2009-2010 senelerinde de yine Tomris Giritlioğlu'nun yapımcılarından olduğu *Bu Kalp Seni Unutur mu?* adlı diziler çekildi. Türkiye'nin yakın dönem siyasi tarihini konu alan bu filmlerde, dönemin tarihsel siyasi figürleri de temsil edildi.

"Pinokyo" Türkiye'de Mutsuz!

Erol Önderoğlu

Bir varmış bir yokmuş, 2005 yıllarında bir gazeteci varmış, adı Yakup Önal'mış, Tekirdağ'ın Şarköy İlçesi'nde habercilik yaparmış. Haftalık *Şarköy'ün Sesi* gazetesini hem çıkarır hem de yazarlığını üstlenirmiş.

Uzun yıllar yaşadığı bölgede devletin ileri gelenlerinin, hükümet yetkililerinin ve basın temsilcilerinin birbirleriyle kurdukları ilişkilerini eleştirmiş; yöneticiler dürüst olmalı ki, insanlara örnek olsunlar ve onlara hesap verebilsinler.

Bir gün "böyle gitmez" deyip bunları yazmaya karar vermiş. "Çocuklar nasıl olsa anlar ama iş büyüklerin anlaması" diye düşünerek "Büyüklerle Masallar" yazmak istemiş. Mütevazı gazetesinde yer verdiği masalı etkileyiciymiş.

Masalina "Bir varmış bir yokmuş...Ülkenin birinde, deniz kenarında bulunan Şarki adlı kasabasında Pinokyo adlı bir başkan varmış. Pinokyo'nun her kararına emme basma tulumba gibi onay veren dokuz cüce varmış" sözleriyle başladı.

"Bizim başkan Pinokyo, büyük umutlarla geldiği kasabasında 'sizi çamurdan kurtaracağım' diye sözler vermiş. Şu tarihte yollarınız asfalt olacak demiş. Ama gel zaman git zaman kışın çamurdan yakınan Şarki halkı, yazın da sıcak havalarda tozdan pencere açamaz olurmuş. Aylar geçmiş, ne yol yapıldığı varmış, ne de ses çıkaran. Şarki halkı yalnızca, başkanın biraz daha burnuna bakıp, 'umarız sözünde durur da burnunun üzerine çakılıp düşmez' dermiş. Öte yandan, 'emme basma' cücelerden bayraki olan üyesi olduğu yönetimin halka kiraladığı yerlerden bir tane kiralamış, burada terlik merlik satarmış. Eski işini kapadığı için halka verilmesi gereken yeri başkan Pinokyo'dan cüzi bir rakama kiralamış. Başka bir cüce eğlence yeri işletirmiş. Herkes onu 'fırıldak cüce' olarak bilirmiş...."

Gazeteci, gazetesinin daha sonraki sayılarında insanların masalsız kalmaması için uğraşmış ki, bir şeyler düzelsin; böyle gelmiş, böyle gitmesin...

Gelin görün ki, bu masallar belediyeyi yönetenlerin hiç mi hiç hoşuna

gitmemiş. Adalet ve Kalkınma Partili (AKP) Belediye Başkanı Can Gürsoy ile belediye meclis üyelerine Avukat Olcay Yücel ve İlyas İnanç ile Ercan Yücel masalarda kastedilenlerin kendileri olduğunu savunarak Mayıs 2006'da mahkemeye başvurmuşlar. Gazetecinin "kırbaçlandık"tan sonra "sürgün" edilmesini istemişler.

Hatta içlerinde İnanç olan, şikâyet dilekçesinde, "116 kilo ve kuyumcu olduğu" için halk arasında kendisine "altıncı" dendiğini, masalda da kendisinin "6. cüce", "cüce", "iri gövdeli" ve "göbeği önden giden" olarak tarif edildiğini ileri sürdü. Hepsî birlikte, "Kastedilen biziz, bize hakaret var; davacıyız," demişler.

Gelmiş zaman, gitmiş zaman, iki bin gün geçmiş. Gazeteci, mahkemeyi aksatmamaya ve derdini anlatmaya çalışmış. "Gazeteci olduğuma göre benim de birazcık eleştirmeye hakkım var! Benimkisi masal, kimseye hakaret etmedim," diyerek kendisini savunmaya çalışıyormuş.

Başlarda Cumhuriyet Savcısı, Önal için 30 gün boyunca adli kontrol altında tutulmasını ve mahkemeden gazetede bir daha masal çıkmamasını bile istemiş. Bereket, o dönem görev yapan hâkim bu talebi reddetmiş.

Yazı yayımlanalı altı yıl olmuş. Ancak aradan geçen onca zaman, gazetecinin yorulmasına ve yıpranmasına neden olmuş. Davacılar tarafı, "Bunda karar veremeyecek ne var? Davayı bitirin, mahkûm edin gazeteciyi!" diye mahkemeye yüklenirmiş. Bir hâkim geliyor, bir hâkim gidiyormuş.

Mahkeme ne davayı bitiriyormuş ne de Önal'ı mahkûm ediyormuş. Anlaşılan gazeteciyi beraat ettirmek de cesaret işiymiş. Dava sürekli bir tarihten bir tarihe erteleniyormuş. Önal'ın çilesi de bir türlü son bulmuyormuş.

Bu arada, sokaktaki insanlar Önal ile her karşılaştıklarında, yolsuzluk, hırsızlık kulaklarına ne geliyorsa anlatıyorlarmış, "Ama ne olur adımı yazma," demeden de edemiyorlarmış. Çekince ve korku içinde yaşıyorlarmış. Gazeteci de, zaman zaman "Ne yapsam, bir masal daha mı yazsam acaba?" diye kendi kendisine sormadan edemiyormuş.

Derken ilçeden AKP gitmiş, CHP gelmiş. Şarköylüler, "Bir de böyle deneyelim," demişler. Doğru bildiklerini yazmaya devam eden gazeteciye mesleği için endişeliymiş. Nasıl endişelenmesin ki?!

11 Ağustos 2010'da CHP'li Belediye Meclis üyesi ve Şarköy Atatürkçü Düşünce Derneği Başkanı Ali Bayraktar'ın eşini dövmeğe mahkûm olduğunu yazınca gazeteci tehdit edilmiş. Bayraktar, belediye toplantısında karşılaştığı gazeteciye, "Elinde kalem var diye her şeyi yazarım diyen bu terbiyesize gün gelir elindeki kalem bir yerine batar. Bu gazeteciye bir gün öyle bir nokta konulur ki neyin ne olduğunu anlar," demiş.

Bayraktar'ın derdi "Eşini Döven CHP'li Belediye Meclis Üyesi Mahkûm oldu" haberinde kendi adına yer verilmesi değil, partisinin adının karıştırılmasıymış... Akabinde, gizli oturum kararı alınarak gazeteci toplantıdan kovulmuş.

Kovulsa da, Bayraktar ile mahkemelik de olsa gazeteciye halk daima güvenirmiş. Gazete, dokuz yılı geride bırakmış. İnsanlar, açık sözle dile getirmediği konuları, açıkça mücadele edemedikleri meseleleri gazeteci anlatır, tembihlerlermiş; "Yaz, ama ne olur adımızı yazma!"

Bir gün bir trafik kazasını haberleştirmek isterken kaza geçiren otobüsün şoför ve muavini Önal'ı darp etmişler. Gazeteci, uzun süre bel ağrılarıyla yaşamak zorunda kalmış.

ni engelleme" (TCK 285) ve "gizli belge yayımlama" (TCK 329) davaları, 2008'de iki kattan fazla arttı, 13'e yükseldi. "Büyükanıt da hedefti" (28 Mart 2008) yazısından dolayı *Taraf* gazetesi yazarı Ahmet Altan'a her iki maddeden de dava açıldı. Öte yandan Büyükanıt ise "iftira" ve TCK 288 gerekçesiyle Fikri Sağlar'a dava açılmasını talep etti, dava düştü. Başbakanlık Takip Kurulu'nun "Hizbullah Örgütü'ne yönelik mücadele stratejisi"ni haberleştiren *Radikal* gazetesi muhabirine ve Ankara 11. Ağır Ceza Mahkemesi'nin Emniyet Genel Müdürlüğü, Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ve Jandarma Genel Komutanlığı'na verdiği izleme yetkileriyle ilgili haber yapan *Vatan* gazetesinin iki muhabirine de aynı maddeden davalar açıldı. Dağlıca baskınında PKK tarafından kaçırılıp iade edilen sekiz askerin aileleri ile görüşen *Günlük Evrensel* gazetesinin iki muhabiri ise "kovuşturmayı etkilemeye teşebbüs"ten yargılandığı davada beraat etti.

Ancak onunla yerel halk arasındaki bu gizli sevgi hep sürüp gitmiş. Gazeteciye, açık sözlülüğünü hiç yitirmemiş. Ancak halkın sevgisi ve ilgisini korkmadan, hep açık yüreklilikle ifade etmesinden yanaymış. Kendisini yalnız hissettiği zamanlar çok olurmuş. Bu dünya böyle gelmiş ama böyle gitmemeliydi. Gazeteci doğru bildiğini yazıp durmuş.

Gelin görün ki, bir gün mahkeme onu, büyükler için masallar anlattı diye, uzun yıllar sonra "kırbaç" a ve "zindan" a mahkûm etti. Anlaşılan duruşmaları erteleye erteleye davayı uzatan mahkeme daha fazla dayanmamış. Gazetecinin bir de yetkililerin kontrolü altında tutulmasına karar verilmiş.

Masalların mahkûm olduğu bir ülkede yaşamak gazetecinin çok gücüne gitse de, daha hoşgörülü bir toplumda yaşama ümidini yitirmeden mesleğini ve insanları çok sevdiği için işine devam etmeye karar vermiş.

İnsanların gözü, olmadan nasıl açılacaktı ki?

Hem onun anlatacağı daha pek çok hikâyesi vardı!

Daha önce de belirtildiği üzere dava kategorilerinde artış yaşandı. "Halkı askerlikten soğutmak" (TCK 318) maddesinden medya çalışanlarına açılan davalar 2007'de iki iken 2008'de altıya yükseldi. *Radikal* gazetesinden "Şimdi Vicdani Ret", *Leman* dergisinden "Askerden dönmek güzeldir" başlıklı yazılar ve *Birgün* gazetesinden "Savaşın insan kaynaklarını kurutalım" başlıklı söyleşi TCK 318'i harekete geçiren temalardan sadece birkaçı oldu. *Çoban Ateşi* gazetesi 2008'de de özellikle TCK 318'in hedefi olmayı sürdürdü, hatta gazeteye bir de TCK 216'dan dava açıldı.

2009 TMK'den en az dokuz gazetenin ve Demokratik Toplum Partisi'nin (DTP) kapatıldığı yıl oldu. BİA'ya göre bu sene toplam 323 kişi, ifade özgürlüğü kapsamında yargılandı; bunların 123'ü gazeteciydi. 23 kişi 58 yıl hapis ve 9 bin 740 TL para cezasına mahkûm oldu; 101 kişi, "kişilik haklarına saldırı"dan 98 yıl hapis

ve toplam 1 milyon 408 bin 680 TL tazminat talebiyle yargılandı. Devletin şiddete kayıtsızlığı gazeteci Cihan Hayırsevener'in ölümüne yol açtı.

BİA'nın yakından takip ettiği toplam 153 davadan 81'i medya çalışanlarını hedef alıyordu. Yaklaşık 45 gazeteye çeşitli nedenlerle davalar açıldı, bunların 19'u ulusal basından, 26'sı ise yerel basındandı. Ayrıca üç dergi, iki radyo istasyonu, bir televizyon kanalı, bir haber ajansı, altı yayınevi ve dört internet haber sitesi de yaptıkları haber veya programlar nedeniyle davalık oldular.

2009'da toplam 46 hakaret davasından yaklaşık 27'si medya çalışanlarına yönelikti. "Hakaret" davalarının öznesi ağırlıklı ulusal basın oldu. *Radikal*, *Taraf*, *Yeni Asya*, *Birgün* gazeteleri ve NTV televizyonuna birden fazla sayıda hakaret veya kişilik haklarına saldırıdan tazminat davaları açıldı. NTV, Hrant Dink cinayeti sanığı Erhan Tuncel ile istihbaratçı polis Muhittin Zenit arasındaki telefon görüşmesini haberleştirdiği için Zenit'in talebiyle tazminat davası ile karşı karşıya kaldı. Tuncel ile konuşmasında "Direkt kafaya sıkışlar... Kaçmayacaktı bu kaçtı" sözleri ile gündeme oturan Zenit'in tazminat talebi önce kısmen kabul edildi, daha sonra Yargıtay 4. Hukuk Dairesi kararı bozdu. Muhittin Zenit bu dava ile yetinmedi, dönemin İstihbarat Daire Başkanı Ramazan Akyürek, İstihbarat Şube Müdürü Fatih Sarı ve İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısı Ali Fuat Yılmaz ile birlikte Nedim Şener'den de şikâyetçi oldu. Söz konusu şikâyette, yazarın *Dink Cinayeti ve İstihbarat Yalanları* adlı kitabında bu kişileri Ergenekon'a hedef gösterdiği iddia edildi (TMK 6/1). Zenit'in içinde yer aldığı bir diğer dava ise *bianet*'in site yetkilisi Nadire Mater'i hedef aldı; bu defa dava maddeleri "devletin güvenliğine ilişkin belgelere yer vermek" (TCK 326) ve "adli yargılamayı etkilemeye teşebbüs etmek"ti (TCK 288). Dava takipsizlikle sonuçlandı.

Hrant Dink cinayetiyle bağlantılı yorumlanabilecek bir diğer dava, *Radikal* yazarı Perihan Mağden'in "Feci Şahsi Yazı" başlıklı köşe yazısı hakkındaydı. Türkücü İsmail Türüt'ün Hrant Dink'in

öldürülmesinin hemen ardından yaptığı "Plan Yapmayın Plan" adlı şarkısını konu alan yazı, Arif Şirin ve İsmail Türüt tarafından TCK 125 kapsamında yargıya taşındı. Aslında Türüt ile Şirin'e yaptıkları şarkıdan dolayı "suçu ve suçluyu övmek"ten ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmekten" dava açılmış, hatta şarkının Youtube'daki klibi 1. Sulh Ceza Mahkemesi'nin kararıyla erişime kapatılmıştı.²³ Mağden kendisine açılan davanın bu dava ile birleştirilmesini istedi fakat isteği dikkate alınmadı. Mağden'in davası ceza ile sonuçlanırken, İsmail Türüt ve Arif Şirin, ırkçı ve ayrımcı şarkılarından dolayı kendilerine açılan davada beraat ettiler. Giderek yargının "hukuk" ve "adalet" adına değil siyasi iktidar adına karar verdiği görüşü yaygınlık kazanmaya başladı.

2008'deki TCK 301 düzenlemesi bu yıl etkisini gösterdi; 2009'da "devleti tahkir ve tezyif" davalarının sayısı 14'e düştü. Aram Yayınları'na, Radyo Dünya'ya ve *Günlük Evrensel*, *Demokrat İskenderun*, *Alinteri*, *Yeniden Özgür Gündem*, *Vakit* gazetelerine aynı maddeden açılan davalar sürdü. *Taraf* gazetesinin de "devletin askerlerini tahkir ve tezyif"ten açılmış, biri "Bekar Askerler" yazısından dolayı Orhan Miroğlu'na, diğeri ise "askeri küçük düşürücü" ifadeler kullandıkları iddiasıyla Emrullah Uslu ve Önder Aytaç'a yönelik olmak üzere iki davası vardı. Bu yıl bir de trajikomik bir dava gündeme geldi. Alkollü olduğu iddia edilen bir şahsın "Ben sizin de, devletin de a..." sözleri "Cumhuriyeti alenen aşağılamak"tan TCK 301'lik oldu. Mahkemenin verdiği ilk beraat kararını bozan Yargıtay sanığın "devleti sinkaf etme" nedeniyle üç yıla kadar hapisle yargılanması istedi. 2009'da tam altı yıl sonra bir de beraat kararı geldi: *Radyo Dünya*'nın yetkilisi Sabri Ejder Öziç, Mecliste Irak Savaşı ile ilgili 1 Mart tezkeresi görüşmesi sırasında (2003), "Terör eylemlerine asker gönderme, asker bulundurma, eğer öyle bir meclisten alınacaksa, bu meclis teröristtir" dediği için yargılandığı TCK 159 davasından beraat etti.

²³ Bkz. <http://bianet.org/bianet/toplum/110652-plan-yapmayin-plan-klubine-dava-16-aralika-kaldi> / erişim: 12.06.2012. Perihan Mağden'e daha sonra açılan dava sırasında Türüt ve Şirin hakkındaki dava hâlâ sürmekteydi.

2009 BİA Medya Gözlem Raporu'na göre medyaya "halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmekten" (TCK 216) dört ve "suçu ve suçluyu övmekten" (TCK 215) dolayı altı dava açıldı. Bu maddeler Kürt medyası yanında sol ve sosyalist medyayı da hedef aldılar. Örneğin "MLKP örgütü" davaları dolayısıyla hedefe dönüşen *Atılım* gazetesine karşı açılan davalar bu yıl da devam etti. Bu yıl "yargıyı etkileme" (TCK 288), "soruşturmanın gizliliğini ihlal" (TCK 285) ve "gizli belge yayımlama" (TCK 329) gibi maddelerden açılan ve süren davaların sayısı 15 civarındaydı.

Taraf gazetesi "Ergenekon" operasyonları ve yargılamaları, "Ordu" ve "askeri operasyonlar" hakkındaki haberleri TCK 288-285-329'a muhalefetten açılan davaların başlıca öznesiydi. "Malatya Zirve Yayınevi Katliamı"yla ilgili bir haber ise hem *Star* gazetesine hem de *Aktifhaber.com* sitesine TCK 285'den mahkûmiyet getirdi. Bakanlık verilerine göre Nisan 2009'a kadar gazete, muhabir, köşe yazarı ve gazete yöneticisine TCK'nin 285. maddede düzenlenen "gizliliğin ihlali" ve 288. maddede düzenlenen "adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs"ten 2 bin 407 soruşturma açıldı. Bu sayının farklı tarihlerde 4 bine yaklaştığı ifade ediliyor.²⁴ 2009'da TCK 318'den açılan toplam altı davadan ikisi medyaya yöneldi. Hedefler tanıdıktı; *Çoban Ateşi* ve vicdani retçi Mehmet Ali Avcı'nın "Türk askeri olmayı reddediyorum" başlıklı yazısına yer vermiş olan *Alternatif* gazetesi.

2010'da BİA Medya Gözlem Raporu 161 davayı izledi. Bu davaların 104'ü gazetecilere yönelikti. Basın davalarında, Temmuz 2007 genel seçimleri sonrası, 2008'de açık bir artış yaşanmıştı. Benzer türde bir artış, Mart 2009 yerel seçimlerini izleyen 2010'da da kendini gösterdi.

Toplam 220 kişinin düşünce ve ifade özgürlüğü kapsamında mahkemeye çıktığı bu dönemde 33 haberci haberleri nedeniyle TMK'den yargılandı, davalar neticesinde gazetecilere toplam 365

²⁴ Bkz. BİA 2009 Medya Gözlem Raporu. http://www.bianet.org/files/doc_files/000/000/106/original/biarapor_2009.html

yıl 3 ay hapis ve 49 bin 200 TL idari para cezası verildi. 2010'da hapis gazetecilerin sayısı 30'du. 28'i ulusal, 23'ü ise yerel olmak üzere toplam 51 medya kuruluşunun çalışanlarına çeşitli maddelerden dava açıldı. Ayrıca dört dergi, iki televizyon kanalı, iki haber ajansı, üç yayınevi ve dört internet sitesi de haklarında açılan davalarla karşı karşıya kaldılar.

"Hakaret", "iftira" ve "kişilik haklarına saldırı" konulu davaların 104 medya davası içindeki payı 48, bunun 12'si yerel basına yönelikti. Diğer bir ifadeyle bu dönemde de "hakaret davaları" asıl olarak merkez medya habercilerine karşı açıldı. *Taraf* gazetesi 2010'da hakkında çeşitli ceza maddelerinden açılan 44 davayla başı çaktı. Gazeteye CHP İzmir Milletvekili Canan Arıtman'a "ırkçı, faşist" demekten ve bir yazıda "Faşist İzmir" ifadesini kullanmaktan dolayı "hakaret" davaları açıldı. Ahmet Altan ve Yasemin Çongar da "Yargıçlar" başlıklı yazılarından dolayı hem "hakaret" hem de "suçluyu övmek" kapsamında davalık oldular.

Sabah gazetesinden Nazlı Ilıcak, Ergenekon davası tutuklu sanıklarından Hasan Atilla Uğur'a "basın yoluyla hakaret ettiği" gerekçesiyle ve I. Ağır Ceza Mahkemesi Başkanı Osman Kaçmaz'a "işgüzar" demesinin sonucunda, iki defa "hakaret"ten dava konusu oldu ve ceza aldı. *Yeni Asya* gazetesinden bir çizere de Osman Kaçmaz hakkındaki bir karikatürü nedeni ile tazminat davası açıldı. 2010'da ulusal medyaya yönelik hakaret davaları bitip tükenmek bilmedi, *Cumhuriyet* gazetesinden Cüneyt Arcayürek "Fethullah Gülen Mikrobu" başlıklı yazıdan davalık olurken, *Birgün* gazetesi yazarı Fikri Sağlar'a ise eski genelkurmay başkanlarından Yaşar Büyükanıt "hakaret" davası açtı. *Radikal* gazetesinden İsmail Saymaz'a "Ergenekon'da aşk oyunu" ve "Ergenekon Savcısı hâkimi de dinledi" başlıklı haberlerinden dolayı hem "hakaret", hem de "yargıyı etkilemeye teşebbüs" (TCK 288) ve "soruşturmanın gizliliğini ihlal" (TCK 285) maddelerinden davalar geldi. Bu dönemde davalar daha karmaşık ve çetrefil bir süreç olarak yaşandı; bir gazeteciye aynı haberinden dolayı birkaç ceza maddesinden birden dava açılmasının örnekleri çoğaldı.

"Hakaret" davaları ile ilgili olarak yerel medyadan birkaç vaka anmadan geçmeyelim. Zira 2010, yerele açılan birçok hakaret davasının gazeteciler aleyhinde sonuçlandığı bir yıl oldu. Örneğin *Gerger Fırat* gazetesinin sahibi Hacı Boğatekin'e, yaptığı haberler nedeniyle TCK 301, TMK 7/2, TCK 125. maddelerinden birçok defa dava açıldı; bunların içinde Fethullah Gülen'i konu alan haberlerle ilgili iki dava 2010'da ceza ile sonuçlandı. Yazar ceza aldığı "Feto ve Apo" başlıklı yazısında, Gülen'i "PKK'den daha tehlikeli" olarak değerlendiriyordu. *Değişim* ve *Gerçek* (Silivri) gazeteleri Belediye Başkanı hakkındaki usulsüzlük haberleri nedeniyle hakaret davasından ceza alırken, *Güne Bakış* gazetesi de savcılarla ilgili yaptığı bir haber hakkında açılan "hakaret" davasını kaybetti. *Muş Haber 49*, *Afyon Emirdağ*, *Gaziantep Hâkimiyet*, *Simav'ın Sesi*, *Çine Uğur*, *Şarköy'ün Sesi* yerel gazetelerine açılan davalar bu yıl içinde de devam etti.

TCK 301 ile ilgili Nisan 2008 düzenlemesinin açık ve görünür sonucu olarak bu sene "devleti ve kurumlarını tahkir ve tezyif" (TCK 301) davaları yediye düştü; bunun dördü medya davasıydı. *Taraf* gazetesi yazarı Rasim Ozan Kütahyalı'ya "Ya alçaksınız ya da salak" başlıklı bir köşe yazısı nedeni ile dava açıldı. *Agos* gazetesinden iki yazarın "Bu bir soykırımdır" başlıklı yazısı da gene TCK 301'e takıldı. *Alinteri* gazetesi "TBMM'ye hakaret" gerekçesiyle aynı maddeden davalıken, *Demokrat İskenderun* gazetesi sahibi Ersen Korkmaz'ın 2002'de "Askeri ve emniyet kuvvetlerini tahkir ve tezyif" (eski TCK 159) gerekçesiyle açılmış olan davası sekiz yıl sonra zaman aşımına uğradı.

Her dönemde dikkatle izlemeye çalıştığımız TCK 285, TCK 288 ve TCK 329. maddelerden BİA, 2010'da 14 civarında davayı takip etti. TMK ve TCK örgüt maddelerinden sonra, yeni dönemin öne çıkan diğer ceza maddeleri "yargıyı etkileme" (TCK 288) ve "soruşturmanın gizliliğini ihlal" (TCK 285) maddeleri oldu. TCK 301'in koşullarının değişmesiyle birlikte devlet bu ceza maddeleriyle kendini korumaya yöneldi. *Akşam*, *Radikal*, *Star*, *Vakit*, *Taraf* gazetesi yazarları, özellikle Ergenekon, Balyoz, Devrimci Karargâh

ve benzeri konulardaki haberleri nedeniyle sıklıkla bu maddelerden davalarla karşı karşıya kaldılar.

Bunların yanında, daha önce de belirtildiği gibi TCK 216, 215, 220, 314 ve benzeri düzenlemeler adeta tam da Kürt medyası veya Kürt sorunu üzerine yazılan/yazılacak ve konuşulan/konuşulacak durumlar için gibiydi. Devletin kendini koruma refleksi karşısında ne TCK ne de TMK tek başına yeterliydi; artık iki yasanın ittifakı ile karakterize olan bir saldırı formu devredeydi.

BİA 2011 Medya Gözlem Raporu'na bakıldığında son on yılın acı meyvelerini açıkça görebiliyoruz. 2011 toplu KCK operasyonlarının, gözaltıların ve kitlesel tutuklamaların yılı oldu; toplam 93 kişi için 1735 yıl hapis ve 66 bin 946 TL para cezası istendi. 2010'da 30 olan hapis gazeteci sayısı bir yılda üç kattan daha fazla yükseliş gösterdi, 104'e çıktı. TMK davaları ile birlikte Kürt medyası topyekûn saldırı ile karşı karşıya kaldı; tutuklanan gazetecilerin 60'ı "Kürdistan Topluluklar Birliği-Türkiye" (KCK), "PKK" ve "DYG" operasyonlarından hapse girdi. DİHA'dan 26, *Azadiya Welat*'dan 12 ve *Özgür Gündem*'den ise 11 gazeteci hapiste. Ayrıca, içerideki gazetecilerden 16'sı "Ergenekon", sekizi "Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi" (DHKP-C), altısı "Marksist Leninist Komünist Partisi" (MLKP), üçü "Devrimci Karargâh" davalarından alınmış gazetecilerdi. 104 hapis gazeteciden 43'ü 31 Aralık 2011 itibariyle henüz iddianameleri açıklanmadığı için ne tür iddialarla tutulduklarını bile net olarak bilmeden ilk duruşma gününü bekliyorlardı.

2011 BİA Medya Gözlem Raporu'na göre bu sene içinde yaklaşık 140 dava takip edildi. Bunlardan 95 kadarı gazetecilere açılmış davalardı. Bu süreçte toplam 37 yayın organı çalışanları bir veya birden çok ceza maddesinden dava talebiyle hâkim karşısına çıktı. Söz konusu 37 yayın organından yaklaşık 20'si yerel gazetelerden oluşuyordu. *Bizim Kocaeli*, *Vira Karadeniz*, *Kırşehir Postası* gazeteleri hariç, geri kalan yerel basın unsurlarının tamamı Kürt Medyası ve/veya sol/sosyalist basına aitti. Daha önceki yıllarda dava açılan yayın kuruluşları arasında başka haber ajanslarının da

adı yer alırken bu yıl sadece DiHA çalışanlarına yönelik davalar açıldı.

Yaklaşık 95 davanın 33'ü "hakaret", "iftira", "kişilik hakkına saldırı"dan geldi. Bu dönemdeki "hakaret davaları"nın önemli bir kısmı internet sitelerinden aktarılan haberler nedeniyle açıldı. Örneğin bir mahkeme üyesine ve bir askere hakaret gerekçesiyle *Habervaktim*'in sahibi ve editörüne, *Beyazgazete* internet sitesi sahibi ve editörüne, *Aktifhaber* editörü ve *Aktifkulis*'in sahibine olmak üzere, bir defada toplam altı kişi "hakaret"ten davalık oldu. Bir diğer dikkat çekici örnek olarak *bianet*'e açılan dava anılmalı. 19 Aralık 2000 "Hayata Dönüş Operasyonu" katliamı sırasında Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürü olan Ali Suat Ertosun, 31 Temmuz 2009'da *bianet*'te çıkan "Ali Suat Ertosun'un Yeri HSYK Koltuğu Değil Sanık Sandalyesidir" yazısından dolayı *bianet* sitesi koordinatörü Ertuğrul Kürkçü'ye tazminat davası açtı. Ertosun aynı gerekçeyle ÇHD'nin iki yetkilisine de (Taylan Tanay ve Selçuk Kozağaçlı) dava açmış, Kozağaçlı'nın davası beraatla sonuçlanmıştı. Ertosun'un Kürkçü'den talep ettiği tazminat da Ankara 9. Sulh Ceza Mahkemesi'nce 13 Nisan 2011'de ret edildi. Ayrıca *Ekşi Sözlük* ve *Savaşkarşıtları* sitelerinin yetkililerine de yayın yoluyla hakareten dolayı davalar açıldı.

Yerele yönelen davalarda bir kez daha Adıyaman *Gerger Fırat* gazetesinden Hacı Boğatekin karşımıza çıkıyor; bu kez davacı "sen halkımızın hizmetkârısın" cümlesindeki hizmetkâr sözcüğünden rahatsız olan AKP Milletvekili Dengir Mir Mehmet Fırat. *Vira Karadeniz* gazetesi imtiyaz sahibi hakkında ise, Kürt sorununun çözümü için "Kürt kuma" önerisini açıklayan AKP'li Rize Belediye Başkanı'nı "Kürtleri Kocasız, Rizelileri Susuz Bıraktı" yazısı ile eleştirdiği için dava açıldı; gazeteci ceza aldı, hükmün açıklanması geri bırakıldı. *Devrek Bölge Haber*, *Bizim Kocaeli*, *Kırşehir Postası* gazeteleri hakkında da benzer türde davalar açıldı.

Bu dönemde *Radikal*, *Sabah*, *Hürriyet*, *Taraf*, *Vatan*, *Cumhuriyet* ve *Milliyet* gibi ulusal gazeteler de sık sık "hakaret" davaları ile karşı karşıya kaldılar. *Taraf* gazetesinin sayısız davası yanında "haka-

ret" davaları, ayrıca Nazlı Ilıcak'ın emekli Albay Atilla Uğur'u hedef aldığı iddia edilen davası bu dönemde de devam etti.

2011'de TCK 301'den yeni dava açılmadı, fakat Türkiye'nin genelinde ve basına yönelik davaların toplam görünümünde bir azalma olmadığı da ortadaydı. Çünkü TCK'de, 301 olmadığına devreye sokabileceği birçok başka kısıtlayıcı madde vardı. TCK 301 ile ilgili olarak 2007'de açılmış olup hâlâ sürmekte olan, artık simgesel bir nitelik kazanmış bir davayı analım. Temel Demirer hakkında 20 Ocak 2007'de Hrant Dink'in öldürülmesini protesto gösterisinde "Bu ülkede Ermeni soykırımını olmuştur" demekten Ankara Emniyet Güvenlik Şube Müdürlüğü'nün suç duyurusuyla dava açılmıştı. "Türkiye Cumhuriyeti'ni alenen aşağıladığı" (TCK 301) ve "halkı kin ve düşmanlığa tahrik" ettiği (TCK 216) iddiasıyla

Ekşi Sözlük Davaları²⁵

2005'den bu yana *Ekşi Sözlük* aleyhine, ortalama 40 farklı dosyadan soruşturma başlatıldı, bunlardan yüzde 5'i hakkında dava açıldı. Açılan ceza davalarının tamamı beraat kararıyla sonuçlandı.

Ayrıca "tazminat" ve içeriğin yayından çıkartılması gibi taleplerle yaklaşık 50 farklı dosyadan *Ekşi Sözlük* aleyhine dava talebi geldi. Dava taleplerinin ve suç duyurularının gerekçeleri genellikle kişilik haklarına saldırının önlenmesi ve ticari itibarın zedelenmesi oldu.

Siteye yönelik dava saldırıları özellikle 2010'dan sonra iki kat oranında arttı. 2011'de *Ekşi Sözlük* bu tür gerekçelerle 20 civarında suç duyurusu ile karşı karşıya kaldı, bunların 15'i davaya dönüştü.

Dava ve suç duyuruları haricinde yaklaşık 90 farklı yazıdan dolayı yazarlar hakkında bilgi talebinde bulunuldu.

²⁵ Bu bilgiler *Ekşi Sözlük*'ün avukatı Başak Purut ile e-posta yoluyla yaptığımız görüşmeler sonucu derlendi.

la açılan davalar, dört yılın sonunda 2011'e gelindiğinde hâlâ karara bağlanmadı. 2009'da Osman Baydemir'e yaptığı bir konuşmada PKK'ye gerilla örgütü demesinden dolayı açılan TCK 301 davası ise para cezası ile sonuçlandı.

2011'de son birkaç yıldır bütün medya çalışanları ve meslek örgütlerinin haklı tepkisi ve protestosu ile karşılaşan TMK tüm ağırlığıyla devredeydi. Zira BİA'nın 2011 verilerine göre tek istisnayla bütün gazeteciler ve dağıtımcılar Terörler Mücadele Kanunu (TMK) ve Türk Ceza Kanunu (TCK) kapsamında "örgüt" bağlantılı olarak hapisteydi. 104 gazeteciden 64'ü, 30 dağıtımcının ise tümü Kürt medyasındandı.²⁶ Aynı yıl içinde "suçu ve suçluyu övmek"ten (TCK 215) en az altı dava açıldı. Bunlar ağırlıklı Kürt meselesi ile bağlantılı açılmış davalar; "PKK e-postası"nı ve Murat Karayılan açıklamasını yayınlamak (*Batman* gazetesi), öldürülen PKK militanının ailesi ile röportaj yapmak ve yayımlamak (*Batman Postası*), PKK açıklamasını yayımlamak (*Yeni Yorum, Ülkede Yorum*) gibi haberler "suçu ve suçluyu" övmek olarak değerlendirildi. *Mühendislik, Mimarlık ve Planlamada +İvme dergisi* yazarları müdürü Fatih Özgür Aydın hakkında ise "örgüt üyesi olmayıp örgüt propagandası yapmak" (TCK 314/2), "terör örgütü propagandası yapmak" (TMK 7/2), "suçu ve suçluyu övmek" (TCK 215), "görevi yaptırmamak için direnmek" (TCK 265), sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet etmek ve artırımı sağlayan TMK 5'ten olmak üzere, bir davada beş maddeden 53,5 yıl hapis istendi. Aydın'ın tutuklanma gerekçesi Okmeydanı Cemevi'nde İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'yu protesto etmekte.

2011'de TCK 314 ve TCK 220'den açılan davalar on yılın en yüksek değerlerine ulaşmıştı. Devletin tehdit ve "terör" algısının muğlaklığına koşut olarak bu ceza maddesinin hedefi de muğlak: Hem "Ergenekon" ve "Oda TV" soruşturması kapsamındaki davalar hem de Kürt ve sosyalist medya TCK 314 veya TCK 220'ye ta-

²⁶ BİA 2011 Medya Gözlem Raporu, Basın Açıklaması Metni için bkz. <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/135820-104-gazeteci-ve-30-dagitimci-hapiste/> erişim: 28.09.2012.

kıldı. *Oda TV* sitesi, *Demokrat Radyo*, *Hawar*, *Birgün*, *Milliyet*, *Renge Heviya Jine*, *İşçi Köylü*, *Azadiya Welat* ve *Atılım* gazeteleri, *Sanat ve Hayat*, *+İvme* dergileri ve Aram Yayınları bu maddeden davalık oldular.

"Halkı kin ve düşmanlığa tahrik" (TCK 216) maddesinden 2011'de toplam üç dava açıldı, fakat davaların içeriğinde ve niteliğinde önemli bir değişiklik ortaya çıktı. Daha önce ağırlıklı Kürt ve Sol siyasetçilerin konuşmalarını, gazetelere yansıyan röportajlarını "halkı kin ve düşmanlığa tahrik etmek" gerekçesiyle davaya dönüştüren siyasi bakış, bu senenin örneklerinde hedefine başka bir profil ve tema koydu. Örneğin *Oda TV* sitesi yayın yönetmeni Barış Pehlivan, "Fethullah Gülen ile ilgili haberlere gönderilen ve hakaret içerdiği iddia edilen okur yorumlarını gerektiği gibi geri çekmediği ve gönderilen tekHzibi yayımlamadığı" iddiasıyla 29 Haziran'da 6. Sulh Ceza Mahkemesi'nde hâkim karşısına çıktı; ilgili dava maddeleri TCK 314 ve TCK 216'ydı. Bu örnek, ceza maddelerinin kimi koruduğu ve kimi saldırı hedefine dönüştürdüğü ile ilgili siyasi yoruma açık bir örnek olarak dikkat çekti. Diğer bir örnek 10 Şubat 2011 tarihli *Penguen* dergisinde yayımlanan cami sütunu üzerinde "Allah yok, din yalan" yazılı karikatür nedeniyle açılan dava oldu. Karikatürist Bahadır Baruter, Türkiye Diyanet ve Vakıf Görevlileri Sendikası ile bazı vatandaşların şikâyetiyle, "halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılamak"la suçlandı; bu defa başvuru maddesi TCK 216'nın 3. bendiydi; İslam dini eleştireliliğe karşı halk adına devletin korumasına alındı.

Davalar başlığında yer alması gereken en önemli konulardan birisi de kitaplara yönelik yasaklar ve davalar. 3. Yargı Paketi çerçevesinde 6352 sayılı Basın Kanunu'na eklenen geçici Madde 3 ile gelen yeni düzenleme sayesinde yasak kitaplar gerçeğini rakamlarla gördük. Uygulamada pek çok soru işaretini beraberinde getiren ilgili maddeye göre, hakkında yasaklama, toplatma, dağıtım engeli bulunan kitaplar ile ilgili olarak, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren (05.02.2012) altı ay içinde güncel bir "yasaklılığın devamı" niteliğinde bir karar çıkmaz ise eski yasak kararı hüküm-

süz hale gelecektir. İlk bakışta olumlu görünen bu düzenleme ilginç bir şekilde kitapların yazarlarını veya yayınevlerini değil Emniyet'i muhatap kabul etti. Ankara Emniyet Müdürlüğü hiç vakit kaybetmeden bugüne kadar Ankara mahkemeleri Bakanlar Kurulu kararıyla yasaklanan 453 kitap ile 645 gazete, dergi, broşür ve pankart hakkındaki yasaklama kararının sürmesi için Savcılığa başvurdu, 67 kitap ile 16 gazete ve dergi üzerindeki yasak kararının devam etmesi gerektiği yönündeki görüşlerini de yazmaktan geri kalmadı (*Cumhuriyet gazetesi*, 11.09.2012).²⁷

Bu gelişmeler bir yana, biz bu kitabın konusu olduğu üzere 2001-2011 yılları arasındaki kitap yasaklarına dikkat yöneltelim. Türkiye Yayıncılar Birliği (TYB) verilerine göre son on yılda yasaklanan ve toplatılan kitapların sayısı 276. Sonuçlanan kitap davalarından 43'üne beraat, 54'üne ise mahkûmiyet çıktı. Özellikle Aram, Belge, Peri, Doz ve Sel hakkında en çok dava açılan yayınevlerinden oldu. Kitap davalarında en çok dikkat çeken davaların dayanağı ise yine TMK maddeleri.

BİA Raporları on yıllık süreçte yaklaşık 58 kitabın davasını yakından takip etti. Çoğunun davası beraatla sonuçlansa da davalar uzun yıllar boyunca sürdü. Aşağıdaki tablo hangi dönemde ne tür yayınların yargıya taşındığını ve hangi yasa maddelerinden yargılandığını izlememiz açısından önemli ipuçları sunuyor.

Kürtleri ve Ermenileri konu alan yayınlara, dini temaların eleştirisine ve mahremiyete ilişkin hassasiyetler kendini AKP iktidarı boyunca gerek yasal ve sosyal yaptırımlarda ve çağrılarda gerekse davalarda gösterdi. İçinden geçilen on yıllık dönemde açılan kitap davaları Türkiye'deki sosyal ve siyasi hassasiyetlerin dönemlere göre yeniden kurgulandığını açıkça ortaya koydu.

TCK 301 (eski TCK 159) ceza maddesi BİA raporlarındaki kitaplara açılan davalarda da başı çekti; toplam 21 kitaba devleti ve ku-

²⁷ Konu ile ilgili Fikret İlkiz'in "Yasak yayınlar ve Kararları" başlıklı yazısı için bkz. <http://bianet.org/bianet/hukuk/140898-yasak-yayinlar-ve-kararlari/> erişim: 26.09.2012.

rumlarını aşıladığı gerekçesiyle dava açıldı. Kitaplara yönelik 301 davaları, maddeye yönelik Nisan 2008 düzenlemesinin devamında hâlâ sürüyordu.

"Terör" hassasiyeti nedeniyle davalık olan 16 kitaba TMK 7/2'den dava açıldı. Ayrıca bir kitap TMK 6/1'den, bir diğeri ise eski TMK 8/1-3'ten davalık oldu. *Diyaspora Kürtleri* adlı kitap için ise TMK yerine TCK 314/3 devredeydi. Örgüt propagandasından açılan davalar ağırlıklı olarak Aram, Belge, Doz, Peri, Deng ve Tevni yayınevlerini hedef alırken, "devlete ait gizli belge yayınlama" (TCK 326), "yargıyı etkileme" (TCK 288) ve "soruşturmanın gizliliğini ihlal" (TCK 285) maddelerinden açılan toplam yedi davada hedefte yayınevleri değil kitapların yazarları oldu. Ahmet Şık, Nedim Şener, Ertuğrul Mavioğlu, Kemal Göktepe, Ali Dağlar, Şamil Tayyar gibi gazeteci ve yazarlar yazdıkları kitaplar nedeniyle yargılandılar. Bu tür davaların biri hariç tamamı, 2009 ve sonrasına ait. 2007 ve sonrası aslında Türkiye'de devletin ordu ve istihbarat kurumlarının gizliliğinin ve gücünün aşınmaya uğradığı yıllar. Medya bileşenleri ve çalışanları bu sürecin dolayımlayıcısı olmanın yanında yer yer katalizörü olarak da etki ettiler. Dolayısıyla bu on yıllık dönem, sadece devletin yeni konumu ve sahiplerine ilişkin değil aynı zamanda gazetecilik mesleğinin icrasına, bilgi, belge ve haber üretim süreçlerine, diğer bir deyişle, gazeteciliğin teorik ve pratik çerçevelerini de tartışmaya açabilecek önemde vakalara tanıklık etti.

Sel ve Ayrıntı yayınlarının altı kitabına açılan "halkın ar ve haya duygularını incitmek" (TCK 226/2) davaları da 2007 dönemesinin sonrasında, zamanlama olarak AKP'nin yeni siyasi çerçevesini "muhafazakâr demokrasi" olarak belirlediği sürecin içerisinde yer alıyordu. 2004'te aynı madde gerekçesiyle toplatılan bir kitap için ise adalet gecikerek de olsa gerçekleşti, Meltem Arıkan'ın *Yeter Tenimi Acıtmayın* adlı çocuk istismarını ve ensesti konu alan kitabı okuyucusuna tekrar kavuştu. Toplatılan kitaplar demişken, bu bölümü 2011'de toplatılan iki kitabı daha anarak bitirelim.

Gazeteci Ahmet Şık'ın Odatv soruşturması kapsamında tutuklanmadan önce üzerinde çalıştığı kitap taslağı "İmamın Ordusu", "ki-

BİA RAPORLARINDAKİ DAVALIK KİTAPLAR VE DAVA MADDELERİ

Kitap, yazarı ve yayınevi	Dava maddesi	Sonuç
2002		
<i>Acının Dili Kadın</i> , Murat Coşkun, Peri	Eski TCK 159	mahkûmiyet
<i>İnancın Sınılandığı Zor Mekânlar: Hücreler</i> Nevin Bektaş, Belge	Eski TCK 169, TMK 7/2	mahkûmiyet
2003		
<i>Barzani ve Kürt Ulusal Özgürlük Hareketi</i> Mesut Barzani, Doz	TMK 8/1-3, TCK 312/2, TCK 301/2	beraat
<i>Akıntıya Karşı Yazılar</i> , Fikret Başkaya, Maki	TCK 159	
<i>Kırbaşı Baskını PKK'nin Doğum Gecesi</i> Mordem Delibaş, Aram	TMK 6/4 ve TMK 7/2	mahkûmiyet
<i>Dağın Mecnunu</i> , Hüseyin Kaytan, Aram	TMK 7/2, eski TCK 159	dava düştü
<i>Patika Gerilla Anıları 4</i> , Serdem Çiyayi, Aram	TMK 7/2, eski TCK 159	dava düştü
2004		
<i>Sivil Darbe Girişimi ve Ankara'da Irak Savaşları</i> , Fikret Bila, Ümit	Eski TCK 132/2	
<i>Kayıpsın Diyorlar</i> , Ali Aydın, Aram	TCK 159	mahkûmiyet
<i>Yeter Tenimi Acıtmayın</i> , Meltem Arıkan, Everest ve Arkadaş	Eski TCK 426	
2005		
<i>Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilere Yönelik Muamele 1915-1916</i> , Arnold Toynbee, James Y. Bryce, Pencere	Tazminat davası	
<i>Diaspora Kürtleri</i> , Hejare Şamil, Peri	TCK 314/3	beraat - aleyhte bozuldu
<i>Teyre Baz ya da Bir Kürt İşadamı</i> <i>Hüseyin Baybaşın</i> , Mahmut Baksi, Peri	Eski TCK 158 ve 159	mahkûmiyet
<i>Yitik Köyler</i> , Zülküf Kışanak, Belge	TCK 301	mahkûmiyet

Kıtap, yazarı ve yayınevi	Dava maddesi	Sonuç
2005		
<i>İzmir Büyüğüleri</i> , Mara Meimaridi, Literatür	TCK 301	beraat
<i>Pazar Sevişgenleri</i> , Metin Üstündağ, Sel		beraat
<i>Azınlık Hakları ve Kültürel Haklar Raporu</i> , Baskın Oran ve İbrahim Kaboğlu	TCK 216/1, TCK 301/2	
<i>Kitle Medyasının Ekonomi Politigi: Rızanın İmalatı</i> , Noam Chomsky, Edward S. Herman, Aram	TCK 301 ve TCK 216	
<i>Baba ve Piç</i> , Elif Şafak, Metis	TCK 301	beraat
<i>Latife Hanım</i> , İpek Çalışlar, Doğan	5618 Sayılı Atatürk Aleyhine işlenen suçlar maddesi	
<i>Bir Ermeni Doktorun Yaşadıkları: Garabet Haçeryan'ın Güncesi</i> , Dora Sakayan, Belge	TCK 301 ve 5618 sayılı Atatürk Aleyhine işlenen suçlar maddesi	beraat
<i>Gerçek Bizi Özgür Kılacak</i> , George Jerjian, Belge	TCK 301 ve 5618 sayılı Atatürk Aleyhine işlenen suçlar maddesi	mahkûmiyet
2006		
<i>Osmanlı'dan Günümüze Ordunun Evrimi</i> , Osman Tiftikçi, Sorun	TCK 301	beraat
<i>Savaş Ganimetleri: Amerikan Silah Ticaretinin İnsani Bedeli</i> , John Tirman, Aram	5618 sayılı Atatürk Aleyhine işlenen suçlar maddesi	beraat
<i>Vatandaşlık Tepkilerim</i> , Muazzez İlmiye Çığ, Kaynak	TCK 216	beraat
<i>Tutkular ve Tutsaklar</i> , Evin Çiçek, Peri	5618 sayılı Atatürk Aleyhine işlenen suçlar maddesi	zaman aşımı

Kitap, yazarı ve yayınevi	Dava maddesi	Sonuç
2006		
<i>Kürt İsyanları</i> , Ahmet Kahraman, Evrensel	Eski TCK 312	
<i>Dersim'de Alevilik</i> , Munzur Çem, Peri	5618 sayılı Atatürk Aleyhine işlenen suçlar maddesi, Dava AIHM'de	mahkûmiyet – AIHM'de
2007		
<i>Tanrı Yanılıgısı</i> , Richard Dawkins, Kuzey	TCK 216/3	beraat - yeni dava
<i>Dönüşü Olmayan Yol</i> , Hasan Bildirici, Doz	TMK 7/2	
<i>Kapitalizmin Emperyalist Sürecinde Kürt Özgürlük Hareketinde PKK'nın Rolü</i> , Ergün Sönmez, Tevn	TMK 7/2	
2008		
<i>Assubayken Er Olmak</i> , Kasım Çakan, Tevn	TMK 7	
<i>Ağrı Sahipsiz Değildir - Ağrı Kürt Ulusal Başkaldırısı</i> , Yılmaz Çamlıbel, Deng	TMK 7	mahkûmiyet
2009		
<i>Operasyon Ergenekon</i> , Şamil Tayyar, Timaş	TCK 288	mahkûmiyet
<i>Dink Cinayeti ve İstihbarat Yalanları</i> , Nedim Şener, Güncel	TMK 6/1, TCK 285, TCK 288	
<i>Peri'nin Sarkacı</i> , Ben Mila, Sel	TCK 226/2	beraat
<i>Kukular Kitabı</i> , Juan Manuel de Prada, Sel	TCK 226/2	
<i>Görgülü ve Bilgili Bir Burjuva Kadının Mektupları</i> , P.V., Sel	TCK 226/2	beraat
<i>Genç Bir Don Juan'ın Maceraları</i> , Guillaume Apollinaire, Sel	TCK 226/2	beraat
<i>Hrant Dink Cinayeti: Medya, Yargı, Devlet</i> , Kemal Gökteş, Güncel	TCK 336, TCK 125, TCK 301, TCK 288	
<i>Ölümden Zor Kararlar</i> , N. Mehmet Güler, Belge	TMK 7/2	mahkûmiyet
<i>Maavidir Avaşin'in Suları</i> , Selçuk Şahan, Aram	TMK 7/2, TCK 301	beraat

Kıtap, yazarı ve yayınevi	Dava maddesi	Sonuç
2009		
<i>Dilimiz Varlığımız Dilimiz Kimliğimizdir,</i> Gülçiçek Günel, Aram	TMK 7/2, TCK 301	beraat
<i>Tufanda 33 Gün,</i> Tayhan Umut, Aram	TMK 7/2, TCK 301	mahkûmiyet
<i>Ammar İşaretleri,</i> Hüseyin Kaytan, Aram	TMK 7/2, TCK 301	mahkûmiyet
<i>Gulen Azadiye,</i> Qahir Firat, Aram	TMK 7/2, TCK 301	mahkûmiyet
<i>Allah'ın Kızları,</i> Nedim Gürsel, Doğan Kitap	TCK 216/3	beraat
2010		
<i>KCK Dosyası, Küresel Devlet,</i> <i>Devletsiz Kürtler,</i> N. Mehmet Güler, Belge	TMK 7/2	mahkûmiyet
<i>Haliç'te Yaşayan Simonlar Dün Devlet</i> <i>Bugün Cemaat,</i> Hanefi Avcı, Angora	TCK 125	
<i>Cüppeli Adalet,</i> İlhan Taşçı, Cumhuriyet	TCK 125	
<i>Postmodern Cihad,</i> İsmail Saymaz, Kalkedon	TCK 125	
<i>Ergenekon'da kim kimdir?,</i> Şık ve Mavioğlu, İthaki	TCK 285, TCK 288	
<i>Kontrgerilla ve Ergenekon'u Anlama</i> <i>Kılavuzu,</i> Şık ve Mavioğlu, İthaki	TCK 285, TCK 288	beraat
2011		
<i>Kavgaların Tepesi (Yiğitler Tepesi),</i> Menaf Osman, Aram	TMK 7/2	
<i>Operasyon Adı: Ağa 01,</i> Ali Dağlar, Destek	TCK 125, TCK 288, TCK 128	
<i>Ölüm Pornosu,</i> Chuck Palahniuk, Ayrıntı	TCK 226	
<i>Yumuşak Makine,</i> William S. Burroughs, Sel	TCK 226	
<i>Anılarla Abdullah Öcalan -</i> <i>Güneşin Sofrasında,</i> Gülseren Aksu, Çetin	TMK 7/2	mahkûmiyet

tap değil terör örgütü dokümanı" olduğu gerekçesiyle daha basılmadan toplatıldı (Mart 2011). Postacı Yayınevi yasaklı kitabı *000Kitap: Dokunan Yanar* adıyla yayımladı, en çok satan kitaplar listesine girdi. İstanbul'da İnsan, Elazığ'da Jiyan ve Iğdır'da Serhat Kitap Kırtasiye'ye yapılan polis baskınlarıyla İthaki Yayınevi'nin yayınladığı, Cengiz Kapmaz'ın *Öcalan'ın İmralı Günleri* adlı kitabına el kondu (Haziran 2011). Gazeteci Harun Gürek'in *Belediye İhale Dalavereleri* (Togan Yayınları) kitabı, Kocaeli Büyükşehir Belediye Başkanı İbrahim Karaosmanoğlu'nun şikâyeti üzerine mahkeme kararıyla toplatıldı, toplatma kararı bir yasal gerekçeye dayandırılmadı (Aralık 2011).²⁸

Medya çalışanlarına, kitapları nedeniyle açılan davalardan söz ettik fakat başta da söylediğimiz gibi on yıllık sürecin bilançosu ne yazık ki bunlarla sınırlı değildi. Hakkında davalar açılan, tutuklanan sanatçı, aktivist, siyasetçi, akademisyen ve avukatlardan, karşı karşıya kaldıkları saldırı ve davalarla artık simgeye dönüşmüş birkaç kişiyi anmadan geçmeyelim. Örneğin Ferhat Tunç, hem *Yeniden Özgür Gündem*'deki köşe yazısı "Bir Devrimci Leyla ve Bir Şarkı" nedeniyle TCK 301'den, hem de konserlerinde ve şenliklerde yaptığı konuşmalarda PKK militanına "gerilla" demek, "sayın Öcalan" demek, "Deniz Gezmiş'i anmak" gibi nedenlerle "suçu ve suçluyu övmek"ten (TCK 215) davalık oldu. MKP (Maoist Komünist Parti) propagandası yapmaktan da bir davası olan sanatçı TCK 215'ten iki yıl hapis cezası aldı.²⁹ Halk müziği sanatçısı Pınar Sağ da İbrahim Kaypakkaya hakkında yaptığı konuşma nedeniyle TCK 215'den yargılandı. Son olarak sanatçı Fazıl Say'a "halkın bir kesiminin benimsediği dini değerleri alenen aşağılamak"tan (TCK 216/3 ve 218/1) bir buçuk yıl hapis istemiyle dava açıldı.

Yazar Orhan Pamuk'u Şubat 2005'te İsviçre'de yayımlanan *Tages-Anzeiger* adlı gazetenin hafta sonu ilavesi *Das Magazin*'e ver-

²⁸ Türkiye Yayıncılar Birliği Yayınlama Özgürlüğü Raporu 2012 için bkz. <http://www.turkaybir.org.tr/komisyonlar/yayinlama-ozgurlugu-raporu-2012/448/> erişim: 23.08.2012.

²⁹ <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/139368-ferhat-tunca-iki-yil-hapis/> 21 Temmuz 2012.

diği röportajdaki "Bu topraklarda 30 bin Kürt ve bir milyon Ermeni öldürüldü" sözleri nedeniyle TCK 159'dan yargılamak isteyen devlet, dava düşünce aynı nedenle tazminat davası açılabilmesine hükmetti. İstanbul Şehit Anaları Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı Pakize Alp Akbaba ve "Ergenekon" davasının tutuklu sanıklarından avukat Kemal Kerinçsiz'in de aralarında bulunduğu altı kişi Pamuk'a karşı manevi tazminat davası açmıştı. Yargıtay "Bu topraklarda 30 bin Kürt ve bir milyon Ermeni öldürüldü" sözlerinin bir kişinin olmasa da bir "milletin onur ve şerefini incittiği" yorumundan hareket etti, Pamuk davayı kaybetti (25 Mart 2011). Aynı nedenle bir grup aydın ve sanatçının başlattığı ve yaklaşık 30 bin kişinin katıldığı "Ermeni Kardeşlerimden Özür Diliyorum" başlıklı kampanya da TCK 301'in ilgi alanına girdi (26 Ocak 2009); uzun süren bir müzakerenin ardından dava açılmasına gerek görülmedi.

Avukat ve aktivist Eren Keskin de yaptığı konuşmalardan ve açıklamalardan dolayı TCK 216 ve TCK 301'den (eski TCK 159) davalarla karşı karşıya kaldı. Baskın Oran bir yandan TİT tehditleriyle uğraşırken diğer tarafta İbrahim Kaboğlu ile birlikte TCK 301 ve TCK 216'dan davalıktı. Kapatılan Demokratik Toplum Partisi eşbaşkanları Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk, ayrıca Mahmut Alınak hakkında da sayısız TMK davaları açıldı.

Bu bölümü 2011'in eteklerinden 2012'ye taşan medya çalışanları adına olumlu gelişmelerle bitirelim. *Azadiya Welat* gazetesindeki yazılar nedeniyle yerel mahkemede önce 166 yıl 6 ay hapis cezası alan, sonra cezası 10 yıl 6 aya indirilen tutuklu gazeteci Vedat Kurşun da, 3. Yargı Paketi'ndeki "Basın yoluyla işlenen propaganda suçlarının ertelenmesi" şeklindeki yasal düzenlemeye dayanarak tahliye edildi (26 Temmuz 2012). *Azadiya Welat* gazetesi eski genel yayın yönetmeni Ozan Kılınç da 3. Yargı Paketi kapsamında şartlı tahliye edildi (7 Ağustos). Temyiz üzerine dosyası Yargıtay'dan dönen Kılınç'a yerel mahkeme (TMK 7/2'den) altı yıl dokuz ay hapis cezası vermişti. Gazetenin eski imtiyaz sahibi ve yazışleri müdürü Ruken Ergün Haziran'da, Urfa dağıtım-

cısı Abdülbesir Yapıcı ise 13 Eylül'de tahliye oldular.

Altı yıldır "MLKP" davasında yargılanan *Atılım* gazetesi genel yayın koordinatörü Sedat Şenoğlu, İstanbul 10. Ağır Ceza Mahkemesi'nde 6 Eylül 2012'deki duruşmada üzerine atılı "suçun niteliği ve suç vasfının değişme ihtimali" ile tutuklu kaldığı süreyi göz önünde bulundurarak tahliye edildi. Gazetenin çalışanları Dilek Keskin ve Hasan Coşar da 2012 içinde tahliye edilenler arasında yer aldı.

Oda TV davasının tutuklu sanıkları Ahmet Şık, Nedim Şener, Coşkun Musluk ve M. Sait Çakır 12 Mart 2012'de tahliye oldu. Mahkeme "suç vasıflarının değişme ihtimalini ve tutuklu kalınan süreyi" gerekçe gösterdi. *Oda TV* davasının tutuklu sanıklarından gazeteci Müyesser Yıldız Uğur 18 Haziran 2012, Barış Terkoğlu ve Barış Pehlivan ise 14 Eylül 2012'de tahliye oldular.

DiHA'nın Şırnak muhabiri Behdin Tunç cezasını tamamladı ve tahliye oldu. Batman temsilcisi Erdoğan Altan ve Diyarbakır temsilcisi Kadri Kaya'nın tahliyeleri (28 Mart 2012) yanında DiHA'nın dört muhabiri Murat Çiftçi, Murat Aydın, Mehmet Karaaslan ve KCK'dan tutuklanan Hamdiye Çiftçi 2012 yılı içinde tahliye edildiler.

KCK davasında yayıncı-yazar Ragıp Zarakolu ve Özgür Gündem yazarı Songül Karatagna'nın da aralarında bulunduğu 15 kişi 10 Nisan'da tahliye oldu. KCK Basın Davası'ndan tutuklu bulunan *Vatan* gazetesi muhabiri Çağdaş Ulus ile Fırat Dağıtım şirketi çalışanı Cihat Abla da aynı gerekçeye dayanarak tahliye edildiler. 140 tutuklu 205 sanıklı KCK İstanbul davasında aralarında akademisyen Büşra Ersanlı, *Özgür Gündem* editörü Kazım Şeker'in de bulunduğu 16 kişi 13 Temmuz 2012'de tahliye edildi.

"Devrimci Halk Kurtuluş Partisi/Cephesi (DHKP/C) üyesi olmak" tan (TCK 314/2) yargılanan *Tavır* dergisi sahibi Bahar Kurt (20 Mart), *ODAK* dergisi yazarı Doğan Can Baran (4 Şubat), Gün TV ve radyosu spikeri Rohat Emekçi (15 Aralık 2011), *Bilim ve Gelecek* dergisinin idare müdürü ve editörü Baha Okar (1 Mayıs), Öz-

gür Gündem editörü Serdar Engin (13 Nisan) tahliye oldular. *Mühendislik Mimarlık ve Planlamada +İvme* dergisi yazışları müdürü Fatih Özgür Aydın, DHKP-C üyeliğiyle (TCK 314/2), "örgüt propagandası" (TMK 7/2) ve "suçu ve suçluyu övmek" (TCK 215) ile yargılandığı davada 11 Temmuz'da 3. Yargı Paketi kapsamında tahliye oldu. Aydın ayrıca "görevi yaptırmamak için direnmek" (TCK 265) ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefetten de yargılanıyordu. *Red* dergisi yazarı Hakan Soytemiz, Devrimci Karargâh Davası'nın 7 Ağustos'taki duruşmasında tahliye oldu. Soytemiz İstanbul 9. Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki davada "örgüt üyesi olmak"tan (TCK 314/2) yargılanıyordu.

Beş gazetecinin yargılandığı DHKP-C davasının 20 Temmuz 2012 tarihindeki duruşmada mahkeme "suçun vasfı, delil durumu ve 6352 sayılı Yasada yapılan değişikliği dikkate alarak" *Yürüyüş* dergisi muhabirleri tutuklu sanıklar Cihan Gün, Naciye Yavuz, Kaan Ünsal ve *Kamu Emekçileri* dergisi sahibi Halit Güdenoğlu ve yazışları müdürü Musa Kurt'u tahliye etti.

Fakat birkaç doğru yapılan birçok yanlış beraberinde götürmedi. On yıllık dilim bitti ama ne yazık ki Türkiye'nin ifade ve basın özgürlüğü davaları bitmek bilmedi... 95 gazeteci ve 35 dağıtımcı 24 Temmuz 2012 Basın Özgürlüğü Günü'ne hapiste girdi. Türkiye'nin basın ve fikir evreni gittikçe artan yargı takibinden kurtulamadı. Sadece Nisan-Haziran 2012 arasında, altısı gazeteci, 24 kişi 3713 sayılı TMK 7/2'den 91 yıl 9 ay 18 gün hapse ve 40 bin TL para cezasına mahkûm oldu. 2011'in aynı döneminde mahkemeler 44 yıl 8 ay hapis cezası vermişti. "Hakaret", "kişilik haklarına saldırı" iddiası ve tazminat talebiyle, ikisi gazeteci dört kişiye toplam 1 yıl 11 ay hapis ve 12 bin TL para cezası verildi.

2012, üçüncü çeyrek Temmuz-Ağustos-Eylül dönemi Medya Gözlem Raporu'na göre; 72 gazeteci ve 35 dağıtımcı Ekim ayına hapiste girdi. 72 gazeteciden 51'i ve 34 dağıtımcının tümü Kürt medyasından. Üç aylık dönemde biri gazeteci, biri dağıtımcı üç kişiye TMK'dan 20 yıl 7 ay 15 gün hapis cezası verildi. Dokuzu

gazeteci 20 kişi hakkında 371 yıl 3 ay hapis istendi. Ekim 2011'de 66 gazeteci hapisteydi. Mahkemeler üç ayda 44 yıl 8 ay hapis cezası vermiş, 223 yıl hapis istemişti. Hapis gazeteci ve dağıtımclar yargılamalar ve soruşturmalarda genellikle "haber takibi", "kitap yazımı", "iktidara eleştirel habercilik" ve "Kürt medyasında çalışmak" gibi iddialardan yola çıkan, özetle yaptıkları gazetecilik faaliyetini "yasadışı örgütün medya ortamı" eylemliliğine dayandıran bir "suç"la karşı karşıyalar. Suçlamalar "örgüte üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleyen kişi", "örgüt içindeki hiyerarşik yapıya dâhil olmamakla birlikte örgüte bilerek ve isteyerek yardım etmek", "silahlı ya da silahsız örgüt kurmak, sevk ve idare etmek, üye olmak" iddialarına dayandırılıyor.

Bütün bir on yılı, ifade özgürlüğü ve demokratikleşme, muhafazakârlaşma ve siyasi baskı, devlet ve medya arasındaki ilişki ve benzeri farklı parametreler üzerinden değerlendirmek mümkün. Bu bölüm boyunca takip ettiğimiz davalar izleğine baktığımızda görünen o ki, aynı süreci sadece Kürt siyaseti ve Kürt medyası üzerindeki baskılardan hareketle dahi okuyabiliriz. Bu, bizim meseleyi tek bir konuya indirmediğimiz anlamına gelmiyor. On yıllık bilanço gösteriyor ki, fikirler, siyasetler ve kimlikler yelpazesini alabildiğine esnemiş bir "terör" kazanında kaynatan, demokratik çoğulluğu gerçekleştirme sorumluluğunun aksine, dar ve reaksiyoner bir siyaset ile harekette ısrar eden devletin bizzat kendisi.

Oysaki siyaseti cezalandırıcı ve avcı bir düşman hukuka sıkıştırmak demokrasi ile uyumuyor. Fakat gelinen noktada sadece basın, medya ve hatta siyaset değil, bizzat siyasetin temsili mekânı olan Meclis de aynı özgürlük düşmanı bakışın ablukasına altına girmiş görünüyor. Bunu bize söyleten ise şu gelişme: 2012'nin ilk altı ayında, çeşitli savcılıklarca Barış ve Demokrasi Partisi'nin (BDP) 29 milletvekilinden 25'i hakkında toplam 61 fezleke düzenlendi.

V

HAK ARAMALAR

Gazetecilik ve hak örgütleri öncülüğünde gazetecilerle hak savunucuları on yıl boyunca gittikçe hayatlarını daha çok sokaklarda, duruşmalarda, adliye önlerinde, salonlarda geçirmek durumunda kaldılar; oturdular, yürüdüler, açıklamalar yaptılar, yazdılar, konuştular. Yargılananlarla dayanışma içinde hükümete seslerini duyurma peşindeydiler. İhlaller protestoları, protestolar eylemleri izledi. Ne yazık ki ne ihlaller ne de hak arama mücadelesi medyada kendine yeterince yer bulabildi. Bu mücadelede uluslararası hak örgütleri de medya çalışanlarıyla dayanışma içindeydi. Onlar da zamanla raporlar hazırlayarak, açıklamalar yaparak TCK, TMK başta olmak üzere Türkiye'nin bütün yasalarını, düzenlemelerini ezberler hale geldiler. Hukuk mücadelesi kaçınılmaz bir şekilde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) kadar uzandı. Ve Türkiye'nin mahkûmiyetleri de adeta sıradanlaştı.

Türkiye'de son 10 yıllık süreçte hak arama mücadelelerinde dile getirilen sorunlar arasında güvenceli istihdam, medyanın sahiplik yapısı, sansür, otosansür, siyasal baskı, içerik oluşturma ve yayma konuları yer alıyor. Toplamda sorun, editöryal bağımsızlıkta ve örgütlenme/örgütlenememe konusunda düğümleniyor.

Çabalar, Eylemler, Talepler

AB 2002 İlerleme Raporu'nda yer alan "Örgütlü bir basın sendikasının yokluğu, basının bağımsızlığını zayıflatmaktadır" ifadesi ha-

len geçerliliğini koruyor. Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EFJ) ile Sınır Tanımayan Gazeteciler örgütü (RSF) Aralık 2004'te Türkiye'de "gazetecilerin, AB ülkelerindeki meslektaşlarına göre sosyal ve profesyonel olarak düşük standartlarda çalışmayı sürdürdüklerini" dile getirdiler.

Medya çalışanlarının sendikalı ve güvenceli istihdam olanakları önündeki en büyük engel yayıncılık alanının dev sermaye yapısı, ticari çıkar ve rekabet ile özdeş olması. Bu da "kamu hizmeti yayıncılığı"¹ ve *bianet* gibi bağımsız medyaları sıklıkla gündeme getiriyor. Bu bağlamda kamu hizmeti veren bir yayın kuruluşu olmayı misyon edinen TRT'nin özerk bir yapıya sahip olmaktan ziyade hükümetlerin politikalarına eklenmenin ötesinde bir hareket alanına sahip olamayışı eleştirilerde sıkça dile getiriliyor. TRT çalışanları merkez medya çalışanlarının aksine sendikalılar, ancak uygulamalar sendikalı olmanın da sorunsuz olmadığını gösteriyor. Kamudaki medya çalışanları, hükümetlerin yayıncılık alanına ilişkin hedeflerine ve düzenlemelerine paralel olarak sansür, görev yeri değişikliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalabiliyorlar.

2004'te TRT İstanbul muhabirlerinden ve Haber-Sen işyeri temsilcisi olan Mehmet Demir'in ani bir kararla Erzurum'a "geçici görevle" gönderilmesi bunun somut örneği oldu. TGC Yönetim Kurulu üyesi Oral Çalışlar yaptığı açıklamada olayın bir sürgün, TRT'de örgütlenmeye karşı bir engellenme olarak görülmesi gerektiğini dile getirdi. Aynı yıl CHP Yozgat Milletvekili Emin Koç, TRT'deki uygulamaları Devlet Bakanı Beşir Atalay'ın yazılı yanıtlaması istemiyle TBMM Başkanlığı'na dört soru önergesi sundu. Soru önergeleri ile TRT Genel Müdürü Şenol Demiröz'ün yayın ve personel politikaları, Basın-Sen işyeri temsilcisi ve TRT muhabiri Mehmet Demir'in geçici görevle Erzurum'a görevlendirilmesi so-

¹ Kamu hizmeti yayıncılığı ırk, din, etnik köken, sınıf, cinsiyet ve cinsel yönelim ayrımı yapmaksızın toplumun farklı kesimlerinin görünürlüğü ve temsiline olanak tanıyan, eğitici ve eğlendirici işlevleri bir arada barındıran, kâr odaklılığı ve yüksek izlenme payını değil erişilebilirliği ve kültürel çeşitliliği esas alan bir yayıncılık anlayışıdır. Kamu hizmeti yayıncılığı ile ilgili bkz. Erol Mutlu (2001), "Ne Olacak Bu Kamu Yayıncılarını Hali", *Medya Politikaları*, B. Kejanlıoğlu vd. (der.), Ankara: İmge.

ruldu. 28 Ocak 2005'te Avrupa Gazeteciler Federasyonu'nun (EFJ) Avrupa'da kamu yayıncılığının korunması, çoğulculuğun tesisi ve çalışan haklarının korunması için politikacılarla sivil toplum örgütlerine yönelik "Kamu Yayıncılığı Manifestosu" çağırısı üzerine TRT çalışanlarının üye olduğu Haber-Sen de "Türkiye'de kamu yayıncılığı değil, mülkiyeti kamuya ait bir yayın kurumu ile devlet ve hükümet yayıncılığı yapılıyor" açıklamasıyla kamu yayıncılığının olmazsa olmaz koşulu "özerklik" konusundaki sıkıntılı tabloya dikkat çekti.

1 Haziran 2005'te yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK henüz hazırlık sürecindeyken hak örgütleri, gazetecilik örgütleri ve sendikalar yeni Kanun'un basın özgürlüğü için büyük tehditler içerdiğine dikkat çekmek üzere girişimlerde bulundular. TGC'nin Konrad Adenauer Vakfı ile düzenlediği Yerel Medya Eğitim Seminerleri'nin İstanbul'da yapılan 2004 değerlendirme toplantısı deklarasyonunda, "Gazetecilerin her an mahkeme önünde yargılanmasına neden olabilecek yeni Türk Ceza Kanunu'ndaki ifade özgürlüğüne aykırı düzenlemelerinin, kanun yürürlüğe girmeden önce gözden geçirilerek değiştirilmesi zorunludur" denildi. Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV) Ocak 2007'de TCK'deki sorunlu maddeler,² TMK, Atatürk'ü Koruma Yasası, Basın Yasası ve RTÜK Yasası gibi düzenlemelerin ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte olduğuna işaret etti, sorunun sadece 301. madde ile sınırlı olmadığı yinelendi.³ Uluslararası İfade Özgürlüğü Değişimi (IFEX) ağına üye, aralarında *bianet*'in de bulunduğu 20'den fazla ifade özgürlüğü yolunda mücadele veren uluslararası örgüt, Şubat 2007'de TCK'nin 301. maddesinin bütünüyle kaldırılmasını istediler. Hükümetin 301. maddeyi kaldırmaktan değil, değişiklikler yapmaktan yana tavrı nedeniyle gazetecilik örgütleri taleplerini ısrarla yinelediler. Muhalefet partileri CHP ve MHP ise 301'in kaldırılmaması yönünde tutum aldı.

² Bkz. EK 1: Öne Çıkan Ceza Maddeleri Tablosu.

³ Konu ile ilgili Tolga Korkut'un yazısı için bkz. <http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/90898-301-yetmez-en-az-14-madde-ozgurluge-engel>

Hak örgütleri 2008'i de yine 301 protestolarına vakfettiler. *İrkçılığa ve Milliyetçiliğe Dur De Girişimi* (DurDe) 301'in yürürlükten kaldırılması talebiyle 10 binden fazla imza topladı. Mart başında 100 kadar gazeteci, akademisyen ve sanatçı "Siyasi reformlar hızla hayata geçirilmeli, ifade özgürlüğünün önündeki engeller kaldırılmalı, 301 gibi sembolleşmiş demokrasi ayıplarından kurtulunmalıdır" talebiyle bir deklarasyon yayınladı. Başörtülü kadınlar "söz konusu özgürlükse hiçbir şey teferruat değildir. Biz henüz özgür olmadık" başlıklı bildiriyle 301 protestolarına katıldılar, *henuzozgurolmadik.blogspot.com*'da yayınlanan bildiriye, "...Kürtlerin ve ötekileştirilenlerin kendilerini bu ülkenin asli unsuru hissetmesi için gereken hukuki ve psikolojik ortam oluşturulmadan, acımasız cinayetlerin gerçek sorumlularına ulaşılmadan, 301 davalarını bitirecek düzenleme yapılmadan...hiçbir özgürlük tam özgürlük değildir" dediler. Ve nihayet 29 Nisan'da kabul edilen yeni 301 düzenlemesi, TCK 301'den dava açılmasını Adalet Bakanlığı iznine bağladı. Ceza üst sınırının üç yıldan iki yıla indirilmesi nedeniyle, bu madde kapsamında açılan davalarda verilecek cezalar ertelenebilir duruma geldi. Değişiklikler, uygulamada bir farklılık getirmeyeceği öngörülerek yetersiz bulundu. RSF yeni düzenlemeyi "kozmetik ve yetersiz" sözleriyle değerlendirdi.

Müziyen Şanar Yurdatapan'ın öncülük ettiği "Düşünce Suçu(!?) na Karşı Girişim" ifade özgürlüğü ihlallerine karşı mücadele eden adreslerden biri oldu. Girişim Yaşar Kemal'in Almanya'da yayımlanan *Der Spiegel* dergisinde çıkan bir makalesi nedeniyle İstanbul DGM'de ifade verdiği 23 Ocak 1995'te Yaşar Kemal'e destek veren aydınların imzalarıyla başladı: "Her kim ki, düşüncelerini açıkladığı için başına bela gelir, hepimiz aynı sözlerin altına imzamızı atıp savcıya kendimizi ihbar edeceğiz," dediler. Böyle de oldu. Yaşar Kemal'in yargılamaya konu olan yazısı dahil, aralarında İsmail Beşikçi, Leyla Zana ve Oral Çalışlar'ın bulunduğu on yazarın yasaklı yazısı *Düşünceye Özgürlük* adlı kitapta bir araya geldi. 1080 kişi [gazeteciler, yazarlar, sanatçılar, akademisyenler] bu kitabın yayıncısı oldu, kendilerini "suçlu yazıları yayımladık,

'suçlu'yuz, yargılayın" talebiyle ihbar ettiler. Yargıldılar. "Düşünce Suçu(!?)na Karşı Girişim" yargılanan "yazı"ları kitaplaştırmayı sürdürdü. Her yıl "Düşünceye Özgürlük" adıyla yayımlanan kitaplar yoluyla ifade özgürlüğü ihlallerini tarihe not düştü.⁴ Bu kitaplar da davalık oldu.

"Düşünce Suçu(!?)na Karşı Girişim" uluslararası hak çevrelerinin temsilcilerini İstanbul'a davet ederek dayanışmayı güçlendiriyor. Bu girişimin çabaları sonucunda kapsamlı bir eylem örgütlendi, dünyanın çeşitli ülkelerinden en az 250 hak savunucusu, akademisyen ve aydın, 23 Ekim 2005'te, Türkiye'de düşüncesini ifade edenlerin cezalandırılmasını kınadı. İmzacılar, *Agos* gazetesi başyazarı Hrant Dink'e "Türklüğü incittiği" iddiasıyla verilen cezayı, Dora Sakayan'ın kitabını basan yayıncı Ragıp Zarakolu'na açılan davayı ve DEHAP Şanlıurfa İl yöneticisi Reşit Yardımcı'ya Kürtçe konuşmaktan verilen mahkûmiyeti, ifade özgürlüğü ihlalleri olarak örnek verdiler.

TGC her yıl verdiği basın özgürlüğü ödülleri 2005'te vermeyecek TCK'ye tepkisini gösterdi. 2006'da Şanar Yurdatapan, Prof. Dr. Taner Akçam, öğretmen Erdal Yıldırım, öğrenci Gülnur Elçik ve editör-yazar Nihat Ateş, Reuters Haber Ajansı'na verdiği röportajda Ermeni soykırımına inandığını açıkladığı için "Türklüğü aşağıladığı" gerekçesiyle hakkında dava açılan Hrant Dink'e destek veren bir "sivil itaatsizlik" kampanyasına ön ayak oldular. "Düşünce Suçu(!?)na Karşı Girişim"in sivil itaatsizlik kampanyasına destek verenler 2007'de "Ben de Hrant Dink'im, onun suç sayılan aşağıdaki sözlerine aynen katılıyor ve ben de sanık olarak yargılanmak istiyorum" başlıklı bir metni imzalayarak, savcılığın başlattığı soruşturmaya eylemsel bir cevap verdiler.

2004'te kurulan, sendikalar, gazeteciler ve yazarların oluşturduğu Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu (TGDP) 4 Şubat 2004'te Türkiye'de tutuklu gazetecilere sahip çıkılması çağrısı

⁴ Kitaplar hakkında bilgi için bkz. <http://www.antenna-tr.org/sites.aspx?SiteID=36&mod=cat&ID=483> / erişim: 23.10.2012.

yaptı: "Ülkenin özgürlüğü için, halkın insanca yaşaması için kalemiyle, bilgisiyle, düşüncesiyle mücadeleye veren, bedel ödeyen, tutuklanan, yargılanan gazetecilere sahip çıkalım" sözlerine yer verdi.⁵

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin Şubat 2004 tarihli "Medyada Siyasi Tartışma Özgürlüğü Bildirisi", karikatüristlere açılan davalar, basın ve ifade özgürlüğü aleyhine düzenlemeler ve düşünce suçu nedeniyle yaşanan hapis cezaları dolayısıyla sık sık gündeme geldi. Deklarasyona göre, özellikle özgür ve bağımsız medyada halkı ilgilendiren konularda halkın bilgi edinme hakkını garanti etmek ve halkın kamusal ve siyasi konularda bilgi edinmesini sağlamak üye devletlerin temel görevlerindendi. Aynı zamanda siyasi yapıların ve kamu kurumlarının denetlenebilirliğini ve şeffaflığını sağlamak da diğer bir yükümlülük olarak vurgulandı.

Çoğulcu demokrasi ve siyasi tartışma özgürlüğü, medyanın siyasi şahıslar ve kamu görevlileriyle ilgili olumsuz haber yapma ve eleştirel görüşleri yayma hakkını da içerir. Devlet, hükümet veya diğer yürütme, yasama veya yargı kurumları medyada eleştirinin konusu olabilir. Nitelik olarak baskın durumları nedeniyle bu gibi kurumlar iftira ve aşışılmalıyıcı demeçlere karşı ceza hukuku kapsamında korunmamalıdır. Bu kurumlar böyle bir korunma hakkını kullandığında dahi, bu korunmanın eleştirme özgürlüğünü kısıtlanmak amacıyla kullanılması gibi durumlardan kaçınılmalıdır. Korunma, dar ve kısıtlı bir şekilde uygulanmalıdır. Mizah yolu ile politikacıların eleştirilmesinde, toplum gerçekler hakkında yanlış yönlendirilmediği müddetçe, daha geniş bir düzeyde abartma ve hatta tahrike izin verilmelidir.⁶

12 gazeteci meslek örgütünün oluşturduğu G9 Gazeteciler Platformu⁷ Başbakanlık Basın Merkezi'nin akreditasyon uygulaması-

⁵ Konu ile ilgili Erol Önderoğlu'nun yazısı için bkz. <http://eski.bianet.org/2004/02/05/29327.htm>

⁶ Fikret İlkiz'in "bildirge" ile ilgili değerlendirme yazısı için bkz. <http://www.tgc.org.tr/yazi.asp?gid=748>

na dair düzenlemelerin Ekim 2005'te bir sansür aracı olarak kullanılabileceği uyarısını yaptı. G9, akreditasyonun, tüm dünyada habercilerin basın uzmanlık alanlarıyla ilgili kurumlara girişini özel tanıtım kartıyla kolaylaştıran bir uygulama olduğunu, Türkiye'de de böyle olması gerektiğini bildirdi.⁸

Gazetecilik örgütlerinin gündemine 2007 yılında bir de Devlet Sırrı Yasası Taslağı girdi. Örgütler yasa taslağında "devlet sırrı" sayılmayan bilgilerden "gizli bilgi" kategorisi yaratıldığı, yasanın iktidar sansürünün yeni bir dayanağı olabileceği yönünde uyarılarda bulundular.

2008'de yerel basını tehdit eden bir düzenleme gazetecilik örgütlerinin gündemine taşındı. 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile Kamu İhale Sözleşmeleri Kanunu'nda yapılan değişiklikle, ihale sonuçlarının sadece gazetelerde değil elektronik ortamda da ilan edilebileceği yönünde bir değişikliğe gidilmesi öngörüldü. Örgütler bu değişikliğin, varlığını çok büyük ölçüde resmi ilanlara bağlı sürdüren yerel gazetelere büyük bir darbe indireceğini belirttiler. Düzenlemenin, yerelin bilgilendirme hakkının elinden alınması, sesinin susturulması anlamına geleceğini, böylece basın özgürlüğü, fikir paylaşımında çoğulluk ve demokratikleşme konularında çok geri noktalara gidileceğini açıkladılar.

2008'den itibaren "Ergenekon" davası ile birlikte hareketlenen süreçte yeni davalar ve müdahillik talepleri ortaya çıktı. Örneğin Diyarbakır'da öldürülen gazeteci ve aydın Musa Anter'in oğlu Dicle Anter, 20 Ekim 2008'de ilk duruşması görülen "Ergenekon Davası"na müdahil olmak istediğini açıkladı. Babasının öldürülmesi

⁷ *Basın Meslek Örgütleri Platformu (G-9)* Avrupa Gazeteciler Birliği (AE) Türkiye Temsilciliği, Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD), Diplomasi Muhabirleri Derneği (DMD), Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD), Foto Muhabirleri Derneği (FMD), Haber-Sen (Basın Yayın ve İletişim Emekçileri Sendikası), Parlamento Muhabirleri Derneği (PMD), Profesyonel Haber Kameramanları Derneği (PHKD), Radyo Televizyon Gazetecileri Derneği (RTGD), Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC) Ankara Temsilciliği, Türkiye Spor Yazarları Derneği (TSYD) Ankara Şubesi, Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS).

⁸ <http://www.tgs.org.tr>

ile Ergenekon Davası arasında açık bağ kurulduğunu, cinayetle ilgili AİHM'nin Türkiye'yi tazminata mahkûm ettiğini ama Türkiye'nin hâlâ sorumluları cezalandırmadığını hatırlattı. *Özgür Gündem* yazarı Anter'in öldürülüşü sırasında ağır yaralanan Orhan Miroğlu da davaya müdahil olacağını açıkladı. 20 Eylül 1992'de Diyarbakır'ın Seyrantepe semtinde uğradığı silahlı saldırıda yaşamını yitiren aydın-gazeteci Musa Anter ile ilgili bilgiler kısmen Susurluk Raporu'nda da yer almıştı. Başbakanlık Teftiş Kurulunun yayımladığı Susurluk Raporu'nun "devlet sırrı" olduğu gerekçesiyle yayımlanmayan sayfalarının Ergenekon İddianamesi'ne girmesiyle birlikte, başka gazeteci cinayetlerinin de "Ergenekon" ile bağı kuruldu.

Öldürülen gazeteciler, sorumluların cezalandırılması talebi, anma etkinlikleri ve öldürülen gazeteciler adına konan ödüllerle gündemde tutuldu. 2009, öldürülen gazetecilerden Abdi İpekçi, Uğur Mumcu ve Hrant Dink'in dava süreçlerini takiple ve anma etkinlikleriyle geçti. Örneğin Uluslararası Hrant Dink Vakfı'nın (UHDV) Uluslararası Hrant Dink Ödülü Türkiye ve dünyadan "ayrımcılıktan, ırkçılıktan, şiddetten arınmış, daha özgür ve adil bir dünya için çalışan, bu idealler uğruna bireysel risk alan, ezber bozan, barışın dilini kullanan, insanlara mücadeleye devam etme yolunda ilham ve umut veren kişi veya kurumlara" veriliyor. Hrant Dink'in doğum günü 15 Eylül'de düzenlenen törenle verilen ödülleri 2009'dan bu yana, Alper Görmüş ve Amira Hass, Türkiye Vicdani Ret Hareketi ve Baltasar Garzón, Ahmet Altan ve Lydia Cacho, İsmail Beşikçi ve Rusya'dan Uluslararası "Memorial" Topluluğu adına Memorial İnsan Hakları Merkezi Direktörü Alexander Cherkasov aldı.

Merkezi Viyana'da bulunan Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI) tarafından "Dünya Basın Özgürlüğü Kahramanları" ödülü⁹ Hrant Dink'e verildi. Yurtiçinde verilen ödüllerle de gazeteciler üzerin-

⁹ Basın Özgürlüğü Kahramanı ödülü 2000'de Abdi İpekçi'ye ve 2010'da Nedim Şener'e verildi.

deki baskılara dikkat çekildi, dayanışma güçlendirildi. TGC de 1989'dan beri basın ve ifade özgürlüğünü savunmak ve gazetecilerle dayanışmak amacıyla geleneksel 24 Temmuz Basın Özgürlüğü Ödülleri veriyor.¹⁰

8 Ocak 1996'da gözaltında polislerin döverek öldürdüğü *Evrensel* gazetesi muhabiri Metin Göktepe adına da 1998'den bu yana her yıl gazetecinin doğum günü 10 Nisan'da "*Evrensel* Metin Göktepe Gazetecilik Ödülleri" veriliyor.

Metin Göktepe Gazetecilik Ödülleri, gazeteci Metin Göktepe'nin anısını yaşatmak, iletişim hak ve özgürlüğünü yaşama geçirmek, anlatım ve bilgi özgürlüğünü korumak, temel hak ve özgürlüklerdeki ihlalleri kamuoyuna haber, yorum ve eleştiri ile duyurmak, haber peşinde koşan genç gazetecileri teşvik etmek, gazeteci görev ve sorumluluk bilincinin yerleşmesi için çaba gösteren genç gazetecileri desteklemek amacını taşıyor.

Gazetecilerin öldürülmeleri esas olarak yargı konusu olamadı, yargıya taşınanlar ise halen asıl sorumluların ortaya çıkarılmasını bekliyor. O yüzden de öldürülen gazetecilerin mezarları başında düzenlenen anma törenleri, mesleklerini canlarını tehlikeye atarak sürdüren gazetecilerin durumuna dikkat çekilmesi ve cinayetlerin asıl sorumlularının bulunması için hükümete yapılan çağrılar açısından önem taşıyor. Abdi İpekçi suikastından gıyabi tutukluluğu bulunan Yalçın Özbey ve cezaevinde yazdığı itiraf mektubuyla İpekçi Cinayeti davasının tekrar açılmasında etkili olan Yu-

¹⁰ TGC'nin 2001'den 2012'ye bu ödüle layık gördüğü kişi ve kurumlar sırasıyla şöyle dağılıyor. 2001'de Nail Güreli/ İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi; 2002'de Bekir Coşkun/; 2003'te Hıfız Topuz/Tüm Yerel Medya Kuruluşları; 2004'te Ragıp Duran; 2006'da Musa Kart/ 3. Asliye Hukuk Hâkimi Mithat Ali Kabaali; 2007'de Hrant Dink, Ragıp Zarakolu ve Gülçin Çaylıgil/ Türkiye Gazeteciler Sendikası; 2008'de Gökçer Tahincioğlu ve Kemal Göktepe/ Basın Müzesi; 2009'da Nedim Şener ve Rıza Türmen; 2010'da Vedat Kurşun, İrfan Aktan ve İsmail Saymaz/ Bağımsız İletişim Ağı (bianet); 2011'de Ercan İpekçi ve Ahmet Şık/Gazetecilere Özgürlük Platformu; 2012'de "Tutuklu gazeteciler" adına Bedri Adanır ve Zeynep Kuray, "kişi" dalında Ferai Tınc/ Türkiye Yayıncılar Birliği ödüle layık görüldü. TGC 2005'te "ifade özgürlüğü, bilgi edinme ve gazetecilerin haber verme haklarını sınırlayan" 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'na tepki olarak ödül vermedi.

suf Çelikkaya hakkında açılan davaların 30 yıllık zaman aşımından 2009'da düşmesine karşılık, mezarı başında yapılan anmalarda meslektaşları dava sürecinin takipçisi olduklarını tekrarladılar. Öldürülen gazeteciler "Ergenekon davası" ile birlikte tekrar gündeme gelince, 2009 yılında Uğur Mumcu, Bahriye Üçok ve Ahmet Taner Kışlalı'nın öldürülmeleri yeniden tartışmaya açıldı. TGC de 2009'da 100 yılda katledilen gazetecileri anma etkinliği düzenledi. 100 yılda katledilen gazeteci sayısı TGC listesinde 64, CGD listesinde 76 olarak yer alıyor.

13 Şubat 2009'da ATV ile *Sabah* gazete ve dergi gruplarının bağlı olduğu Turkuvaş işyerlerinde çalışanlar sendika ve toplu sözleşme hakkına sahip olmak talebiyle greve başladı. İşveren baskısı nedeniyle az sayıda katılımı gerçekleşen grev, 12 Eylül sonrasında basında gerçekleşen ilk grev olması nedeniyle önemsendi. 154. gününde grev mahkeme kararıyla durduruldu. Ancak Yargıtay'ın bozma kararı ile devam edilen grev yaklaşık bir yıl sürdü.¹¹

Gazetecilere yönelik 100'e yakın fiili ve sözlü saldırının gerçekleştiği, 13 gazetecinin tutuklandığı ve 149 gazetecinin davalık olduğu 2010, eylemlerin, protestoların ve kampanyaların yılı oldu. 9-10 Ekim 2010 tarihlerinde "Düşünce Özgürlüğü İçin 7. İstanbul Buluşması" gerçekleştirildi. Etkinliğe dilbilimci ve aktivist Noam Chomsky de konuk edildi. Bu buluşma vesilesiyle Nedim Şener, İsmail Saymaz, Merve Erol, Hülya Tarman, Pınar Selek, Seferi Yılmaz, Mehmet Desde, Cevdet Bağca, Haldun Açıksözlü, İnan Süver ve Mehdi Tanrikulu yargılanmalarıyla ilgili daha geniş bir çevre bilgilendirildi.

2010'da Türkiye'deki ifade özgürlüğü ihlallerine uluslararası duyarlılık arttı. RSF'ye göre 2010'da Türkiye toplam 178 ülkenin yer aldığı listede 2009'daki 123. sıradaki yerinden 138. sıraya geriledi; Singapur ile Etiyopya'nın arasına yerleşti. RSF, Türkiye'nin sıralamada istikrarlı bir şekilde düşmeyi sürdürmesinin nedenini

¹¹ Ayrıntılar için bkz. <http://www.tgs.org.tr>

"sayısı çığgınca artan soruşturmalar, çok sayıda gazetecinin tutuklanmasını getiren baskıcı medya yasaları cephaneliği" olarak açıkladı. İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW) Türkiye araştırmacısı Emma Sinclair-Webb de "Protestoyu Terör Suçu Saymak: Göstericileri Yargılamak ve Hapsetmek için Terörle Mücadele Yasalarının Keyfi Kullanımı" başlıklı raporunda "terörle mücadele yasalarının yetişkin göstericiler aleyhine kullanılması Türkiye'de ifade, toplanma ve örgütlenme özgürlüğüne ağır bir darbe indirmekte" sözlerine yer verdi.

Avrupa Birliği Komisyonu'nun 9 Kasım 2010'da açıkladığı İlerleme Raporu'nda, Türkiye'nin basın ve ifade özgürlüğüne dair yasal mevzuatı, yargı pratiği ve medyaya yönelik siyasi baskıları dile getirildi. Raporla, Haziran 2007'den beri süren Ergenekon Soruşturması ve davaları kapsamında gazetecilere özellikle "soruşturmanın gizliliğini ihlal" (TCK 285) ve "adil yargılamayı etkilemeye teşebbüs" (TCK 288) iddialarıyla 4 bin 91 soruşturma aıldığı bilgisine yer verildi. Avrupa Türk Gazeteciler Birliği (ATGB) başkanı Gürsel Köksal, ATGB olarak gazeteci örgütlerini basın özgürlüğü mücadelesinde desteklediklerini açıkladı. Pakistan Basın Vakfı (PPF) da basına yönelik saldırıları Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'e gönderdiği bir mektupla kınadı. Gazetecilere Özgürlük Platformu'ndaki (GÖP) 23 gazetecilik örgütü temsilcisi 5 Kasım'da Ankara'da "Gazetecilik için Ayağa Kalk" etkinliği düzenleyerek, 2010 yılında hapiste bulunan 50 kadar gazetecinin tahliyesini istedi.¹² Eylemde Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EF) de bulundu.

2011'de *Oda TV* davasından tutuklanan Ahmet Şık ve Nedim Şener'in davaları ile birlikte uluslararası platformda Türkiye'nin olumsuz durumuna yönelik farkındalık arttı. ANGA (Ahmet ve Nedim'in Gazeteci Arkadaşları), 1 Aralık 2011'de kitlesel bir protesto yürüyüşü düzenledi. Gazeteciler, *Cumhuriyet* gazetesi yazarı Mustafa Balbay'ın tutuklanmasının 1001. gününü ve *Özgür*

¹² <http://gazetecilereozgurlukplatformu.org>

Gündem yazarı Cengiz Kapmaz'ın tutuklanmasını protesto ettiler. *Cumhuriyet* okurları olarak bir araya gelen bir diğer grup da gene Ergenekon Davası'nın tutuklu sanığı, CHP milletvekili Mustafa Balbay'ın tutukluluğunu 30 Kasım'da TBMM önündeki Milli Eğemenlik Parkı'nda bazı CHP milletvekillerinin de katıldığı eylemle protesto etti. Gazetecilere Özgürlük Platformu ve Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, "5 Kasım Gazetecilik İçin Ayağa Kalk" günü dolayısıyla Taksim'de düzenlenen gösteride basın ve ifade özgürlüğünü tehdit eden uygulamalara son verilmesini talep etti.

Oda TV davası için Türkiye'ye gelen uluslararası gazeteci örgütleri temsilcileri 24 Kasım 2011'de Gazetecilere Özgürlük Platformu üyeleriyle birlikte Mecliste BDP Grup İstanbul Milletvekilleri Levent Tüzel, Sırrı Süreyya Önder ile Van Milletvekili Nazmi Gür ile görüştü. Avrupa Konseyi'nin İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg Türkiye'deki adalet sisteminin işlevsel bozuklukları olduğuna, bu nedenle kişilerin temel hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanamadıklarına ve Türkiye'deki yargılanma ve tutukluluk sürelerinin uzunluğuna dikkat çekti.

2011 boyunca tepki açıklamalarının ardı arkası kesilmedi. Uluslararası Yazarlar Birliği (PEN), Uluslararası Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) ve Uluslararası Basın Enstitüsü'nün (IPI) protestoları peş peşe duyuldu. PEN başkan yardımcısı Eugene Schoulgın, Ahmet ve Nedim'in Gazeteci Arkadaşları'nın (ANGA) oluşturduğu *ozgur-basin.blogspot.com* sitesinde, "Uluslararası PEN olarak, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Deklarasyonu'nun 19. maddesinin sağladığı haklara uygun olarak, sadece görüşlerini açıkladığı için tutukluluk yaşayan tüm yazarların, gazetecilerin, yayıncıların ve aydınların derhal serbest bırakılmasını talep ediyoruz" dedi.

İlki 2009'da başlayan ve 2012'ye geline süreçte siyasetçi, akademisyen, öğrenci, gazeteci ve yazarların dahil olduğu "KCK" adı altında yapılan operasyonlar kapsamındaki kitlesel tutuklamalarda öğretim üyesi Prof. Dr. Büşra Ersanlı ve gazeteci-yayıncı Ragıp Zarakolu uluslararası platformlarda da konu oldu. Bu dönemde,

hapis gazetecilerin çoğunluğunun Kürt medyasında çalışan Kürt gazetecilerden oluştuğuna yönelik tespitler sıklıkla dile getirildi. Bir uyarı da Wikileaks'in kurucusu Julian Assange'dan geldi. 6 Ekim 2011'de düzenlenen Uluslararası Yeni Medya Düzeni Konferansı'na video bağlantısıyla katılan Assange'a göre Türkiye'nin medyası için utanmasına gerek yoktu, zira bu konuda hemen her ülkenin notu düşüktü. Ama Assange'a göre Türkiye "hapisteki Kürt gazetecileri" için utanmalıydı. Düzenlenen büyük çaplı protesto kampanyalarını takiben Kasım 2011'de tutuklanan Zarakolu Nisan 2012'de, aynı tarihte tutuklanan Ersanlı ise Temmuz 2012'de serbest bırakıldılar.

Basın özgürlüğü sorununun TBMM'nin gündemine taşınması yönünde girişimler 2011'de arttı. CHP İstanbul Milletvekili Melda Onur, Meclis konuşmasında, "Siz büyük adalet sarayları yaptıkça, adalet küçülmeye devam ediyor" sözleriyle eleştirilerini ifade etti. BDP Ağrı Milletvekili Halil Aksoy ise basın özgürlüğünün önündeki engellerin tespiti için 30 Kasım 2011'de Meclis'te bir Araştırma Komisyonu kurulmasını istedi. CHP ve BDP'nin gazeteci kökenli milletvekillerine göre, Türkiye'de gazetecilerin özgürce görev yapamamalarının sorumlusu sadece TCK ve TMK gibi yasalar değildi. Gazetecilerin işverenlerin karar ve tehditleri karşısında korunaksız kalmalarını, kolayca işten atılmalarını hatırlatarak 212 sayılı Kanun ile 5953 sayılı Basın İş Kanunu'nun gazetecilerin tamamına uygulanması için 8 Aralık'ta kanun teklifi verdiler. CHP milletvekili Oktay Ekşi, gazetecileri işverenin baskısına karşı koruma altına almak üzere 1961'da çıkarılan 212 sayılı Yasanın 50 yıldır yürürlükte olduğunu, ancak söz konusu yasayı ihlal eden işverene uygulanan yaptırımın yalnızca 200 lira olduğunu belirtti.

30 Kasım'da Brüksel'deki Türkiye-Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu'nun (KPK) 67. toplantısına katılan Adalet Bakanı Sadullah Ergin hem ifade ve basın özgürlüğü ile ilgili sıkıntıların aşılması için çalıştıklarını açıkladı, hem de Türkiye Gazeteciler Sendikası'nın yayınladığı tutuklu gazeteciler listesinin sağlıklı olduğunu söyledi. Avrupa Birliği İlerleme Raporlarını değer-

lendiren Avrupa Birliği Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış ise daha ileri giderek, içeride gazetecilik mesleğinden dolayı tutuklanan tek bir kişi olmadığını ileri sürdü.¹³

Gazeteci örgütleri medya üzerindeki siyasi baskılara karşı mücadele ederken, gazetecinin üstündeki baskı bileşenlerini ifşa etmek (iktidar, sermaye, işverenler vs.) dışında medyadaki ayrımcı ve saldırgan dille de uğraşmaya çalıştı. 2011'de Basın Konseyi BDP'nin başvurusu üzerine *Yeni Şafak* gazetesinin bir haberini değerlendirdi ve gazeteye Basın Meslek İlkeleri'nin 4, 9 ve 13. maddelerini¹⁴ ihlal etmekten uyarı cezası verdi. *Yeni Şafak* gazetesi, 18 Ağustos 2011'de "Katil Sizsiniz" başlıklı cezaya konu olan haberde BDP eşbaşkanları Selahattin Demirtaş ve Gültan Kışanak'ın, DTK eşbaşkanları Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk'un fotoğraflarını yayınlamıştı.

İnternet yasaklarına karşı örgütlenen tepkiler ve elde edilen kazanımlar da dikkat çekti. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun'un Mayıs 2007'de yürürlüğe girmesini takiben binlerce sitenin erişime kapatılması çok sayıda protesto ile karşılandı. Örneğin 500'ün üzerinde site tepkilerini siyah zemin üzerine yazdıkları şu protesto metni ile ifade etti:

"Geleceğin İnternet'inin Önizlemesini yapıyoruz! Her gün yeni bir site daha kapatılıyor. Bu hızla giderse ileride nasıl bir İnternet deneyimi yaşarız, onun canlandırmasını yapıyoruz. (...) İki tıklamada bir karşımıza bu görüntü çıkar ise neler hissedersiniz? Bu amaçla sitelerimizi diğer sansürlenmiş siteler gibi kapatıyoruz."

"Türkiye İnterneti Yasaklama Ayıbından Kurtulmalıdır" başlıklı bir ortak bildirmede, mevcut 5651 sayılı Kanun'daki problemlerin tes-

¹³ <http://www.trt.net.tr/trtavaz/ab-ilerleme-raporu-aciklandi—haber-detay,tr,12541.aspx> / erişim: 04.06.2012

¹⁴ 4. Madde: Kişileri ve kuruluşları, eleştiri sınırlarının ötesinde küçük düşüren, aşağılayan veya iftira niteliği taşıyan ifadelere yer verilemez; 9. Madde: Suçlu olduğu yargı kararıyla belirlenmedikçe hiç kimse suçlu ilan edilemez; 13. Madde: Şiddet ve zorbalığa özendirici, insani değerleri incitici yayın yapmaktan kaçınılır.

piti ve giderilmesi konusunda adım atılması talep edilerek konu ile ilgili öneriler sunuldu. Açıklamaya, İnternet Teknolojileri Derneği (INETD), Türkiye Bilişim Derneği (TBD), Türkiye Bilişim Sektör Derneği (TÜBİDER), Linux Kullanıcıları Derneği (LKD), Tüm İnternet Evleri Derneği (TİEV), Türk Kütüphanecileri Derneği (TKD), Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (UNAK), Tıp Bilişimi Derneği (TurkMIA), ODTÜ Mezunları Derneği (ODTÜ MD), Yurttaş Girişimi ve Katılımcı Avukat Grubu (KAV) imza attı. Bilgi Üniversitesi'nde 12 Aralık 2009'da düzenlenen *14. Türkiye'de İnternet Konferansı'nda* Ankara Üniversitesi (AÜ) Siyasal Bilgiler Fakültesi İnsan Hakları Merkezi'nden Yrd. Doç. Dr. Kerem Altıparmak, 5651 sayılı Kanun'da tanımlanan "katalog suçlar"ın haricinde, 197 sitenin de ayrıca erişime kapatılmasının, yargının ara kararlarla, hak ve özgürlükleri zorlayan ve yok eden nihai kararlar vermesinin kabul edilemez olduğunu söyledi.

2011'de kendine *Erroristler* diyen bir grup internet üzerinden dikkat çekici bir tepki eylemi gerçekleştirdi. Q, W, X harflerinin kullanımına yönelik yasağa karşın internet üzerinden kampanya başlatan Erroristler, qwx2009.org sitesinden "qwx-dilini çıkart!" eylemini (kendi deyişleriyle aksiyonunu) başlattı ve ilgi odağı oldu.

Hükümetin internete yönelik sansür uygulamaları ve devamında söz konusu olabilecek filtreleme ve benzeri uygulamalar toplumda gerekli duyarlılığı yarattı, 17 Temmuz 2010'da İstanbul'da kitlesel bir eylem gerçekleşti. İçlerinde internete özgürlük isteyen sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleriyle birlikte web site temsilcileri, okurlar ve insan hakları aktivistlerinin de yer aldığı yaklaşık 2 bin kişi, Taksim'den Galatasaray Meydanı'na kadar yürüdü.

İnternet üzerinde örgütlenmiş olan Sansürsüz İnternet İnisyatifi, internet sansürüne karşı olan tüm kurum ve yurttaşlar adına, yurttaşların ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkının engellenemeyeceği düşüncesiyle yola çıktıklarını, çözümünü artık sokakta arayacaklarını açıkladı.

Bir yandan tüm bu tepkiler sürerken diğer yandan BTK'nin Şubat 2011'de açıkladığı güvenli internet ve internete dört ayrı filtre (standart, aile, çocuk, yurtiçi) kararı yeni protestoları beraberinde getirdi. 15 Mayıs 2011'de Türkiye'nin 31 ilinde geniş katılımlı protestolar yapıldı; binlerce kişi "İnternete dokunma!" diye haykırdı.¹⁵ Eylemin örgütlenmesinde etkin olan sosyal medya, özellikle twitter internet ortamında da eylem yaptı. Hükümet yoğun eleştiriler ve kitlesel eylemler üzerine filtre uygulamasını ilk etapta erteledi, daha sonra da internet kullanıcılarına dört filtreden birini seçme zorunluluğu getirilmesinden vazgeçildi. İnternete yönelik baskıların arttığı bu dönemde *Alternatif Bilişim Derneği* kuruldu ve sürece müdahil oldu. Dernek BTK'nin filtre uygulamasına karşı Üniversite Rektörlüklerine yaptığı çağrıda akademik farkındalık yaratmak ve toplumsal sorumluluk adına sürece katılmak gerektiğini dile getirdi.¹⁶ IPS İletişim Vakfı/*bianet* (BTK) "İnternetin Güvenli Kullanımına İlişkin Usul ve Esaslar Taslağı" bünyesinde geliştirilen filtre uygulamasını Danıştay'a taşıdı. Danıştay Kasım 2011'de yönetmelik değiştiği için yürütmeyi durdurma talebini reddetti. Karar üzerine, bu kez *Alternatif Bilişim Derneği* tercihe bağlı olsa dahi bu düzenlemenin iptali talebiyle Danıştay'a başvurdu. 2011 yazındaki eylemler, tepki açıklamaları ve yasal mceradaki mücadelelere rağmen, filtre kararı "Güvenli İnternet" adıyla, kullanıcıya "aile profili" ve "çocuk profili" seçenekleri sunarak 22 Kasım'da uygulamaya girdi.

¹⁵ <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/130007-onbinler-haykirdi-internete-dokunma/> erişim: 10.09.2012.

¹⁶ BTK'nin Filtre Uygulamasına Karşı Akademik Farkındalık ve Tüm Üniversite Rektörlüklerine Çağrı; bkz. http://www.alternatifbilisim.org/wiki/BTK'nin%C4%B1n_Filtre_Uygulamas%C4%B1na_Kar%C5%9F%C4%B1_Akademik_Fark%C4%B1ndal%C4%B1k_ve_T%C3%BCm_%C3%9Cnv._Rekt%C3%B6rl%C3%BCkleri_%C3%87a%C4%9Fr%C4%B1/ erişim: 25.06.2012

Hak Arama Davaları

Haber izlerken veya gözaltında şiddete maruz kalan, tehdit edilen gazetecilerin kolluk güçlerine açtıkları davalarda yol alınmaması yargıyı tartışılır kılıyor. Olumlu sonuçlar ise emsal teşkil ediyor ve gazetecilerin şikâyet ve davalarında kararlı davranmalarının önemini gösteriyor.

Gazetecilerin yasal yollardan hak arama girişimlerinde sürecin nasıl işlediğine dair fikir vermesi açısından birkaç örneğe bakalım. 2005'te Yerel *Datça Haber* gazetesi eski sahibi Sinan Kara'nın, "Kaymakam Savaş Tuncer hakkındaki şikâyetlerde yanlı davrandıkları" gerekçesiyle Datça'da görevli beş hâkim ve savcı için yaptığı şikâyet, Adalet Bakanlığı'na takıldı. Van Valiliği, DİHA muhabiri Ubeydullah Hakan'ın, kendisini sık sık tehdit ettiğini iddia ederek şikâyet ettiği polis memuru İsmail Yendi'nin yargılanmasına "yeterli delil ve belge bulunmadığı" gerekçesiyle izin vermedi. DHA Beytüşşebap muhabiri Emin Bal da, gözaltına alınması ve gözaltı sırasında üç polis tarafından darp edilmesi üzerine 2007'de polislerden şikâyetçi oldu. Ancak Beytüşşebap Asliye Ceza Mahkemesi, Bal'ın İlçe Emniyet Amirliği içinde üç polis memurunun gazeteciyi darp ettiğini inanılır bulmayıp Bal'ı üç polise hakaret etmekten bir yıl iki ay 26 gün hapis cezasına mahkûm etti. Kararı temyiz ederek süreci devam ettiren Bal, olayların nasıl yaşandığını "tüm Beytüşşebap halkı biliyor" demesine rağmen, şikâyetçi olduğu polisleri yargı önüne çıkaramadı.

Gazetecilerin yasal yollara başvurarak haklarını arama mücadelesi açısından önemli olaylardan biri 2007'deki 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda yaşandı. 2007'de Taksim Meydanı işçilere yasaklandığı gibi görevini yapmaya çalışan medyanın da polis şiddeti ile karşılaştığı bir gün oldu. *Cumhuriyet* gazetesi muhabiri Alper Turgut sorumluların yargılanmasını talep etti. Fakat gazetecinin avukatı Tora Pekin'in İstanbul Valisi Muammer Güler, İstanbul Emniyet Müdürü Celalettin Cerrah ve Çevik Kuvvet Şube Müdürü hakkında yaptığı şikâyeti, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı "işleme koy-

Cezasızlık: Devlet İradesiz, Suçla Mücadelesi Zayıf

Erol Önderoğlu

Gazetecilere yönelik fiili saldırılarda kamu makamları ve devletin güvenlik güçleri (polis, çevik kuvvet, asker vs) temel saldırı öznelere oluyor.

Bir ülkede basın özgürlüğü ve halkın haber alma hakkının kullanılma seviyesini en iyi ortaya koyan göstergelerden biri gazetecilerin ne denli özgür çalıştığı, bunun görünen göstergelerinden biri de sözlü ve fiili şiddete maruz bırakılıp bırakılmadıklarıdır.

90'lı yıllarda bırakın halkın "haber alma hakkı"nı "teröristlik"le özdeşleştirilen gazeteciler esas olarak Olağanüstü Hal (OHAL) yönetimindeki Doğu ve Güneydoğu illerinde kurşunların, işkencenin ve cop darbelerinin hedefi oluyordu. Bu tablo, devlet yetkililerinin gözünde gazeteciliğin kamu görevi ihtiva eden, kamu yararı gözetilen bir meslek olarak kabul görmediğini de gösteriyor.

TSK ve PKK arasında düşük yoğunluklu savaşın Doğu ve Güneydoğu'da hüküm sürdüğü 90'lı yıllarda haberciler iki ateş arasında kaldılar. Sadece Güneydoğu'da devlet (JİTEM) ve onun örgütlediği şiddet (Hizbullah, kontrgerilla vs) ortamında 20'den fazla gazeteci öldürüldü.

Son dönemde Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı, bazı gazeteci cinayetlerine (Musa Anter) dair üzeri kapatılmış soruşturma dosyalarını 20 yıl aşkın bir süre sonra tozlu raflardan indirdiğini açıkladı. Ancak devlet adına suç işleyenleri cesaretlendiren söylemler, adalet mekanizmasının "devlet adına kurşun sıkanlara" karşı hoşgörü göstermesi ve suçla mücadelede etkisiz kalması sadece cezasızlıkla mücadeleyi zayıflatmadı, hukuk devletine olan inanca da büyük zarar verdi. Sonuçta, gazetecilerin katilerine dokunulmadığı gibi, arkasındaki güçler de ortaya çıkarılmadı. Yargının adaleti aramayı bıraktığı bu dosyalarla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) defalarca Türkiye'yi "yaşam hakkını ihlal"den mahkûm etti.

Ancak peşinen ifade etmek gerekir ki, önce Avrupa Birliği'nin bir aday olarak, ardından da üyelik için müzakere yürütülen bir ülke olduktan sonra da Türkiye, gazetecileri özellikle de yerel medya çalışanlarını düzenli bir şekilde hedef alan bir ülke olarak kaldı.

Güneydoğu'da seçim ve eylem izlediklerinde, İstanbul ve Ankara'da 1 Mayıs kutlamalarını görüntülediklerinde haberciler daima hesabı sorulamaz bir şiddetin hedefi oldular.

Gazetecilere yönelik güvenlik kuvvetlerinin kaynaklık ettiği şiddet, idari ve cezai olarak genelde cezasız kaldı. Gazetecilerin şikâyetlerini sonuna kadar takip etmemeleri/edememelerinde asıl direnç ve engelleme devletten geldi. Örneğin, 23 Mart 2008'de Hakkari'nin Yüksekova İlçesi'nde Newroz kutlamalarını izleyen altı habercinin çevik kuvvet elemanlarınınca darp edilmesiyle ilgili işlem yapılmadı. Diğer bir örnek olarak; Diyarbakır Başsavcılığı, 28 Mart 2004 Yerel Seçimleri gecesinde resmi üniformalı bir polisin oy sandığını değiştirdiği iddiasını araştıran dokuz habercinin ağır şekilde darp edilmesiyle ilgili olayda, dört yıl sonra tek bir polisi tespit edebildi; dava sonuç vermedi.

Farklı bir örnek olarak; İstanbul'da 1 Mayıs 2007'yi görüntülemeye çalışırken polislerin darp ettiği gazeteci Alper Turgut yaşadıklarını yargıya taşıdı, 21 Nisan 2008'de İçişleri Bakanlığı'nı 1000 TL tazminat ödemeye mahkûm ettirdi.

Başbakan Erdoğan'ın korumasının Dolmabahçe'de tekmeyle yaraladığı gazeteci Musa Ağacık da hakkını sonuna kadar takip edip sorumlunun cezalandırılmasını sağladı. Bu vakalar, ne yazık ki hayli uzun bir süre içerisinde ulusal medya çalışanlarının bu mücadelelerindeki ender kazanımlara işaret ediyor.

Yerel medya saldırıları sineye çekmiyor

Ancak gazetecilere yönelik suçlarla en etkili mücadelenin yerel medya temsilcilerinden geldiğini ifade etmek abartı olmaz.

Yerel yetkililerinin yolsuzluk, ihmal ve yanlış politikalarını gündeme getirdikleri için son yıllarda saldırıların hedefi olan yerel haberciler, sorumluların cezalandırılması için daha cesur bir mücadele veriyorlar.

Bunun birden fazla nedeni olabilir: Ulusal medya çalışanı, şiddet mağduruyorsa işverenini zor durumda bırakmamak adına veya kendisi göze batmamak için şikâyette bulunmaya yanaşmayabilir. Ancak benzer bir durum yerel medya içerisinde daha rahat bir şekilde bir onur ve itibar mücadelesine dönüşebiliyor. Örneğin, yerel bir gazete sahibi, kendisi-

nin veya bir muhabirinin hedef olduğu ve yayın yaptığı bölgede herkesin duyduğu bir saldırıyla mücadele ettiğini göstermek ister, dayanışma arar ve yerel kamuoyunu bundan haberdar etmek ister. Bu onun için risksiz değildir ama bir itibar meselesidir. Adıyaman'ın Gerger Savcılığı, bir köyde çıkan orman yangınına görüntülerken saldırısına uğrayıp yüzünden yaralanan *Gerger Fırat* gazetesi sahibi Hacı Boğatekin'in şikâyetiyle Belediye Başkanının kardeşi İlhan Karatekin hakkında dava açtı.

Mahkeme, kar maskeli kişilerce evinin önünde saldırıya uğrayan, başından ağır yaralanması nedeniyle haftalarca hastanede tedavi gören *Siirt Birlik* gazetesi sahibi Diya Yarayan'ın şikâyetiyle dört kişiyi tutukladı.

Yerel yargının da, geçmişte yaşanan örneklerde harekete geçmezken, özellikle 2000 sonrası, göreceli bir şekilde daha pozitif bir rol oynamaya başladığı göze çarpıyor. Son yıllarda güvenlik kuvvetlerine yönelik geliştirilen ve gazetecilere karşı algının göreceli olarak dönüşmesine neden olan seminer ve eğitim çalışmalarının bunda etkisi olabilir.

Ancak mücadelenin etkili olduğunu henüz iddia edemiyoruz. Bunun böyle olabilmesi için İl İnsan Hakları Kurulları'yla, savcılık ve emniyet

mama kararı" verdi. DİSK ve KESK genel başkanlarının da aralarında bulunduğu toplam 38 kişi İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı'na 2007'nin 1 Mayıs İşçi Bayramı'nda saldırıya uğradıkları gerekçesiyle şikâyette bulundular. Nihayetinde "gücü kötüye kullanma ya da orantısız şiddet gibi unsurlar olmadığına" kanaat getiren savcılık davaya gerek görmedi. 2008'in 1 Mayıs'ında muhabirlerin yaralanması ile sonuçlanan polis müdahalesi ile ilgili dava ise gazeteciler lehine sonuçlandı. *Cumhuriyet* gazetesi muhabirleri Esra Açıkgöz ve Ali Deniz Uslu'nun bir yıl süren mücadeleleri sonunda, konuyu AİHM'ye taşıma yönündeki açıklamalarının devamında, muhabirlerin yaralanmalarına yol açan polis şiddeti cezalandırıldı. İçişleri Bakanlığı, gazetecilere toplam 3 bin 500 TL tazminat ödemeye mahkûm oldu.

Eylül 2003'te İstanbul Dolmabahçe'de, Başbakan Erdoğan'ın korumasının attığı tekmenin peşini bırakmayan, dönemin *Star* gaze-

teşkilatıyla devletin, hak örgütlerinin gündeme getirdikleri ihlalleri daha ortaya çıktıklarında kendiliğinden ve sistemli bir şekilde soruşturması zorunludur.

Oysa ki, hem *bianet* araştırmaları hem basın özgürlüğü örgütlerinin şikâyetleri gösteriyor ki, gazetecilere karşı işlenen suçların çok azı kendiliğinden soruşturuluyor. Ciddi bir idari ve cezai yaptırımla karşılaşan kamu görevlilerin yok denecek kadar azdır.

Sonuç almak için...

Cezasızlığın tam anlamıyla son bulması ancak, hesap sorulması için kamu iradesinin ayırım gözetmeksizin işlemesi, soruşturma makamlarının bağımsız, etkin ve taraf gözetmeksizin çalışması ve basın mesleğinde çalışanlarının kendilerine yönelik suçları sineye çekmeden mücadele etmeleriyle gerçekleşebilir.

Temel kazanım, bu tarafların, sadece insan haklarının değil hukuk devleti ve demokrasinin tam olarak işlemesinde önemli rolleri olduğu bilinciyle hareket etmeleridir.

tesî yazarı Musa Ağacık, iki buçuk yıl sonra Başbakan'ın koruması Murat Öksüz'ü 3 bin YTL adli para cezasına mahkûm ettirdi. 2007'de *Muş Haber 49* gazetesinin sahibi Emrullah Özbey'i tehdit eden AKP milletvekili Medeni Yılmaz'ın üç akrabası, iki yıl hapis cezasına çarptırıldı ve biri de hapis cezası yanında para cezası ödemeye mahkûm edildi. Fakat 8 Haziran'daki mahkemede cezalar ertelendi. Aynı yıl, *Zaman* gazetesi muhabiri, kendisine saldıran Isparta Belediye Başkanı ve korumasını yargıya şikâyet etti, devamında bu iki kişi bir yıl dokuz ay hapis cezasına mahkûm edildi. Hapis cezası daha sonra para cezasına çevrildi.

Yine 2007'den bir örnekte, Konya'da Saadet Partisi'nin mitingini izlerken başı açık ve kot pantolonlu olduğu gerekçesiyle bir grubun sözlü tacizi ve taşlı saldırısına uğrayan gazeteci Aliye Çetinkaya kendisine hakaret eden Halil Yılmaz'a karşı dava açtı, Yılmaz'a verilen altı günlük hapis cezası devamında 300 TL para ce-

zasına dönüştürüldü. 2008'de AKP Belediye Meclis Üyesi Bilgehan Bayramoğlu ve Belediye Başkanı'nın özel kalem müdürü Mehmet Bingöl, *Çağdaş Tuzla* gazetesi sahibi ve yazarları müdürü Halil Özen'i ve muhabiri Kurtuluş Çelikparmak'ı darp etmekten 120'şer gün adli para cezasına mahkûm oldular. Akreditasyon sorunu gazetecilerin kazanım elde ettiği bir başka örnek oldu. 2009'da *Milliyet* gazetesi muhabiri Abdullah Karakuş Başbakanlıkça akreditasyonun iptal edilmesiyle ilgili olarak açtığı davada Ankara 9. İdare Mahkemesi, AİHM'nin "basın özgürlüğü" yorumlarına da dayanarak, Karakuş'un akreditasyon iptalinin basın özgürlüğüne ve hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle gazetecinin akreditasyonunun elinden alınması işleminin iptaline karar verdi. 2010' un ender iyi haberlerinden biri *Hürriyet*, diğeri ise *Aydın Söke Gerçek* gazetesi ile ilgili oldu. Her iki gazete de hak mücadelesi için açtıkları davaları kazandılar. 2. Sulh Ceza Mahkemesi, *Söke Gerçek* gazetesi sahibi Durmuş Tuna'ya yönelik 26 Temmuz 2009'da yapılan saldırıyla ilgili gözaltına alınan 12 şüpheliden dördünü çeşitli hapis cezalarına mahkûm etti. Eski Başbakanlık sözcüsü Akif Beki'yi ise Mahkeme "İftar vakti Allah'a emanet" başlıklı haberi nedeniyle *Hürriyet* gazetesi muhabiri Hasan Tüfekçi'yi hedef aldığı iddiasıyla, 7 bin 500 TL manevi tazminat ödemeye mahkûm etti.

Gazeteciler ve yayın kuruluşlarının, seslendirdikleri fikirlerden ötürü maruz kaldıkları tehditler karşısında verdikleri mücadele, hak arama mücadelelerinin bir başka boyutunu oluşturdu. Hrant Dink'in öldürülmesi sonrası *Agos* gazetesi zaten var olan yoğun baskıların gittikçe arttığı ve daha görünür hale geldiği 2007'de gazeteye e-posta yoluyla gelen çok sayıda tehdit üzerine resmi yollara başvurarak e-postaları gönderenlerin tespit edilmesini talep etti. 20 Ocak 2007'de yaptığı "Bir Gazeteci Daha Katledildi, Hrant Dink'i İyi Çocuklar Katletti" başlıklı açıklama nedeniyle Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu (TGDP) Sözcüsü Necati Abay'a e-posta yoluyla ölüm tehdidinde bulunan 20 yaşındaki Mert Şahin 3 bin YTL para cezasına mahkûm edildi. Abay, "şüp-

hesiz sanığın cezalandırılması olumludur; ancak ölümle tehdit ucuzladı" sözleriyle sanığa verilen cezanın bu türden olayları cesaretlendireceği yönündeki kaygısını dile getirdi.

Hrant Dink cinayetinden 12 gün sonra *Agos* gazetesinin e-posta adresine ırkçı ve tehdit mesajı gönderen, Ermeni toplumuna "Unutmayın bizde daha çok Çatlılar, Samastlar var" diyen Zafer Filiz ise üç yıl hapisle cezalandırıldı. 2009'da Mahkeme *Agos*'a tehdit e-postaları yollayan Muhammed Karay'ı, TCK'nin 106/2 (b) maddesinde düzenlenen "tehdit" suçundan cezalandırdı. E-posta tehditleri ile ilgili sorumluların cezalandırılmasına yönelik çabalar denince akla gelen diğer bir isim Baskın Oran oldu. Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu ile *Azınlık Raporu*'nu hazırlayan İnsan Hakları Danışma Kurulu'nun eski üyesi Prof. Dr. Baskın Oran e-posta yoluyla birkaç kez tehdit edilmişti. 2007'de konuyu yargıya taşıyan Oran'ın girişimleri ile tehdit metinlerini gönderen dört kişinin IP'si tespit edildi. Ne var ki bu kişiler haklarındaki suçlamayı reddettiler. Mahkeme tarafların birbiriyle uzlaşmasını önerdi. Oran bu öneriyi "Beni ölümle tehdit eden insanlarla uzlaşmam" diyerek reddetti.

Kazanımlardan biri olarak "hükmün açıklanmasının geri bırakılması" uygulaması ile ilgili 2010 tarihli değişiklik anılamalıdır. TGC, Ceza Muhakemesi Kanunu'na (CMK) göre düzenlenen bu uygulama ile birlikte gazetecilerin "Ben suçsuzum" deme haklarının elinden alındığını vurgulamış ve maddenin değiştirilmesini istemişti. TGC'nin çabaları sonuç verdi. TGC değişiklikle iki yıla kadar olan hapis cezası gerektiren suçlarda uygulanan "hükmün açıklanmasının geri bırakılması kuralının" artık "sanığın uygulamayı kabul etmesi" koşulu ile uygulanabileceğini bildirdi.

Gazeteciler ve medya kuruluşları telefonlarının dinlenmesi nedeniyle de mücadele vermek zorunda kaldılar. Baskın Oran ve *Taraf* gazetesi muhabiri Mehmet Baransu telefonlarının dinlenmesi ile ilgili sorumlular hakkında hukuk mücadelesi başlattılar. 2012'de *Taraf* gazetesi yazarı Mehmet Baransu'nun elde ettiği iddia

edilen belgeler çerçevesinde, Prof. Dr. Mehmet Altan'ın yanı sıra *Taraf* gazetesi yayın yönetmeni Ahmet Altan, yayın yönetmeni yardımcısı Yasemin Çongar, yayın koordinatörü Markar Esayan ve *Habertürk* gazetesi yazarı Amberin Zaman'ın 30 Ekim 2008-4 Kasım 2009 tarihleri arasında telefonlarının MİT tarafından, sahte isimler kullanarak dinlendiği tespit edildi. Bu yıl içinde ayrıca Baransu'yu takip eden iki MİT mensubu, polis tarafından gözaltına alındı. MİT'çiler daha sonra çıkarıldıkları Bakırköy Adliyesi'nde serbest bırakıldı.

Taraf gazetesinin, hukuk mücadelesi açısından örnek teşkil eden bir başka girişimi ise 2009'da "İrticayla Mücadele Eylem Planı" belgesini yayımladıktan sonra Genelkurmay Askeri Mahkemesi'nce verilen yayın yasağına itiraz eden dilekçeleri oldu. Gazete yayın yasağının kaldırılması talebini Basın Kanunu'nun 3. maddesinde yer alan "basın özgürlüğü", Anayasanın 26. maddesinde yer alan "düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" ile 28. maddesindeki "basın hürriyeti" çerçevesinde gerekçelendirerek bütün bu hakların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin 10. maddesine göre düzenlendiğini belirterek savundu.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

Bilindiği üzere, Türkiye'nin yargı sistemi içinde sonuç alınamayan davalar, bir hak mücadelesi olarak Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşınıyor. Ne yazık ki Türkiye AİHM'nin hemen her zaman yoğun mesai sarf ettiği ülkelerden biri oldu. Türkiye ifade özgürlüğünü ihlalden Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde mahkûmiyette ilk sırada yer alıyor. 1959-2011 yılları arasında AİHM'in ifade özgürlüğünü ihlalden verdiği toplam 479 karardan 207'sinde Türkiye mahkûm oldu. Listenin ikinci sırasındaki Avusturya'nın 32, üçüncü sırasındaki Fransa'nın 25 mahkûmiyet aldığı gerçeği Türkiye'deki ifade özgürlüğünün durumunu fazla söze gerek bırakmadan net bir şekilde veriyor. Yine gazetecileri ilgilendiren bir diğer ihlal ise yaşam hakkı. AİHM'nin 1959-2011 arasında yaşam hakkını ihlalden verdiği 341 mahkûmiyetin 202'si ile Rusya

ilk sırada yer alıyor; Türkiye 92 mahkûmiyetle Rusya'yı, Bulgaristan da 13 mahkûmiyetle Türkiye'yi izliyor.¹⁷

Başbakanlık raporlarına da giren sıralamada Türkiye, AİHM'ye yapılan başvurularda Rusya'dan sonra ikinci sırada yer alıyor. Türkiye, 1959-2011 yılları arasında mahkemenin verdiği ihlal kararlarında 2404 kararla 47 ülke içerisinde birinci sırada. Türkiye'ye ilişkin ihlal kararları, mahkemenin vermiş olduğu tüm ihlal kararlarının yüzde 19'unu oluşturuyor. 2011'de Avrupa Konseyi (AK) genelinde 1 milyon kişi başına düşen başvuru sayısı 79 iken bu sayı Türkiye'de 118'e çıkıyor.

1959-2011 yıllarında Türkiye aleyhine verilen ihlal kararları arasında en çok ihlal edilen haklar sırasıyla, yüzde 21 ile adil yargılanma hakkı, yüzde 17 ile mülkiyet hakkı, yüzde 15 ile de özgürlük ve güvenlik hakkı olarak sıralanıyor.¹⁸ Burada bir hatırlatma yapmakta yarar var; Türkiye, AİHM'nin çatısı altında bulunduğu Avrupa Konseyi'ne (AK) 9 Ağustos 1949'da 12. üye olarak katıldı, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (AİHS) 4 Kasım 1950'de imzaladı, 18 Mayıs 1954'te yürürlüğe koydu. Türkiye AİHM'ne bireysel başvuru hakkını 28 Ocak 1987'de tanıdı, 22 Ocak 1990'da AİHM'nin yargı yetkisini kabul etti. Bu süreçle birlikte, AİHM tarafından Türkiye aleyhine verilen ilk karar, 23 Mart 1995 tarihli Loizidou/Türkiye kararıdır. Dolayısıyla Türkiye anılan rekorları 16 yılda kırdı, oysa genel veriler AİHM'nin 52 yılındaki kararlardan geliyor; bu, durumun vahametini açıkça ortaya koyuyor.

Uzun tutukluluk, işkence, kötü muamele ihlallerine verilen AİHM kararlarına ilişkin CHP Antalya Milletvekili Gürkut Acar'ın verdiği soru önergesine Nisan 2012'de Adalet Bakanı Sadullah Ergin AİHM'nin 2003-2010 arasında verdiği bin 957 ihlal kararından dolayı yaklaşık 178 milyon TL tazminata hükmedildiğini bildirdi.

¹⁷ http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E58E405A-71CF-4863-91EE_779C34FD18B2/0/APERCU_19592011_EN.pdf / 14.10.2012.

¹⁸ <http://bianet.org/bianet/diger/138322-turkiye-aihmd-birinciligi-kaptirmiyor/> / 14.10.2012.

AİHM 2003'te 76, 2004'te 154, 2005'te 270, 2006'da 312, 2007'de 319, 2008'de 257, 2009'da 341 ve 2010'da 228 olmak üzere Türkiye aleyhine toplam 1957 ihlal kararı verdi.¹⁹ BİA raporları tüm bu ihlal davaları içerisinde gazeteci ve yazarların, fikirlerinden ötürü Türkiye'de ceza alanların AİHM'de açtığı davalara odaklanıyor.

Raporlara göre Türkiye, 2004'te dokuz gazeteci ve bir yayınevinin açtığı davalarda yaklaşık 236 bin 700 TL (118 bin 370 Euro), buna düşünce ve ifade suçları nedeniyle yargılanan ve mahkûm edilen diğer kişilerin açtıkları davalar da eklendiğinde toplamda 320 bin TL'nin üzerinde (161 bin 870 Euro) ceza ödedi. 2005'te 12'si gazeteci 46 kişinin açtığı davalarda 757 bin 955 YTL; 2006'da 45 kişinin açtığı davalarda ise 398 bin 30 YTL ceza ödendi. 2007'de AİHM'de ceza ile sonuçlanan yaklaşık 20 dava neticesinde Türkiye 221.080 YTL; 2008'de 14 dava için toplam 205 bin 360 YTL (102 bin 680 Euro); 2009'da sonuçlanan yaklaşık 23 davada 472 bin 392 YTL; 2010'da 547 bin 300 TL ödemeye mahkûm oldu. 2011 itibariyle Türkiye'den AİHM'ye 9 bin civarında başvuru yapıldı, sonuçlanan davalarda Türkiye'nin yaklaşık 105 bin TL para cezası kesinleşti. 2004-2011 arasında AİHM'ye ödenen toplam ceza bilançosu 3 milyon 27 bin 117 lirayı gösterdi.

2004'te düşünce ve ifade suçları nedeniyle yargılanan ve mahkûm edilen kişilerin açtıkları davalarda toplam 161 bin 870 Euro tazminat ödeyen Türkiye'nin bu yıl içinde ödemeye mahkûm olduğu en yüksek tazminat, *Özgür Bilim* dergisi yazarı müdürü avukat Medeni Ayhan, Kürt Kadınları ile Dayanışma ve Kadın Sorunları Araştırma Vakfı adına broşür çıkaran Zeynel Baran, *Yeni Politika* gazetesinde yazı yazar Mehmet Hatip Dicle, *Yeni Ülke* gazetesi yazarı müdürü Özkan Kalın ve HADEP bültenine yazı yazar Eşref Odabaşı'nın açtığı davalar sonucu oldu. Bu davada AİHM Türkiye'ye ifade özgürlüğünü ihlal etmekten 16 bin 500 Eu-

¹⁹ <http://t24.com.tr/haber/AİHM-turkiyeyi-7-yilda-178-milyon-tllik-tazminata-mahkûm-etti/203058>

ro'su mahkeme gideri olmak üzere toplam 55 bin Euro tazminat cezası verdi.

Öldürülen gazeteciler, ifade özgürlüğü ve bunlarla bağlantılı adil yargılanma ile ilgili başvurularda AİHM'den çıkan mahkûmiyetler 2005'te bir önceki yıla göre artış gösterdi. 2005'te 12'si gazeteci 46 kişinin açtığı davalarda 757 bin 955 YTL tazminat ödeyen Türkiye'ye verilen en yüksek tazminat kararına göre, 16 Haziran'da AİHM, *Günlük Emek* gazetesi yazarları müdürü Ahmet Ergin'in tek başına ve gazete imtiyaz sahibi Halit Keskin ile birlikte yaptığı iki başvuruda Türkiye'yi toplam 29 bin 500 Euro (47 bin 200 YTL) tazminat ödemeye mahkûm etti. "İfade özgürlüğü" ve "adil yargılanma" hakları ihlal edildiği için AİHM'ye başvuran Ergin geçmişte çeşitli tarihlerde "bölge farklılığı gözetilerek kin ve düşmanlığa tahrik" iddiasıyla; Keskin ise, "terörle mücadelede görevli kişilerin terör örgütlerine hedef gösterilmesi" iddiasıyla ceza almışlardı.

2005'e kadar AİHM'nin aldığı kararlarda geçmişteki Olağanüstü Hal Yasası, Devlet Güvenlik Mahkemeleri, 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu ve Terörle Mücadele Yasası'na dair uygulamalar mahkûm edildi. 2006'ya gelindiğinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, (AİHM) ifade özgürlüğü başvurularında Türkiye'ye verdiği mahkûmiyetler bir önceki yıla göre azalma gösterdi. 2006 boyunca 45 kişinin açtığı davalarda Türkiye 398 bin 030 YTL (221 bin 128 Euro) ödemeye mahkûm oldu.

2007'de mahkemeye ulaşan 80 bin başvurunun yaklaşık yarısı (% 55) toplam dört ülkenin davalarından oluştu; Rusya yüzde 26, Türkiye yüzde 12, Romanya yüzde 10 ve Ukrayna yüzde 7. Başvurulardan davaya dönüşen vakalar üzerinden ülkelerin sıralamasına bakıldığında Türkiye'nin 2007'de toplam 331 dava ile ilk sıraya yerleştiği görülüyor. Türkiye birinciliği sonraki yıllarda da elden bırakmadı. 2008'de AİHM'ye yapılan hak arama başvurularında Türkiye yine Rusya'dan sonra ikinci sırada geldi. Bu sıralama davaya dönüşen başvurular üzerinden bakıldığında değişti, Türkiye toplam 264 dava ile ilk sıraya yerleşti. 2009'da da başvuru-

ruhlarda ikincilik, dava sayısında ise birincilik değişmedi, AİHM'de Türkiye ile ilgili davaların sayısının 356'ya yükseldiği gözlemlendi. AİHM'deki Türkiye davaları sayısı 2010'da 278, 2011'de ise 174 olarak açıklandı.²⁰

24 davada Türkiye'nin 221 bin 80 YTL ödemeye mahkûm edildiği 2007'de AİHM'de sonlanan davaların önemli bir kısmı 1990'la-

²⁰ AİHM 2002-2011 tarihleri arasındaki senelik raporları için bkz. www.echr.coe.int / erişim: 22.06.2012

AİHM'de Ara Durak

Erol Önderoğlu

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) son 10 yılda gözlenen rolü, Türkiye'de ifade özgürlüğü standardı ve buna paralel olarak da mevzuat geliştirilmesinden ziyade, daha hissedilir şekilde iç hukuk düzeninde haksızlığı gideremeyenlerin bir anlamda teselli bulmalarını ve davalarına olan inancı sürdürmelerini sağlamak oldu.

Eğer AİHM açısından daha keskin bir caydırıcılıktan söz edebilsaydık, örneğin, onca yıldır sansüre neden olduğundan Strasbourg'da Türkiye devletine fatura çıkartan Terörle Mücadele Kanunu'nun 6/2 son maddesinin yürürlükten kaldırılması için Mart 2012'yi beklemezdik.

Avrupa Konseyi içerisinde Türkiye'nin, ifade özgürlüğünü en sık ihlal eden ülkelerden olduğunu rahatlıkla ifade edebiliyoruz. Söz konusu mahkûmiyet kararları, düşünce özgürlüğünün Türkiye'de, sadece askeri darbelerle gölgelenen dönemlerde değil, her dönemde otoriter bir algıya kurban verildiklerini de açıkça gözler önüne seriyor. Otoriter, ölçüsüz, hesap vermez, korumacı, statükocu, katı...

İfade özgürlüğü ihlallerinin medya ve toplumda yoğun bir gündem yarattığı halde, sonuçta, hükümetler katında yapıcı bir zeminde gündem oluşturamadığına daima tanık olduk. Bu süreçte AİHM, adalet arayanların, iç hukukta bunu bulamayanların dertlerini bir ölçüde anlatabildikleri bir mecra olageldi. Ne var ki, bundan böyle öyle olmayacağı gözüküyor.

rın sonlarında Türkiye'de DGM'lerce ceza ile sonuçlanmış, ondan sonra hak mücadelesini AİHM'de sürdürmüş davalar oldu. İçlerinde Akın Birdal'a ait biri 1999'da, diğeri de 1995'teki Dünya Barış Günü'nde yaptığı bir konuşmadan dolayı başlatılan iki dava da var; her ikisi de Türkiye'nin Akın Birdal'a birinde 8 bin 500 TL (5.000 Euro), diğesinde ise 12 bin TL (7000 Euro) olmak üzere tazminat ödemesi kararıyla sonuçlandı. Bu dönemde AİHM'ye gitmiş davaların altısı *Yedinci Gündem* gazetesine ait; sıklıkla TMY 6/2'ye dayanarak kapatılma, yayın durdurma cezası ile karşılaşan ga-

3 Nisan 2011 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 6216 sayılı Kanun'la, Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı getirilmesi. Anayasal hakları kamu gücü tarafından çiğnendiğine inananlar 23 Eylül 2012'de başlayan uygulamayla doğrudan AİHM'ye değil, önce Anayasa Mahkemesi'ne başvurmak durumundalar. Ayrıca, sadece "adil yargılanma hakkı"na dair dosyalarla ilgili olarak bir süreliğine AİHM'ye değil Türkiye'de Adalet Bakanlığı bünyesinde tesis edilen bir komisyona başvuru olacak. Bu yeni mekanizmalar, Strasbourg Mahkemesi'nin iş yükünü azalmak gibi anlaşılır bir amaca da hizmet etse AİHM'ye dair beklentileri sınırlandıracaktır. Türkiyeli yetkililer ise, bir yandan AİHM'nin işini azaltmaya dönük işbirliğine girerken, diğeryandan da iç hukuku daha hızlı işletmek istiyorlar.

Ancak "Ergenekon", "KCK", "Devrimci Karargâh" vb. kitlesel siyasi davaların gündeme geldiği son beş yılda Türkiye toplumu, çok boyutlu hukuk tartışmalarına sahne oldu. Türkiye'nin AİHM'nin "yakasından düşmesi" kimilerince, iç hukuku kanatlandırmak, adaleti daha hızlı şekilde Türkiye'de dağıtmak için iyi bir sınav olarak görülse de, kimileri de bunda "terk edilmişlik" görüyor.

Kesin olan şudur ki mekanizmalar ne olursa olsun, çatışma toplumu görüntüsünden uzaklaşmayan, düşünceden korkan, evrensel temel hakları gözü görmeyen bir Türkiye'de, her zaman AİHM'nin karşısına daha büyük yüklerle gelebilir.

zete davasını AİHM'ye taşıdı ve haklı bulundu. 2007'de davasını AİHM'ye taşıyan bir diğer gazete ise *Gündem* gazetesi oldu. Türkiye'nin AİHM'de en yüksek tazminat cezasına çarptırıldığı vakaların sanata yönelik engellemelerden kaynaklandığını görüyoruz. *Güney Kültür Sanat Edebiyat* dergisi yazarları müdürü İlyas Emir'in *Adaletin Düşmanı* piyesinin dört üyesi, Teatra Jiyana Nü (Yeni Hayatın Tiyatrosu) grubunun ise 12 oyuncusu, ifade özgürlüğü ile ilgili davalarını AİHM'ye taşıdılar. Davalar, 2007'de Türkiye'nin yüklü bir tazminata mahkûm edilmesiyle sonlandı; ödenmesi gereken miktar 61 bin Euro (109.800 YTL) olarak belirlendi.

İçinde *Yedinci Gündem*, *Yeni Evrensel*, *Özgür Bakış*, *Özgür Ülke*, *Evrensel*, *Fırat'ta Yaşam* ve *Yeni Asya*'nın da olduğu davalar sonucunda Türkiye 2008'de 14 dava için toplam 151 bin 510 YTL ödemek zorunda kaldı. Ayrıca 2001'de Abdullah Öcalan'ın kadınların toplumdaki yeri üzerine bir açıklamasını basması nedeniyle Türkiye'de ceza almış olan *Özgür Kadının Sesi* adlı aylık dergi de hakkını AİHM'de aradı. HADEP ve İHD'nin de taraf olduğu davanın her üçü de gazetelerin lehine sonuçlandı, Türkiye toplam 17 bin YTL ceza ödemeye mahkûm edildi.

Adana Cumhuriyet savcısı Sacit Kayasu, 1980 askeri darbesi lideri Kenan Evren hakkında 28 Mart 2000'de iddianame düzenlediği için Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK) tarafından 30 Mart 2000'de kınama ile cezalandırılmıştı. Kayasu'nun, Türkiye'nin AİHS'nin 13 ve 10. maddelerine aykırı davrandığı iddiasıyla yaptığı başvuruyu değerlendirilen AİHM, Türkiye'nin hem kendisini girişim ve kararlarıyla ifade eden bir savcıyı engellediğine hem de savcının mahkemede hakkını aramasına engel olduğuna oybirliğiyle karar verdi. Kayasu'nun "ifade özgürlüğünü kısıtladığı" için Türkiye yaklaşık 82 bin YTL tazminat ödemeye mahkûm oldu. Bu dava dönemin en yüksek meblağlı cezalarından biri oldu.

2009'da Türkiye'de basına yönelik baskı ve yasaklar arttığı oranda AİHM'deki davalarda da sayısal bir artış görüldü. 23 davanın neredeyse tamamı TMY 6/son ve 7/2 maddelerinden bir aylık ya-

yın durdurma cezaları alan Kürt medyasından. Türkiye'nin bu se-
ne içinde ödemekle yükümlü olduğu tazminat bedeli 472 bin 392
liraya yükseldi. 2009'da AİHM kararlarına göre tazminat bedelini
bu denli artıran asıl dava *Ülkede Özgür Gündem, Gündem, Gün-
cel ve Gerçek Demokrasi* gazetelerinin toplam 26 çalışanı ile bir-
likte açtıkları ve kazandıkları dava oldu. 20 Ekim tarihli AİHM
açıklamasında sonuçlanan davada, bu gazetelerin sahibi, yayın
yönetmeni, yazıişleri müdürü, haber müdürü ve gazetecisi olarak
çalışan 26 kişiye, 5 bin Euro'dan 40 bin Euro'ya kadar varan tu-
tarlarda maddi tazminat verildi.

Türkiye 2010'da sonuçlanan 14 davada toplam 547 bin 300 TL
tazminat ödedi. Bu da 2005'ten sonra azalma eğilimi gösteren
tazminat miktarında önceki yıllara göre büyük bir artış anlamına
geliyor. Artışta Hrant Dink'in katli davasının sonuçlanması sonu-
cu verilen cezanın payı büyük. AİHM, 19 Ocak 2007'de işlenen
Hrant Dink cinayetini önlemediği ve cinayetten sonra etkili soruş-
turma yapmadığına hükmettiği Türkiye'yi, Dink Ailesi'nin dört
üyesine toplam 133 bin 595 Euro (256 bin 500 TL) tazminat öde-
meye mahkûm etti. Ayrıca AİHM, Dink'e TCK'nin 301. maddesin-
den verilen ceza ile ilgili de, Türkiye'nin ifade özgürlüğünü ihlal
ettiğine karar verdi. 2011'de *Özgür Yorum, Haftaya Bakış, Yedin-
ci Gün, Politika, Ayrıntı, Toplumsal Demokrasi, Yaşamda De-
mokrasi, Gerçek Demokrasi, Yeni Dünya İçin Çağrı, Maya* dergisi,
Yeni Evrensel, Hades Yayıncılık, Chiviyazıları Yayınları ve Nur
Radyo'nun açtıkları davaların tamamı da yine Türkiye' nin mah-
kûm edilmesiyile sonuçlandı.

Türkiye 2011'de sonuçlanan dokuz davadan altısında 105 bin TL
para cezasına çarptırıldı. Türkiye aleyhine sonuçlanan davalar-
dan dördü Kürt meselesi ile bağlantılı olup "Abdullah Öcalan le-
hinde konuşmak", "mahkemede Kürtçe ifade vermek" gibi gerek-
çelerden oluştu. Örneğin Kürtçe yazışmalarının engellenmesi ne-
deniyle Tekirdağ F Tipi Cezaevi'nden toplu olarak AİHM'ye baş-
vuran 10 tutuklunun başvurusunu kabul eden AİHM Türkiye'yi
"özel yaşamın gizliliği"ni ihlal ettiği gerekçesiyle mahkûm etti. Bu

Başbakanı Eleştiri Hakkı²¹

Fikret İlkiz

Başbakan veya siyasetçiler kendileri hakkında eleştiri yazısı yazan gazeteciler veya köşe yazarları hakkında şikâyet dilekçesi vererek başvurduğunda, Savcılar, AİHM'nin "Tuşalp-Türkiye Davası" kararını örnek alarak takipsizlik kararı verecekler mi?

Ankara Asliye Hukuk mahkemeleri gazeteci/yazar Erbil Tuşalp'in 24 Aralık 2005'te "İstikrar" ve 6 Mayıs 2006'da "Geçmiş olsun" başlıklı *Birgün* gazetesinde yayımlanan iki ayrı eleştiri yazısında Başbakan'ın kişilik hakları ihlal edildiği gerekçesiyle, gazetecinin ve gazetenin toplam on bin lira manevi tazminat ödemesine karar vermişti.

Bu kararları inceleyen AİHM İkinci Dairesi, 21 Şubat 2012 tarihli "Tuşalp-Türkiye Davası"nda (32131/08 ve 41617/08), Başbakan hakkında yapılan eleştirilerin AİHS'nin Sözleşmesinin 10. maddesi içinde korunduğu na ve gazetecinin ifade özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine karar verdi.

Mahkemeye göre; gerçeklerin varlığı ortaya konabilir ama değer yargıları kanıtlanabilir değildir. Bir değer yargısının gerçekliğini kanıtlama talebi, gerçekleştirilmesi imkânsız bir taleptir ve 10. madde tarafından garanti altına alınan hakkın temel bir parçası olan ifade özgürlüğünün ihlali anlamına gelir.

AİHM başvuran gazeteci yazar aleyhine iki tazminat davası açan davacının (*başbakanın*), üst düzey bir siyasetçi olduğunu, hakkındaki yazıların yayımlandığı dönemde ve şu anda Türkiye'nin Başbakanı olduğunu belirtmiştir. Bu bağlamda, Mahkeme, bir siyasetçinin kabul edilebilir eleştiri sınırlarının, sıradan bir şahsa kıyasla daha geniş olduğunun altını çizmiş ve bu nedenle de (*başbakanın*) daha büyük bir hoşgörü göstermiş olması gerektiğini karara bağlamıştır.

Gazetecinin değer yargıları niteliğindeki görüşlerinin ifade tarzı bakımından ise, mahkeme, yazarın kendi siyasi görüş ve algıları ile renklendirdiği katı eleştirilerini hicivli bir stilde aktarmayı tercih ettiğini gözlemlemiştir. Bu bağlamda, Mahkeme 10. maddenin, sadece olumlu karşıla-

²¹ İlkiz'in yazısı <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/137620-basbakani-elestiri-hakki/> erişim: 23.10.2012 sayfasından aynen alınmıştır.

nan veya zararsız veya tarafsız görülen bilgi ve fikirleri değil, "demokratik toplumun" gereklilikleri olan çoğulculuğun, hoşgörünün ve açık fikirliliğin parçası olan ve rencide eden, şoke eden ve rahatsız eden bilgi ve fikirleri de koruma altına aldığı için altını çizmektedir.

Mahkeme, saldırgan ifadenin tek amacının aşağılamak olduğu durumlarda, ifade özgürlüğü korunması altına giremeyebileceğini ancak; kaba ifadelerin kullanımının, kendi başına saldırgan ifade değerlendirmesi yapmaya yetmeyeceğini, çünkü bu tarz ifadelerin stil (*stylistic purposes/ üslup*) amaçları için de kullanılabileceğini belirtmiştir. Mahkeme için, iletişimin bir parçası olarak (*üslup*) stil, bir ifade şeklidir ve ifadenin içeriği ile birlikte koruma altındadır. Ancak, bu davada, yerel mahkemeler davayı incelerken, dava konusu ifadeleri kendi bağlamı ve ifade ediliş şekilleri içerisinde değerlendirmemiştir.

Bunun sonucunda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) makalelerde bulunan çeşitli katı ifadelerin ve özellikle de yerel mahkemelerin gerekçeli kararlarında makalelerde altı çizilen bölümlerin, Başbakan Sayın Recep Tayyip Erdoğan'a karşı haksız bir kişisel saldırı olmadığı kanaatinde dir.

Buna ek olarak, mahkeme tarafından, dava dosyasında, başvuru sahibinin makalelerinin, Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın siyasi kariyeri veya profesyonel veya özel hayatı üzerinde bir etkisi olduğu yolunda hiçbir bulguya rastlanmamıştır.

AİHM, yerel mahkeme kararlarının gerekçelerinde; Başbakan'ın kişisel hakları korunurken, başvuru sahibi gazetecinin haklarının neden korunmadığı ve Başbakan'ın kişilik haklarının halkı ilgilendiren konularda neden basın özgürlüğünden daha çok korunduğu hakkında ikna edici acil bir toplumsal ihtiyaç ortaya koyamadığı sonucuna varmıştır.

Dolayısıyla, AİHM, yerel mahkemelerin, karar verirken takdir yetkilerini aştıkları ve başvuru sahibi aleyhine aldıkları kararların güdülen meşru amaç ile orantısız olduğu kanaatinde dir.

Hükümet'in itirazlarında yer aldığı üzere; davaların ceza davası değil hukuk davası olması durumunda dahi; AİHM tarafından ortaya konan yukarıdaki düşünceler etkilenmeyecektir ve değişmeyecektir.

Her durumda, AİHM, başvuru sahibinin, yayıncı şirket ile birlikte çarptırılmış olduğu tazminat cezasının miktarının kayda değer olduğuna dikkat çekmiş ve bu gibi miktarların, başkalarını, kamu görevlilerini eleştirmekten caydırabileceğinin ve bilgi ve fikirlerin serbest dolaşımını kısıtlayabileceğinin altını çizmiştir. Başvuru sahibinin ifade özgürlüğü haklarını kullanmasına müdahale, demokratik bir toplumda, başkalarının itibar ve haklarını korumak için gerekli görülmez.

AİHM, benzer davalarda "Tuşalp-Türkiye" kararını emsal olarak dikkate alacaktır. Acaba, bizim iç hukukumuzda; AİHM'nin bu kararı örnek alınacak mıdır?

Mahkemeler, siyasetçiler veya Başbakan tarafından açılmış veya açıla-

sene içinde 2001'den bir dava, *Hücreler* adlı kitabı nedeniyle hükümlü olarak Bakırköy Cezaevi'nde tutulan yazar Nevin Berktaş'ın ve yayıncı Elif Çamyar'ın davası sonuçlandı. Türkiye'de "silahlı örgüt propagandası yapmak"tan mahkûmiyet alan yazar ve yayıncının lehinde karar alan AİHM, Türkiye'yi her iki kişiye ayrı ayrı 30 bin TL ödemeye mahkûm etti. Bir diğer benzer dava Yurt Yayınevi ile ilgiliydi. Türkiye yargısının yayınevinin kitaplarına el koyması AİHM'den döndü, Türkiye 21 bin YTL tazminat ödemeye mahkûm oldu.

2011'de Nedim Şener ve Ahmet Şık da, tutuklanış ve gözaltına alınış koşullarının AİHM içtihatları temelinde yapılıp yapılmadığı konusunda inceleme talep ettiler. Benzer soru ve kaygılarla Ergekon sorgusu kapsamında tutuklu yargılanan *Oda TV* yazarları avukatları aracılığıyla "adil yargılanma" hakkı, "özgürlük ve güvenlik" hakkı, "ifade özgürlüğü" hakkı ve "etkili başvuru" haklarının ihlal edildiği ve uzun süreli tutukluluklar gerekçesiyle AİHM'ye başvurdular.

Bu dönem içinde anılması gereken diğer önemli dava Prof. Dr. Taner Akçam'ın 301 davasıdır. AİHM birkaç yıllık bir sürecin sonunda davada Akçam'ı haklı buldu, TCK 301. madde ile ilgili ola-

cak manevi tazminat davalarında bu kararı örnek olarak "davanın reddi" kararına gerekçe olarak kullanacaklar mıdır?

Başbakan veya siyasetçiler kendileri hakkında eleştiri yazısı yazan gazeteciler veya köşe yazarları hakkında şikâyet dilekçesi vererek başvurduğunda, Savcılar, bu AİHM kararını örnek olarak takipsizlik kararı verecekler midir?

Başbakan'ın şikâyetçi olduğu bir ceza davasında Mahkemenin yargıcı; bu kararı örnek olarak sanık hakkında beraat kararı verir mi?

Hangi yargı kararında, ne zaman ve hangi koşullarda, "Tuşalp-Türkiye" kararı emsal alınacak acaba?

rak 2008'de yapılan, 301'den dava açılmasını Adalet Bakanlığı iznine bağlayan son düzenleme ile ilgili de açıklama yaptı. AİHM ifade özgürlüğü davalarının Adalet Bakanlığı iznine bağlı olmasını eleştirerek, bu tür uygulamaların, Ermeni sorunu ve benzeri konular üzerine araştırma yapanları, aşırı milliyetçi grupların hedefi haline getirebileceğine dikkatleri çekti.

Gazeteci Erbil Tuşalp'ın AİHM'ye taşıdığı dosya sonucu itibariyle önem taşıyor. Tuşalp, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'la ilgili 2005 ve 2006 yıllarında *Birgün* gazetesinde yayımlanan iki yazı nedeniyle tazminat ödemeye mahkûm oldu. Gazeteci Yargıtay'ın 2008'de onadığı kararları AİHM'ye götürdü. AİHM, 2012'de Tuşalp'ın ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verdi.

Son olarak AİHM yargıcı Işıl Karakaş'ın 28 Kasım 2011'de NTV'ye yaptığı değerlendirmelerinden bazı detaylar aktararak bitiriyoruz. Karakaş bu kitaptaki sayısal veriler ile de uyumlu bir şekilde, Türkiye'nin 10. maddeyi ihlal etmek bakımından Avrupa Konseyi içerisinde ilk sırada yer aldığını ifade etti. Bu, ifade özgürlüğü açısından bakıldığında olabilecek en kötü derece; sondan birincilik. Gene Karakaş'ın ifadesine göre gazeteci tutuklamaları ve uzun tutukluluk süreleri Türkiye'de genel ve ciddi boyutları olan bir soru-

na dönüşmüş durumda. Bir önceki yıl AİHM'ye yapılan başvuruların sayısı 6 bin 500 civarındayken 2011'de Türkiye'den AİHM'ye yapılan yaklaşık 9 bin başvuru, adaletin Türkiye sınırları içinde artık mümkün olmadığına yönelik kanaatleri güçlendiriyor.

Sonsöz

HÂLÂ UMUDUMUZ VAR

Geride bıraktığımız son on yılda medya ve ifade özgürlüğü alanında verdiğimiz sınava irdeleyen bu kitabın ortaya koyduğu tablo, yer yer önemli, coşkulu mücadelelerle aydınlatılmış olsa da, esasen karanlığın hâkim olduğu bir tarih kesitini açığa vurdu.

AKP'nin medyaya dönük saldırılarının özellikle son beş yıl içinde çıplaklaştığını ve sertleştiğini, iktidarın bütün yönetim aklının, toplumu ve medyayı kontrol etmeye ve antidemokratik kısıtlamalara vakfedildiğini gördük. Medya davalarının senelere göre dağılımına baktığımızda bu on yıllık kesit, Türkiye'nin konjonktürel süreçlerine bağlı olarak kendi içinde ayrıca dönemleştirilebilir.

Medyaya ve medya çalışanlarına yönelik baskılar özellikle AKP iktidarının güçlenerek çıktığı 2004 yerel seçiminden itibaren artmaya ve çeşitlenmeye başladı. Bu tarihten itibaren yerel medya, devletin yereldeki temsilcilerince açılan hakaret, iftira ve kişilik hakkına saldırı davaları ile karşı karşıya geldi. Ulusal ve merkez medya ise 2006'dan itibaren doğrudan devletin ve iktidarın gözetimi altındaydı. Devlete hakaretin bedeli şüphesiz daha büyük olmalıydı; TCK 301, güçlü ve alıngan devletin en büyük silahı oldu.

2004-2007 Türkiye'nin yasa temellerinin yeniden düzenlendiği yıllar olarak önemli. TCK, TMK, Basın Kanunu, PYSK gibi kanunlar, toplumsal ve siyasi hayatın tamamını yeniden formüle etmek ve yapılandırmak doğrultusunda güncellemelere uğradı. Bu güncellemeler AKP'ye özellikle ikinci iktidar döneminden itibaren siyasi manevralarını gerçekleştirebilmekte hareket alanı sağla-

çaktı. Nitekim BİA raporlarının açıkça ortaya koyduğu üzere yasal düzenlemeler uygulama zeminini ikinci beş yıllık süreçte buldu: 2007-2012 yılları arasında yeni toplumsal ve yasal düzenlemeler acı meyvelerini verdi; medyaya yönelen saldırı ve engellemelerin sayısal göstergeleri demokrasiden, özgürlüklerden uzaklaşan ve sertleşen bir siyasi rotanın kanıtı oluyor.

2004 Türkiye yerel seçimlerinin devamında, medyaya ve genel olarak Türkiye'nin fikir dünyasına yönelik saldırılar adım adım artmaya başladı. On yıl içinde kayda geçen 553 tehdit, sözlü ve fiziki saldırı vakasının ağırlıklı bölümü fiziki saldırı olarak yaşandı; medya çalışanları devlet yetkililerinin, polisin,¹ farklı sermaye gruplarının ve hatta kimi durumlarda halktan insanların saldırısına uğradı. Hukuksuzluğun en açık göstergelerinden olan bu saldırıların büyük çoğunluğu cezasız kaldı.

Saldırıları, son beş yılda, özellikle de 2008-2010 yılları arasında en yüksek rakamsal değerleri gördü. Doğrudan gazetecilere dönük fizik darp ve tehdit vakalarının 60'ı 2008, 125'i 2009 ve 95'i 2010'da olmak üzere toplam 280'i bu üç yılda yaşandı. Özellikle bu üç yıllık dönemde merkez medya unsurlarının önemli bir kısmı baskılar ve çıkar hesapları doğrultusunda iktidarın etki alanına girdi. Zira, özellikle 2008'de medya çalışanlarına ve kuruluşlarına yönelik saldırılarda tam bir saçılma yaşandı; davalar yoluyla hedefe dönüşen yerel ve ulusal yayın kuruluşlarının sayısı yaklaşık 80'e, hakkında dava açılan gazeteci sayısı ise 205'e çıktı. Medya kuruluşlarını ve çalışanlarını hedef alan fizik saldırı ve tehdit vakaları da 2009 yılında en üst sınırlarını gördü; on yılın ilk yarısında ağırlıklı olarak yerel medyayı kısıp alan bu tür saldırıların hedefinde artık merkez medya da vardı. Medya ile iktidar arasındaki tedirginlik atmosferi önemli ölçüde bu baskıların sonucuydu.

¹ Eylem alanlarında medya çalışanlarına kasıtlı saldıran polisler sıklıkla devlet tarafından korundu. Polisin hedefinde şüphesiz ve yazık ki sadece medya yoktu. Baran Tursun (2007), Şerzan Kurt (2010), Metin Lokumcu (2011) ve Çayan Birben (2012) cınayetleri yetkilendirilmiş polis şiddetinin en somut örnekleri olarak anılmalıdır.

Medya çalışanlarını kısıpaca almış olan davalar ise 2007'den itibaren hem çeşitlendi hem arttı. Özellikle 2008-2010 yılları arası davalardaki nicel artış dikkat çekiciydi. On yılın ilk yarısı boyunca demokratikleşme söylemi altında yeniden yorumlanan ve düzenlenen kanunlar açıkça antidemokratikleşmeyi kurumlaştırmış görünüyordu. Bu doğrultuda, senelik değerlendirmelerle ilerleyecek olursak, her dönemin medyaya dönük avcı yasa maddesi başka oldu.

İlk beş yıllık dönemde medya TCK 301 ve Anayasanın ilk üç maddesi ile korumaya alınmış resmi devlet ideolojisinin davaları ve saldırıları altındaydı; devletin güvenliğini esas alan, devleti ve ona bağlı kurumları ve yetkilileri korumaya alan güçlü devlet anlayışı doğrultusunda 765 sayılı TCK 159 (301), 312/1-2 (215 ve 216) ve TMK 6, 7 ve 8 davaları ön plandaydı. Aslında resmi devlet ideolojisinin temel esasları on yıllık sürecin tamamında belirleyici oldu, bu tür davalar kitap boyunca detaylarını aktardığımız üzere hiçbir dönemde azalmadı, aksine çeşitlendi ve arttı. İlk dönemde ağırlıklı olarak TCK 301, medyanın ifade kanallarını boğarken, 2008'de TCK 301'in Adalet Bakanlığı iznine bağlanmasına ilişkin ara düzenleme, olumlu bir gelişme gibi sunuldu. Oysaki bu değerlendirme yanıltıcıydı. Öz koruma duygusu ve tehdit algısı yüksek iktidar açısından TCK 301 yoksa başka birçok kanun maddesi vardı. 2008'e geldiğimizde devlet, geri çekilen TCK 301'in yerini en az beş saldırı maddesi ile takviye etmişti bile. Bu yıldan itibaren hükümet TCK 125, 215, 216/1-2-3, 217, 220, 222, 226/2, 257, 267, 285, 288, 301/1-2, 314/1-2, 326, 329, 132 gibi maddeleri ifade ve düşünce özgürlüğünü engellemek doğrultusunda adeta sömürdü.

TMK hem tek başına hem de TCK'nin destekçisi olarak her zaman devrede oldu; TCK'nin örgüt bağlantılı davalarının (TCK 220, 314) cezalandırıcı etkisi birçok örnekte TMK yollamasıyla güçlendirildi. Bunlar yetmedi, gazeteciler TCK'nin 285, 288, 326, 329 gibi maddeleri çerçevesinde de yargılandı. Dolayısıyla medyayı hedef alan ceza maddeleri alabildiğine çeşitlendi. Haliyle, TCK 301'de-

ki değişiklik sonrası davalarda beklenen azalma gerçekleşmedi, aksine 2008'de medyaya yönelik açılan davaların sayısında patlama yaşandı. Bu artış davalarla bağlantılı bütün parametrelerde artış anlamına geliyordu; 2008'de düşünce suçlusu sayısı 435 (bunların 205'i medya çalışanı), hedefe dönüşen medya kuruluşu sayısı yaklaşık 80, medyaya açılan dava sayısı ise en az 200 civarındaydı. Davaların sayısındaki hızlı yükselişin AKP'nin Türkiye siyasetinde etkin olmuş askeri vesayeti geriletme yönünde siyasi adımları ile birlikte başladığını özellikle hatırlamalıyız. Zira "Ergenekon", "Balyoz", "Devrimci Karargâh" operasyonları ve bağlantılı davalar peş peşe geldi.

Konu operasyonlar olunca iktidar antidemokratik tutumunu neyin haber yapılacağına neyin yapılmayacağına kendi karar vermeye kadar vardırırdı. "Ergenekon" ve "KCK" gibi operasyonların haberleştirilmesi önüne yasal yayın engelleri koydu. Bu, kamu ile haber arasındaki bağlantının koparılmasını getirdi. Nitekim medya ile iktidar arasındaki en büyük çekişmelerden biri 2007-2011 yılları arasında bu konularda yapılan haberlerden kaynaklandı. Devlet ile iktidar arasındaki siyasi savaşta medya kilit bir konuma yerleşti, bizzat gazetecilik pratiği, bilgi ve belge kaynakları açısından özgül deneyimlere sahne oldu. Bu örnekler bağlamında devletin el değiştirme sürecinin sancısını bizler medya üzerinden izlemiş olduk. En başta 22 Temmuz 2007 seçimlerinin hemen sonrasında kurulan *Taraf* gazetesi olmak üzere, *Radikal*, *Sabah*, *Cumhuriyet*, *Evrensel*, *Milliyet*, *Vatan*, *Zaman*, *Star* ve *Bugün*'e de en az bir defa olmak üzere, yayın yasağına uymamak, yargıyı etkilemek, gizli belge açıklamak gibi maddelerden (TCK 285, 288, 329) davalar açıldı.

Sonuç olarak medyayı bir yandan hukuksuzluğun zorbalığıyla diğer yandan silaha dönüştürdüğü kanunlarıyla sindirip kendi siyasi aygıtı olacak şekilde yapılandırmaya yönelen iktidar, hem ulusal hem de yerel medyaya açıktan savaş açtı. Özellikle 2008-2010 arası, ulusal ve yerel, merkez ve muhalif bütün medya kuruluşlarının sayısız davalarla uğraştığı yıllar oldu.

2010'dan itibaren saldırı ve dava hedefi olan medya kuruluşu sayısında bir azalma yaşandı; 2008'de 80 olan davalık medya kuruluşu sayısı 2010'da 62'ye 2011'de ise 49'a geriledi. Aynı doğrultuda davaya gerekçe sağlayan ceza maddelerinde de bir sadeleşme ortaya çıktı; özellikle 2011'de davaların çerçevesi ağırlıklı "örgüt" ve "terör" bağlantısına daraltıldı.

Rakamlar arasında karşılaştırmalı bir yorum neticesinde bu ilk bakışta iyimser görünen tablonun yanıltıcı olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Davalar dağılımı aslında iktidarın medyaya yönelik saldırısının kararlılık kazanmasını ve keskinleşmesini açıkça ortaya koyuyor. Zira hakkında dava açılan medya kuruluşlarının sayısı azaldıkça tutuklanan gazetecilerin sayısı ters orantılı olarak artmış görünüyor. 2010'da 30'a çıkan tutuklu gazeteci sayısı, 2011 sonu itibarıyla 104'e ulaştı. Kurum sayısındaki azalmaya koşut olarak tutuklu sayısında artış olması, tutuklamaların artık ağırlıklı belli başlı medya kuruluşlarını ve medya çalışanlarını hedef aldığını açıkça gösterdi. Nitekim 2011'de karşımıza çıkan 49 medya kuruluşundan yaklaşık 30'u, haklarında en az bir dava olan Kürt medyasına ve sol, sosyalist medyaya aitti.² Dolayısıyla iktidar, 2011 yılında medyaya yönelik saldırılarını "terör" ve "terörist" tanımını da işleterek ağırlıklı Kürt medyasına ve yanı sıra sol, sosyalist yayınlara ve Kürt meselesine ilişkin muhalif haberlere odaklanmıştı. Bu sürecin sert rüzgârı sadece davalarla ve saldırılarla değil aynı zamanda yayın durdurma, toplatma, yasaklama ve engellemelerle de hissedildi; onlarca dergi ve gazete en az bir defa TMK'nin 6/son ve 7/2 maddelerine bağlı olarak yasaklandı.³

² Bkz. EK2. *Yayımlar Tablosu*.

³ Medya düşmanı on yıllık sürecin özellikle son üç yılında iktidarın Kürt medyasına karşı gösterdiği hırçın tutumu, 2011'in öncesindeki gelişmelerle birlikte okumalıyız. Kürt medyasına dönük saldırıların üzeri aslında askeri vesayeti hedef alan kitlesel operasyonlar sırasında dile dökülen "Kürt açılımı" söylemi ile örtülmüştü. Hükümetin siyasi stratejisinin bir sonucu olan bu dönem uzun sürmedi. 2009'da KCK operasyonları başladı, bununla birlikte Kürt siyasetçiler ve Kürt medyası (özellikle DİHA, *Azadiya Welat* ve *Özgür Gündem*) üzerindeki baskılar tüm çıplaklığıyla ortaya çıktı.

Buna ek olarak, iktidarın 2010 ve 2011 yıllarındaki hedef daraltmasını şüphesiz şöyle okumak da mümkün; 2011'e ulaştığımızda artık yandaş kategorisine çekilerek iktidarla teslimiyetçi bir sulh içine giren ve otosansürü içselleştiren medya bileşenleri, devletin hedef listesinden önemli ölçüde çekilmişti. Geriye kalan muhalif medyaya ise, tüm muhalefet formlarının "terörist" ilan edilmesinin devamında artık TCK ve TMK'nin "örgüt" ve "terör" çerçeveli birkaç temel maddesiyle saldırılabiliyordu. Diğer deyişle iktidar birkaç taşla bütün muhalefeti, Kürt medyası yanında kendi siyasi projeksiyonlarına karşı duran hak savunucularını, medyayı ve yurttaşlarını baskı altına alma ustalığına ulaştı.⁴ Nitekim ilk kez bu dönemde Türkiye'nin 324 hapisanesindeki tutuklu ve hükümlü sayısı daha önce hiç olmadığı kadar arttı, 100 bini aştı.⁵

Tutuklamalardaki artış baskının yegâne göstergesi değildi. Türkiye Yayıncılar Birliği raporlarına göre son on yılda davalık olan kitap sayısı 276'ya ulaştı. Bu kitapların önemli çoğunluğu 2005-2010 yılları arasında yargılandı. Kitaplar ağırlıklı olarak TCK 301 ve TMK maddelerinden davaya konu olurken, 2009'dan itibaren "müstehcenliği" düzenleyen TCK 226 maddesi de kitapların ahlak ve namus ölçeri olarak devreye girdi.

On yıllık dilimin ilk yarısında özellikle radyoları ve televizyon reklamlarını hedefine almış olan RTÜK, son beş yıllık dönemde, yasaklar konusunda daha kıvrak bir işgüzarlıkla hareket etti; bir yandan uyarı, para cezası ve yayın durdurma uygulamalarına devam ederken, öte yandan aile merkezli ahlaki ve dinselleşmiş söyleme yaslanarak, görmek istemediği her tür içeriği doğrudan mozaikleme ve "bip"lemeye geçiş yaptı.

⁴ Genişleyen "terör" ve "terörist" tanımının uzun kollarının, iktidarın görüşüne eleştiri getiren her tür fikre uzandığını açıkça örnekleyen bir diğer kategori olarak, medya çalışanları ile birlikte kitap boyunca andığımız aydınlar ve sanatçılar yanında tutuklu öğrenciler de özellikle anılmalı. Tutuklu öğrencilerin sayıları 2012 sonu itibarıyla 750'nin üzerindedir (bkz. <http://www.bianet.org/bianet/genclik/139370-771-ogrenci-tutuklu/> erişim: 23.10.2012).

⁵ Bkz. Berksoy, Biriz (2012), "AKP'nin Polis Politikaları", *Birikim*, No: 276. s. 75-88.

2007'de sosyal medya ile tanışan Türkiye, 2008'den itibaren hiç gecikmeden keyfi internet yasaklarıyla tanıştı; on binlerce site kimi zaman yasal bir dayanak dahi açıklanmadan kapatıldı veya içerik sansürüne uğradı. 2010'da *Star*, *Yeni Şafak* ve *Zaman* gibi iktidar yanlısı/"muhafazakâr"/"İslami Medya" kuruluşlarında koparılan⁶ "internetteki tehlikeli içerikler", "elden giden gençlik" ve "kültürel yozlaşma" retoriğinin devamında 2011'de internet filtrelendi.

Ne var ki baskı ve zoru bir yöntem olarak benimseyenler şu denklemi görmekten hoşlanmazlar: Baskının olduğu her yerde mutlaka mücadele de vardır. Biz de yazımızı Türkiye'deki özgür medya mücadelesinin umut verici seyrini aktararak sonlandıralım.

Türkiye toplumu ifade özgürlüğüne yönelik saldırı ve ihlallere karşı hiçbir zaman sessiz kalmadı. Toplumun her zaman mücadele platformları ve inisiyatifleri oluşturmaya gücü ve sorumluluğu oldu, en zor koşullarda dahi hızlı hareket edebildi, güçlü tepkiler örgütleyebildi. Nitekim hapisteki gazeteciler için verilen uzun soluklu mücadele, hem içeride direnci ayakta tuttu hem de uluslararası ölçekte bir örneğe ve cesaret göstergesine dönüştü. 3 Mayıs 2011 tarihindeki Gazetecilere Özgürlük Kongresi'ne katılan uluslararası basın özgürlüğü örgüt temsilcileri, Türkiye'de hapisteki gazeteciler için verilen mücadelenin basın özgürlüğünün geriye gittiği tüm ülkeler için cesaret ve umut aşılacağı olduğunu belirttiler.

Medya kuruluşlarının ve çalışanlarının karşı karşıya kaldığı yapısal, ekonomik ve ağırlıkla siyasi engeller, hem ulusal hem de uluslararası gazetecilik örgütleri tarafından takip edildi. Gazetecilik örgütlerinin mücadele konuları da medyaya yönelik saldırıların niteliksel olarak farklılaşmasına bağlı olarak değişti. Örneğin 2000'lerin başından yaklaşık 2005'e kadar, gerek TGS, TGC, ÇGD gibi

⁶ *Star*, *Yeni Şafak* ve *Zaman* gazetelerinde, gençler chat odalarında seks sohbeti yapıyor, gençlik yozlaşıyor, gey klüpler Türkiye'ye geliyor gibi çerçeve başlıklarla köşe yazıları çıktı.

örgütlerin gerekse EFJ, CPJ gibi uluslararası gazetecilik örgütlerinin öncelikli konularından biri medya sektöründe sendikal örgütlenme ve toplu iş sözleşmesi hakkı mücadelesiydi. Bu, önemini ve güncelliğini hiçbir zaman yitirmedi ama özellikle 2006'dan itibaren siyasi ve toplumsal konjonktür daha acil bir gündemi dayattı.

Daha önce de belirtildiği gibi medya kendi yapısal, siyasi ve ekonomik meseleleriyle uğraşmaktan uzaklaşmak durumunda kaldı. Zira artık medyaya yönelik engellemeler ve yasaklamalar doğrultusunda demokrasinin en temel koşullarından olan ifade özgürlüğü ve medya özgürlüğü büyük tehdit altındaydı. Bu doğrultuda mücadele konu ve hedefleri acilen yeniden tanımlandı. Özellikle 2007'de Hrant Dink'in öldürülmesinin ardından Türkiye'de aydınlar, sanatçılar, akademisyenler ve entelektüeller hızlı ve etkili direniş inisiyatifleri örgütlemeye yöneldiler. Hrant Dink cinayetinin hesabını sormak amacıyla harekete geçen ve "Biz bitti demeden bu dava bitmez" diyen *Hrant'ın Arkadaşları, Irkçılığa ve Milliyetçiliğe Dur De! İnisiyatifi, Düşünceye Özgürlük Girişimi ve Nefret Suçları Yasa Kampanyası Platformu* bu dönemde ortaya çıkan oluşumlardan sadece birkaçı.⁷ Aynı süreçte 2010'da Gazetecilere Özgürlük Platformu (GÖP) ve Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu (TGDP) kuruldu. Gazetecilik örgütleri bağımsız eylem ve etkinlikleri yanında Gazeteciler Platformu (G-9) olarak da bir arada hareket etmeye başladılar. 3 Mart 2011'de Ahmet Şık ile Nedim Şener'in *Oda TV* soruşturması kapsamında tutuklanmasının devamında ANGA (Ahmet ve Nedim'in Gazeteci Arkadaşları) kuruldu; onlar "içerideki gazetecilerin" özgürlük mücadelesine destek veren dışarıdaki gazeteciler oldular, Şık ve Şener'in tahliyesi sonrası adları "Dışarıdaki Gazeteciler"e dönüştü. GÖP Uluslararası Gazeteciler Federasyonu'nun "5 Kasım Gazetecilik İçin Ayağa Kalk!" etkinliğini Taksim'de örgütledi, ANGA da orada yerini aldı.

⁷ Bkz. www.durde.ogr, <http://nefretme.net>, <http://gazetecilereozgurlukplatformu.org/>, <http://tutuklugazeteciler.blogspot.com/>

İktidarın saldırısı her yönden geliyordu, internet de 2007'den itibaren nicel olarak en fazla saldırının, yasaklamanın, engellemenin mecrasına dönüştü. Bu dönemde kurulan *Alternatif Bilişim Derneği* baskılara karşı dikkatli ve atak bir muhalefetin diğer örneği oldu. BTK'nin filtre uygulamasını durdurmak için üniversiteleri bilim ve özgürlük adına karşı tutum almaya çağırdı hatta düzenlemenin iptali için karşı davalar açmak yoluyla da mücadeleye etti. Dolayısıyla sadece son beş yıl içinde kurulan ve harekete geçen hak örgütlerinin sayısını izlemek bile Türkiye toplumunun tüm saldırılara rağmen medya özgürlüğünü kolay teslim etmeyeceğinin açık göstergesi.

Bu tür platformlar ve gazetecilik örgütleri hem fikir ve medya özgürlüğüne, hem de gazetecilere sahip çıkma çağrılarını yükselttiler; TCK'ye, TMK'ye, ÖYM'lere, uzun süren tutukluluklara, kitap ve internet sansürüne karşı mücadele ettiler. Özellikle 2006 ve 2008 yılları arasında en can yakıcı konu TCK 301 oldu; bu ceza maddesinin bütünüyle kalkması doğrultusunda aydın ve sanatçılar "301'e Hayır" imza kampanyasında 4 binin üzerinde imza topladılar. İHD, ESP, Düşünceye Özgürlük Girişimi, *Atılım* gazetesi, *Agos* gazetesi, Dur De Girişimi ve daha birçok demokratik kitle örgütü 301'e karşı eylemler ve basın açıklamaları örgütledi, bu eylemler sıklıkla yasaklarla ve polis müdahalesiyle karşılaştı.

Baskılar tartışmalı da olsa bir sonuç getirdi, TCK 301 Nisan 2008 itibarıyla Adalet Bakanlığı iznine bağlı işletilebilen bir maddeye dönüştü. Gazetecilik örgütleri hem bu tür fikir özgürlüğü için örgütlenen eylemlere doğrudan destek verdiler hem de bunun yanında bizzat kendileri çeşitli tepki ve direnç eylemleri örgütlediler. Kendilerini yerelden ulusala bütün basın saldırılarını yakından kaydetmeye ve ifşa etmeye vakfetteler. Polis saldırısına uğrayan, darp edilen, haber materyallerine ve fotoğraf makinesine veya kamerasına el koyulan gazetecilerin hak arama davalarını teşvik ettiler ve desteklediler.

On yıllık sürecin hızlı değişen siyasi atmosferi Türkiye'de medyanın durumunu bir turnusole dönüştürdü; gittikçe muhafazakârla-

şan ve otoriterleşen iktidar, medyayı kısıkaç altına aldı. Bu dönem boyunca gazetecilik örgütlerinin rehavete kapılma lüksü hiç olmadı; karşımıza sayısız eylem ve mücadele örneği çıktı. Özgür bir medya için verilen mücadelenin güncel haberler ve raporlarla toplumsal bellekteki kaydını tutanlardan biri de *BİA/bianet* idi. *bianet* Başbakan'ın ve diğer devlet görevlilerinin (Başbakan Yardımcısı, Genelkurmay Başkanı, Bakanlar vs.) medyayı hedef alan her açıklamasında özgür medya adına verilen tepkilerin kanalı oldu; tarihe not düştü. TGC, TGS, ÇGD başta olmak üzere örgütler, haberciler, hak savunucuları Doğan Medya Grubu'na yönelik astronomik vergi cezaları gündeme geldiğinde, Ankara Büyükşehir Belediyesi Başkanı Melih Gökçek, M. Ali Birand'a ve Uğur Dündar'a saldırdığında, Antalya'da basılan *Hürriyet Akdeniz* gazetesi "kuvvetli suç şüphesi" gerekçesi ile daha baskıya dahi girmeden toplatıldığında, *Akşam*, *Milliyet*, *Star Televizyonu* ve *Günlük Evrensel* gazetesindeki gazetecilerin akreditasyonları yenilenmediğinde, Genelkurmay andıçlar yayımladığında, 2007'de Devlet Sırrı Yasası Taslağı yoluyla "iktidar sansürünün yeni bir dayanağı" olarak yeni "gizli bilgi" kategorileri aniden yoktan var edildiğinde karşı ses verdi. Medyaya yönelik saldırı ve tehditler o kadar çeşitliydi ki kimi zaman ummadık şekillerde geldi. Örneğin 2008'de 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu ile Kamu İhale Sözleşmeleri Kanununda değişiklik yapıldı. Bu değişiklikte birlikte yerel medya hayat damarlarının kesilmesi tehlikesiyle karşı karşıya kaldığında Türkiye'nin merkez ve yerel illerinden, merkez ve yerel medyasından onlarca protesto sesi yükseldi.

Örneklerle devam edelim. Sabah-ATV grevinde sendikasıylaştırmaya karşı hep birlikte hareket eden gazetecilik örgütleri, örneğin *Evrensel* muhabiri Çağrı Yağar, Aralık 2005'te Ankara Kızılay'da Ezilenlerin Sosyalist Platformu'nun (ESP) düzenlediği eylemi izlerken dövuüdüğünde, *Günlük Evrensel* gazetesi muhabiri Ferhat Uyar'ın fotoğraf makinesine el koyulduğunda, polis *Cumhuriyet* gazetesi muhabiri Gökçe Uygun'un yüzüne ve ağzının içine biber gazı sıktığında ve darp ettiğinde hesap sordular, medya çalı-

şanlarının yalnız olmadığını gösterdiler. 2007 ve 2008 1 Mayıs'ta polis kasten gazetecilere saldırdığında, 2009'da İstanbul'da bir metro açılışında Başbakan miting katılımcılarını medyanın üstüne yürümeye kıskırttığına, DİHA muhabirleri haberini yaptıkları eylemin örgütleyicisi olmaktan tutuklandığında, *Siirt Birlik* gazetesi sahibi Diya Yarayan öldüresiye dövüldüğünde olayı kınamak ve gazetecileri hak mücadelesi vermekte cesaretlendirmek için harekete geçtiler. Kimi zaman *Özgür Gündem*'in ve Kürtçe yayımlanan *Azadiya Welat*'in toplatılmasını protesto için (15 Haziran 2011), kimi zaman tutuklu gazetecilere özgürlük için meydanlardaydılar. Bütün toplumu baskı altına alan bu tür saldırıların "ileri demokrasi" anlayışıyla bağdaşmadığını, ifade ve medya özgürlüğüne vurulan bir darbe olduğunu söylemekten bıkmadılar. Söylemekten bıkmamak ve sokağı boş bırakmamak bir sorumluluğa dönüştü.

Sadece meslek örgütleri değil bazı örneklerde bizzat gazetelerin kendileri protestolarını yükselttiler. *Azadiya Welat*, *Özgür Gündem*, Dicle Haber Ajansı (DİHA), Fırat Dağıtım AŞ, Gün Radyo TV, Aram Yayınevi, *Hêviya Jinê* dergisi çalışanları, KCK operasyonlarında gazetecilerin gözaltına alınmasını protesto etti. 7 Ekim 2011'deki protestolarında ağızlarına siyah bandaj bağladılar. Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu da (TGDP) aynı konuda bir kınama açıklaması yaptı. *Cumhuriyet* gazetesi, Maliye Bakanlığı'nın Doğan Medya Grubuna verdiği yüklü vergi cezasını protesto etmek için, 1 Mart 2009 tarihli gazetenin kapağını ve son iki sayfasını beyaz olarak bastı.

Medya kuruluşları, gazeteciler ve gazetecilik örgütleri yanında İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, MAZLUMDER ve benzeri hak çevreleri de Türkiye'de basın on yılını hem kaygı hem de mücadele ve direnç çağrılılarıyla izledi. Hızlı tepki vermek ve dayanışma bildirmek, arşiv ve bellek oluşturmak, raporlar hazırlamak ve kamuyu bilgilendirmek konusunda dayanışma örgütlerinin hiçbiri duyarlılığı elden bırakmadı. Siyasi baskının boyutları büyüdükçe onlar da sorumluluklarını daha genişlettiler,

uluslararası dayanışma platformlarıyla bağ kurarak güçlendiler.

Gazetecilik örgütleri gazetecilerin yaşadığı adaletsizliğe tanık olduklarını ve onları yalnız bırakmayacaklarını bildirmek üzere, kitlesel ve uzun erimli bir eylem yapma konusunda harekete geçtiler. Gazetecilere Özgürlük Platformu 4 Haziran 2012'de, Çağlayan Adliyesi önünde yapılan ve yaklaşık 28 Haziran 2012'ye kadar süren "Tanıklık Günleri" eylemini örgütledi. Eylem süresince hapisteki bütün gazeteciler teker teker anıldı, onların mücadelesi sahiplenildi, hem mücadelelerine hem Başbakan'ın kasıtlı olarak görmediği gazetecilik mesleğine tanıklık edildi. Şüphesiz tarihsel olarak tanıklık edilen temel unsurlardan biri de yaşanan adaletsizlikti.

Eylemde, Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Başkanı Orhan Erinc, Basın Konseyi Başkanı Orhan Birgit, *Odak* dergisi eski yazışları müdürü Erol Zavar'ın eşi Elif Zavar, Çağdaş Gazeteciler Derneği Başkanı Ahmet Abakay, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Genel Sekreteri Ümit Gürtuna, insan hakları savunucusu Şanar Yurdatapan, eski KESK Genel Başkanı Sami Evren, gazeteci Murat Çelikkan, Nail Güreli, Celal Başlangıç ve daha birçok gazeteci eylemci ve konuşmacı olarak yer aldı. Çağlayan'daki eyleme uluslararası destek de vardı. Uluslararası Dünya Yazarlar Birliği (International PEN) Başkan Yardımcısı Eugene Schoulgin de "Ben burada gördüklerimi yazıyorum ve burada olanları sadece Batı'ya değil, tüm dünyaya duyurmayı umuyorum," dedi. Oradaki herkes içerideki arkadaşlarının gazeteci olduğuna tanıklık ettiler ve hatırlattılar: "Arkadaşlarımız gazeteci ama iddianameniz iddianame değil."

Gazeteciler bu dönemdeki karanlığın içinden cesaretle, bedelleri göğüslemeyi göze alarak geçtiler. Hem içeride hem de dışarıda, mesleklerini doğru ve eleştirel bir perspektifle yerine getirmekten taviz vermediler. Kendilerini ava dönüştüren yargının karşısında mücadele etmeyi, adalet talebiyle inatla ayakta durmayı sürdürdüler. Bu mücadelenin en önemli ve simge ürünlerinden biri olan ve hapisteki gazeteciler tarafından, ilki 24 Temmuz Basın Özgür-

lûğü Günü'nde çıkarılan *Tutuklu Gazete*'nin ikinci sayısı tam da "Çalışan Gazeteciler Günü" olarak anılan 10 Ocak 2012 tarihinde çıktı. Gazetenin üçüncüsü 1 Eylül 2012'de barış için çıktı. *Tutuklu Gazete*'nin üç sayı toplamı gazetecilerin ele geçirilmeye çalışılan özgür fikirlerine tercüman oldu: Mücadele, gazetecilerin özgür ve güvenceli çalıştığı, sansürün olmadığı, barışın dili üzerinde yükselen bir medya içindi. Gazete okurlara *Aydınlık, Birgün, Atılım* ve *Evrinsel*'in ekleri olarak ulaştı.

Türkiye'deki ifade özgürlüğü ve medya özgürlüğü savunucuları yalnız kalmadı. Düşüncenin ve medyanın özgürlüğü önündeki muhafazakâr ve milliyetçi saldırılar karşısında Türkiye'deki gazetecilik ve hak örgütlerinin en büyük destekçisi uluslararası meslek ve hak örgütleri oldu. Özellikle bazı ihlal vakaları yaşamın ihlali sınırını dahi aştı. Bu bağlamda özellikle Hrant Dink cinayeti, Avrupa'daki gazetecilik örgütlerinin halihazırdaki kaygı eşiğini birden bire yükseltti; gözler Türkiye'ye çevrildi. Çok sayıda uluslararası meslek örgütü Hrant Dink Cinayeti davasını yakından izledi. Uluslararası gazetecilik ve hak örgütleri Dink Cinayeti ile de doğrudan bağlantılı olan TCK 301'e protestoları ve maddenin bütünüyle kaldırılması yönündeki talepler, Doğan Medya Grubu'na yönelik iktidar saldırısına yönelik tepkiler, "KCK" ve "Ergenekon" operasyon ve yargılamaları, cezasızlık uygulamaları, özellikle Kürt medyasına yönelik yargılama ve yayın durdurularında Türkiye'de yükselen mücadeleyle dayanışma içinde oldular, duruşmalara da katılmaya çalıştılar.

Uluslararası platforma akseden vakaların yanında yasal yapısal düzenlemeler de basın özgürlüğünü tehdit eden boyutlarıyla ortadaydı. Görünen oydu ki, 5237 sayılı TCK'ye dönük reform ve iyileşme beklentileri Avrupa'nın beklentisinin tam tersi yönde bir sonuç vermişti. Yeni yasanın getirdikleri ve götürdükleri sadece Türkiye için değil Avrupa için de bir soruya dönüştü. WAPC genel sekreteri Chris Conybeare, 1997'de de Türkiye'nin en çok gazeteci tutuklanan ülke olarak bilindiğini, 2004'te konulan hedefler nedeniyle yakın zamana kadar Türkiye için çok iyimser olduğunu

ancak bugün aynı iyimserliğini koruyamadığını açıkladı (3 Mayıs 2011). TGC Başkanı Erinç'e göre ise 2004'teki düzenlemeleri reform olarak görmeyi tercih eden Avrupa Birliği yanıldığını anlamalıydı; zira TCK yaklaşık 29 kısıtlayıcı hükmüyle birlikte yasağın bizzat kaynaklarından biriydi (17 Nisan 2010).

Uluslararası platformlara konu olmuş örnek olaylar üzerinden izlediğimizde de Türkiye'nin son on yılında ortaya çıkan tablonun hayli kara olduğunu söylemek yanlış olmayacak. AKP, ifade ve medya özgürlüğü açısından demokratik vaatlerden yola çıkmış; fakat yol IPI'nın da dile getirdiği gibi hızla milliyetçi muhafazakâr dayatmalara doğru kapanan bir güzergâha girmişti. Nitekim Türkiye'nin medya özgürlüğü konusundaki dramatik düşüşünü, kitabın "Giriş" kısmında da yer verildiği üzere, RSF'nin her sene oluşturduğu dünya basın özgürlüğü sıralaması endeksleri de açıkça ortaya koyuyordu. Söz konusu gerilemeyi ortaya koyan çarpıcı bir diğer veri ise şu: RSF'ye göre 2002'de dünyadaki hapis gazeteci sayısı 110'du. Bundan yaklaşık 10 yıl sonra, 2011 sonunda ise sadece Türkiye'deki hapis gazeteci sayısı 104'e yükseldi. 2011'de dünya genelindeki hapis gazeteci sayısını 179 olarak açıklayan CPJ ise Türkiye'yi artık en çok tutuklu gazeteci bulunan ülkeler arasında İran, Eritre, Çin, Burma ve Vietnam ile birlikte sayıyordu.

RSF ve CPJ, özellikle Dink Cinayeti davasını yakından takip etti. Cinayetin sorumlularının bulunması konusundaki siyasi ihmali ifşa ederek Türkiye'ye sorumluluğunu sürekli hatırlattı. Hrant Dink Cinayeti davasını bu örgütler dışında EFJ, IPI, PEN, HRW ve IFEX gibi kuruluşlar da yakından izledi. Örgütler "Hrant için, Adalet için" talebini hiç bıkmadan yinelediler.

TCK 301'i "basın özgürlüğünün mezarcısı" olarak niteleyen RSF, Türkiye'deki yasal düzenlemelere karşı en sert cümleleri kuran örgütlerden biri oldu. Artık ikna ediciliği kalmamış olan iktidarın TCK'de yapmayı planladığı değişiklikler her şekilde "kozmetik ve yüzeysel" olmaya mahkûmdu. Gazetecilerin baskıcı medya yasaları cephaneliği altında olduğu koşullarda, yani Türkiye koşulla-

rında gazetecilik imkânsızdı.⁸ RSF haklı görülmeli, zira son yıllarda yapılan düzenlemelerden hiçbiri medyaya yönelik saldırılarda nicel veya nitel bir azalma sağlamadı. Aynı doğrultuda Türkiye'den BİA ve *Düşünce Suçu(!?)na Karşı Girişim*'in de üye olduğu yaklaşık 90 örgütten oluşan IFEX'e bağlı yaklaşık 20 kuruluş Türkiye'ye TCK 301'in bütünüyle kaldırılması çağrısında bulundu.⁹ Sadece TCK 301 değil, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin ve Birleşmiş Milletler (BM) Medeni ve Siyasi Hakları Sözleşmesi'nin güvenceye aldığı, ifade özgürlüğüyle ilgili hakların engellenmesi için kullanılacak bütün yasa maddeleri tamamen kaldırılmıyordu.

Türkiye'nin adalet ve demokrasi duygusunu en çok yaralayan konulardan biri olan "cezasızlık" da IFEX'in kaygıyla izlediği ve müdahil olmaya çalıştığı meselelerden biriydi. 23 Kasım Dünya Cezasızlıkla Mücadele Günü'nde IFEX'in en önemli gündemlerinden birini Türkiye'deki gazeteci cinayetlerinin ve saldırılarının cezasız bırakılmış olması oluşturuyordu. CPJ ise Türkiye'de 1992 ve devamında öldürülen gazetecilerin katillerinin cezasız bırakıldığını hatırlatırken, her fırsatta "hapisteki gazetecilerin mesleklerinden dolayı içeride olmadığını" iddia eden hükümete yönelik manidar bir bilgiyi daha paylaşıyordu; bu gazetecilerin tamamı sırf gazeteci olduklarından dolayı öldürülmüştü (25 Haziran 2012). İktidarın söylemi dün de bugün de yalanın ve ideolojik çarpıtmanın ürünüydü.

Hapisteki gazetecilerin çok büyük bir çoğunluğunun Kürt gazetecilerden oluştuğuna yönelik tespitler ve tepkiler uluslararası gazetecilik örgütlerince sıklıkla dile getirildi. Hemen bütün ulusal ve uluslararası gazetecilik örgütlerinin uyarılarının merkezini TMK davaları ve Kürt sorunu etrafındaki medyaya dönük yasaklamalar oluşturdu. Uluslararası platformlar açısından konu özellikle "KCK

⁸ <http://www.bianet.org/bianet/dunya/126376-rsf-bu-baskici-yasalarla-gazetecilik-imkansiz/> erişim: 30.08.2012.

⁹ <http://www.bianet.org/bianet/medya/91903-20den-fazla-ifex-orgutu-301i-kaldirin/> erişim: 30.08.2012.

operasyonları" kapsamında tutuklanan yayıncı ve köşe yazarı Ragıp Zarakolu ve akademisyen Büşra Ersanlı'nın yargılandıkları KCK İstanbul davasının takibi ile somutlaştı. Öncesinde de *Express* dergisi yazarı İrfan Aktan ve dergi sorumlusu Merve Erol'un yargılanmaları da Türkiye'de medya üzerindeki Kürt meselesi ağırlığını örnekleyen simgelerden oldu, uluslararası örgütlerin dikkatini çekti.

Ulusal gazetecilik örgütleri ve baskı grupları ile ortak açıklamalar yapan ve eylemler örgütleyen RSF, CPJ, PEN, IPI, WAN, WAN-IFRA ve daha birçok uluslararası gazetecilik örgütü aynı taleplerde ortaklaştı; "terör konsepti" ile hareket etmek medya özgürlüğünü öldürüyordu. Kimi örgütlere göre TMK derin bir şekilde revize edilmeliydi. Kimileri için ise özgür medyanın en temel bileşenlerinden olan barış dilini tesis edebilmek adına bu yasa bütünüyle kalkmalıydı.

Yazarlara hem TMK'den (Ragıp Zarakolu, Fikret Başkaya, Mehmet Güler, Pınar Selek) hem de TCK'den (Orhan Pamuk, Ahmet Şık, Nedim Şener) açılan davaları yakından takip eden PEN Türkiye, yazarlara yönelik destek kampanyaları, hapisteki gazetecilere kart ve mektup gönderme gibi etkinlikler organize etti. Dünyada tutuklu ve hükümlü 645 yazar ile dayanışma sürdürmeye çalışan kuruluş, Türkiye'den Şener'i ve Şık'ı "onur üyesi" seçti. İki yazara gelen başka destek açıklamalarından ikisini daha analiz. IPI, Nedim Şener'i "Dünya Basın Kahramanları"ndan biri olarak açıkladı. RSF ise Ahmet Şık'ın yayımlanmamış kitap çalışmasını "bomba" olarak gören Başbakan'a bir kitapla tepki verdi; *Kitaptan Bomba Olmaz!: Türkiye'de Yargı ve Medya: Güvensizlik ve Güvenlik Refleksleri Arasında*. RSF'nin yorumuna göre Türkiye'de yaşanan tam anlamıyla bir yargı taciziydi.

Tutuklu gazetecilerin derhal serbest bırakılması için sayısız açıklama ve eylem yapıldı. EFJ, AEJ, WAPC, WEF, IPI, RSF, SEEMO ve AGİT temsilcileri, Gazetecilere Özgürlük Kongresi'nde tutuklu gazetecilerin derhal serbest bırakılmasını talep etti; basın özgür-

lûğü anlamında yasaların demokratik eşiğe çekilmesini talep ettiler.

Doğan Medya Grubu'na yönelik saldırılar ve kurumsal değerini aşan miktarda vergi cezaları Türkiye'de devlet ile medya arasındaki güç savaşının en açık örneğini oluşturdu. Konu Türkiye'den çok uluslararası gazetecilik örgütlerinin tepkisini çekti. IPI'ya göre bu bir politik hesaplaşmaydı, tam olarak "medya üzerinde siyasal baskı ve karşıt seslerin susturulması teşebbüsü" anlamına geliyordu. WAPC ve IPI, medyaya yönelik siyasal saldırıyı protesto ettiler ve Başbakan'ı hem sözlü hem de yasal saldırıları geri çekmesi yönünde uyardılar. Ne var ki Başbakan'ın saldırıları bu defa IPI ve WAPC'yi hedef aldı. Başbakan'ın "sen kim oluyorsun da..." sözleriyle başlayan cevabı saldırgan olması yanında sık yaptığı üzere bir toplumsal muhatabı küçümsemek, değersizleştirmek anlamına geliyordu. Bu sözleri IPI Türkiye Ulusal Komitesi Başkanı Ferai Tınç "basın özgürlüğüne direkt bir darbe" sözleriyle yorumladı (16 Eylül 2008). Türkiye Yazarlar Birliği adına açıklama yapan Zarakolu ise, "Erdoğan saçmalıyor. Uluslararası bir basın kuruluşuna saldırıyor. Basının holdingleşmesinin sonuçları bunlar," dedi. CPJ ve WAN da Doğan Medya Grubu'na yönelik saldırıları yakından izleyen gazetecilik örgütlerinden oldu.

CPJ Birleşmiş Milletler'de açıkladığı raporunda küresel ve bölgesel örgütlerin dünyada basın özgürlüğü ve gazetecileri korumada hâlâ yetersiz olduklarını vurgularken aynı zamanda küresel ölçekte bir güçlenme çağrısı yapıyordu. IPI'nın "Siz köşe yazarları, siz ne kadar az yazarsanız ülke o kadar huzur bulur," diyen Başbakan Erdoğan'a, "Siz AB'ye aday bir ülkenin başbakanısınız" şeklindeki uyarısını¹⁰ Avrupa Komisyonu'ndaki bir konferansta Avrupa Parlamentosu (AP) Başkanı Jerzy Buzek ve Avrupa Komisyonu üyesi Stefan Füle de yaptı. Demokratik bir toplumda olması gereken ölçüleri aşan internet yasaklarına ve gazetecilerin "terörist"

¹⁰ <http://bianet.org/bianet/ ifade-ozgurlugu/118585-ipi-erdogana-hatirlatti-siz-abye- aday-bir-ulkenin-basbakanisiniz/> erişim: 31.08.2012.

olarak nitelenmesine yönelik son gelişmeleri hatırlatan Buzek ve Füle "medyanın yaşadığı sorunların üstesinden gelmek AB'ye girecek bir ülke için zorunludur" vurgusunda bulundu.¹¹ Aynı uyarı 11 Temmuz 2011'de bu kez de Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Hammarberg tarafından yinelenildi. Yukarıda dile getirilen kaygıların tamamını paylaşan Hammerberg önemli bir başka konuyu daha hatırlattı: Türkiye AİHM'nin tespit ettiği ve karara bağladığı davaları içerik ve nitelik açısından dikkate almamakta direniyordu.¹²

Uluslararası platformlarda demokrasi adına konuşan ve güvence veren Başbakan'a kendi sözlerini hatırlatan bir başka gazetecilik kuruluşu ise WAN ve WEF'ti. 1 Haziran 2004'te İstanbul'daki 57. Dünya Gazeteler Birliği Kongresi ve 11. Dünya Editörler Forumu açılışında Başbakan Erdoğan özgürlükler konusuna değinirken "AB sürecinde terslik çıkarsa, Kopenhag Kriterleri'nin adını Ankara Kriterleri koyar ve bunları yolumuza devam etmek suretiyle gerçekleştiririz" şeklinde konuşmuştu. Ne var ki o gün söyledikleri ile daha sonra yaptıkları arasında derin bir uyumsuzluk vardı. İktidarın medyaya dönük saldırıları meşrulaştırma hamleleri ikna etmiyordu. Örneğin söylendiği gibi darbe planları değildi yargılanan, gazetecilerdi. Resmi devlet sırrı ile medya arasındaki bağlantı sorunluymdu. Özgür bir medya adına şunun altı dikkatle çizilmeliydi; "resmi sırrı korumak gazetecinin görevi değil"dir.¹³

Türkiye'deki Cezasızlık meselesini geniş bir kamu ile paylaşan IFEX bir yandan da Adalet Bakanlığı'nın faks numarasını yayımlayarak özgür bir medya ve tutuklu gazetecilerin serbest bırakılması adına mektup ile iletişim kurma ve eylem çağrısında bulundu. IPI da Türkiye Cumhurbaşkanı ve Başbakanı'na mektup yazan

¹¹ <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1048497&CategoryID=81&Rdkref=1> / erişim: 31.08.2012.

¹² <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/131431-ifade-ve-medya-ozgurlugu-kaygi-verici-durumda> / erişim: 31.08.2012.

¹³ <http://bianet.org/bianet/medya/95484-kuresel-tehdit-haberlesmenin-gizlilik> / erişim: 31.08.2012.

uluslararası gazetecilik örgütlerindendi. Türkiye'de "paranoyak ve otoriter uygulamalara bağlı yüksek dereceli ihlallere" rastladıklarını kaydeden IPI, gazetecileri hiçbir gerekçe ve delile dayanmaksızın "silahlı terör örgütü üyesi" olarak tutuklayan Türkiye'ye, "eleştirel medya sağlıklı demokrasilerin köşe taşıdır" hatırlatmasında bulunmaktan yorulmuyordu. İfade özgürlüğü mücadelesinin küresel bir sorumluluk olduğunu vurgulayan IPI'ya göre bir tek ülkede yaşanan ifade ve medya özgürlüğü sorununun, tek tek birçok ülkenin ağır bedeller ödemesine ve küresel ölçekte de olumsuz sonuçlara yol açacağı açıktı. İşte bu yüzden Başbakan Erdoğan'a kart gönderme etkinliği yapan diğer kuruluşlar olan IFJ ve EFJ, hiçbir ülkenin "benim iç sorunum" diyerek insan haklarını ve basın özgürlüğünü ihlal edemeyeceğinin altını sert vurgularla çiziyordu.¹⁴

3 Mayıs 2011 tarihli Gazetecilere Özgürlük Kongresi'nde bir yandan Türkiye'deki düşünce ve medya özgürlüğünün hapis cezaları, güvencesiz çalışma, hasmane tavırlar ve akreditasyon yasağı ile boğulduğu ifşa ediliyor, öte yandan Türkiye'de gazeteciler için verilen mücadelenin cesaret verici olduğu vurgulanıyordu. Baskının ve yasakların adresi olan Türkiye aynı zamanda zorunlu olarak bir mücadelenin de adresi oldu, özgür medya mücadelesini sadece kendisinin değil dünyanın konusu yaptı. İşte bu yüzden, kitap boyunca karamsar bir tablo çizmiş olsak da, mücadele hep aydınlıktır ve kazanımlar hanesi boş görülmemelidir. Gazetecilerin serbest bırakılmalarında mücadelenin önemini biliyoruz, yaşıyoruz.

Özgür Gündem'e yönelik son kapatma kararı bir hafta sonra hızlı ve sorumlu bir mücadele sayesinde geri çekildi.¹⁵ Bizler bu ki-

¹⁴ <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/128732-efj-gazetecilerin-durumundan-kaygiliyiz> / erişim: 31.08.2012.

¹⁵ 1992'de ilk çıktıktan sonra, iki yılda 37 çalışını öldürülen, hakkında toplam 335 gün yayın durdurma cezası verilen, uzun süre kendi adıyla çıkamayan *Özgür Gündem* gazetesi Nisan 2011'de yeniden okuyucusuyla buluştu. Ne var ki bu olumlu gelişme uzun sürmedi; gazeteye Mart 2012 tarihli sayısının 1, 8, 9, 10 ve 11. sayfalarında yer alan haber, yorum ve fotoğraflar nedeniyle, "örgüt propagandası" yapmaktan

tabı düşünce ve ifade özgürlüğü yolunda bedeller ödeyen, kazanımlar elde edilmesinde öncü olan, Türkiye'de ve dünyadaki tüm düşünen ve düşüncesini cesurca ifade edenlere selam vererek sonlandırıyoruz. Ve şöyle diyoruz: Bizim hâlâ umudumuz var.

—

bir ay kapatma cezası verildi. Ceza bu kadarla kalmayacak gazetenin 24 Mart ve 25 Mart'ta (2012) çıkacak tüm sayılarına el koyulacaktı. Kapatma kararının ardından Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS), Uluslararası Basın Enstitüsü Derneği (IPI), Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC), Gazetecilere Özgürlük Platformu (GÖP), Türkiye Gazeteciler Sendikası (TGS), Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD) ve Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu (TGDP) ve Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) kararı eleştirdi ve protesto etti. Nitekim bu yayın durdurma hikâyesi şimdiye kadar duymaya alıştığımız şekilde bitmeyecekti. Zira AİHM'den çıkmış emsal niteliğinde bir karar vardı; hatırlanırsa AİHM *Gündem*, *Yedinci Gün*, *Haftaya Bakış*, *Yaşamda Demokrasi* ve *Gerçek Demokrasi* gazetelerinin 19 çalışanı ile aylık *Yeni Dünya İçin Çağrı* dergisi sahibi ve sorumlu müdürü Aziz Özer'in davalarını birleştirmiş ve devamında Türkiye'ye uyarı niteliğinde bir karar vermişti. "Ürper ve Diğerleri – Türkiye Davası" adıyla anılan 20 Ekim 2009 tarihli bu AİHM kararı, yukarıdaki gazete ve dergilere uygulanan cezanın orantısızlığına ve TMK'nin mevcut haliyle açıkça tescillenmiş sansür olarak işlediğine dikkat çekiyordu. Türkiye bu davanın sonunda yüklü bir tazminat ödemeye mahkûm oldu. Sözün özü, bu davanın emsal olduğuna işaret eden değerlendirme ve tartışmalar sonucunda süreç kazanımla sonuçlandı, *Özgür Gündem*'e bir aylık yayın durdurma yasağının verilmesinden bir hafta sonra yasak geri çekildi; gazete özgür kaldı.

EKLER

Ek 1: Öne Çıkan Kanunlar ve Maddeleri

5237 sayılı TCK

MADDE 125: Madde metninde hakaret suçu tanımlanmıştır. Hakaret fiillerinin cezalandırılmasıyla korunan hukuki değer, kişilerin şeref, haysiyet ve namusu, toplum içindeki itibarı, diğer fertler nezdindeki saygınlığıdır. Bu düzenlemede 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda benimsenen hakaret ve sövme suçu ayrımı kaldırılmıştır.

MADDE 215: Madde metninde suçu veya suçluyu övme suçunun tanımı yapılmıştır. Buna göre suçun oluşması için, failin işlenmiş olan bir suçu veya işlemiş olduğu bir suçtan dolayı bir kişiyi alenen övmesi gerekmektedir. İşlenmiş olan bir suçun failini veya kanuna uymayan kişiliğini, sırf suç işlemesi sebebiyle övme hali de cezalandırılmaktadır. Suç işlemiş olan kişinin övülmesi halinde, aslında bu kişi aracılığıyla işlenmiş olan suç övülmektedir.

MADDE 216: Birinci fıkrada tanımlanan "Halkı kin ve düşmanlığa tahrik" suçu, hukuk devleti olma standardı yüksek olan birçok ülkenin Ceza Kanunlarında yer almaktadır. Hiçbir devlet, vatandaşları arasında, muayyen özelliklere sahip bir kesiminin diğer kesimi aleyhine kin ve düşmanlığa, öç almayı gerektirecek şiddetli nefrete yönlendirilmesine seyirci kalmaz.

MADDE 220: Kanunlarda suç olarak tanımlanan fiillerin işlenmesi amacıyla örgüt kurmak veya yönetmek ile bu amaçla kurulmuş ör-

güte üye olmak, işlenmesi amaçlananlardan ayrı suçlar olarak tanımlanmıştır.

Örgüt kurmak, işlenmesi amaçlanan suçlar açısından sadece bir araç niteliğindedir. Suç işlemek için örgüt kurmak, toplum düzenini tehlikeye sokmaktadır. Ayrıca belirtilmelidir ki, suç örgütü, amaçlanan suçları işlemede bir kolaylık sağlamaktadır. Bu nedenlerle, işlenmesi amaçlan suçlar açısından hazırlık hareketi niteliğinde olan bu fiiller, ayrı suçlar olarak tanımlanmıştır.

MADDE 222: Madde metninde, sayılan "Devrim Kanunları"na aykırı davranış, suç olarak tanımlanmıştır.

MADDE 285: Hukukun genel kurallarından birisi, soruşturmanın gizliliğidir. Soruşturma evresinin içeriği ve sınırları, bu evrenin ne suretle cereyan edeceği, aktörleri ve yetkileri kanunla saptanmıştır. Soruşturma evresi genel olarak ve esas itibarıyla kamuya karşı gizli biçimde cereyan eder.

Soruşturma evresinin gizliliği, bir defa ceza adaletinin doğruluk, dürüstlük, gerçeğe ulaşma ilkelerine uyulması için bir zorunluluktur. Ancak, her şeyden önce suçsuzluk karinesinin sağlam tutulabilmesi yönünden de vazgeçilemez niteliktedir. Aksi takdirde, bizde ve yabancı ülkelerde örneklerine rastlandığı üzere yargısız infazlar sonucu insanlar ıstıraplara sürüklenmekte ve suçsuzluk karinesi böylece lafta kalmaktadır.

MADDE 288: Madde, kesin bir yargı kararı verilmeden önce tanıkların beyanlarını veya bilirkişi mütalaalarını ve hüküm ve kararları etkilemek amacıyla baskıcı ve kötü niyetli yayınlar yapılmasını ve bunların açıklanmasını cezalandırmaktadır. Adalet cihazının yansızlığını sadece iktidarlara karşı koruyucu güvenceler yeterli değildir; kamuoyunda, "kapıları tutanların" etkisinden de adaleti kurtarmak ve sükunetle çalışılmasını sağlamak gereklidir.

Kitle iletişim araçlarıyla yürütülen ve "yargısız infaz" olarak tanımlanan uygulamalar dolayısıyla, bu hükme Tasarı metninde yer verilmiştir.

MADDE 301: Madde metninde, Türk Bayrağını alenen tahkir fiili cezalandırılmaktadır. (...) Ancak, Türk Bayrağının yanı sıra, Anayasa-

da belirlenen beyaz ay yıldızlı al bayrak özelliklerini taşıyan ve Türkiye Cumhuriyeti Devletinin egemenlik alameti olarak kullanılan her türlü işaretin de bu suçun konusunu oluşturacağı kabul edilmiştir.

MADDE 314: Madde metninde halkı Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine karşı silahlı isyana tahrik, suç olarak tanımlanmaktadır. Silahlı isyan, Devlet otoritesini yok etmek amacını ifade eder.

Suçun oluşması bakımından önemli olan husus, halkı "silahlı olarak" maddi bir fiile kışkırtmaktır. Suçun oluşması için, isyana tahrik fiili yeterlidir; isyanın gerçekleşmesi şart değildir. Zira maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde, yapılan kışkırtma sonucu isyanın gerçekleşmesi halinde buna katılanlara ve isyanı idare edenlere verilmesi gerekli cezalar ayrıca gösterilmiştir.

MADDE 329: (1) Devletin güvenliği veya iç veya dış siyasal yararları bakımından niteliği itibariyle gizli kalması gereken bilgileri açıklayan kimseye beş yıldan on yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Fiil, savaş zamanında işlenmiş veya Devletin savaş hazırlıklarını veya savaş etkinliğini veya askeri hareketlerini tehlikeye koymuşsa, faile on yıldan on beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(3) Fiil, failin taksiri sonucu meydana gelmiş ise birinci fıkrada yazılı olan halde, faile altı aydan iki yıla, ikinci fıkrada yazılı hallerden birinin varlığı halinde ise üç yıldan sekiz yıla kadar hapis cezası verilir.

5187 sayılı Basın Kanunu

MADDE 19: Hazırlık soruşturmasının başlamasından takipsizlik kararı verilmesine veya kamu davasının açılmasına kadar geçen süre içerisinde, Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme işlemlerinin ve soruşturma ile ilgili diğer belgelerin içeriğini yayımlayan kimse, iki milyar liradan elli milyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Bu ceza, bölgesel süreli yayınlarda on milyar liradan, yaygın süreli yayınlarda yirmi milyar liradan az olamaz.

Görülmekte olan bir dava kesin kararla sonuçlanıncaya kadar, bu dava ile ilgili hâkim veya mahkeme işlemleri hakkında mütalaa ya-

yımlayan kişiler hakkında da birinci fıkrada yer alan cezalar uygulanır.

MADDE 25: Soruşturma için sübut vasıtası olarak her türlü basılmış eserin en fazla üç adedine Cumhuriyet savcısı, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kolluk el koyabilir.

Soruşturma veya kovuşturmanın başlatılmış olması şartıyla 25.7.1951 tarihli ve 5816 sayılı Atatürk Aleyhine İşlenen Suçlar Hakkında Kanunda, Anayasanın 174. maddesinde yer alan inkılap kanunlarında, 765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun 146. maddesinin ikinci fıkrasında, 153. maddesinin birinci ve dördüncü fıkralarında, 155. maddesinde, 311. maddesinin birinci ve ikinci fıkralarında, 312. maddesinin ikinci ve dördüncü fıkralarında, 312/a maddesinde ve 12.4.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'nun 7. maddesinin ikinci ve beşinci fıkralarında öngörülen suçlarla ilgili olarak basılmış eserlerin tamamına hâkim kararıyla el konulabilir.

Hangi dilde olursa olsun Türkiye dışında basılan süreli veya süresiz yayın ve gazetelerin ikinci fıkrada belirtilen suçları içerdiklerine dair kuvvetli delil bulunması halinde, bunların Türkiye'de dağıtılması veya satışa sunulması, Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine sulh ceza hâkiminin kararı ile yasaklanabilir. Gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet Başsavcılığının kararı yeterlidir. Bu karar en geç yirmi dört saat içinde hâkimin onayına sunulur. Kırk sekiz saat içinde hâkim tarafından onaylanmaması halinde Cumhuriyet Başsavcılığının kararı hükümsüz kalır.

Yukarıdaki fıkra uyarınca yasaklanmış yayın veya gazeteleri bilerek dağıtanlar veya satışa sunanlar bu yayınlar yoluyla işlenen suçlardan eser sahibi gibi sorumludurlar.

3713 sayılı TMK

MADDE 6: İsim ve kimlik belirterek veya belirtmeyerek kime yönelik olduğunun anlaşılmasını sağlayacak surette kişilere karşı terör örgütleri tarafından suç işleneceğini veya terörle mücadelede görev almış kamu görevlilerinin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar veya bu yolla kişileri hedef gösterenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Terör örgütlerinin bildiri veya açıklamalarını basanlara veya yayınlayanlara bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verilir.

Bu Kanununun 14. maddesine aykırı olarak muhbirlerin hüviyetlerini açıklayanlar veya yayınlayanlar bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(Değişik fıkra: 29/06/2006 - 5532 S.K 5.Mad) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen fiillerin basın ve yayın yoluyla işlenmesi halinde, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (İptal ibare: Anayasa Mah.nin 18/06/2009 tarihli ve E. 2006/121, K. 2009/90 sayılı Kararı ile.) yayın sorumluları hakkında da bin günden on bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beş bin gündür.

(Ek fıkra: 29/06/2006 - 5532 S.K 5.Mad) Terör örgütünün faaliyeti çerçevesinde suç işlemeye alenen teşvik, işlenmiş olan suçları ve suçlularını övme veya terör örgütünün propagandasını içeren süreli yayınlar hâkim kararı ile; gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de Cumhuriyet savcısının emriyle tedbir olarak on beş günden bir aya kadar durdurulabilir. Cumhuriyet savcısı, bu kararını en geç yirmi dört saat içinde hâkime bildirir. Hâkim kırk sekiz saat içinde onaylamazsa, durdurma kararı hükümsüz sayılır.

MADDE 7 - (Değişik madde: 29/06/2006 - 5532 S.K 6.Mad)

Cebir ve şiddet kullanılarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemleriyle, 1. maddede belirtilen amaçlara yönelik olarak suç işlemek üzere, terör örgütü kuranlar, yönetenler ile bu örgüte üye olanlar Türk Ceza Kanunu'nun 314. maddesi hükümlerine göre cezalandırılır. Örgütün faaliyetini düzenleyenler de örgütün yöneticisi olarak cezalandırılır.

Terör örgütünün propagandasını yapan kişi, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçun basın ve yayın yolu ile işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Ayrıca, basın ve yayın organlarının suçun işlenişine iştirak etmemiş olan (İptal ibare: Anayasa Mahkemesi'nin 18/06/2009 tarihli ve E. 2006/121, K. 2009/90 sayılı Kararı ile) yayın sorumluları hakkında da bin günden on bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur. Ancak, yayın sorumluları hakkında, bu cezanın üst sınırı beş bin gündür.

Aşağıdaki fiil ve davranışlar da bu fıkra hükümlerine göre cezalandırılır:

a) Terör örgütünün propagandasına dönüştürülen toplantı ve gösteri yürüyüşlerinde, kimliklerin gizlenmesi amacıyla yüzün tamamen veya kısmen kapatılması.

b) Terör örgütünün üyesi veya destekçisi olduğunu belli edecek şekilde, örgüte ait amblem ve işaretlerin taşınması, slogan atılması veya ses cihazları ile yayın yapılması ya da terör örgütüne ait amblem ve işaretlerin üzerinde bulunduğu üniformanın giyilmesi.

İkinci fıkrada belirtilen suçların; dernek, vakıf, siyasi parti, işçi ve meslek kuruluşlarına veya bunların yan kuruluşlarına ait bina, lokal, büro veya eklentilerinde veya öğretim kurumlarında veya öğrenci yurtlarında veya bunların eklentilerinde işlenmesi halinde bu fıkradaki cezanın iki katı hükmolunur.

Ek 2: BİA Medya Gözlem Raporlarına Göre Yargılanan Medya*

2001	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
GAZETELER									
Ulusal:	Ulusal:	Ulusal:	Ulusal:	Ulusal:	Ulusal:	Ulusal:	Ulusal:	Ulusal:	Ulusal:
-	-	• Milli Gazete	• Hürriyet	• Hürriyet	• Yeniden	• Taraf (6)	• Taraf (8)	• Taraf (11)	• Radikal (6)
Yerel:	Yerel:	• Yeniden	• Agos	• Milliyet	• Özgür	• Yeni Asya	• Yeni Asya (3)	• Yeni Asya	• Akşam
• Kuzeydoğu Anadolu	• Demokratik İskenderun	• Gündem	• Cumhuriyet	• Gündem (3)	• Gündem (3)	• Ülkede Özg.	• Gündem	• Gündem	• Birgün (2)
• Çorum Dost Haber	• Milas Önder	• Yeni Asya International	• Ülkede	• Evrensel	• Ülkede	• Gündem (3)	• Yeniden	• Yeniden	• Günlük
• Merzifon'un Sesi	• Nizip	• Vatan	• Özgür	• Agos	• Özgür	• Gündem (3)	• Özgür	• Özgür	• Taraf (5)
• Demokrat İlk Haber	• Oluşum	• Alinteri	• Gündem	• Birgün	• Gündem (3)	• Gündem	• Gündem (3)	• Gündem (1)	• Sabah
• İskenderun	• Sabah	• Radikal	• Milliyet	• Ülkede	• Akit	• Gündem (3)	• Radikal (2)	• Radikal (2)	• Hürriyet
• Hatay	• Zaman	• Zaman	• Turkish Daily News	• Özgür	• Sabah (6)	• Gündem (3)	• Akşam	• Akşam	• Zaman
• Samandağ	• Edremit	• Atılım	• Yeni Asya	• Cumhuriyet	• Birgün (4)	• Radikal (4)	• Posta	• Evrensel	• Vakıf
• Mersin Çınar	• Körfez Star	• Milliyet	• Gündem	• Radikal	• Hürriyet	• Akşam	• Evrensel	• Birgün (3)	• Atılım
• Gaziantep Güncel	• Siirt	• Gündem	• Milli Gazete	• Milli Gazete	• Milli Gazete	• Posta	• Birgün (3)	• Hürriyet (3)	• Milliyet
	• Mücadele	• Evrensel	• Milli Gazete	• Star	• Milli Gazete	• Evrensel (4)	• Hürriyet	• Cumhuriyet	• Vatan
	• Mersin Çınar	• Yeni Asya	• Atılım	• Sabah	• Cumhuriyet (4)	• Birgün (3)	• Zaman	• Zaman	• Cumhuriyet
				• Ortadoğu		• Hürriyet	• Zaman	• Star (2)	• Evrensel

* Bu tabloda 2003 senesi yer almamaktadır. BİA Raporlarından sağlanan bu isimler tam ve nihai liste olarak düşünülmemelidir. Kurumlar listesinin seneye göre dağılımını takip etmede fikir verici olması ve yorum sağlayabilmesi işleviyle değerlendirilmelidir. 2007'den itibaren bazı gazetelerin yanında parantez içinde rakamlar görülmektedir; bunlar gazeteye ilgili sene içinde kaç tane dava açıldığını göstermektedir.

2001	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
<ul style="list-style-type: none"> • Biga Doğuş • Edirne Gürses • Rize Fırına Gazetesi • Demokrat Baykan 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuzeydoğu Anadolu • Batman Ekspres • Fırat'ta Yaşam • Datça Haber 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel: • Munzur Haber • Muğla Güney Ege • Datça Haber • Özgür Siirt • Demokrat İskenderun • Gaziantep Zafer • Fabrika • Dersim • Selam • Nizip Oluşum • Marmaris Değişim • Sakarya • Kuzeydoğu Anadolu • Güney Muş Haber • Mersin Çınar • Batman Doğuş • Yeşil Göle 	<ul style="list-style-type: none"> • Yerel: • Demokrat İskenderun • Yeni Dünya İçin Çağrı • Munzur Haber • Muş Haber • Demokrat 49 • Güney Ege • Siirt'te Mücadele • Gaziantep Haber • Milas Önder • Gaziantep • Zafar • Evrensel Posta • Nizip Oluşum • Özgür Siirt • Yeşil Bayburt • Çağdaş Kars Haber 	<ul style="list-style-type: none"> • Vakit • Yeni Asya • Yerel: • Güney Ege • Muş Haber 49 • Demokrat İskenderun • Batman Express • Şarköy'ün Sesi • Çanakkale Çağdaş Demokrat • Yeni Dünya İçin Çağrı • Munzur Haber • Evrensel • Posta • Nizip Oluşum • Özgür Siirt • Yeşil Bayburt • Çağdaş Tuzla • Tunceli Emek 	<ul style="list-style-type: none"> • Gündem • Radikal (6) • Vakit • Günlük Evrensel (2) • Yeni Asya (2) • Yerel: • Sabah Malatya • Sabah • Sabah Gaziantep • Çoban Ateşi • Söz • Muş Haber 49 • Siirt Mücadele • Şarköy'ün Sesi • İzmir Haber Ekspres • Kuzeydoğu Anadolu • Güney Muş Haber • Mersin Çınar • Batman Doğuş • Yeşil Göle 	<ul style="list-style-type: none"> • Cumhuriyet (8) • Zaman • Milliyet • Star • Evrensel (2) • Yeni Asya (2) • Sabah • Atılım • Yeni Çağ • Kıbrıs Daily • Yerel: • Sabah Malatya • Sabah Gaziantep • Çoban Ateşi • Söz • Muş Haber 49 • Siirt Mücadele • Şarköy'ün Sesi • İzmir Haber Ekspres • Kuzeydoğu Anadolu • Güney Muş Haber • Mersin Çınar • Batman Doğuş • Yeşil Göle 	<ul style="list-style-type: none"> • Milliyet (2) • Star • Vakit (2) • Agos • Sabah • Atılım (2) • Azadiya Welat (2) • Atılım • Yeni Çağ • Kıbrıs Daily • Yerel: • Çoban Ateşi (2) • Demokrat İskenderun • Özgür Kocaeli • Emirdağ • Alternatif • Alternatif • Kuzeydoğu Anadolu • Şarköy'ün Sesi • Kilis Kent • Milas Önder • Söz • Yıldız 	<ul style="list-style-type: none"> • Vakit (3) • Agos (2) • Sabah (5) • Atılım (2) • Habertürk • Yeni Asır • Fotomaç • Referans • Türkiye Yorum • Akit • Gözcü • Yeni Binyıl • Alinteri • Azadiya Welat (6) • Yerel: • Çoban Ateşi (2) • Demokrat İskenderun • Şarköy'ün Sesi • Alternatif • Alternatif • Kuzeydoğu Anadolu • Şarköy'ün Sesi • Yülsekova Haber • Genger Fırat (2) 	<ul style="list-style-type: none"> • Azadiya Welat (5) • Yerel: • Batman (3) • Batman Postası (3) • Yeni Forum • Ülkede Yorum • Genger Fırat • Vira Karadeniz • Güneydoğu Express • Devrek Bölge Haber • Dayanışma • Devrimci Demokrasi • Renge Heviya Jine • İşçi Köylü • Yeni Yorum • Bizim Kocaeli

2001	2002	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
			<ul style="list-style-type: none"> Anayurt Gazetesi 		<ul style="list-style-type: none"> Özgür Kocaeli Tunceli Emek Güney Ege Dersim'de İklim Bingöl Ab-ı Hayat Körfez 	<ul style="list-style-type: none"> Siirt Mücadele Şarköy'ün Sesi Birecik'in Sesi Yüksekova Haber Devrek Bölge Haber Yedinci Gün Çoban Ateşi Yeşil Bayburt Toplumsal Demokrasi Görüş Son Söz Yeni Malatya Hâkimiyet Hamile Gerçek Yenigün Het Haber Batman Postası Batman Barış Batman Petrol Batman Vizyon Çağdaş Tuzla 	<ul style="list-style-type: none"> Süreç Muş Haber 49 Milas Önder Batman Postası Batman Barış Batman Petrol Batman Vizyon Batman Çağdaş Malatya Yeni Gün Emirdağ Özgür Görüş Günlük 	<ul style="list-style-type: none"> Gerger Fırat (2) Muş Haber 49 Milas Önder Batman Postası Batman Barış Batman Petrol Batman Simav'ın Sesi Günlük Devrimci Demokrasi G.Antep Hâkimiyet Güne Uğur Özgür Politika Açılım Gerçek Gündem Gerçek Güne Bakış Yeni Özgür Politika Değişim 	<ul style="list-style-type: none"> Antakya Özgür Halk Demokratik Modemite Halkın Günlüğü Kırşehir Postası

Ek 3: Ekim 2012'ye Hapiste Giren Gazeteciler

BIA Medya Gözlem ve İfade Özgürlüğü Temmuz-Ağustos-Eylül 2012 raporuna göre hapis gazetecilerin durumu aşağıdadır.

72 gazeteci ve 35 dağıtımçı Temmuz ayına cezaevinde girdi. Bütün gazeteciler Terörle Mücadele Kanunu (TMK) ve Türk Ceza Kanunu (TCK) kapsamında "örgüt" bağlantılı olarak hapiste bulunuyor.

Sadece Aram Yayınları imtiyaz sahibi ve *Hawar* gazetesi sorumlusu Bedri Adanır doğrudan yazdığı haberler ve yazıları nedeniyle açılan davalardan suçlanıyor ve yargılanıyor.

72 gazeteciden de 50'si "Kürdistan Topluluklar Birliği-Türkiye" (KCK), "PKK" ve "DYG"; altısı "Ergenekon"; dördü "Marksist Leninist Komünist Partisi" (MLKP); üçü "Devrimci Karargâh"; ikisi OdaTV, biri "Direniş Hareketi", üç gazeteci "Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi" (DHKP-C), biri ise "İBDA-C" davalarından hapiste. Bir gazetecinin ise örgütü bilinmiyor.

72 gazeteciden 19'u hükümlü, 49'unun yargılanması sürüyor. Dördü ise 30 Eylül tarihi itibarıyla henüz iddianameleri açıklanmadığı için, ne tür iddialarla tutulduklarını net olarak bilmeden ilk duruşma gününü bekliyor.

Dicle Haber Ajansı'ndan (DiHA) 21 gazeteci hapiste; ikisi hükümlü, ikisi eski çalışan 18'i yargılanıyor, biri iddianame bekliyor. *Azadiya Welat* gazetesinden dokuz gazeteci hapiste; yedisi hükümlü, iki gazetecinin yargılanması sürüyor. *Özgür Gündem*'den dokuz ga-

zeteci hapiste; üçü eski çalışan altısı yargılanıyor. *Özgür Halk* dergisinden üç gazeteci hapiste. İki hükümlü biri yargılanıyor. *Demokratik Modernite* dergisinden üç gazeteci yargılanıyor.

Ergenekon / Yargılananlar: Hikmet Çiçek (Ulusal Kanal Genel Yayın Yönetmeni), Mehmet Deniz Yıldırım (*Aydınlık* dergisi Genel Yayın Yönetmeni), Mehmet Haberal (Kanal B imtiyaz sahibi), Mustafa Balbay (*Cumhuriyet* gazetesi köşe yazarı / CHP milletvekili), Tuncay Özkan (Kanal Biz TV sahibi), Turan Özlü (Ulusal Kanal genel yayın yönetmeni)

OdaTV / Yargılananlar: Soner Yalçın (*OdaTV* imtiyaz sahibi), Prof. Dr. Yalçın Küçük (*OdaTV* yazarı)

Devrimci Karargâh / Hükümlüler: Mehmet Yeşiltepe (*Devrimci Hareket* yazarı - 8 yıl 9 ay)

Devrimci Karargâh / Yargılananlar: Hakan Soytemiz (*Red / Enternasyonal* yazarı), Mehmet Güneş (*Türkiye Gerçeği* dergisi yazarı)

KCK - PKK - DYG / Hükümlüler: Abdülcabbar Karabeğ (*Azadiya Welat* Mersin temsilcisi, 7 yıl 1 ay), Ali Konar (*Azadiya Welat* Elazığ temsilcisi, 7 yıl 6 ay), Faysal Tunç (DİHA Şırnak muhabiri, 12 yıl, 6 ay), Ferhat Çiftçi (*Azadiya Welat* Antep temsilcisi, 22 yıl 8 ay), Hamit Dilbahar (*Azadiya Welat* yazarı), Kenan Karavil (Radyo Dünya Yönetmeni, 6 yıl 3 ay), Murat İlhan (*Azadiya Welat* Diyarbakır muhabiri, 6 yıl, 3 ay), Nuri Yeşil (*Azadiya Welat* Tunceli temsilcisi, 1 yıl 7 ay), Ömer Faruk Çalışkan (*Özgür Halk* dergisi yazı işleri müdürü, 6 yıl, 3 ay), Sevcan Atak (*Özgür Halk* dergisi editörü, 7 yıl 6 ay), Seyithan Akyüz (*Azadiya Welat* Adana temsilcisi, 10 yıl, 6 ay), Şahabettin Demir (DİHA Van muhabiri, 4 yıl).

KCK - PKK - DYG / Yargılananlar: Abdullah Çetin (DİHA Siirt muhabiri), Ahmet Akyol (DİHA Adana muhabiri), Ahmet Birsin (*Gün TV* genel müdürü), Ayşe Oyman (*Özgür Gündem* editörü), Cengiz Kapmaz (*Özgür Gündem* yazarı), Çağdaş Kaplan (DİHA muhabiri), Dilek Demirel (*Özgür Gündem* eski editörü), Ertuğ Bozkurt (Fırat Dağıtım çalışanı, muhabir), Fatma Koçak (DİHA yazı işleri müdürü), Gülşen Aslan (DİHA muhabiri), Hasan Özgüneş (*Azadiya Welat* yazarı), Hüseyin Deniz (*Evrensel* muhabiri), İsmail Yıldız (DİHA eski çalışanı, *Dersim* gazetesi yazı işleri müdürü), Kenan Kırkaya (DİHA

Ankara temsilcisi), Mazlum Özdemir (DİHA Diyarbakır muhabiri), Mehmet Emin Yıldırım (*Azadiya Welat* genel yayın yönetmeni), Nahide Ermiş (*Demokratik Modernite* yayın kurulu üyesi), Nevin Erdemir (*Özgür Gündem* Editörü), Nilgün Yıldız (DİHA Mardin muhabiri), Nurettin Fırat (*Özgür Gündem* yazarı), Oktay Candemir (DİHA eski muhabiri), Ömer Çelik (DİHA muhabiri), Ömer Çiftçi (*Demokratik Modernite* imtiyaz sahibi), Ramazan Pekgöz (DİHA Diyarbakır editörü), Sadık Topaloğlu (DİHA muhabiri), Sebahattin Sürmeli (*Özgür Halk* dergisi editörü), Selahattin Aslan (*Demokratik Modernite* editörü), Semiha Alankuş (DİHA Diyarbakır editörü), Sibel Güler (*Özgür Gündem* eski editörü), Sinan Aygül (DİHA Bitlis muhabiri), Tayyip Temel (*Azadiya Welat* eski genel yayın yönetmeni), Turabi Kişin (*Özgür Gündem* eski editörü), Yüksel Genç (*Özgür Gündem* yazarı), Zeynep Kuray (*Birgün* muhabiri), Ziya Çiçekçi (*Özgür Gündem* imtiyaz sahibi, yazı işleri müdürü), Zuhul Tekiner (DİHA imtiyaz sahibi)

KCK - PKK - DYG / İddianamesi açıklanmayanlar: Özlem Ağuş (DİHA muhabiri), Sultan Şaman (*Heviya Jine* editörü).

DHKP-C / Hükümlü: Mustafa Gök (*Emek ve Adalet* dergisi Ankara temsilcisi).

DHKP-C / İddianamesi açıklanmayanlar: Bahar Kurt (*Tavır* dergisi sahibi), Musa Kurt (*Yürüyüş* dergisi muhabiri).

MLKP / Hükümlüler: Erdal Süsem (*Eylül Hapishane* dergisi editörü - ömür boyu hapis) ve Hatice Duman (*Atılım* dergisi sahibi ve yazı işleri müdürü - ömür boyu hapis).

MLKP / Yargılananlar: Bayram Namaz (*Atılım* dergisi yazarı), Füsun Erdoğan (*Özgür Radyo* genel yayın koordinatörü).

Odak dergisi yazı işleri müdürü Erol Zavar "Direniş Hareketi" davasından müebbet hapse mahkûm. Mezitli FM genel yayın yönetmeni Mikdat Algül örgüt bağlantısından yargılanıyor. Ama örgüt adı geçmiyor. *Akıncı Yol* dergisi genel yayın yönetmeni Şükrü Sak İB-DA-C davasından hükümlü.

Dağıtımçılar-Çalışanlar

35 dağıtımçı ve çalışan 30 Eylül'de cezaevindeydi. KCK-PKK-DYG davalarından tutuklu dağıtımçı ve çalışanların onu hükümlü, 16'sı yargılanıyor, dördü iddianame bekliyor, dördünün ise hukuki bilgilerine ulaşılamıyor. İddianamesi açıklanmayan bir dağıtımıcının hangi gerekçeyle cezaevinde olduğu bilinmiyor.

KCK-PKK-DYG / Hükümlüler: Ali Bilen (*Özgür Halk* dağıtımıcısı - 8 yıl, 8 ay), Ali Çat (Fırat Dağıtım - *Azadiya Welat* Mersin dağıtımıcısı - 7 yıl 1 ay), Cengiz Doğan (Fırat Dağıtım - *Azadiya Welat* Nusaybin çalışanı - 3 yıl 7 ay), Dilşah Ercan (*Azadiya Welat* Mersin dağıtımıcısı - 8 yıl 9 ay), Dindare Temirhan (*Özgür Halk* dergisi Mardin çalışanı - 2 yıl 6 ay), İhsan Sinmiş (*Azadiya Welat* dağıtımıcısı - 6 yıl, 3 ay), Mikail Çağrıncı (*Azadiya Welat* Adana dağıtımıcısı, müebbet), Selim Kahraman (*Azadiya Welat* Adana dağıtımıcısı - 14 yıl, 3 ay), Sibel Mustafaoğlu (Fırat Dağıtım Antep çalışanı - 21 yıl, 6 ay), Vey-si Arancak (Fırat Dağıtım İstanbul çalışanı- 9 yıl, 8 ay 15 gün).

KCK-PKK-DYG / Yargılananlar: Ali Ertuğrul (*Azadiya Welat* Şırnak dağıtımıcısı), Çiğdem Aslan (Fırat Dağıtım muhasebecisi), Davut Uçar (*Özgür Gündem* satış ve pazarlama sorumlusu), Hakan İraz (*Günlük* dağıtımıcısı), Haydar Tekin (Fırat Dağıtım eski çalışanı), İrfan Bilgiç (Fırat Dağıtım eski çalışanı), Nazdar Ecevit (*Azadiya Welat* Şırnak dağıtımıcısı), Pervin Yerlikaya (DİHA İstanbul çalışanı), Ramazan Dinç (*Özgür Halk Diyarbakır* çalışanı), Saffet Orman (*Demokratik Modernite* Van çalışanı), Salman Akpınar (Fırat Dağıtım çalışanı), Savaş Aslan (*Azadiya Welat* Adana dağıtımıcısı), Serdar Ay (Fırat Dağıtım Diyarbakır dağıtımıcısı), Şeyhmus Fidan (Fırat Dağıtım İstanbul çalışanı), Ufuk Demir (Fırat Dağıtım Iğdır eski çalışanı), Zahide Parim (Fırat Dağıtım Iğdır eski çalışanı).

KCK-PKK-DYG / İddianamesi açıklanmayanlar: Mahmut Tural (*Azadiya Welat* çalışanı), Mikail Barut (*Fırat Dağıtım* eski çalışanı), Şafak Çelen (*Azadiya Welat* çalışanı), Şahin Baydağı (*Azadiya Welat* Kızıltepe eski dağıtımıcısı).

İddianamesi açıklanmayan *Azadiya Welat* Batman dağıtımıcısı Nurretin Kaya'nın hangi gerekçeyle tutuklandığı bilinmiyor.

Yazarlar

Emek aylı

2002-2006 yılları arasında Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'de araştırma görevlisi olarak çalıştı. Meslek yaşamına 2006'dan itibaren Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde devam etti. Halen aynı Fakültede İletişim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi. Doktorasını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı'nda "Kamusallık, Mahremiyet ve Medya: 'Kadın Tartışma Programları' Üzerine Etnografik Bir İnceleme" konulu tez çalışması ile 2009 yılında tamamladı. Edebiyat ve gündelik hayat, medya etnografisi, aile içi şiddet, kamusal alan, beden politikaları, medya ve muhafazakârlaşma gibi konularda yayımlanmış yazıları bulunuyor.

Erol Önderoğlu

1969 yılında İstanbul Pendik'te doğdu; Erzincan Refahiye'ye kayıtlıdır. 1993'te İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı bölümünü bitirdi. Gazeteciliğe 1996'da, dünyada basın özgürlüğü mücadelesi veren Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) örgütünün muhabiri olarak başladı. Aynı zamanda, 1999-2011 döneminde Bağımsız İletişim Ağı (BİA) Projesi'nde Hukuki Destek Birimi'nde koordinatör, *bianet*'te ifade özgürlüğü editörü ve yayın yönetmeni olarak çalıştı. Halen RSF'nin Türkiye muhabiri olarak görev yapıyor.

Fikret İlkiz

1950 doğumlu, evli ve iki çocuk sahibi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur ve halen İstanbul Barosuna kayıtlı avukat olarak çalışmalarını sürdürüyor. 1982-2004 yıllarında *Cumhuriyet* gazetesi avukatı ve hukuk danışmanı olarak çalıştı. 1997-2002 arasında ise *Cumhuriyet* gazetesi sorumlu yazarlığı müdürlüğü görevini yürüttü. Ayrıca *İstanbul Barosu Dergi* yayın kurulu üyesi (1992-2003), İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezi (SEM) kurucu ve yürütme kurulu üyesi, SEM "AİHS ve Bireysel Başvuru" Bölüm Başkanlığı (1996-2002), Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Araştırma Uygulama Merkezi Yürütme Kurulu üyesi (2002-2005), Basın Konseyi hukuk danışmanlığı ve Genel Sekreter Vekilliği (1992-1996) görevlerinde bulundu. Halen İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi, Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi, Bilgi Üniversitesi Hukuk ve İletişim Fakültesi öğretim üyesi olarak ders vermektedir. Aylık olarak yayımlanan *Güncel Hukuk Dergisi*'nin genel yayın koordinatörüdür. Basın Konseyi ile Dayanışma Vakfı ile İnsan Hakları Kurumu Vakfı kurucu üyesi ve Umut Vakfı Yönetim Kurulu üyesidir. Türkiye Gazeteciler Cemiyeti ve IPS İletişim Vakfı/BIA hukuk danışmanı olan İlkiz, Cemiyet'in onursal üyesi olup Türkiye Gazeteciler Cemiyeti 1998 Basın Özgürlüğü Ödülü sahibidir. 2009-2011 yıllarında Genel Sekreterlik görevini yürüttüğü Türk Ceza Hukuku Derneği'nin Başkanı olarak çalışmalarını sürdürüyor.

Parçalanmış Adalet/Türkiye'de Özel Ceza Yargısı adlı kitapta (İletişim Yayınları, 2011) "Terörle Mücadele Kanunu ve Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Üzerine" inceleme yazısı ile *İfade Özgürlüğü İlkeler ve Türkiye* (İletişim Yayınları, 2007) adlı kitapta "İfade Özgürlüğü ve Yeni Basın Yasası" başlıklı yazısı yayımlandı.

Gülsüm Depeli

Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde öğretim üyesi. Doktorasını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Radyo Televizyon Sinema Anabilim Dalı'nda, "Almanyalı Türklerde Evlilik Törenlerinin Dönüşümü: Kültürel Bellek, Aidiyet ve Kimlik" başlıklı tez ile tamamladı, konu ile ilgili çeşitli akademik dergilerde makaleler yayımladı. Göç çalışmalarının yanında, diğer akademik ilgi alanları: Kültürlerarası İletişim, İletişim Etnografisi, Medya Çalışmaları ve Görsel Kültür Çalışmaları.

Kaynakça

Kitap ve Makaleler:

Adaklı, Gülseren (2006), *Türkiye'de Medya Endüstrisi Neoliberalizm Çağında Mülkiyet ve Kontrol İlişkileri*, Ankara: Ütopya Yayınevi.

Akdeniz, Yaman ve Altıparmak, Kerem (2011), "İnternet Filtresi Zorunlu Değil ama Zorunlu", *bianet*, <http://www.bianet.org/biamag/ifade-ozgurlugu/131976-internet-filtresi-zorunlu-degil-ama-zorunlu>

Akdeniz, Yaman ve Altıparmak, Kerem (2008), *İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır*, http://www.cyber-rights.org/reports/internet_yasak_siyah.pdf

Altıparmak, Kerem, "Kutsal Değerler Üzerine Tezler v. İfade Özgürlüğü: Toplu Bir Cevap", Kolektif (2007), *İfade Özgürlüğü: İlkeler ve Türkiye*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Arendt, Hannah (2011), *Totalitarizmin Kaynakları/Emperyalizm*, Çeviren: Bahadır Sina Şener, İstanbul: İletişim Yayınları.

Arsan, Esra (2011), "Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Gözüyle Sansür ve Otosansür", <http://bianet.org/bianet/bianet/132036-sansur-ve-otosansur-yok-diyen-yok>.

Baykan, Metin (2011), *Avrupa İnsan Hakları Kararlarında Basın Özgürlüğü*, Ankara: Adalet Yayınevi.

Becker, Lee ve Vlad, Tudor, "The Conceptualisation of Country-Level Measures of Media Freedom", Price, Monroe E. vd. (2011), *Measures of Press Freedom and Media Contributions to Development*, New York: Peter Lang Publishing.

Berksoy, Biriz, "AKP'nin Polis Politikaları", *Birikim Dergisi*, Nisan 2012, No: 276. s. 75-88.

Çınar, Menderes, "AKP'nin Ustalık Döneminde Siyaset", *Birikim Dergisi*, Nisan 2012, No: 276. s. 21-29.

Ekşi, Oktay, "Basın Bağlamında İfade Özgürlüğü" (2003), <http://www.tchd.org.tr/MenuContent.aspx?id=128>

Erdoğan, Mustafa (2007), *İfade Özgürlüğü ve Sınırları. İfade Özgürlüğü: İlkeler ve Türkiye*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Gencel Bek, Mine, "Research Note: Tabloidization of News Media: An Analysis of Television News in Turkey" (2004), *European Journal of Communication*, 19 (3), s. 371.

Hammarberg, Thomas (2011), "Türkiye'de İfade Özgürlüğü ve Medya Özgürlüğü", *Avrupa Konseyi İnsan Hakları Komiseri Thomas Hammarberg'in 27-29 Nisan 2011 Tarihleri Arasında Türkiye'yi Ziyaretini Müteakiben Hazırladığı Rapor*, CommDH(2011)25, http://www.abgs.gov.tr/files/pub/ilerleme_2010.pdf .

Herman, Edward S. ve Chomsky, Noam (2006), *Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası*, Çeviren: Ender Abadoğlu, İstanbul: Aram Yayıncılık.

Keane, John, "*Democracy in the Age of Google, Facebook and WikiLeaks*", (2011), <http://johnkeane.net/55/news/democracy-in-the-age-of-google-facebook-and-wikileaks>

Keane, John (1999), *Medya ve Demokrasi*, İstanbul: Ayrıntı.

Kejanlıoğlu, Beybin, "Yayıncılıkta Düzenleyici Kurullar ve RTÜK", *Medya Politikaları*, Kejanlıoğlu, Beybin vd., (2001), Ankara: İmge.

Kurban, Dilek & Sözeri, Ceren (2012), *İktidarın Çarkında Medya: Türkiye'de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller*, TESEV Yayınları.

Marx, Karl (2012), *Basın Özgürlüğü Üzerine*, Çeviren: Kurtul Gülenç ve Önder Kulak, Ankara: Dipnot Yayınları.

Mavioğlu, Ertuğrul (2012), *Cenderedeki Medya Tencedeki Gazeteci*, İstanbul: İthaki.

Mill, Stuart (2008), *Özgürlük Üzerine*, Çeviren: Tuncay Türk, İstanbul: Oda Yayınları.

Mutlu, Erol, "Ne Olacak Bu Kamu Yayıncılarını Hali?", Kejanlıoğlu, Beybin vd. (2001), *Medya Politikaları*, Ankara: İmge.

Öndül, Hüsni (2012), *Türkiye'de İfade Özgürlüğü: Mevzuat ve Yargı Gözlem Raporu*, İHOP Yayınları.

Sümer, Burcu ve Adaklı, Gülseren (2011), "Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi'nin Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkındaki Kanun Tasarısı Taslağı Değerlendirme Raporu", http://ilef.ankara.edu.tr/gorsel/dosya/1275562046RTUK_TASLAGI__ILEF_GORUSU_2010.pdf

Şahin, Kemal (2009), *İnsan Hakları ve Özgürlük Boyutuyla İfade Özgürlüğü*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Uygun, Oktay, "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Türk Hukukunda İfade Özgürlüğünün Sınırlanması", Koçak, Turgut vd. (2009), *Türkiye'de İfade Özgürlüğü*, İstanbul: BGST Yayınları.

Verhan, Keith (2008), "Rethinking Freedom Of The Press After 9/11", *Tulane Law Review*, Vol. 82.

Web siteleri:

<http://en.rsf.org/>

<http://cpj.org/>

<http://www.amnesty.org.tr/ai/>

<http://www.osce.org/>

<http://www.hrw.org/>

<http://www.ifj.org/en>

<http://europe.ifj.org/en/pages/about-the-efj>

http://www.freemedia.at/home.html?no_cache=1

<http://www.freedomhouse.org/>

<http://www.echr.coe.int>

http://www.wapconline.org/lang_eng/

<http://www.wan-ifra.org/>

<http://www.ifex.org/>

<http://engelliweb.com>

<http://www.tchd.org.tr/>

<http://www.tgc.org.tr>

<http://www.antenna-tr.org/>

<http://gazetecilereozgurlukplatformu.org>

<http://www.alternatifbilisim.org/wiki>

<http://www.ihop.org.tr>

<http://www.trt.net.tr/>
<http://www.gercekgundem.com/>
<http://t24.com.tr>
<http://www.ntvmsnbc.com/>
<http://www.sabah.com.tr/>
<http://taraf.com.tr>
<http://bianet.org/>
<http://www.radikal.com.tr/>
<http://www.milliyet.com.tr>
<http://hurriyet.com.tr/>
<http://yenisafak.com.tr/>
<http://www.haberturk.com/>
<http://www.chveneburi.net/tr/>
<http://rtük.gov.tr>
<http://www.belgenet.com/>

Raporlar:

BİA 2012 Medya Gözlem ve İfade Özgürlüğü Raporu (Temmuz-Ağustos-Eylül), <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/141390-bia-medya-gozlem-ve-ifade-ozgurlugu-raporu-tam-metin>

BİA 2012 Medya Gözlem ve İfade Özgürlüğü Raporu (Nisan-Mayıs-Haziran), <http://www.bianet.org/bianet/bia-medya-gozlem/139883-bia-medya-gozlem-ve-ifade-ozgurlugu-raporu—tam-metin>

BİA 2012 Medya Gözlem ve İfade Özgürlüğü Raporu (Ocak-Şubat-Mart), <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/138004-hapis-100-gazeteciyle-3-mayis-kutlu-olsun>

BİA 2011 Medya Gözlem Raporu, <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/135818-bia-medya-gozlem-2011-tam-metin>

BİA 2010 Medya Gözlem Raporu, <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/119085-bia-medya-gozlem-raporlari>

BİA 2009 Medya Gözlem Raporu, http://www.bianet.org/files/doc_files/000/000/106/original/biarapor_2009.html

BİA 2008 Medya Gözlem Raporu, <http://www.bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/113149-2008-bia-medya-gozlem-raporu—tam-metin>

BİA Yıllık Medya Gözlem Raporu-2007, <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/104186-bia-yillik-medya-gozlem-raporu-2007>

BİA 2006 Medya Gözlem Raporu, <http://www.bianet.org/bianet/medya/92067-2006-bia-medya-gozlem-raporu—tam-metin>

BİA 2005 Medya Gözlem Raporu,
<http://eski.bianet.org/2006/02/03/74166.htm>

BİA 2004 Medya Gözlem Raporu,
<http://eski.bianet.org/2005/01/14/52566.htm>

BİA 2002 Hukuk Raporu, <http://eski.bianet.org/2003/05/07/18709.htm>

BİA Yerel ve Bölgesel Medya 2001 Raporu,
<http://eski.bianet.org/diger/hukuk7203.htm>

"2011 IPI Report/Media and Money: Worldwide Economic Upheaval Changes The Shape of News", <http://www.freemedia.at>

"Avrupa Komisyonu Türkiye 2011 yılı İlerleme Raporu",
http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/AdaylikSureci/İlerlemeRaporlari/2011_ilerleme_raporu_tr.pdf

Kısaltmalar

- AA: Anadolu Ajansı
AB: Avrupa Birliği
AEJ: Avrupa Gazeteciler Birliği
AGİT: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AHT: Ajans Haber Türk
AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AK: Avrupa Konseyi
AKM: Atatürk Kültür Merkezi
AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi
AKPM: Avrupa Komisyonu Parlamenterler Meclisi
ANAP: Anavatan Partisi
ANGA: Ahmet ve Nedim'in Gazeteci Arkadaşları
ANKA: Ankara Haber Ajansı
ATGB: Avrupa Türk Gazeteciler Birliği
AÜ: Ankara Üniversitesi
BAV: Bilim Araştırma Vakfı
BDP: Barış ve Demokrasi Partisi
BEKSAV: Bilim Eğitim Estetik Kültür Sanat Araştırmaları Vakfı
BİA: Bağımsız İletişim Ağı
BTK: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CHA: Cihan Haber Ajansı
CHP: Cumhuriyet Halk Partisi
CMK: Ceza Muhakemesi Kanunu
CPJ: Uluslararası Gazetecileri Koruma Komitesi
ÇGD: Çağdaş Gazeteciler Derneği
DEHAP: Demokratik Halk Partisi

- DGM: Devlet Güvenlik Mahkemeleri
 DHA: Doğan Haber Ajansı
 DHKP-C: Devrimci Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
 DİHA: Dicle Haber Ajansı
 DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
 DMD: Diploması Muhabirleri Derneği
 DTK: Demokratik Toplum Kongresi
 DTP: Demokratik Toplum Partisi
 DurDe: Irkçılığa ve Milliyetçiliğe Dur De Girişimi
 DYG: Demokratik Yurtsever Gençlik
 EFJ: Avrupa Gazeteciler Federasyonu
 EMD: Ekonomi Muhabirleri Derneği
 EMEP: Emek Partisi
 ESP: Ezilenlerin Sosyalist Platformu
 FMD: Foto Muhabirleri Derneği
 GAP: Gaziantep (GAP) Gazetesi
 GBT: Genel Bilgi Tarama
 GGC: Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti
 GÖP: Gazetecilere Özgürlük Platformu
 Haber-Sen: Basın Yayın İletişim ve Posta Emekçileri Sendikası
 HEDA-DER: Halk Eğitim Dayanışma ve Araştırma Derneği
 HRW: İnsan Hakları İzleme Örgütü
 HSYK: Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
 IFEX: Uluslararası İfade Özgürlüğü Alışverişi
 INETD: İnternet Teknolojileri Derneği
 IPI: Uluslararası Basın Enstitüsü
 İFJ: Uluslararası Gazeteciler Federasyonu
 İHA: İhlas Haber Ajansı
 İHD: İnsan Hakları Derneği
 İHOP: İnsan Hakları Ortak Platformu
 JİTEM: Jandarma İstihbarat ve Terörle Mücadele
 KAFFED: Kafkas Dernekleri Federasyonu
 Kaos GL: Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği
 KAV: Katılımcı Avukat Grubu
 KCK: Kürdistan Topluluklar Birliği
 KESK: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu

KKTC: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
Kongra-Gel: Halk Kongresi
KPK: Türkiye-Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu
Küresel BAK: Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu
LGBT: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve Transseksüel
Limiter-İş: Tersane Gemi Yapım-Onarım İşçileri Sendikası
LKD: Linux Kullanıcıları Derneği
MAZLUM-DER: İnsan Hakları ve Mazlumlarla Dayanışma Derneği
MEB: Milli Eğitim Bakanlığı
MEDİZ: Medya İzleme Grubu
MGK: Milli Güvenlik Kurulu
MHP: Milliyetçi Hareket Partisi
MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı
MKP: Maoist Komünist Parti
MLKP: Marksist Leninist Komünist Parti
MOPAK: Kâğıt-Karton Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi
MSHS: Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi
ODTÜ MD: ODTÜ Mezunları Derneği
OHAL: Olağanüstü Hal
OSCE: Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
OYAK: Ordu Yardımlaşma Kurumu
ÖYM: Özel Yetkili Mahkemeler
PEN: Uluslararası Yazarlar Birliği
PHKD: Profesyonel Haber Kameramanları Derneği
PKK: Kürdistan İşçi Partisi
PMD: Parlamento Muhabirleri Derneği
PPF: Pakistan Basın Vakfı
RSF: Sınır Tanımayan Gazeteciler
RTGD: Radyo Televizyon Gazetecileri Derneği
RTÜK: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
SEEMO: Güneydoğu Avrupa Medya Örgütü
SPK: Sermaye Piyasası Kurulu
STK: Sivil Toplum Kuruluşu
TAYAD: Tutuklu Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği
TBD: Türkiye Bilişim Derneği
TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

- TBV: Türkiye Bilişim Vakfı
TCK: Türk Ceza Kanunu
Tekstil-Sen: Tekstil, Dokuma, Örme, Boyama, Trikotaj
ve Giysi İşçileri Sendikası
TGC: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
TGDP: Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu
TGS: Türkiye Gazeteciler Sendikası
THKP-C: Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
TİB: Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı
TİEV: Tüm İnternet Evleri Derneği
TİHV: Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TİT: Türk İntikam Tugayı
TKD: Türk Kütüphanecileri Derneği
TKP/ML: Türkiye Komünist Partisi/Marksist Leninist
TKP: Türkiye Komünist Partisi
TMK: Terörle Mücadele Kanunu
TMY: Terörle Mücadele Yasası
TRT: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TSK: Türk Silahlı Kuvvetleri
TSYD: Türkiye Spor Yazarları Derneği
TurkMIA: Tıp Bilişimi Derneği
TÜBİDER: Türkiye Bilişim Sektörü Derneği
TVYD: Televizyon Yayıncıları Derneği
TYB: Türkiye Yayıncılar Birliği
TYS: Türkiye Yazarlar Sendikası
UHDV: Uluslararası Hrant Dink Vakfı
ÜNAK: Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği
UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
WAN: Dünya Gazeteler Birliği
WAN-İFRA: Dünya Gazeteler ve Haber Yayıncıları Birliği
WAPC: Dünya Basın Konseyleri Birliği
WEF: Dünya Editörler Forumu
YSK: Yüksek Seçim Kurulu
YTL: Yeni Türk Lirası

Dizin

- 000Kitap: Dokunan Yanar*, 284
23 *Şubat* gazetesi (Adıyaman), 216
3. Yargı Paketi, 101, 194, 216, 226,
277, 285 287
68'ler Vakfı, 263
78'ler Vakfı, 263
8sutun.com, 175
Abdi İpekçi, 21, 298
Abdullah Çetin, 364
Abdullah Gül (Cumhurbaşkanı), 125,
160, 301
Abdullah Karakuş, 197, 312
Abdullah Öcalan, 134, 187, 232,
254, 256, 258, 283, 284, 320, 321
Abdülcabbar Karabeğ, 364
Açık Radyo, 362
Adalet gazetesi, 190
Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), 11,
34, 35, 39-41, 47, 48, 106-7, 122-
3, 127-9, 135, 142, 182, 193, 195,
198, 200, 225-6, 241, 243, 246,
250, 252, 265, 274, 278-9, 311-2,
329, 332, 334, 342
Adalet Yayınevi, 184
Adaletin Düşmanı, 320
Adana Akdeniz TV, 122
Adana Express, 241
Adem Yavuz Arslan, 105
Adnan Oktar, 175, 176, 177
Adriano Franchini, 115
Ağrı Sahipsiz Değildir - Ağrı Kürt
Ulusal Başkaldırısı, 282
Agos gazetesi, 96, 100, 105, 110,
115, 117, 137, 245-6, 254, 272,
295, 312-3, 337
Ahmet Abakay, 340
Ahmet Aksoy, 214
Ahmet Akyol, 364
Ahmet Altan, 192, 243, 251, 266,
271, 298, 314
Ahmet Birsin, 364
Ahmet Ergin, 317
Ahmet İskender, 117
Ahmet Kahraman, 282
Ahmet Kaya, 151
Ahmet Necdet Sezer
(Cumhurbaşkanı), 148, 162
Ahmet Önal, 231
Ahmet Şık, 94, 95, 128, 220, 221,
279, 286, 299, 301, 324, 336, 344
Ahmet Taner Kışlalı, 239, 300
Ahmet Turhan, 124
Ahmet Türk, 142, 285, 304
Ahmet ve Nedim'in Gazeteci

- Arkadaşları (ANGA), 301, 302, 336
- Ajans Habertürk (AHT), 125
- Akif Akkuş, 124
- Akif Beki, 312
- Akın Birdal, 141, 319
- Akıncı Yol* dergisi, 365
- Akıntıya Karşı Yazılar*, 280
- Akşam*, 135, 197, 255, 261, 272, 338, 355
- aktifhaber.com, 138
- Aktifkulis, 274
- Albayrak Grubu, 44
- Alexander Cherkasov, 298
- Ali Akel, 44
- Ali Aydın, 280
- Ali Bayraktar, 266
- Ali Bilen, 366
- Ali Çat, 366
- Ali Dağdeviren, 191
- Ali Dağlar, 279, 283
- Ali Deniz Uslu, 310
- Ali Ekber Ertürk, 197
- Ali Ertuğrul, 366
- Ali Fuat Yılmaz, 268
- Ali Kırca, 244
- Ali Konar, 364
- Ali Öz, 113, 117
- Ali Suat Ertoşun, 187, 274
- Alinterimiz* gazetesi, 207, 217
- Allah'ın Kızları*, 169, 283
- Alper Faruk Güngör, 121
- Alper Görmüş, 189, 298
- Alper Turgut, 307, 309
- Alperen Ocakları, 139
- Alternatif Bilişim Derneği, 306, 337
- Alternatif* gazetesi, 258, 270
- alternatifbilisim.org, 306
- Amberin Zaman, 192, 314
- Amira Hass, 298
- Ammar İşaretleri*, 283
- Anadolu Ajansı (AA), 125, 131, 133-5, 206-7, 220, 245, 256, 362
- Analiz* gazetesi, 190
- anarsist.org, 176
- Anavatan Partisi (ANAP), 121, 136
- Anayurt* gazetesi, 357
- Angora Yayınevi, 283
- Anılarla Abdullah Öcalan – Güneşin Sofrasında*, 283
- Ankara Gazeteciler Cemiyeti, 340
- Ankara Haber Ajansı (ANKA), 125, 133, 137, 138
- Ankara Radyo İmaj, 151
- antenna-tr.org, 138, 295
- antoloji.com, 176
- Aram Yayınları, 212, 231, 277, 363
- Araratın Sesi*, 237
- Arat Dink, 247, 254
- Arif Bayram Taş, 131
- Arif Şirin, 269
- Arkadaş Yayınevi, 280, 359
- Arnold Toynbee, 280
- ART TV, 243
- Asım Demir, 254
- ASR (Adıyaman), 136
- Assubayken Er Olmak*, 282
- Aşk Heykeli*, 192
- Aşkın Ayrancıoğlu, 236
- Ataol Behramoğlu, 243
- Atatürk, Mustafa Kemal, 42, 64, 120, 140, 148, 164, 175, 177, 181, 199, 213, 217, 221, 227, 229, 231, 281-2, 293, 352
- Ataullah Hamidi, 136
- Atılım*, 190, 207, 208, 213-4, 217-9, 260, 263, 270, 277, 286, 337, 341, 355, 357
- Atilla Konukoğlu, 242
- Avrupa Birliği (AB), 19, 31, 38, 41, 42, 56-58, 69, 71, 72, 88, 99, 100, 147, 149, 155, 157, 162, 226-7, 241, 248, 254, 291-2, 301, 303-4, 308, 342, 345-6

- Avrupa Gazeteciler Birliği (AEJ), 31, 297, 344
- Avrupa Gazeteciler Federasyonu (EFJ), 21, 31, 292-3, 301, 336, 342, 344, 347
- Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), 21, 178, 344
- Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, 95
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), 7, 10, 23, 31, 35-37, 58, 66, 73, 79, 88-91, 94-96, 98, 99, 101, 118-9, 150, 181, 184, 191, 242, 250, 254, 282, 291, 298, 308, 310, 312, 314-26, 346, 348
- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), 16, 32, 34-37, 40, 57, 72-74, 77, 79, 89, 101, 162, 181, 184, 250, 315, 320, 322, 387, 390
- Avrupa Komisyonu, 20, 31, 37, 38, 78, 99, 128, 345
- Avrupa Konseyi (AK), 74, 75, 77, 79, 89, 92, 94, 95, 97, 99, 100, 118, 128, 131, 146, 178, 296, 302, 315, 318, 325, 346
- Avrupa Parlamentosu, 78, 89, 94, 99
- Avrupa Toplulukları Komisyonu, 58
- Aydın Çine Uğur* gazetesi, 124
- Aydın Engin, 247, 254
- Aydın Karahasan, 160
- Aydın Orak, 193
- Aydın Söke Gerçek*, 312
- Aydınlık* dergisi, 205, 218, 241, 361
- Aydınlık* gazetesi,
- Ayhan Durgun, 189
- Aynalı Pazar*, 237
- Aynur Doğan, 140, 157
- Ayrıntı* gazetesi, 190
- Aysel Tuğluk, 142, 285, 304
- Ayşe Oyman, 361
- Azadiya Welat* gazetesi, 91, 194, 212, 258, 259, 261, 285
- Aziz Özer, 246, 250, 348
- Baba ve Piç*, 281
- Bağımsız İletişim Ağı (BİA), 7, 9, 10, 13, 18, 19, 22-24, 42, 106, 120, 130-1, 134, 148, 151, 177-9, 186, 201, 205-6, 213, 216-7, 220, 225, 228-9, 232-3, 235, 237-8, 244, 250, 252-3, 255-6, 262-3, 267-8, 270, 272-3, 276, 278, 280, 299, 316, 330, 338, 343, 355, 360
- Baha Okar, 286
- Bahadır Han Solak, 192
- Bahadır Özkan, 117
- Bahar Kurt, 286, 362
- Bahriye Üçok, 249, 300
- Banu Güven, 44
- Baran Tursun, 248, 330
- Barbaros Hayreddin Geliyor*, 193
- Barış Açıkel, 215
- Barış Terkoğlu, 286
- Bartın* gazetesi, 123
- Basın Konseyi, 196, 197, 304
- Basın Yayın, İletişim ve Posta Emekçileri Sendikası (Haber-Sen), 292, 293
- Basın-Sen, 292
- Baskın Oran, 141, 192, 257, 281, 285, 313
- Başak Purut, 275
- Batman Doğuş*, 234
- Batman Ekspres*, 123, 234, 250, 356
- Batman GAP* gazetesi, 124
- Batman İleri* gazetesi, 136
- Batman Petrol* gazetesi, 357
- Bawer Çakır, 198
- Bayrak* gazetesi, 190
- Bayram Namaz, 209, 362
- Bedri Adanır, 212, 299, 360
- Behdin Tunç, 286
- Bekir Coşkun, 126, 243
- Belediye İhale Dalavereleri*, 284
- Belge Yayınları, 218, 231

- Ben Mila, 169, 282
Berivan, 193
 Berna Aktaş, 237
 Beşir Atalay, 292
Beyazgazete, 274
 Beybin Kejanlıoğlu, 368
 bianet.org, 2, 32, 48, 109, 120, 138,
 140-1, 151, 156, 184, 189, 219-
 20, 226, 228, 237, 252, 263, 269-
 70, 278, 284, 293, 296, 306, 315,
 322, 334, 343, 345-7
 Biga Doğuş, 356
 Bilgehan Bayramoğlu, 312
 Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
 (BTK), 145, 173-4, 179, 182-5,
 306, 337
 Bilim Araştırma Vakfı (BAV), 176
 Bilim Eğitim Estetik Kültür Sanat
 Araştırmaları Vakfı (BEKSAV), 208,
 217
Bilim ve Gelecek, 219
Bingöl Abı-Hayat gazetesi, 253
Bir Dinazorun Anıları, 193
Bir Ermeni Var: Hrant Dink
Operasyonu'nun Şifreleri, 105
Birecik'in Sesi, 262, 357
 Birgül Özbarış, 249
Birgün gazetesi, 187, 190, 196, 210,
 219, 242, 256, 259, 271, 325
 Birleşmiş Milletler (BM), 15, 32, 36,
 302, 343, 345
 Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve
 Kültür Örgütü (UNESCO), 141,
 161
 Birol Topaloğlu, 157
Bizim Kocaeli gazetesi, 356
 BOR FM, 207
Boston Globe, 254
Bugün gazetesi, 105, 129
 Burak Bekdil, 59, 245
Burası Çanakkale, 237
 Burcu Sümer, 162
 Bülent Arınç, 124, 163, 170
 Bülent Ersoy, 155
 Bülent Köksal, 117
 Bülent Orakoğlu, 138
 Bülent Toplu, 159
 Büşra Ersanlı, 286, 302, 344
Büyük Adam, Küçük Aşk, 62
 Can Gürsoy, 265
 Can TV, 157
 Canan Arıtman, 271
 Celalettin Cerrah, 112, 117, 307
 Cemal Doğan, 158
 Cemal Dolaşmaz, 124
 Cemil Çiçek, 227
 Cemil Tokpınar, 239
 Cengiz Çandar, 128
 Cengiz Doğan, 363
 Cengiz Kapmaz, 284, 302, 361
 Cengiz Karakaşoğlu, 157
 Cevdet Bağca, 300
 Cevher İlhan, 215, 244
 Ceyhan Mumcu, 138
 Chiviyazıları Yayınları, 321
 Chris Conybeare, 341
 Chuck Palahniuk, 169, 283
 Cihan Gün, 287
 Cihan Haber Ajansı (CHA), 131, 135,
 206, 207, 359
 Cihan Hayırsевener, 5, 105, 120, 268
 Cihat Ablay, 286
 Ciner Grubu, 44
 CNBC-E, 152
 Coşkun İçci, 117
 Coşkun Kırandi, 256
 Coşkun Musluk, 220, 221
Cuma dergisi, 358
 Cumhuri Kılıçcıoğlu, 235
Cumhuriyet gazetesi, 132, 133, 136,
 137, 199, 215, 240, 249, 271,
 278, 301, 307, 310, 338, 339
 Cumhuriyet Halk Partisi (CHP), 35,

- 171, 172, 185, 212, 215, 230,
265, 266, 271, 292, 293, 302,
303, 315, 348
- Cüneyt Arcayürek, 243, 271
- Cüneyt Ertuş, 220
- Cüppeli Adalet*, 283
- Çağan Irmak, 263
- Çağdaş Gazeteciler Derneği (ÇGD),
86, 124, 197, 198, 297, 335, 338,
340, 348
- Çağdaş Kaplan, 361
- Çağdaş Kars Haber* gazetesi, 123, 136
- Çağdaş Tuzla* gazetesi, 189, 312
- Çağdaş Ulus, 207, 219, 286
- Çağrı Yağar, 338
- Çanakkale Olay*, 138
- Çayan Birben, 330
- Çetin Doğan, 189
- Çetin Özek, 86
- Çiğdem Aslan, 363
- Çiğdem Mater, 5, 23, 24, 110
- Çınar* gazetesi, 206, 207, 235
- Çoban Ateşi* gazetesi, 189, 231
- Çorum Haber*, 187
- Çorum Hâkimiyet*, 187
- Çorum Kanal 19, 197
- Çukurova Grubu, 44
- Çukurova Merhaba* gazetesi, 122
- Dağın Mecnunu*, 280
- dailymotion.com, 176
- Danışma Meclisi, 54, 55
- Danıştay, 38, 62, 85, 86, 137, 185,
197, 255, 306
- Das Magazin*, 284
- Datça Haber*, 6, 214, 216, 217, 218,
238, 307, 356
- Davut Dursun, 163
- Davut Uçar, 363
- Dayanışma*, 214
- Değişim ve Gerçek*, 272
- Dem TV, 192
- Dema Nu* gazetesi, 207, 245
- Demet Bilge Ergün, 133
- Demokrasi* gazetesi, 188
- Demokrat Baykan* gazetesi, 356
- Demokrat İskenderun*, 254, 272, 357
- Demokratik Açılım*, 190
- Demokratik Haklar Derneği, 109
- Demokratik Halk Partisi (DEHAP),
134, 295
- Demokratik Modernite*, 191, 207,
219, 357
- Demokratik Toplum Kongresi (DTK),
304
- Demokratik Toplum Partisi (DTP),
123, 134, 135, 149, 160, 191,
259, 267, 285
- Demokratik Yurtsever Gençlik
(DYG), 273, 360, 361
- Denge Mezopotamya radyosu, 261
- Deniz Gezmiş, 232, 263, 284
- Dersim* dergisi, 356
- Dersim'de İklim*, 256, 357
- Destek Yayınevi, 283
- Devlet Denetleme Kurulu (DDK),
115, 118
- Devrek Bölge Haber* gazetesi, 262
- Devrimci Demokrasi* gazetesi, 109,
259
- Devrimci Halk Kurtuluş Partisi
(DHKP-C), 218, 219, 273, 286,
287, 360, 362
- Devrimci Hareket, 190, 218, 361
- Devrimci İşçi Sendikaları
Konfederasyonu (DİSK), 207, 310
- Devrimci Karargâh, 107, 200, 211,
221, 260, 272, 273, 287, 319,
332, 360, 361
- Diaspora Kürtleri*, 280
- Dicle Anter, 297
- Dicle Haber Ajansı (DİHA), 108, 130-
2, 198, 206-8, 212, 217-21, 245,

- 253, 256-9, 261, 273, 274, 286,
333, 339, 359-63
- Dilek Demirel, 361
- Dilek Keskin, 286
- Dilimiz Varlığımız Dilimiz
Kimliğimizdir*, 283
- Dilşah Ercan, 363
- Dindare Temirhan, 363
- Dink Cinayeti ve İstihbarat Yalanları*,
282
- Diplomasi Muhabirleri Derneği
(DMD), 297
- Direnış Hareketi, 219, 360, 362
- Diya Yarayan, 122, 310, 339
- Diyarbakır Gün TV, 150, 157, 158
- Diyarbakır Kulp Haber* gazetesi, 122
- Diyarbakır Kürd-Der, 254
- diyarbakirsoz.com, 138
- Doğan Can Baran, 286
- Doğan Haber Ajansı (DHA), 108,
130, 131, 134, 135, 206, 207,
214, 256, 257, 307, 359
- Doğan Kitap, 283
- Doğan Medya Grubu, 92, 136, 338,
339, 341, 345
- Doğuş Grubu, 44
- Dora Sakayan, 281, 295
- Dost Haber*, 187
- Dönüşü Olmayan Yol*, 282
- Durmuş Tuna, 312
- Dursun Ali Karaduman, 113, 114
- Dünya Basın Konseyleri Birliği
(WAPC), 21, 127, 341, 344, 345
- Dünya Editörler Forumu (WEF), 344,
346
- Dünya Gazeteler Birliği, 346
- Düşünce Suçu(!?)na Karşı Girişim,
20, 295, 343
- Düşünceye Özgürlük*, 294
- Ece Temelkuran, 44
- Edip Daniel Savcı, 115
- Edirne Gürses* gazetesi, 356
- Edremit Körfez Star*, 355
- Edward S. Herman, 44, 281
- Egemen Bağış, 304
- Ekmek ve Adalet* dergisi, 210
- Ekonomi Muhabirleri Derneği (EMD),
297
- Ekrem Dumanlı, 129
- Ekşi Sözlük*, 6, 138, 176, 180, 274,
275
- Elif Çamyar, 324
- Elif Şafak, 281
- Elif Zavar, 340
- Elipsis, 139
- Elma*, 170
- Emek Çaylı, 386
- Emek Partisi (EMEP), 263
- Emek ve Adalet*, 219, 362
- Emekçi Kadınlar Derneği, 208
- Emin Bal, 130, 257, 307
- Emin Çölaşan, 243
- Emin Koç, 292
- Emine Şenlikoğlu, 249
- Emirdağ* gazetesi, 214
- Emma Sinclair-Webb, 301
- Emrullah Özbey, 122, 311
- Emrullah Uslu, 269
- Engin Çeber, 199
- Engin Dinç, 117
- Engin Yetik, 250
- Enis Batur, 170
- Enis Mazhar Tayman, 254
- Enternasyonal* dergisi, 219
- Erbil Tuşalp, 35, 242, 322, 325
- Ercan Atay, 206
- Ercan Demir, 117
- Ercan İpekçi, 299
- Ercan Yücel, 265
- Erdal Aksünger, 212
- Erdal Güler, 109
- Erdal Süsem, 362
- Erdal Şafak, 129

- Erdal Yıldırım, 295
 Erdoğan Altan, 212, 261, 286
 Eren Keskin, 141, 250, 285
 Ergenekon Terör Örgütü, 19, 42, 90,
 107, 114, 137, 199-201, 205, 206,
 211, 212, 215, 218-20, 225, 232,
 255, 260, 261, 268, 270-3, 276,
 283, 285, 297, 298, 300-2, 319,
 332, 341, 363, 364
 Ergun Güngör, 117
 Ergun Özbudun, 35
 Ergun Poyraz, 243
 Ergün Sönmez, 282
 Erhan Başyurt, 129
 Erhan Tuncel, 116, 117, 138, 268
 Erol Katircioğlu, 245, 248
 Erol Mutlu, 292
 Erol Önderoğlu, 10, 23, 151, 156,
 168, 237, 263, 264, 296, 308,
 318, 365
 Erol Özkoray, 250
 Erol Zavar, 219, 340, 362
 Ersen Korkmaz, 272
 Ersin Kalkan, 191
 Ersin Yolcu, 117
 Ertuğrul Günay, 141
 Ertuğrul Kürkçü, 13, 274
 Ertuş Bozkurt, 364
 Esat Çıplak, 163
 Esen Aliş, 123
 Esra Açıkgöz, 310
 Esra Arsan, 45
 Estelle Vigoureux, 209
 Eşref Odabaşı, 316
 Etik Haber Ajansı (ETHA), 207
 Eugene Schoulgin, 302, 340
 Everest Yayınevi, 280, 359
 Evin Çiçek, 231, 281
Evrensel gazetesi, 133, 197, 240, 257
Express dergisi, 259
Eylül Hapishane dergisi, 362
 Ezilenlerin Sosyalist Platformu (ESP),
 133, 337, 338
Fabrika dergisi, 356
 Faruk Aktaş, 122, 237
 Faruk Balıkçı, 200
 Faruk Mercan, 129
 Faruk Sarı, 117
 Fatih Altaylı, 234
 Fatih Eryılmaz, 123
 Fatih Sarı, 268
 Fatih Taş, 231
 Fatma Acımert, 234
 Fatma Çözen, 197
 Fatma Koçak, 361
 Faysal Tunç, 361
 Fazıl Say, 142, 284
 Fehmi Kuru, 196
 Ferai Tınç, 299, 345
 Ferhan Özmen, 249
 Ferhat Çiftçi, 364
 Ferhat Tunç, 141, 142, 284
 Ferhat Uyar, 132, 338
 Feridun Fazıl Tülbentçi, 193
 Fethiye Çetin, 118
Fethullah'ın Coplari, 210
 Feza Gazetecilik, 44
 Fikret Başkaya, 280, 344
 Fikret Bila, 280
 Fikret İlkiz, 5, 7, 263, 278, 296, 322,
 366
 Fikret Otyam, 241
 Fikri Sağlar, 266, 271
 Fırat Dağıtım, 207, 219, 286, 339,
 361, 363
 Fırat Dink, 94, 95
 Fırat Haber Ajansı, 178, 359
 FM 49 radyosu, 159
 Foto Muhabirleri Derneği (FMD), 297
 Fox Grubu, 44
 France-24 TV, 257, 359
 Fransa Capa Ajansı, 209
 Freedom House, 21, 28, 30

- Fusun Erdoğan, 208, 213, 215, 219, 362
- G9 Gazeteciler Platformu, 197, 296, 297
- gabile.com, 178
- Galeri Apel, 139
- GAP gazetesi, 123, 124
- Gaye Operasyonu, 213, 214, 215
- Gazetecilere Özgürlük Platformu (GÖP), 299, 301, 302, 336, 340, 348
- Gazetecileri Koruma Komitesi (CPI), 20, 30, 205, 216, 217, 336, 342, 343, 344, 345
- gazetevatan.com, 176
- Gazi Günay, 117
- Gaziantep Kanal 27, 121
- Gaziantep Söz Halkın* gazetesi, 122
- Gaziantep Zafer* gazetesi, 356
- Genç Bakış* dergisi, 218
- Genç Bir Don Juan'ın Maceraları*, 169, 282
- Gençağa Karafazlı, 234
- Genelkurmay Başkanlığı, 86, 195, 200
- geocities.com, 176
- George Jerjian, 281
- George Remi, 154
- Gerçek Bizi Özgür Kılacak*, 231, 281
- Gerçek Demokrasi*, 321, 348
- Gerçek Günlük*, 108
- Gerçek*, 108, 188, 207, 231, 281, 312, 321, 348, 359
- Gerger Fırat* gazetesi, 121, 124, 218, 254, 257, 272, 310
- googlegroups.com, 176
- Gökçe Uygun, 132, 338
- Gökçer Tahincioğlu, 299
- Görgülü ve Bilgili Bir Burjuva Kadının Mektupları*, 282
- Gözcü, 259, 357
- Guillaume Apollinaire, 169, 282
- Guillaume Perrier, 209
- Gülen Azadiye*, 283
- Gülççek Günel, 283
- Gülçin Çaylıgil, 299
- Güler Yıldız, 206, 235
- Gülşen Aslan, 364
- Gülseren Adaklı, 44, 162
- Gülseren Aksu, 283
- Gün TV, 130, 158, 160, 218, 286, 362, 361
- Günaha Davet*, 193
- Gündem* dergisi, 187
- Gündem* gazetesi, 137, 175, 188, 196, 218, 257, 320
- Güne Bakış* gazetesi, 272
- Güney* dergisi, 191
- Güney Ege* (Muğla) gazetesi, 238
- Güney Kültür Sanat Edebiyat* dergisi, 320
- Güney Marmara'da Yaşam*, 105, 120
- Güneydoğu Avrupa Medya Örgütü (SEEMO), 344
- Güneydoğu Gazeteciler Cemiyeti (GGC), 200
- Günlük Alternatif*, 108
- Günlük Emek*, 317
- Günlük Evrensel* gazetesi, 132, 150, 187, 197, 266, 338
- Günlük* gazetesi, 188, 190, 196, 258-60, 355-9
- Günlük Toplumsal Demokrasi*, 108
- Gürkut Acar, 315
- Gürsel Köksal, 301
- Haber X, 138
- Habertürk TV, 154, 166
- habervaktim.com, 166
- habervesaire.com, 219
- haberx.com, 138
- Hacı Boğatekin, 121, 124, 254, 272, 274, 310

- Hacı Orman, 210
 Hacı Ömer Ünalır, 117
 Hades Yayıncılık, 321
Haftalık Düşünce Özgürlüğü Bülteni,
 20
Haftaya Bakış, 188, 189, 321, 348
 Hakan Albayrak, 231
 Hakan İraz, 363
 Hakan Soytemiz, 361
 Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
 (HSYK), 37, 38, 226, 274, 320
Haksöz dergisi, 358
 Haldun Açıksözlü, 243, 300
*Haliç'te Yaşayan Simonlar: Dün
 Devlet Bugün Cemaat*, 283
 Halil Aksoy, 303
 Halil Eyüpoğlu, 242
 Halil İbrahim Fırtına, 189
 Halil Savda, 231
 Halil Ünlütepe, 230
 Halil Yılmaz, 311
 Halit Güdenoğlu, 287
 Halit Keskin, 317
 Halk Eğitim Dayanışma ve Araştırma
 Derneği (HEDA-DER), 133
 Halk Kongresi (Kongra-Gel), 206,
 208, 210, 217, 249
Halkın Günlüğü, 219
Halkın Sesi, 198, 237
 Haluk Şahin, 245, 248
 Hamdiye Çiftçi, 220, 286
Hamle, 359
Handyside kararı, 35
 Hanefi Avcı, 283
 Hanefi Bekmezci, 251
 Hannah Arendt, 15
 Harun Gürek, 284
 Harun Yahya, 176
 Hasan Atilla Uğur, 371
 Hasan Balaman, 131
 Hasan Bayar, 247
 Hasan Bildirici, 282
 Hasan Cemal, 6, 245, 248
 Hasan Coşar, 286
 Hasan Çakalkurt, 254
 Hasan Çakıcı, 122
 Hasan Korkmaz, 122
 Hasan Özgüneş, 361
 Hasan Tüfekçi, 197
 Hasip Kaplan, 160
 Hatice Duman, 362
 Hatip Dicle, 256
Hawar gazetesi, 212, 360
 Hayat TV, 191, 196
 Hayata Dönüş Operasyonu, 274
 Haydar Tekin, 363
 haydigayri.com, 178
Hedef dergisi, 207, 209
Hedef gazetesi, 134
 Hejare Şamil, 280
 Het Haber, 359
 Hıfzı Topuz, 299
 Hifzullah Canpolat, 122
 Hikmet Çiçek, 361
 Hikmet Usta, 116
 Hilmi Hacaloğlu, 208
 Hizmet Radyo, 136
 Hizmet TV, 136
 Hosrof Dink, 117
 Hrant (Fırat) Dink, 80, 82, 88-90, 94,
 96, 105, 113-9, 137, 138, 141,
 245, 250, 253, 262, 295, 298,
 312, 313, 321, 336, 341
*Hrant Dink Cinayeti: Medya, Yargı,
 Devlet*, 282
 Hrant'ın Arkadaşları, 111, 336
 Hukukçular Birliği, 245
Hücreler, 280, 324
 Hülya Alp, 163
Hürriyet Akdeniz gazetesi, 189, 338
Hürriyet gazetesi, 91, 108, 208, 239,
 243, 251, 257, 312
 Hüseyin Aygün, 246
 Hüseyin Aykol, 208

- Hüseyin Deniz, 361
 Hüseyin Erer, 142
 Hüseyin İnan, 263
 Hüseyin Karabey, 141
 Hüseyin Kaytan, 280, 283
 Hüseyin Topçu, 234
 Hüseyin Yılmaz, 117
 Hüsnü Öndül, 162
- IPS İletişim Vakfı, 22, 306
 İrkçılığa ve Milliyetçiliğe Dur De Girişimi (DurDe), 294, 336
 Işıl Karakaş, 325
Işkın Dergisi, 237
- İBDA-C Davası, 360, 362
 İbrahim Çiçek, 209, 213
 İbrahim Güçlü, 254
 İbrahim Kaboğlu, 257, 281, 285, 313
 İbrahim Karaosmanoğlu, 284
 İbrahim Kaypakaya, 232, 284
 İbrahim Küçük, 122
 İbrahim Pala, 117
 İbrahim Şahin, 167
 İbrahim Şevki Eldivan, 117
 İbrahim Tığ, 262
 İbrahim Yıldız, 247
İdea Politika dergisi, 358
 İdil Biret, 139
 İdris Naim Şahin, 186
 İhlas Haber Ajansı (İHA), 125, 131, 134, 135, 206, 207, 209, 256, 359, 361, 362
 İhsan Kuruoğlu, 120
 İhsan Sinmiş, 366
 iktidarsiz.com, 138
 İlbey Kuruoğlu, 120
 İlhan Selçuk, 247
 İlhan Taşçı, 283
İlk Haber gazetesi, 120
 İlker Başbuğ, 125, 196
 İlyas Aktaş, 5
 İlyas Çelebi, 169
 İlyas Emir, 320
 İlyas Gür, 234
 İlyas İnanç, 265
 İmaj Radyo, 359
 İmamın Ordusu, 279
 İnan Süver, 300
 İnsan Hakları Danışma Kurulu, 313
 İnsan Hakları Derneği (İHD), 20, 110, 141, 232, 320, 337
 İnsan Hakları İzleme Örgütü (HRW), 21, 221, 301
 İnsan Hakları Kurumu Vakfı, 366
 İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP), 34, 37, 42, 162
 İnsan Hakları Ortak Platformu, 162
 İnsan Hakları Vakfı (TİHV), 20, 110, 293
 İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği (Mazlum-Der), 246
 İnsan Haklarını ve Temel Özgürlükleri Korumaya Dair Avrupa Sözleşmesi, 56
 İnsanlık Anıtı, 139
 İnternet Teknolojileri Derneği (INETD), 305
 internethaber.com, 138
 İpek Çalışlar, 281
 İrfan Bilgiç, 363
 İrfan Sancı, 169
 İrfan Uçar, 247
 İsmail Beşikçi, 294, 298
 İsmail Saymaz, 283, 299, 300
 İsmail Türüt, 268, 269
 İsmail Yendi, 307
 İsmail Yerguz, 169
 İsmail Yıldız, 361
 İsmet Atar, 242
 İsmet Berkan, 248
 İsmet Yaraşır, 234
 İstanbul Şehit Anaları Dayanışma ve

- Yardımlaşma Derneği, 285
İstikbal gazetesi, 122
İşçi Köylü gazetesi, 215, 219, 260
İzmir Büyüğüleri, 281
- James Y. Bryce, 280
 Jeff Jacoby, 254
 Jeremy Bentham, 27
 Jerzy Buzek, 345
 John Keane, 26-27
 John Milton, 26
 John Stuart Mill, 17, 28
 John Tirman, 231, 281
 Joost Lagendijk, 254
 Julian Assange, 303
- Kaan Ünsal, 287
 Kabalıcı Kitabevi, 140
 Kadri Kaya, 261, 286
 Kafkas Dernekleri Federasyonu
 (Kaffed), 160
 Kâğıt-Karton Sanayi ve Ticaret
 Anonim Şirketi (MOPAK), 238
Kalem dergisi, 237
 Kalkedon Yayınevi, 283
Kamu Emekçileri Cephesi dergisi,
 287
 Kamu Emekçileri Sendikaları
 Konfederasyonu (KESK), 132, 192,
 310, 340
 Kanak Yayınevi, 281
 Kanal 48, 123
 Kanal 6, 209
 Kanal 7, 152
 Kanal B, 196, 361
 Kanal Biz, 364
 Kanal D, 124, 134, 152, 153, 154,
 257, 259, 359
 Kanal VIP, 216
 Kanaltürk, 129, 149, 198, 359
 Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel
 Araştırmalar ve Dayanışma
 Derneği (Kaos GL), 191
 Kaptan Haddock, 154
 Karaelmas Gazeteciler Derneği, 198
 Karl Marx, 15, 25
 Kasım Çakan, 282
 Katılımcı Avukat Grubu (KAV), 305
 Kavgaların Tepesi (Yiğitler Tepesi),
 283
Kayıpsın Diyorlar, 280
 Kâzım Koyuncu, 187
 Kâzım Şeker, 286
*KCK Dosyası, Küresel Devlet,
 Devletsiz Kürtler*, 283
 Keçe Kurdan, 157, 259
 Kemal Gökteş, 279, 282, 299
 Kemal Kerinçsiz, 285
 Kenan Evren, 54, 320
 Kenan Karavil, 361
 Kenan Kırkaya, 361
Kent gazetesi, 217, 262
 Kerem Altıparmak, 161, 181
Kilis Kent, 262, 357
*Kırbaşı Baskını: PKK'nin Doğum
 Gecesi*, 280
Kırşehir Postası gazetesi, 273, 274,
 357
 Klass TV, 359
 kliptube.com, 176
 Konrad Adenauer Vakfı, 293
*Kontrgerilla ve Ergenekon'u Anlama
 Kılavuzu*, 283
 Korkmaz Alemdar, 163
 korku.org, 180
 Koza İpek, 44
 Körfezin Sesi internet sitesi, 207
Kukular Kitabı, 282
 Kurtuluş Çelikparmak, 312
 Kuzey Yayınevi, 282
Kuzeydoğu Anadolu gazetesi
 (Ardahan), 136
 Kürdistan İşçi Partisi (PKK), 41, 87,
 109, 126, 128, 130, 134, 187,

- 193, 198, 200, 217-9, 256, 257,
260, 261, 266, 272, 273, 276,
280, 282, 284, 308, 360
- Kürdistan Topluluklar Birliği, 12, 107,
273, 360
- Kürdistan Topluluklar Birliği, Koma
Civakên Kürdistan (KCK), 12, 19,
205, 206, 211, 212, 219-21, 225,
259-61, 273, 286, 302, 319, 332,
333, 339, 341, 343, 344, 360-3
- Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu
(Küresel BAK), 209
- Kürşat Tüzmen, 122
- Kürt İsyamları*, 282
- Lale Sariibrahimoğlu, 254
- Lambda İstanbul LGBTT Dayanışma
Derneği, 166, 180
- Latife Hanım*, 231, 281
- Latife Tekin, 142
- Laz Marks*, 243
- Le Monde* gazetesi, 131, 209
- Leman* dergisi, 240, 241, 267
- Levent Ertan, 193
- Levent Temiz, 247
- Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Travesti ve
Transseksüel (LGBTT, LGBT), 21,
49, 173
- Lig TV, 207
- Lingens, Sunday Times, Barthold ve
Oberschlick* kararları, 250
- Linux Kullanıcıları Derneği (LKD),
305
- Literatür Yayınevi, 281
- Loizidou/Türkiye kararı, 315
- Lütfiye Pekcan, 138
- Lydia Cacho, 298
- M. Sait Çakır, 25, 171, 184, 286, 338
- M. Sait Çakır, 286
- Mahir Çayan, 191, 232, 263
- Mahir Zengin, 215
- Mahmut Alınak, 142, 242, 263, 285
- Mahmut Baksi, 280
- Mahmut Övür, 209
- Mahmut Tural, 366
- Mansur Obut, 123
- Maoist Komünist Parti (MKP), 218,
219, 260, 284
- Mara Meimaridi, 281
- Maraş Katliamı, 114
- Mardin Habur* gazetesi, 134
- Markar Esayan, 192, 314
- Marksist Leninist Komünist Parti
(MLKP), 208, 211, 213-5, 217-9,
221, 260, 270, 273, 286, 360, 362
- Marmara TV, 120
- Marmaris Değişim* gazetesi, 356
- Matthew Tindal, 27
- Mavi gazetesi, 217
- Mavidir Avaşın'ın Suları*, 282
- Maya* dergisi, 321
- Mazlum Özdemir, 362
- Medeni Ayhan, 316
- Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi
(MSHS), 36, 40
- Medeni Yılmaz, 311
- Medya İzleme Grubu (MEDİZ), 51
- Mehdi Eker, 175
- Mehdi Tanrıkulu, 300
- Mehmed Uzun, 59
- Mehmedin Kitabı*, 235
- Mehmet Aksoy, 139
- Mehmet Ali Ağca, 135
- Mehmet Ali Avcı, 270
- Mehmet Ali Birand, 124, 259
- Mehmet Ali Şahin, 230
- Mehmet Ali Ünal, 123
- Mehmet Altan, 192, 314
- Mehmet Aydın, 149
- Mehmet Ayhan, 117
- Mehmet Baransu, 138, 192, 313
- Mehmet Bingöl, 312
- Mehmet Çağçağ, 241

- Mehmet Çağlar, 109
 Mehmet Çil, 122
 Mehmet Demir, 292
 Mehmet Deniz Yıldırım, 361
 Mehmet Desde, 300
 Mehmet Elkatmış, 141
 Mehmet Emin Yıldırım, 362
 Mehmet Fethi Dördüncü, 251
 Mehmet Güler, 282, 283, 344
 Mehmet Güneş, 361
 Mehmet Haberal, 361
 Mehmet Hatip Dicle, 316
 Mehmet Karaaslan, 286
 Mehmet Kutlular, 239
 Mehmet Sucu, 247
 Mehmet Şah Ayaz, 123, 250
 Mehmet Şevket Eygi, 249
 Mehmet Terzi, 231
 Mehmet Yeşiltepe, 364
 Melda Onur, 303
 Melih Gökçek, 124, 338
 Melih Pekdemir, 210
 Melodi FM, 136
 Meltem Arıkan, 279, 280
 Memik Horuz, 215
 Memorial İnsan Hakları Merkezi, 298
 Menaf Osman, 283
 Menderes Çınar, 47
 Mercan TV, 123
Merhaba gazetesi, 122, 124, 187
 Mersin Çınar gazetesi, 206, 234, 235, 355, 356
 Mert Çiller, 214, 238
 Mert Radyo, 136
 Merve Erol, 300, 344
Merzifon'un Sesi gazetesi, 355
 Mesut Cem Erkul, 167
 Mete Çubukçu, 200
 Metin Aydın, 246
 Metin Göktepe, 210, 299
 Metin Lokumcu, 330
 Metin Üstündağ, 170, 281
 Metin Yıldız, 117
 Metis Yayınları, 140
 Mezitli FM, 365
 Michael Dickinson, 209, 241
 Mihemedo, 259
 Mikail Barut, 366
 Mikail Çağrırcı, 366
 Mikdat Algül, 365
Milas Önder, 240, 241
Milli Gazete, 196, 217, 231, 249
 Milli Güvenlik Kurulu (MGK), 53-55, 114, 195
 Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT), 115, 118, 257, 266, 314
Milliyet gazetesi, 91, 220, 245, 256, 312
 Milliyetçi Hareket Partisi (MHP), 124, 293
 Mina Urgan, 193
 Mirgün Cabas, 44
 Mısır Çarşısı, 256
 Mithat Ali Kabaali, 299
 Mordem Delibaş, 280
 Muammer Aksoy, 249
 Muammer Güler, 117, 307
 Muazzez İlmiye Çığ, 281
 Muhammed Karay, 313
 Muhittin Zenit, 117, 268
 Munzur Çem, 282
Munzur Haber, 237, 246
 munzurhaber.net, 138
 Murat Aydın, 286
 Murat Başesgioğlu, 135
 Murat Belge, 245, 248
 Murat Çelikkhan, 250, 340
 Murat Çiftçi, 286
 Murat İlhan, 364
 Murat Karayılan, 276
 Musa Ağacık, 135, 239, 309, 311
 Musa Anter, 140, 297, 298, 308
 Musa Kart, 240
 Musa Kurt, 287, 365

- Mustafa Altıntaş, 131
 Mustafa Arısüt, 159
 Mustafa Balbay, 215, 301, 302
 Mustafa Benli, 209
 Mustafa Döküler, 244
 Mustafa Erdoğan, 16
 Mustafa Gök, 365
 Mustafa İslamoğlu, 231
 Mustafa Karaalioğlu, 129, 196
 Mustafa Kayatuzu, 139
 Mustafa Kibaroğlu, 160
 Mustafa Taşar, 121
Muş Haber 49 gazetesi, 237, 253, 311
 Müyesser Yıldız Uğur, 286
- N. Mehmet Güler, 282, 283, 344
 Naciye Yavuz, 287
 nacizanebilgi.com, 176
 Nadire Mater, 5, 13, 24, 235, 268
 Nahide Ermiş, 362
 Nail Güreli, 299
 Naki Erdoğan, 122
 Nazdar Ecevit, 363
 Nazlı Ilıcak, 271, 275
 Nazmi Gür, 302
 Necati Abay, 141
 Necati Aydın, 114
 Necip Çapraz, 122
 Nedim Gürsel, 169, 192, 283
 Nedim Şener, 94, 95, 220, 221, 268, 279, 282, 286, 299, 300, 324, 336, 344
 Nefret Suçları Yasa Kampanyası Platformu, 336
 Neşe Düzel, 59
 Nevin Berktaş, 324
 Newroz, 135, 187, 212, 220, 246, 309
 Nezih Kitabevi, 140
 Nihat Ateş, 295
 Nilgün Yıldız, 362
- Nilüfer Akbal, 160
 Nizip Oluşum, 356
 Noam Chomsky, 44, 281, 300
Nokta dergisi, 189, 254, 262
 Non, 139
 Norveç, 30
 NTV, 44, 134, 135, 152, 193, 200, 206-8, 268, 325
 Nuh Albayrak, 129
 Nur Radyo, 321
 Nuray Mert, 44, 128
 Nureddin Şirin, 215, 239
 Nurettin Fırat, 365
 Nurettin Kaya, 363
Nurhak, 150
 Nuri Çolakoğlu, 154
 Nuri Kayış, 148
 Nuri Sefa Erdem, 126
 Nuri Yeşil, 364
- Odak* dergisi, 219, 340, 362
 Ogün Samast, 105, 111, 113, 116
 Oktay Candemir, 362
 Oktay Ekşi, 243, 303
 Oktay Uygun, 16, 17
 Olay TV, 207
 Olcay Yücel, 265
Oluşum gazetesi, 214
Oluşum gazetesi, 214, 216, 355, 356
 On İki Levha Yayıncılık, 15
Operasyon Adı: Ağa 01, 283
Operasyon Ergenekon, 282
 Oral Çalışlar, 292, 294
 Orhan Birgit, 340
 Orhan Erinc, 340
 Orhan Miroğlu, 269, 298
 Orhan Özen, 210
 Orhan Pamuk, 117, 141, 245, 284, 344
 Osman Baydemir, 142, 276
 Osman Hayal, 117
 Osman Kaçmaz, 271

- Osman Kuruoğlu, 120
 Osman Öcalan, 256
 Osman Tiftikçi, 281
Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermenilere Yönelik Muamele, 1915-1916, 280
 Outlet, 139
 Oya Aydın, 191
 Ozan Kılınç, 194, 212, 285
 ozgur-basin.blogspot.com, 302
- Ölüm Pornosu*, 169, 283
Ölümden Zor Kararlar, 282
 Ömer Adıgüzel, 193
 Ömer Çelik, 132, 365
 Ömer Çiftçi, 365
 Ömer Faruk Çalışkan, 361
 Önder Araz, 117
 Önder Yılmaz, 34
Öteki Bakış, 188
 Özcan Özkan, 117
 Özden Örnek, 189
Özgür Bakış, 188, 320
Özgür Bilim, 316
Özgür Gündem, 6, 108, 188, 195, 207, 219, 221, 255, 273, 286, 333, 339, 347, 348, 360-3
Özgür Halk dergisi, 206, 208, 218, 219, 361-3
Özgür Hayat gazetesi, 123
Özgür Kadının Sesi, 320
Özgür Kocaeli, 207, 262, 357
Özgür Mezopotamya, 190
Özgür Ortam, 190
 Özgür Radyo, 137, 138, 150, 193, 207, 208, 214, 215, 218
Özgür Ülke, 108, 188
Özgür Yorum, 190, 321
 Özgür-Der Çocuk Kulübü, 231
 Özkan Kalın, 316
 Özkan Mumcu, 117
 Özlem Ağuş, 362
- Pakistan Basın Vakfı, 301
 Pakize Alp Akbaba, 285
Parçalanmış Adalet / Türkiye'de Özel Ceza Yargısı, 366
 Parlamento Muhabirleri Derneği (PMD), 297
Patika Gerilla Anıları 4, 280
 Pazar Sevişgenleri, 170, 281
 Pencere Yayınevi, 280, 358, 359
Penguen dergisi, 240, 277
 Peri Yayınevi, 218, 231, 278-82, 359
 Perihan Mağden, 242, 268, 269
Perinin Sarkacı, 169
 Pervin Yerlikaya, 363
 Pi Artworks, 139
 Pınar Sağ, 142, 284
Popüler Kültür dergisi, 358
Postmodern Cihad, 283
Prestij gazetesi, 121
 Profesyonel Haber Kameramanları Derneği (PHKD), 297
 Profesyonel Haber Kameramanları Derneği, 297
 Proleterce Devrimci Duruş, 219
 Proleterce Devrimci Duruş, 219
- Qahir Firat, 283
- Radikal* gazetesi, 59, 91, 133, 242, 245, 267, 271
 Radyo Arkadaş, 362
 Radyo Dünya, 150, 151, 207, 218, 259, 269, 359
 Radyo Life, 136
 Radyo Tek, 136
 Radyo Televizyon Gazetecileri Derneği (RTGD), 297
 Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), 6, 10, 19, 23, 32, 38, 39, 47, 57, 58, 65-67, 74, 85, 92, 145-51, 153-63, 166-8, 170, 172, 173,

- 185, 198-200, 293, 334
 Ragıp Ersoy, 123
 Ragıp Zarakolu, 231, 286, 295, 299, 302, 344
 Rahip Santoro, 114
 Rakel Dink, 115, 117
 Ramazan Akyürek, 117, 268
 Ramazan Demir, 120
 Ramazan Dinç, 363
 Ramazan Pekgöz, 362
 Rasim Ozan Kütahyalı, 272
 Rauf Denктаş, 150, 242
 Recep Akkuş, 254
 Recep Tayyip Erdoğan (Başbakan), 45, 48, 115, 125-9, 133-5, 139-40, 172, 175, 187, 195, 197, 209, 226, 309-12, 322-5, 338-40, 344-7
Red/Enternasyonel, 361
 Redhack, 183
Reha gazetesi, 190
 Remzi Coşkun, 208
Renge Heviya Jine, 218, 219, 261, 277, 339, 356, 362
 Resmi Gazete, 32, 53, 54, 57, 63, 66, 68, 69, 70, 155, 156, 180, 319
 Reşat Altay, 117
 Reşit Yardımcı, 295
 Reuters Ajansı, 247
 Richard Dawkins, 175, 282
 Rıza Boydaş, 210
 Rıza Türmen, 35, 299
Rize Fırtına gazetesi, 354
 Robert Fisk, 254
 Rohat Emekçi, 286
 Roj TV, 129, 191, 261
 Rojev, 190
 Rojin, 160
 Ruken Ergün, 212, 285
 Ruşen Çakır, 44
 Rutkay Aziz, 193
 Saadet Partisi, 311
Sabah gazetesi, 129, 130, 133, 196, 209, 271
 Sabri Ejder Öziç, 150, 250, 269
 Sacit Kayasu, 320
 Sadık Topaloğlu, 362
 Sadık Varer, 160
 Sadullah Ergin, 212, 303, 315
 Saffet Orman, 363
Sakarya gazetesi, 240
 Salih Hacisalihoğlu, 117
 Salman Akpınar, 363
 Sami Evren, 340
Sanat ve Hayat dergisi, 207, 210, 260, 277, 358
 Sandra Bakutz, 221
 sanliurfa.com, 178
 Savaş Aslan, 363
Savaş Ganimetleri: Amerikan Silah Ticaretinin İnsani Bedeli, 231, 281
 Savaş Tuncer, 238, 307
 Savaş Yücel, 122
 Sayıştay, 196
 Sebahattin Sürmeli, 362
 Sebati Karakurt, 244
 Seçkin Özdemir, 198
 Sedat Ergin, 196
 Sedat Karagül, 235
 Sedat Şenoğlu, 209, 213, 286
 Selahattin Aslan, 362
 Selahattin Aydar, 249
 Selahattin Demirtaş, 149, 304
 Selçuk Çabuk, 122
 Selçuk Kozağaçlı, 274
 Selçuk Şahan, 282
 Selçuk Şenyüz, 135
 Selda Yeşiltepe, 210
 Selim Kahraman, 363
 Selma Çakır Koçiva, 160
 Semih Kaplanoğlu, 167
 Semiha Alankuş, 362
 Sera Dink, 117

- Serdar Ay, 363
 Serdar Engin, 287
 Serdem Çiyayi, 280
 Serhan Eroğlu, 250
 Serhat Kitap Kırtasiye, 284
 Serkan Erakkuş, 120
 Serkis Seropyan, 247, 254
 Sevan Nişanyan, 151
 Sevcan Atak, 361
 Sevda Turaçlar, 241
 Sevgi Erenorerol, 114
 Sevilay Çelenk, 24
 Seyfullah Karakurt, 235
 Seyithan Akyüz, 364
 shemaleturk.com, 178
 Show TV, 130, 134, 152, 153, 170, 171, 219
 Sibel Güler, 362
 Sibel Mustafaoğlu, 363
Siirt Birlik gazetesi, 310
Siirt Duruş gazetesi, 123
Siirt Mücadele, 357
Simav'ın Sesi gazetesi, 241, 272, 357,
 Sinan Aygöl, 261, 362
 Sinan Kara, 6, 214, 238, 239
 Sinan Tekpetek, 123
 Sinema, Video ve Müzik Eserleri
 Denetleme Kurulu, 62
 Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü
 (Reporters Without Borders), 20,
 28, 30, 31, 177, 182, 292, 294,
 300, 302, 342-4
Sınırlar Arasında, 192
 Sırrı Süreyya Önder, 302
Sivil Darbe Girişimi ve Ankara'da Irak Savaşları, 280
Sivil İtaatsizlik Bağlamında Bir Araştırma: Gazeteci Gözüyle Sansür ve Otosansür, 45
Siyasi Gazete, 237
 Sky Türk, 130
Sol dergisi, 358
 sol.org, 138
 solgazete.net, 138
Son Nokta dergisi, 262, 358
Son Söz, 206, 357
Son Vilayet gazetesi, 136
 Soner Yalçın, 364
 Songül Karatagna, 286
Söz gazetesi, 130, 214, 218, 253
Söz TV, 130, 158, 214, 218, 253, 359
Sözcü gazetesi, 125, 195
Star Borsacı, 358
Star gazetesi, 91, 196, 239, 270
Star TV, 124, 148, 152, 155, 170
 Stefan Füle, 345
 Strasbourg Mahkemesi, 319
 STV, 196
 Su TV, 134
 Sultan Özer, 197
 Sultan Şaman, 362
 Sun TV (Mersin), 359
 superpoligon.com, 176
Susma gazetesi, 216
 Susurluk Raporu, 298
 Şafak Çelen, 363
 Şahabettin Demir, 361
 Şahin Baydağı, 362
Şahların Labirenti, 114
 Şamil Tayyar, 279, 282
 Şanar Yurdatapan, 294, 295, 340
 Şanlıurfa Medya FM, 158, 159
 Şarköy Atatürkçü Düşünce Derneği,
 266
Şarköy'ün Sesi gazetesi, 124, 262,
 264, 272, 356-8
 Şehmus Ülek, 246
 Şehrivan (Van), 237
 Şenol Demiröz, 292
 Şerzan Kurt, 330
 Şeyhmus Fidan, 363
Şırnak Haber gazetesi, 135
 Şükrü Sak, 365

- Tages-Anzeiger*, 284
 Talip Yıldız, 120
 Taner Akçam, 35, 254, 295, 324
Tanrı Yanılıgısı, 282
 Tansu Çiller, 214, 238
Taraf gazetesi, 35, 86, 91, 138, 200, 255, 266, 269, 270, 271, 272, 274, 313, 314, 332
 Tarsus Gazeteciler Cemiyeti, 124, 236
Tarsus Merhaba gazetesi, 124
Tavır dergisi, 187, 217, 286, 362
 Tayhan Umut, 283
 Taylan Tanay, 274
 Tayyip Temel, 365
 TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 111, 115
Teatra Jiyana Nü (Yeni Hayatın Tiyatrosu), 320
Tek Yol Devrimci Hareket dergisi, 358
 Tekstil-Sen, 208
 Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı (TİB), 116, 145, 173, 174, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 192
 Televizyon Yayıncıları Derneği (TVYD), 154
Tempo dergisi, 254
Tercüman gazetesi, 251
 Tersane Gemi Yapım-Onarım İşçileri Sendikası (Limter-İş), 208
 Tesev Yayınları, 44
 Tevhit-Selam örgütü, 215
 Tevn Yayınları, 257
Teyre Baz ya da Bir Kürt İşadamı Hüseyin Baybaşın, 280
The Economist, 128
 Thomas Erskine, 27
 Thomas Hammarberg, 95, 302
 Thomas Paine, 27
 Tilman Geske, 114
 Timaş Yayınevi, 282
 Tıp Bilişimi Derneği (TurkMIA), 305
 Togan Yayınları, 284
 Tolga Korkut, 293
Toplu Yazılar, 191
Toplumsal Demokrasi gazetesi, 239
 Tora Pekin, 307
Totalitarizmin Kaynakları/Emperyalizm, 15, 388
 TRT 1, 192
 TRT FM, 193
 Tudor Vlad, 25
Tufanda 33 Gün, 283
 Tulane Law Review, 29
 Tuncay Özkan, 361
 Tuncel Kurtiz, 167
Tunceli Emek gazetesi, 122
 Turabi Kişin, 362
 Turan Dursun, 175, 176
 Turan Özlü, 361
 Turan Yılmaz, 197
 turandursun.com, 175, 176
Turkish Daily News, 59, 245
Turkuvaz, 300
 Tuşalp-Türkiye Davası, 322
Tutkular ve Tutsaklar, 231, 281
Tutuklu Gazete, 341
 Tutuklu Gazetecilerle Dayanışma Platformu (TGDP), 295, 312, 336, 339, 348
 Tutuklu Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği (TAYAD), 206
 Tüm İnternet Evleri Derneği (TİEV), 305
 Türk Ceza Hukuku Derneği, 387
 Türk İntikam Tugayı (TİT), 137, 141, 285
 Türk Kütüphanecileri Derneği (TKD), 305
 Türkiye Bilişim Derneği (TBD), 305
 Türkiye Bilişim Sektörü Derneği

- (TÜBİDER), 305
 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti (TGC),
 124, 197, 292, 293, 295, 297,
 313, 335, 338, 340, 342
Türkiye gazetesi, 129
 Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi
 (THKP-C), 191
 Türkiye İnsan Hakları Vakfı (TİHV),
 20, 293, 339
 Türkiye Komünist Partisi (TKP), 191,
 195, 260
 Türkiye Komünist Partisi/Marksist
 Leninist (TKP/ML), 260
 Türkiye Spor Yazarları Derneği
 (TSYD), 297
 Türkiye Vicdani Ret Hareketi, 298
 Türkiye Yayıncılar Birliği (TYB), 20,
 278, 284
 Türkiye Yazarlar Sendikası (TYS), 348
Türkiye’de ve Avrupa’da Yazın, 358
 Türkiye-Avrupa Birliği Karma
 Parlamento Komisyonu (KPK), 303
 Ubeydullah Hakan, 307
 Ufuk Demir, 363
 Ufuk Uras, 177
 Uğur Dündar, 124
 Uğur Kaymaz, 247
 Uğur Mumcu, 249, 298, 300
 Uğur Yüksel, 114
 Ulusal Kanal, 205, 218, 361
 Uluslararası Af Örgütü (Amnesty
 International), 20
 Uluslararası Basın Enstitüsü (IPI), 21,
 30, 31, 52, 127, 186, 221, 298,
 302, 342, 344-8
 Uluslararası Dünya Yazarlar Birliği,
 340
 Uluslararası Ekonomik, Sosyal ve
 Kültürel Haklar Sözleşmesi, 56
 Uluslararası Gazeteciler Federasyonu
 (IFJ), 21, 29, 302, 347
 Uluslararası Hrant Dink Vakfı
 (UHDV), 51, 298
 Uluslararası İfade Özgürlüğü Değişim
 Ağı (IFEX), 22, 293, 342, 343, 346
 Uluslararası Yazarlar Birliği (PEN),
 302, 340, 342, 344
 Uluslararası Yeni Medya Düzeni
 Konferansı, 303
 Ulviye Kılıç, 121, 207
 Umut Davası, 249
 Umut Vakfı, 366
Ülkede Gündem, 188
Ülkede Özgür Gündem, 108, 187,
 189, 196, 206, 207, 208, 210,
 239, 245, 247, 249, 257, 262, 321
 Ülkü Ocakları, 135, 137, 247
 Ümit Babacan, 120
 Ümit Gürtuna, 340
 Üniversite ve Araştırma
 Kütüphanecileri Derneği (ÜNAK),
 305
 Ürper ve diğerleri – Türkiye Davası,
 91, 348
Vakit gazetesi, 91, 235
Vatan gazetesi, 126, 133, 218, 243,
 257, 266, 286
Vatandaşlık Tepkilerim, 281
 Vedat Kurşun, 194, 212, 285, 299
 Veli Ağbaba, 185
 Veli Küçük, 114
 Veysi Arancak, 363
Vira Karadeniz gazetesi, 273, 274,
 356
 Volkan Altunbulak, 117
Wall Street Journal, 129
 Wikileaks, 29, 303
 William S. Burroughs, 283
 wordpress.com, 175, 176

- Yağmur Taylan, 167
 Yakup Önal, 124, 264
 Yalçın Küçük, 364
 Yalçın Özbey, 299
 Yaman Akdeniz, 161, 178, 181
 Yargıtay, 38, 62, 95, 116-9, 121, 189, 194, 239-41, 249, 268, 269, 285, 307, 325
 Yasemin Çongar, 192, 271, 314
 Yasin Hayal, 112, 116, 117, 141
 Yaşamda Demokrasi, 189
 Yaşamda Gündem, 188
 Yaşar Büyükanıt, 196, 271
 Yaşar Kemal, 294
 Yayla Haber, 197
Yedinci Gün, 189, 319, 320, 348
Yedinci Gündem, 319, 320
Yeni Aktüel, 358
Yeni Asya gazetesi, 211, 215, 239, 255, 271
Yeni Asya International, 244
Yeni Bakış, 188
Yeni Demokratik Toplum, 191
Yeni Dünya İçin Çağrı dergisi, 257
Yeni Gündem, 108
Yeni Haber, 136
Yeni İstiklal (Ardahan), 237
Yeni Politika, 188, 316
Yeni Şafak, 138, 196, 209, 304
Yeni Ülke, 188, 316
Yeniçağ, 125, 195, 243
Yeniden Özgür Gündem, 108, 259, 269, 284
Yenigün, 232, 359
Yeşil Göle, 121, 187, 207
Yeter Tenimi Acıtmayın, 279, 280
 Yiğit Bulut, 130
Yıldız gazetesi, 356
 Yılmaz Çamlıbel, 282
 Yılmaz Sağlık, 124
Yitik Köyler, 280
 Yol TV, 159
 youtube.com, 175, 176
 yuksekovahaber.com, 138
Yumuşak Makine, 169, 283
 Yurt Yayınevi, 324
 Yusuf Çelikkaya, 300
 Yücel Aşkın, 242
Yüksekova Haber, 107, 122, 207, 209, 258
 Yüksel Genç, 365
 Yüksel Mert, 122
Yürüyüş dergisi, 190, 191, 287, 362
Yüzde 52 Öfke dergisi, 123
 Zafer Filiz, 313
Zafer gazetesi, 241, 356
 Zahid Akman, 158
 Zahide Parim, 366
Zaman gazetesi, 91, 129, 131, 311
 Zehra Çomaklı Türkmen, 231
 Zekeriya Öz, 201
 Zeki Demirkubuz, 167
 Zeki Karabayır, 123
 Zeki Kızılkaya, 122
 Zeynel Baran, 316
 Zeynep Kuray, 299, 362
 Zilan Katliamı, 259
 Ziya Çiçekçi, 362
 Ziya Ulusoy, 209
 Zuhale Tekiner, 362
 Zülküf Kışanak, 280

IPS İLETİŞİM VAKFI YAYINLARI

HABERCİNİN ELKİTABI

Derleyen: Sevdâ Alankuş

MEDYA VE TOPLUM

HALİL NALÇAOĞLU

AYŞE İNAL

BEYBİN D. KEJANLIOĞLU

SEVDA ALANKUŞ

MİNE GENÇEL BEK

NİLGÜN GÜRKAN PAZARCI

HABERCİNİN ELKİTABI

Derleyen: Sevdâ Alankuş

MEDYA, ETİK VE HUKUK

SÜLEYMAN İRVAN

RAGIP DURAN

FİKRET İLKİZ

IPS İLETİŞİM VAKFI YAYINLARI

HABERCİNİN ELKİTABI
Derleyen: Sevda Alankuş

GAZETECİLİK VE HABERCİLİK

ÇİLER DURSUN
RAGİP DURAN
İNCİLAY CANGÖZ
ESRA ARSAN
TUĞRUL ERYILMAZ
ÖZCAN YURDALAN
MEHMET SUCU

HAK SAVUNUCUSUNUN ELKİTABI
Hazırlayan: Gülgün Erdoğan Tosun

HAK ÖRGÜTLERİ MEDYADA GÖRÜNÜR OLMAK

SEVDA ALANKUŞ
GÜLGÜN ERDOĞAN TOSUN
FÜGEN UĞUR
ERGUN GÜMRAH
SİNAN GÖKÇEN
EROL ÖNDEROĞLU

IPS İLETİŞİM VAKFI YAYINLARI

HAK HABERCİLİĞİ DİZİSİ
Hazırlayan: Sevda Alankuş

İNSAN HAKLARI HABERCİLİĞİ

LEVANT KÖKER
GÜLGÜN ERDOĞAN TOSUN
ÇİLER DURSUN
YILDIZ SAMER
TOLGA KORKUT
OĞUZ HAKSEVER
ŞERİF EROL
HÜSNÜ ÖNDÜL
PETER MCINTYRE

HAK HABERCİLİĞİ DİZİSİ
Hazırlayan: Sevda Alankuş

KADIN ODAKLI HABERCİLİK

FİLİZ KERESTECİOĞLU
HÜLYA GÜLBAHAR
ESER KÖKER
HÜLYA UĞUR TANRIÖVER
NADİRE MATER
İPEK ÇALIŞLAR
BURÇİN BELGE
BEYHAN DEMİR
SELEN DOĞAN

IPS İLETİŞİM VAKFI YAYINLARI

HAK HABERCİLİĞİ DİZİSİ
Hazırlayan: Sevdâ Alankuş

ÇOCUK ODAKLI HABERCİLİK

YASEMİN ONAT - SEDA AKÇÖ
SERDAR DEĞİRMENCİOĞLU
GÜLGÜN ERDOĞAN TOSUN
İNCİLAY CANGÖZ
ERHAN ÜSTÜNDAĞ
KEMAL ÖZMEN - AHMET ŞİK
RAGİP DURAN - EZGİ KOMA
SEMA HOSTA